ΜΙΚΡΟΑΣΤΙΚΕΣ ΑΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ
ΕΥΡΥΔΙΚΗ
ΑΜΑΝΑΤΙΔΟΥ

ΤΖΟΡΤΖ ΟΡΓΟΥΕΛ

ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Μικροαστικές ασυνέπειες

// Μυθιστόρημα

Τζορτζ Όργουελ

Μετάφραση: Ευρυδίκη Αμανατίδου

Πρωτότυπος τίτλος: «Keep the aspidistra flying» *(1936)*

2022

ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
www.openbook.gr

Επιμέλεια έκδοσης: Γιάννης Φαρσάρης

ISBN 978-618-5444-35-8

Εικόνα εξωφύλλου:
Pretty Sleepy Art (Ελεύθερη για μη εμπορική χρήση)

Το μυθιστόρημα *Μικροαστικές ασυνέπειες* του Τζορτζ Όργουελ διανέμεται ελεύθερα στο διαδίκτυο σε μορφή ψηφιακού βιβλίου υπό άδεια Creative Commons BY- NC- ND

[Αναφορά δημιουργού – Μη εμπορική χρήση – Όχι παράγωγα έργα]

Τζορτζ Όργουελ

Ο **Έρικ Άρθουρ Μπλαιρ** (αγγλικά: Eric Arthur Blair, 25 Ιουνίου 1903 – 21 Ιανουαρίου 1950), γνωστός περισσότερο με το συγγραφικό του ψευδώνυμο **Τζορτζ Όργουελ**, ήταν Βρετανός συγγραφέας, λογοτέχνης και δημοσιογράφος. Το έργο του χαρακτηρίζεται από ξεκάθαρο πεζό λόγο, συνειδητότητα των κοινωνικών ανισοτήτων, αντίθεση στα ολοκληρωτικά καθεστώτα και αφοσίωση στο δημοκρατικό σοσιαλισμό.

Συχνά ταξινομείται ως ένας από τους Άγγλους συγγραφείς του 20ου αιώνα με τη μεγαλύτερη επιρροή και ως ένας από τους πιο σημαντικούς χρονικογράφους της Αγγλικής κουλτούρας της γενιάς του. Ο Όργουελ έγραψε κριτικές λογοτεχνίας, ποίηση, μυθιστορήματα και πολεμικές ανταποκρίσεις. Είναι διάσημος για το δυστοπικό μυθιστόρημα *1984* (1949) και την αλληγορική νουβέλα *Η Φάρμα των Ζώων* (1945). Το βιβλίο του *Φόρος Τιμής στην Καταλωνία* (1938), είναι μία καταγραφή των εμπειριών του από τον Ισπανικό Εμφύλιο και είναι ευρέως αναγνωρισμένο, όπως και τα πολυάριθμα δοκίμιά του πάνω σε θέματα πολιτικής, λογοτεχνίας, γλώσσας και πολιτιστικά.

Το 2008, οι Times τον κατέταξαν ως δεύτερο στη λίστα με τους "*50 κορυφαίους Βρετανούς συγγραφείς από το 1945*".

Το έργο του Όργουελ συνεχίζει να επηρεάζει τη μαζική και πολιτική κουλτούρα και ο όρος Οργουελικός, περιγραφικός ολοκληρωτικών και απολυταρχικών πρακτικών, εντάχθηκε στο λεξιλόγιο μαζί με αρκετούς από τους νεολογισμούς του, συμπεριλαμβανομένων των ακόλουθων: *ψυχρός πόλεμος, Μεγάλος Αδελφός, Αστυνομία Σκέψης, Δωμάτιο 101, διπλή σκέψη και έγκλημα σκέψης*.

Διαβάστε περισσότερα στη Βικιπαίδεια >>

Ευρυδίκη Αμανατίδου

Η **Ευρυδίκη Αμανατίδου** σπούδασε Νομικά και ζει στην Αθήνα. Στις εκδόσεις Σαΐτα θα βρείτε τα έργα της: «Η Πολιτεία που δεν είχε Χριστούγεννα», «Ένα καπέλο για τον καθηγητή», «Οι νότες που ξέφευγαν», «Ο ήλιος που έχασε τον δρόμο του», «Το συναχωμένο ηφαίστειο», «Το αεράκι και η καμινάδα», «Ο Δράκος και οι Σκορδοφάγοι Ιππότες (τα τέσσερα τελευταία και στα αγγλικά), τα μυθιστορήματα «Η ακριβή ανάσα του νερού», «Ο φύλακας στον Φάρο», «Σιωπηλή Πέτρα» και «Αραμπέλα/τα όρια της πίστης», τη νουβέλα «Ημίφως», όπως και τη συλλογή διηγημάτων «Μαζί» που έγραψε με τον Γιάννη Λαμπράκη. Έχει μεταφράσει το μυθιστόρημα της Γκράτσια Ντελέντα «Μετά το διαζύγιο», τη νουβέλα του Ίζραελ Ζάνγκουιλ «Το μεγάλο μυστήριο του Μπόου» και το παιδικό μυθιστόρημα του Κάρλο Κολλόντι «Οι περιπέτειες του Πινόκιο -η ιστορία μιας μαριονέτας» που κυκλοφορούν επίσης σε ελεύθερη ψηφιακή μορφή από τις εκδόσεις Σαΐτα. Το έργο της «ένα καπέλο για τον καθηγητή» βραβεύτηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού το 1991 στην κατηγορία του παιδικού θεατρικού έργου.

Από την Ανοικτή Βιβλιοθήκη κυκλοφορούν σε ελεύθερη ψηφιακή μορφή: η νουβέλα «Σώματα» και η συλλογή διηγημάτων «Πόσο παλιό είναι το χθες».

Κυκλοφορούν επίσης σε δική της μετάφραση «Ο μυστικός κήπος» της Φράνσις Χότζον Μπαρνέτ, «Ο Σκαραβαίος» του Ρίτσαρντ Μαρς, «Η Φάρμα των Ζώων» και το «1984» του Τζορτζ Όργουελ και σε δική της μετάφραση και θεατρική διασκευή «Ο Πινόκιο» του Κάρλο Κολλόντι.

Το προσωπικό της ιστολόγιο είναι το http://evriam.blogspot.gr

ΜΙΚΡΟΑΣΤΙΚΕΣ ΑΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Τζορτζ Όργουελ

Μετάφραση: Ευρυδίκη Αμανατίδου

Μυθιστόρημα

Αντί για πρόλογο

Αναρωτήθηκε για το είδος των ανθρώπων που ζούσαν σε τέτοια σπίτια. Μπορεί για παράδειγμα να ήταν υπάλληλοι καταστημάτων, χαμηλόβαθμοι δημόσιοι υπάλληλοι, εμπορικοί αντιπρόσωποι, οδηγοί λεωφορείων, πωλητές ασφαλειών. Να γνώριζαν άραγε ότι δεν ήταν παρά μαριονέτες που χόρευαν όταν το χρήμα κινούσε τα νήματά τους; Πήγαινε στοίχημα ότι δεν το γνώριζαν. Και να το γνώριζαν όμως, τι τους έμελλε;… Οι μικροαστοί μέσα σε εκείνα εκεί τα σπίτια, πίσω από τις δαντελωτές κουρτίνες, με τα παιδιά τους, τα έπιπλα με δόσεις και τις ασπιδίστρες τους –ναι μεν συμμορφώνονταν προς την ηθική του χρήματος, κατάφερναν όμως να διατηρήσουν την αξιοπρέπειά τους. Η ηθική του χρήματος, όπως την ερμήνευαν, δεν ήταν απλά κάτι κυνικό και άπληστο. Είχαν τις αρχές τους, τα απαραβίαστα ζητήματα τιμής. "Διατηρούσαν την αξιοπρέπειά τους" –ύψωναν τις ασπιδίστρες τους σαν λάβαρα.

Keep the aspidistra flying είναι ο πρωτότυπος τίτλος αυτού του μυθιστορήματος του Τζορτζ Όργουελ, που πρωτοεκδόθηκε το 1936.

Ο κεντρικός του ήρωας, ο Γκόρντον Κόμστοκ, είναι ένας τυπικός εκπρόσωπος της Αγγλικής μεσαίας τάξης. Η οικογένειά του γνώρισε κάποια στιγμή την ευμάρεια, κατόπιν όμως η ζωή τους πήρε την κάτω βόλτα. Ο Γκόρντον, παρά τη μόρφωση και τους τρόπους του, από νωρίς έχει κηρύξει πόλεμο ενάντια στο χρήμα, καθώς αντιλαμβάνεται τη διάβρωση που αυτό έχει επιφέρει στη σύγχρονη κοινωνία. Αφήνει την καλή θέση που έχει ως κειμενογράφος σε διαφημιστική εταιρεία και προσπαθεί να προσαρμόσει τη ζωή του στις ιδέες του. Πιάνει μια ασήμαντη δουλειά σε ένα βιβλιοπωλείο και παράλληλα παιδεύεται να ικανοποιήσει τις λογοτεχνικές του φιλοδοξίες

ασχολούμενος με την ποίηση. Άλλο όμως η θεωρία και άλλο η πράξη. Πολύ σύντομα, ο Γκόρντον θα καταλάβει ότι χωρίς χρήματα, δεν μπορείς να κάνεις και πολλά πράγματα. Καταδικασμένος στη μοναξιά, την ανέχεια, την εξαθλίωση, αφήνει τον εαυτό του να βουλιάξει στη χαρακτηριστική "σοφίτα του ποιητή". Θα καταστρέψει η ιδεοληψία τη ζωή του; Μήπως κάπου το σχετικό και το απόλυτο, το καλό και το κακό έχουν μπερδευτεί στο μυαλό του;

Παρότι ο ίδιος ο Όργουελ δεν θεωρούσε το συγκεκριμένο μυθιστόρημα αντάξιο άλλων έργων του, δεν παύει να αποτελεί, ειδικά για τους λάτρεις της γραφής του, χαρακτηριστικό της τέχνης του. Διανθισμένο από πλήθος λογοτεχνικών ευρημάτων και παραπομπών σε ιερά και μη λογοτεχνικά τέρατα, σκωπτικό, καυστικό, κινούμενο στον ρυθμό ενός κλαυσίγελου, μιας χαρμολύπης, περιγράφει τον μέσο κοινό άνθρωπο, που όλοι θα αναγνωρίσουμε. Οι αλήθειες του μάλιστα είναι πιο διακριτές στην εποχή μας, όπου το χρήμα και η αναλγησία συμβαδίζουν.

Μπορεί σε κάποιους ο κεντρικός ήρωας να γίνει αντιπαθής, ίσως γιατί ο καθένας μας θα αναγνωρίσει κάτι από τα στραβά του Γκόρντον Κόμστοκ ως δικά του, και ως γνωστόν η αλήθεια είναι πικρό χάπι. Αυτό όμως που θεωρώ ως αναμφισβήτητο είναι ότι ο καθένας κάτι θα αποκομίσει από την ανάγνωση του μυθιστορήματος. Από την απλή απόλαυσης της ανάγνωσης αυτής καθεαυτής έως την ανάγκη να κοιτάξει πιο βαθιά μέσα του και γύρω του.

Το μυθιστόρημα δεν είναι μια απλή κατάβαση ή κατακρήμνιση του ατόμου και της κοινωνίας στον σύγχρονο κόσμο. Δεν στηλιτεύει ιδεολογίες, αλλά ιδεοληψίες. Γιατί το κάθε πιστεύω πρέπει να διαμορφώνεται μετά από ώριμη σκέψη και παίδευση, και όχι ως παπαγαλία τσιτάτων.

Όπως και στις προηγούμενες μεταφράσεις που έκανα για το "1984" και τη "Φάρμα των Ζώων", έτσι και εδώ απόλαυσα αυτό το ταξίδι στον κόσμο και στο μυαλό (θέλω να ελπίζω) του Τζορτζ Όργουελ. Το αποδεικνύουν εξάλλου και οι 79 παραπομπές, όχι μόνο για να κατατοπίσω τον αναγνώστη σε πράγματα που μπορεί να του είναι άγνωστα (ή και γνωστά ήδη), αλλά και γιατί μου

κέντρισε την περιέργεια το πώς και το γιατί ορισμένων φράσεων, εκφράσεων, καταστάσεων.

Αυτό που μπορώ να εγγυηθώ, είναι ότι κανείς δεν θα βγει ζημιωμένος από την ανάγνωση. Είτε πρόκειται για πιο ελαφριά κομμάτια, όπως η μονοήμερη εκδρομή του Γκόρντον με την κοπέλα του, τη Ρόζμαρι, που εντυπωσιάζει με τη γλαφυρή περιγραφή του τραγέλαφου της ημέρας. Ή πάλι, η βραδιά που ο Γκόρντον αποφασίζει να σπαταλήσει χρήματα που του "πέφτουν από τον ουρανό". Είτε για πιο "βαριά", όπως οι "φιλοσοφημένες" συζητήσεις του Γκόρντον με τον φίλο του τον Ράβελστον, η στηλίτευση της διαφήμισης, του χρήματος, της εκπόρνευσης του ανθρώπινου είδους.

Όλοι οι χαρακτήρες του βιβλίου (ακόμα και ο λιγότερο σημαντικός στην πλοκή ήρωας) είναι άρτια δομημένοι. Το χαρακτηριστικό του Όργουελ είναι η οικονομία της γραφής, αυτό που τελικά ο ίδιος αποδίδει στον ήρωά του. Με μια λέξη, με μια φράση μπορεί να δώσει ανάγλυφα πρόσωπα και καταστάσεις, εκεί που άλλοι σπαταλούν σελίδες.

Καθώς γράφω αυτά τα λίγα λόγια, μου έρχονται εικόνες από το κείμενο (άλλη μαγεία αυτή του Όργουελ, με τις λέξεις να μετατρέπονται τόσο ζωντανά σε εικόνες) και σκέφτομαι ότι θα ήθελα να μοιραστώ μαζί σας όλες τις μικροαγωνίες και μικροαπολαύσεις που μου χάρισε αυτή η μετάφραση, αλλά τότε θα έγραφα ένα μυθιστόρημα μόνη μου.

Οπότε, το μόνο που έχω να εκμυστηρευτώ στον αναγνώστη είναι ο προβληματισμός μου σχετικά με τον τίτλο του μυθιστορήματος στα ελληνικά. Όπως προανέφερα, ο πρωτότυπος τίτλος είναι: Keep the aspidistra flying. Σαν να λέμε "Κρατήστε ψηλά την ασπιδίστρα". Η Ασπιδίστρα παίζει έναν πολύ σημαντικό ρόλο σε όλο το μυθιστόρημα. Πρόκειται για το φυτό σύμβολο της μεσαίας (και ειδικότερα της μικροαστικής) τάξης της Αγγλίας. Είναι ένα πολύ ανθεκτικό φυτό, που επιβιώνει ακόμα και σε αντίξοες συνθήκες. Θα το βρεις να καραδοκεί πίσω από τα παράθυρα όλων των σπιτιών της μεσαίας τάξης. Μεταφορικά είναι αυτή η ασφυκτική, πνιγηρή νοοτροπία της μεσαίας τάξης, τα πιστεύω της, ο τρόπος σκέψης και συμπεριφοράς. Κι από την άλλη η λέξη "flying» ή το ελληνικό "κρατείστε ψηλά" παραπέμπει στον κυματισμό ενός λαβάρου, μιας σημαίας. Ως συνδυασμός, προκύπτει το με καυστική διάθεση

ερμηνευόμενο: "Να μας ζήσει η μεσαία τάξη". Τελικά, προτίμησα τον τίτλο "Μικροαστικές Ασυνέπειες", γιατί οι ιδεολογίες και τα πιστεύω πολλές φορές αλλάζουν σαν τα πουκάμισα.

Σας ευχαριστώ που προτιμήσατε την Ανοικτή Βιβλιοθήκη.

Καλή αναγνωστική απόλαυση

Ευρυδίκη Αμανατίδου

29/3/2022

1ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Το ρολόι σήμανε δύο και μισή το απόγευμα. Στο γραφειάκι, στο πίσω μέρος του βιβλιοπωλείου του κυρίου Μακκένι, ο Γκόρντον –Γκόρντον Κόμστοκ, ο τελευταίος της οικογένειας των Κόμστοκ, ετών είκοσι εννέα και ήδη κάπως ξεθωριασμένος– ραχάτευε αραχτός στο τραπέζι, ανοιγοκλείνοντας με τον αντίχειρά του ένα πακέτο τσιγάρα μάρκας Πλέιερ Γουέιτς, που κόστιζε τέσσερις πένες.

Ο ήχος ενός ακόμα, αλλά πιο απόμακρου, ρολογιού –ακουγόταν από τη μεριά του Πρίγκιπα της Ουαλίας, στην άλλη μεριά του δρόμου– τάραξε την ασφυκτική ατμόσφαιρα. Με μια προσπάθεια, ο Γκόρντον ανακάθισε και φύλαξε το πακέτο στην εσωτερική του τσέπη. Πόσο λαχταρούσε μια τζούρα… Μόνο που του είχαν απομείνει τέσσερα τσιγάρα όλα κι όλα. Σήμερα ήταν Τετάρτη, και μέχρι την Παρασκευή δεν περίμενε άλλα χρήματα. Θα ήταν φρικτό να μείνει άκαπνος από την αυριανή μέρα κιόλας.

Νιώθοντας ήδη ανία για τις αυριανές άκαπνες ώρες, σηκώθηκε και τράβηξε κατά την πόρτα –μια μικροκαμωμένη εύθραυστη νευρική φιγούρα. Το σακάκι του ήταν φθαρμένο στον ώμο του δεξιού μανικιού και το μεσαίο του κουμπί έλειπε. Το ετοιματζίδικο φανελένιο παντελόνι του ήταν λεκιασμένο κι άχαρο. Ακόμα κι αν κοιτούσες την πάνω μεριά τους, μπορούσες να καταλάβεις ότι τα παπούτσια του χρειάζονταν καινούριες σόλες.

Καθώς σηκώθηκε, τα κέρματα κουδούνισαν στην τσέπη του παντελονιού του. Γνώριζε με ακρίβεια πόσα ήταν εκεί μέσα. Πεντέμισι πένες –δυόμισι πένες και ένα Τζόι.[1] Σταμάτησε μια στιγμή, ψάρεψε το άθλιο μικροσκοπικό τρίπενο και το κοίταξε. Άτιμο, άχρηστο πράμα! Και τι βλάκας ο ίδιος που το δέχτηκε! Αυτό είχε γίνει τη χθεσινή μέρα, όταν είχε πάει να αγοράσει τσιγάρα. «Δεν σας πειράζει να σας δώσω ένα τρίπενο, έτσι δεν είναι, κύριε;» του τιτίβισε εκείνο το τσουλάκι η πωλήτρια. Και φυσικά την άφησε να του το δώσει. «Μα όχι, ούτε κατά διάνοια!» της είχε απαντήσει –ο ηλίθιος, ο εντελώς ηλίθιος!

Αρρώσταινε στη σκέψη ότι είχε μόνο πεντέμισι πένες όλες κι όλες, κι απ' αυτές ούτε που μπορούσε να ξοδέψει το τρίπενο. Γιατί, πώς να αγοράσεις κάτι με ένα τρίπενο; Δεν είναι νόμισμα αυτό, είναι η απάντηση σε γρίφο. Δείχνεις τόσο πανίβλακας όταν το βγάζεις από την τσέπη σου, εκτός κι αν χάνεται ανάμεσα σε ένα σωρό άλλα νομίσματα. «Πόσο κάνει;» ρωτάς. «Τρεις πένες» απαντάει η πωλήτρια. Και τότε ψαχουλεύεις την τσέπη σου και ψαρεύεις αυτό το μοναδικό γελοίο πραματάκι, που έχει κολλήσει στο μικρό σου δαχτυλάκι σαν τα πούλια των επιτραπέζιων παιχνιδιών. Η πωλήτρια ρουθουνίζει. Το παίρνει αμέσως χαμπάρι ότι αυτό είναι το τελευταίο σου τρίπενο πάνω στη γη. Τη βλέπεις που του ρίχνει μια γρήγορη ματιά –μάλλον αναρωτιέται μπας και έχει ακόμα κολλημένο επάνω του κανένα κομμάτι του τσουρεκιού των Χριστουγέννων. Κι εσύ, με αγέρωχο και γεμάτο απαξίωση ύφος, φεύγεις και ξέρεις πως δεν μπορείς να ξαναπατήσεις ποτέ το πόδι σου σε αυτό το μαγαζί. Όχι! Δεν θα το ξοδέψουμε το Τζόι μας. Δυόμισι πένες όλες κι όλες –δυόμισι πένες να κρατήσουν μέχρι την Παρασκευή.

Ετούτη τη μοναχική ώρα που ακολουθούσε το μεσημεριανό φαγητό δεν περίμενε παρά λίγους πελάτες, μπορεί και κανέναν. Βρισκόταν μόνος ανάμεσα σε επτά χιλιάδες βιβλία. Το μικρό σκοτεινό δωμάτιο που κατέληγε στο γραφείο, πλημμυρισμένο από τη μυρωδιά σκόνης και μουχλιασμένου χαρτιού, ήταν ασφυκτικά γεμάτο βιβλία, τα περισσότερα γερασμένα και ακατάλληλα για πώληση. Στα ψηλότερα ράφια, κοντά στο ταβάνι, οι ογκώδεις τόμοι σπάνιων

[1] Σ.τ.Μ. Ασημένιο νόμισμα, πολύ μικρό σε μέγεθος, αξίας τριών πενών στο Ηνωμένο Βασίλειο, πριν το 1947.

εγκυκλοπαιδειών αναπαύονταν μακάρια σε στοίβες, σαν φέρετρα σε κενοτάφια. Ο Γκόρντον παραμέρισε τις γαλάζιες κατασκονισμένες κουρτίνες που έκαναν χρέη πόρτας του επόμενου δωματίου. Αυτό, διαθέτοντας πιο επαρκή φωτισμό, φιλοξενούσε τη δανειστική βιβλιοθήκη. Ήταν μια από εκείνες τις βιβλιοθήκες των δύο πενών[2], που προτιμούσαν όσοι βούταγαν βιβλία. Δεν πρόσφερε τίποτα άλλο εκτός από μυθιστορήματα. Και *τι* μυθιστορήματα! Αλλά κι αυτό ήταν αυτονόητο.

Με ένα δυναμικό οκτακοσίων βιβλίων, τα μυθιστορήματα έπιαναν τις τρεις πλευρές του δωματίου κι έφταναν μέχρι το ταβάνι σχηματίζοντας φανταχτερά παραλληλόγραμμα με τις ράχες τους, κάνοντας τους τοίχους να μοιάζουν χτισμένοι με πολύχρωμα τούβλα. Ήταν τακτοποιημένα αλφαβητικά: Άρλεν, Γκαλζγουόρθι, Γκιμπς, Γουάλπολ, Μπάροουζ, Ντέλ, Ντίπινκ, Πρίστλεϊ, Σάπερ, Φρανκάου. Ο Γκόρντον τα κοίταξε με ένα είδος ανήμπορης απέχθειας. Αυτή τη στιγμή μισούσε όλα τα βιβλία, και πολύ περισσότερο τα μυθιστορήματα. Και μόνο να σκέφτεσαι όλο αυτό το νοτισμένο χαζοχαρούμενο σκουπιδομάνι στοιβαγμένο σε ένα σημείο, ήταν φρικτό. Οκτακόσια τούβλα χαρτοπολτού τον πλάκωναν –ένας τάφος από χαρτοπολτό. Η σκέψη ήταν καταθλιπτική. Από την ανοικτή πόρτα πέρασε στο μπροστινό τμήμα του καταστήματος ενώ ταυτόχρονα έστρωνε, από συνήθεια, τα μαλλιά του. Στο κάτω-κάτω μπορεί να ήταν τίποτα κοπέλες έξω από την τζαμόπορτα. Ο Γκόρντον δεν είχε και καμιά σπουδαία εμφάνιση. Έφτανε μόλις το ένα εβδομήντα σε ύψος, κι επειδή τα μαλλιά του συνήθως ήταν πολύ μακριά, έδινε την εντύπωση ότι είχε δυσανάλογα μεγάλο κεφάλι. Ποτέ δεν έφευγε από το μυαλό του ότι ήταν μικρόσωμος, γι' αυτό, όταν καταλάβαινε πως κάποιος τον κοιτούσε, περπατούσε στητός με το στήθος προτεταμένο κι ένα υπεροπτικό ύφος που κατάφερνε να ξεγελάσει κάποιους.

Πάντως, έξω δεν περίμενε κανείς. Το μπροστινό δωμάτιο, σε αντίθεση με το υπόλοιπο μαγαζί, ήταν χαριτωμένο, με έναν αέρα πολυτέλειας. Περιείχε δύο

---

[2] Σ.τ.Μ. Στο πρωτότυπο κείμενο "twopenny no deposit" libraries. Επρόκειτο για ένα είδος δανειστικής βιβλιοθήκης με κόστος δύο πένες ανά δανειζόμενο βιβλίο, χωρίς ο δανειστής να έχει υποχρέωση να καταβάλλει συνδρομή, εγγύηση ή καπάρο. Πρωτοεμφανίστηκαν το 1930 στο Βόρειο Λονδίνο.

χιλιάδες βιβλία, χώρια όσα ήταν στη βιτρίνα. Στα δεξιά υπήρχε μια γυάλινη προθήκη με παιδικά βιβλία. Ο Γκόρντον απέστρεψε το βλέμμα από ένα τερατώδες κάλυμμα σε νοοτροπία Ράκαμ:[3] ξωτικόμορφα παιδιά περπατούσαν σε ένα ξέφωτο με καμπανούλες, σαν να χόρευαν, όπως η Γουέντι στον Πήτερ Παν. Κοίταξε έξω από την τζαμένια πόρτα. Απαίσια μέρα, κι ο αέρας δυνάμωνε. Ο ουρανός ήταν βαρύς, τα πλακάκια στον δρόμο γλιτσιασμένα. Ήταν 30 Νοεμβρίου, ανήμερα του Αγίου Ανδρέα.

Το βιβλιοπωλείο του Μακκένι ήταν γωνιακό, σε ένα άμορφο τετράγωνο όπου συνέκλιναν τέσσερις δρόμοι. Με το που έβγαινες από την πόρτα, στα αριστερά σου έβλεπες μια μεγάλη φτελιά, που τα, γυμνά τώρα, πολυάριθμα κλαδιά της έμοιαζαν σαν δαντέλα στο χρώμα της σέπιας με φόντο τον ουρανό. Αντικριστά, δίπλα στον Πρίγκιπα της Ουαλίας, υψώνονταν ταμπλό γεμάτα διαφημίσεις πατενταρισμένων τροφίμων και φαρμάκων. Μια πινακοθήκη από τερατώδη κουκλίστικα πρόσωπα –ροζ χαζόφατσες που ξεχείλιζαν βλακώδη αισιοδοξία. Σάλτσα Κιου Τι, Τραγανά Δημητριακά Τρουγουίτ για το πρωινό ("Τα παιδάκια δεν κάνουν χωρίς τα τραγανά δημητριακά τους"), Καγκαρού Βουργουνδίας, Σοκολάτα Βιταμάλτ, Μποβέξ. Απ' όλα τους, η διαφήμιση του Μποβέξ ήταν αυτή που του στεκόταν περισσότερο στον λαιμό. Ένας διοπτροφόρος υπαλληλάκος με ποντικίσια μούρη και μαλλί τίγκα στην μπριγιαντίνη καθόταν σε μια καφετερία χαμογελώντας πλατιά πάνω από μια άσπρη κούπα γεμάτη Μποβέξ. "Το Γωνιακό Τραπέζι απολαμβάνει το γεύμα του με Μποβέξ" έλεγε η λεζάντα.

Ο Γκόρντον εστίασε σε πιο κοντινή απόσταση. Η αντανάκλαση του προσώπου του τού ανταπόδωσε το βλέμμα μέσα από το κατασκονισμένο τζάμι. Ένα πρόσωπο καθόλου της προκοπής. Ακόμα δεν είχε πατήσει τα τριάντα, κι όμως σκοροφαγωμένο κιόλας. Πολύ χλωμό, με την πίκρα ζωγραφισμένη ανεξίτηλα επάνω του. Μέτωπο ψηλό, αυτό που ο κόσμος λέει "ωραίο", μα ένα σχεδόν ανύπαρκτο πηγούνι, τόσο που το πρόσωπο έτεινε να θυμίζει αχλάδι. Μαλλιά απεριποίητα με ένα ποντικίσιο χρώμα, στόμα ξινό, μάτια

[3] Σ.τ.Μ. Ο Άρθουρ Ράκαμ (1867-1939) ήταν Άγγλος εικονογράφος παιδικών βιβλίων, με ιδιαίτερο στυλ. Χρησιμοποιούσε σινική μελάνι και η τεχνοτροπία του είχε ιαπωνικές επιρροές.

καστανοπράσινα. Πήρε το βλέμμα του από το τζάμι. Τούτες τις μέρες ένιωθε μια αντιπάθεια για τους καθρέφτες.

Έξω, όλα έμοιαζαν ψυχρά, απογυμνωμένα. Ένα τραμ, ίδιο με φασαριόζικο μεταλλικό κύκνο, γλιστρούσε βαριά πάνω στο λιθόστρωτο. Στο πέρασμά του ο αέρας σάρωνε έναν συρφετό από τσαλαπατημένα φύλλα. Τα κλαριά της φτελιάς, στο έλεος κι αυτά του αέρα, παρασέρνονταν γέρνοντας προς την ανατολή. Η αφίσα που διαφήμιζε τη Σάλτσα Κιου Τι ήταν σκισμένη στην άκρη. Μια λουρίδα χαρτί φτεροκοπούσε κατά διαστήματα, σαν ένα τόσο δα σημαιάκι. Και στον παράδρομο, δεξιά, οι γυμνές λεύκες, σαν παραταγμένα στρατιωτάκια στο πεζοδρόμιο, λύγιζαν στη δύναμη του αέρα. Ήταν ένας αέρας που περόνιαζε. Έσερνε μια απειλή στο διάβα του, το πρώτο ξέσπασμα της οργής του χειμώνα. Δυο γραμμές ενός ποιήματος πάλευαν στο μυαλό του Γκόρντον:

Κοφτά ο τάδε αέρας –για παράδειγμα, ο απειλητικός αέρας; Μπα, καλύτερα, ο χολωμένος αέρας. Ο χολωμένος αέρας φυσάει –όχι, σαρώνει, καλύτερα.

Οι τάδε λεύκες –οι λυγισμένες λεύκες; Μπα, καλύτερα οι κυρτωμένες λεύκες. Χολωμένος και κυρτωμένες κάνουν παρήχηση; Δε βαριέσαι. Οι κυρτωμένες λεύκες, ξέσκεπες μεμιάς. Ωραία.

Κοφτά ο χολωμένος αέρας τις κυρτωμένες λεύκες σαρώνει

Που βρέθηκαν ξέσκεπες μεμιάς στο χιόνι.

Καλύτερα έτσι. Ακουγόταν πιο εύηχο. Μεγάλο μανίκι να κάνεις ομοιοκαταληξία με λέξεις όπως το ξέσκεπος. Υπάρχει βέβαια και η λέξη άτροπος, που κάθε ποιητής που σέβεται τον εαυτό του προσπαθεί να ριμάρει. Αλλά η παρόρμηση έσβησε στο μυαλό του Γκόρντον.

Στριφογύριζε τα κέρματα στην τσέπη του. Δυόμισι πένες κι ένα Τζόι -δυόμισι πένες. Το μυαλό του είχε κολλήσει από την ανία. Δεν μπορούσε να τα βγάλει πέρα με τις ομοιοκαταληξίες και τα επίθετα. Δεν το μπορείς, άμα έχεις μόνο δυόμισι πένες στην τσέπη σου.

Το βλέμμα του στυλώθηκε ξανά στις αφίσες απέναντι. Είχε τους λόγους του που του κάθονταν στον λαιμό. Ξαναδιάβασε μηχανικά τα σλόγκαν: "Καγκαρού

Βουργουνδίας –το κρασί για τους Βρετανούς". "Το άσθμα τής έφερνε δύσπνοια!" "Η Σάλτσα Κιου Τι κάνει τον αντρούλη σας ευδιάθετο". "Περπάτα ακούραστα πίνοντας Βιταμάλτ!" "Κερβ Κατ –ο καπνός για δραστήριους άνδρες". "Τα παιδάκια δεν κάνουν χωρίς τα τραγανά δημητριακά τους". "Το Γωνιακό Τραπέζι απολαμβάνει το γεύμα του με Μποβέξ".

Αχά! Ένας πελάτης –υποψήφιος πελάτης τέλος πάντων. Ο Γκόρντον κοκάλωσε στη θέση του. Από αυτό το σημείο δίπλα στην πόρτα, μπορούσες νε δεις έξω χωρίς να σε δουν. Κοίταξε εξεταστικά τον υποψήφιο πελάτη.

Ένας κατά τα φαινόμενα αξιοπρεπής μεσήλικας, με μαύρο κοστούμι, πομπέ καπέλο, ομπρέλα και χαρτοφύλακα –επαρχιακός δικηγόρος ή δημοτικός υπάλληλος –ξεροστάλιαζε στη βιτρίνα με γουρλωμένα τα ξεπλυμένα του μάτια. Το βλέμμα του φανέρωνε ενοχή. Ο Γκόρντον ακολούθησε την κατεύθυνση των ματιών του. Α! Αυτό ήταν λοιπόν! Είχε ξετρυπώσει εκείνες τις πρώτες εκδόσεις του Ντ. Χ. Λόρενς πέρα στη γωνία. Λαχταρούσε κάτι βρόμικο, στα σίγουρα. Είχε πάρει το αυτί του για τη Λαίδη Τσάτερλυ. Άσχημο πρόσωπο είχε, σκέφτηκε ο Γκόρντον. Χλωμό, βαρύ, αφράτο, με άσχημο περίγραμμα. Ουαλός, κατά τα φαινόμενα –Προτεστάντης πάντως. Είχε τα γνωστά λοξά λακκάκια στις γωνίες του στόματος. Στα μέρη του θα ήταν πρόεδρος του τοπικού Συνδέσμου Αγνότητας ή της Επιτροπής Επιτήρησης Ακτών (παντόφλες με λαστιχένιες σόλες κι ένας φακός στο χέρι, να ψάχνει να βρει ζευγαράκια που φιλιόνταν στην παραλία) και τώρα να' τος στην πόλη να ξεφαντώνει. Ο Γκόρντον ευχήθηκε να έμπαινε στο βιβλιοπωλείο. Να του πούλαγε ένα αντίτυπο των Ερωτευμένων Γυναικών. Πόσο θα απογοητευόταν ο τύπος! Όχι όμως! Ο Ουαλός δικηγόρος λάκισε. Έχωσε την ομπρέλα του κάτω από το μπράτσο και απομακρύνθηκε με στητή πλάτη. Χωρίς καμιά αμφιβολία όμως, απόψε, όταν το σκοτάδι θα έκρυβε την ντροπή του, θα γλιστρούσε μέσα σε ένα πορνομάγαζο και θα αγόραζε τα Ξεφαντώματα σε ένα Παρισινό Μοναστήρι, της Σάντυ Μπλακάις.

Ο Γκόρντον απομακρύνθηκε από την πόρτα και ξαναπήγε στα ράφια με τα βιβλία. Σε αυτά τα ράφια, αριστερά σου όπως έβγαινες από τη βιβλιοθήκη, έβρισκες τα καινούρια και τα σχεδόν καινούρια βιβλία –μια ζωηρόχρωμη έκταση που σκοπός της ήταν να τραβήξει το βλέμμα οποιουδήποτε κοιτούσε

πίσω από το τζάμι της πόρτας. Οι στιλπνές αψεγάδιαστες ράχες τους έμοιαζαν να σε προσκαλούν προκλητικά. "Αγόρασέ με, αγόρασέ με!" σαν να έλεγαν. Μυθιστορήματα ολόφρεσκα από το τυπογραφείο –όμοια με ανέγγιχτες νύφες, περίμεναν τον χαρτοκόπτη να τους πάρει την παρθενιά– και διαφημιστικά αντίτυπα, σαν τις νεαρές χήρες που βρίσκονται ακόμα στον ανθό τους, όχι όμως παρθένες πια, κι εδώ κι εκεί, σε εξάδες, εκείνες οι κακόμοιρες γεροντοκόρες, τα "ρετάλια", που φυλούσαν την πολύτιμη παρθενιά τους ελπίζοντας ακόμα. Ο Γκόρντον απέστρεψε τα μάτια του από τα "ρετάλια". Του ανέσυραν άσχημες μνήμες. Το μοναδικό κακόμοιρο βιβλιαράκι που έβγαλε, δυο χρόνια πριν, πούλησε εκατόν πενήντα τρία αντίτυπα ακριβώς και μετά κατέληξε στα "ρετάλια". Μα και σαν τέτοιο, δεν πουλούσε.

Προσπέρασε τα καινούρια βιβλία και στάθηκε μπροστά στα ράφια δεξιά, που περιείχαν κυρίως μεταχειρισμένα βιβλία. Στην πέρα μεριά τους ήταν η ποίηση. Αυτά που είχε μπροστά του ήταν πρόζα ετερόκλητων ειδών. Ήταν σε κατηγορίες προς τα πάνω και προς τα κάτω, μια γκάμα από καθαρά και ακριβά, τοποθετημένα στο ύψος του ματιού, μέχρι τα φτηνιάρικα και κακοπαθημένα στο ταβάνι ή στο πάτωμα. Σε όλα τα βιβλιοπωλεία διεξάγεται μια Δαρβινική πάλη, όπου τα έργα των ζωντανών ισορροπούν στο ύψος του βλέμματος και τα έργα των πεθαμένων ανεβοκατεβαίνουν –κάτω στη Γέεννα[4]ή πάνω στον θρόνο, πάντα όμως μακριά από κάθε θέση όπου θα μπορούσαν να γίνουν αντιληπτά. Στα κάτω ράφια σάπιζαν αθόρυβα τα "κλασσικά", τα εξαφανισμένα τέρατα της Βικτοριανής εποχής. Ο Σκοτ, ο Καρλάιλ, ο Μέρεντιθ, ο Ράσκιν, ο Πάτερ, ο Στίβενσον –ίσα που διάβαζες τα ονόματα στις φαρδιές άχαρες ράχες τους. Στα πάνω ράφια, σχεδόν αόρατες, κοιμόνταν τον ύπνο του δικαίου τροφαντές βιογραφίες δουκών. Από κάτω τους, ακόμα ευπώλητη, εξ' ου και τοποθετημένη σε σημείο που να μπορείς να τη φτάσεις, ήταν η "θρησκευτική" λογοτεχνία – όλες οι αιρέσεις και τα δόγματα, στοιβαγμένα χωρίς καμία διάκριση. *Ο Πέραν Κόσμος*, από τον συγγραφέα του *Θεία Χέρια με Άγγιξαν*. *Η ζωή του Χριστού*, του Ντον Φάραρ. *Ιησούς, ο Πρώτος Ροταριανός*. Το τελευταίο βιβλίο ρωμαιοκαθολικής προπαγάνδας του Πατρός

[4] Σ.τ.Μ. Η Γέεννα αναφέρεται στην Παλαιά Διαθήκη ως η κόλαση των αμαρτωλών. Πρόκειται για χαράδρα στα νοτιοανατολικά της Ιερουσαλήμ, όπου γίνονταν εκτελέσεις και ταφές εγκληματιών.

Χίλερ Τσέστνατ. Η θρησκεία πουλάει πάντα, φτάνει να είναι γλυκερή. Από κάτω, ακριβώς στο ύψος του ματιού, ήταν η σύγχρονη παραγωγή. Το τελευταίο του Πρίστλεϊ. Μια σταλιά βιβλιαράκια, ανατυπώσεις του προηγούμενου αιώνα. Χιούμορ για να φτιάξεις το κέφι σου από τους Χέρμπερτ, Νοξ, Μιλν. Και μερικά για διανοούμενους. Κάνα δυο μυθιστορήματα του Χέμινγουεϊ και της Βιρτζίνια Γουλφ. Έξυπνες ευκολοχώνευτες βιογραφίες σε ύφος Στρέιτσι[5]. Ελιτίστικα, εκλεπτυσμένα βιβλία για τη ζωή αξιόπιστων ζωγράφων και ποιητών, γραμμένα από εκείνες τις ματσωμένες νεαρές αυθεντίες που κινούνται με άνεση από το Ήτον στο Κέμπριτζ και από το Κέμπριτζ στα λογοτεχνικά δρώμενα.

Το άτονο βλέμμα του χάζευε τον τοίχο των βιβλίων. Τα σιχαινόταν όλα τους, και τα παλιά και τα καινούρια, και τα κουλτουριάρικα και τα άξεστα, και τα ξιπασμένα και τα χαρωπά. Και μόνο η θέα τους του αναμόχλευε τη δική του ανικανότητα. Γιατί υποτίθεται ότι ήταν "συγγραφέας", έλα όμως που δεν μπορούσε καν να "γράψει"! Δεν ήταν απλά ότι δεν μπορούσε να βρει εκδότη. Ήταν που δεν δημιουργούσε τίποτα ή σχεδόν τίποτα. Κι όλο αυτό το σκουπιδομάνι που γέμιζε τα ράφια –ε, τουλάχιστον υπήρχε. Ήταν κι αυτό μια κατάκτηση. Ακόμα και ο κάθε Ντίπινκ και η κάθε Ντελ τυπώνουν το μερτικό τους χρόνο τον χρόνο. Απ' όλα τα βιβλία όμως, αυτά που απεχθανόταν περισσότερο ήταν τα ξιπασμένα κουλτουριάρικα, κριτική σκέψη και αισθητική τελειότητα, το είδος που εκείνες οι ματσωμένες νεαρές αυθεντίες από το Κέμπριτζ το γράφουν στον ύπνο τους σχεδόν –και που ίσως και ο Γκόρντον να κατάφερνε να γράψει αν είχε λίγα παραπάνω λεφτά. Τα λεφτά και η κουλτούρα! Σε μια χώρα σαν την Αγγλία πιο εύκολα μπορείς να γίνεις μέλος του Ιππικού Ομίλου παρά να είσαι κουλτουριάρης χωρίς λεφτά.

Σαν το παιδί, που από ένστικτο κουνάει πέρα δώθε ένα χαλαρό δόντι, κατέβασε έναν τόμο που είχε έναν αέρα σνομπισμού –Όψεις του Ιταλικού Μπαρόκ–, τον άνοιξε, διάβασε μια παράγραφο και τον ξαναέβαλε στη θέση του με ένα μείγμα απέχθειας και ζήλειας. Αυτή η ολέθρια παντογνωσία! Αυτή η αδιάκοπη εκλεπτυσμένη και ασήμαντη φλυαρία! Και τα χρήματα που

[5] Σ.τ.Μ. Ο Λίττον Στρέιτσι (1880-1932) ήταν Βρετανός συγγραφέας και κριτικός. Έφερε έναν νέο αέρα στη συγγραφή βιογραφιών, όπου η ψυχολογική διορατικότητα και η συμπάθεια συνδυάζονται με την ασέβεια και το σπιρτόζικο πνεύμα.

απορρέουν από όλα αυτά! Γιατί, στο κάτω κάτω της γραφής, τι κρύβεται από πίσω, πέρα από το χρήμα; Λεφτά για τη σωστή εκπαίδευση, λεφτά για τους φίλους με επιρροή, λεφτά για την ευχαρίστηση του σώματος και την ηρεμία του πνεύματος, λεφτά για ταξίδια στην Ιταλία. Τα λεφτά είναι που γράφουν τα βιβλία, τα λεφτά είναι που τα πουλάνε. Ω, Κύριε! Μη μου δώσεις ήθος, δώσε μου λεφτά, μόνο λεφτά.

Κουδούνισε τα κέρματα στην τσέπη του. Ήταν σχεδόν τριάντα χρονών και δεν είχε καταφέρει τίποτα, εκτός από την κακόμοιρη ποιητική συλλογή που είχε πιάσει πάτο. Κι από τότε, για δύο ολόκληρα χέρια, πάλευε χαμένος στον λαβύρινθο ενός φρικτού βιβλίου, που δεν προχώρησε και που, σε στιγμές που έβλεπε ξεκάθαρα, ήξερε ότι δεν θα προχωρούσε ποτέ. Δεν είχε λεφτά, αυτό ήταν το μόνο που του στερούσε τη δύναμη να "γράψει". Είχε αγκιστρωθεί από αυτή τη δικαιολογία σαν να ήταν διακήρυξη. Λεφτά, λεφτά, όλα είναι λεφτά! Μπορούσες να γράψεις έστω και μια νουβέλα της δεκάρας χωρίς λεφτά για να πάρεις κουράγιο; Η επινόηση, η ενέργεια, η σπιρτάδα, το ύφος, η γοητεία –όλα έπρεπε να πληρωθούν σε φρέσκο παραδάκι.

Πάντως, καθώς περνούσε το βλέμμα του ανάμεσα στα ράφια, ένιωσε μια κάποια παρηγοριά. Πόσα πολλά βιβλία ήταν ξεθωριασμένα και αδύνατον να διαβαστούν. Στην τελική, όλοι στην ίδια βάρκα είμαστε. Ο θάνατος είναι αναπόφευκτος. Για σένα και για μένα και για τους ξιπασμένους νεαρούς από το Κέμπριτζ παραμονεύει η ίδια λήθη –αν και σίγουρα θα χρειαστεί να παραμονέψει λίγο παραπάνω για εκείνους τους ξιπασμένους νεαρούς από το Κέμπριτζ. Έριξε το βλέμμα του στα χτυπημένα από τον χρόνο "κλασσικά" κοντά στα πόδια του. Πεθαμένοι, όλοι τους πεθαμένοι. Ο Καρλάιλ και ο Ράσκιν και ο Μέρεντιθ και ο Στίβενσον –όλοι τους πεθαμένοι, που να τους πάρει! Κοίταξε τους ξέθωρους τίτλους τους. *Συλλογή Επιστολών του Ρόμπερτ Λούις Στίβενσον*. Χα, χα! Καλό κι αυτό. *Συλλογή Επιστολών του Ρόμπερτ Λούις Στίβενσον!* Η πάνω μεριά του βιβλίου ήταν μαύρη από τη σκόνη. Σκόνη είσαι και σε σκόνη καταλήγεις. Ο Γκόρντον κλώτσησε την ενισχυμένη με καναβάτσο πίσω όψη του Στίβενσον. Εκεί είσαι, κατεργαράκο; Τα τίναξες τώρα, σαν κάθε άλλο Σκοτσέζο.

Πινκ! Το κουδούνι του μαγαζιού. Ο Γκόρντον στράφηκε. Δύο πελάτες, για το τμήμα της βιβλιοθήκης.

Μια γυναίκα της κατώτερης τάξης, προσωποποίηση της απογοήτευσης, με όψη σαν βρεγμένης πάπιας που σκαλίζει τα σκουπίδια, έκανε την είσοδό της κρατώντας άτσαλα ένα ψάθινο καλάθι. Ξοπίσω της ερχόταν χοροπηδηχτά μια κοντούλα σαν τροφαντό σπουργίτι, κοκκινομάγουλη, σίγουρα από τη μέση μεσαία τάξη. Αυτή κουβαλούσε κάτω από το διπλωμένο μπράτσο της ένα αντίτυπο του *Το Έπος των Φορσάιτ* –με τον τίτλο προς την έξω μεριά, έτσι ώστε οι περαστικοί να την περάσουν για διανοούμενη.

Ο Γκόρντον εγκατέλειψε την ξινή του έκφραση. Τις υποδέχτηκε με τη ζεστή εγκαρδιότητα ενός οικογενειακού γιατρού, αυτή που υιοθετούσε για τα μέλη της βιβλιοθήκης.

«Καλησπέρα, κυρία Γουίβερ. Καλησπέρα, κυρία Πεν. Τι απαίσιος καιρός!»

«Φρικτός!» είπε η κυρία Πεν.

Ο Γκόρντον παραμέρισε κάνοντάς τους χώρο να περάσουν. Η κυρία Γουίβερ σκάλισε άτσαλα το καλάθι της κι ένα πολυχρησιμοποιημένο αντίτυπο του *οι Αργυροί Γάμοι*, της Έθελ Μ. Ντελ, έπεσε στο πάτωμα. Το αετίσιο μάτι της κυρίας Πεν καρφώθηκε επάνω στον Γκόρντον. Πίσω από την πλάτη της κυρίας Γουίβερ, του χαμογέλασε με νόημα, σαν διανοούμενος σε διανοούμενο. Ντελ! Τι κατάπτωση! Μα τι βιβλία διαβάζουν αυτές οι κατώτερες τάξεις! Ο Γκόρντον ανταπόδωσε το χαμόγελο γεμάτος κατανόηση, και πέρασαν στη βιβλιοθήκη, συνεχίζοντας να ανταλλάσουν χαμόγελα μεταξύ διανοουμένων.

Η κυρία Πεν άφησε το *Έπος των Φορσάιτ* στο τραπέζι και έστρεψε τον σπουργιτίσιο κόρφο της προς τον Γκόρντον. Ήταν πάντα της φιλική μαζί του. Τον προσφωνούσε κύριο Κόμστοκ, σαν να ήταν κι αυτός πελάτης, και τον παρέσυρε σε λογοτεχνικές συζητήσεις. Τους ένωνε η διανόηση, σαν να ήταν κάποιου είδους μασόνοι.

«Ελπίζω να απολαύσατε το *Έπος των Φορσάιτ*, κυρία Πεν».

«Μα τι τέλεια *εκπληκτικό* επίτευγμα είναι αυτό το βιβλίο, κύριε Κόμστοκ! Γνωρίζετε ότι το έχω διαβάσει τέσσερις φορές; Επικό, πραγματικά επικό!»

Η κυρία Γουίβερ είχε χώσει τη μύτη της στα βιβλία, τόσο χαζή που δεν μπορούσε να συλλάβει ότι ήταν τοποθετημένα κατά αλφαβητική σειρά.

«Δεν ξέρω τι να πάρω αυτή τη βδομάδα, καθόλου δεν ξέρω» μουρμούρισε μέσα από τα κακοσουλούπωτα χείλη της. «Η κόρη μου επιμένει να δοκιμάσω τον Ντίπινκ. Της αρέσει ο Ντίπινκ της κόρης μου. Ο γαμπρός μου, όμως, είναι περισσότερο του Μπάροουζ. Δεν μπορώ να βγάλω άκρη».

Ένας σπασμός διέτρεξε το πρόσωπο της κυρίας Πεν στο άκουσμα του ονόματος Μπάροουζ. Γύρισε επιδεικτικά την πλάτη της στην κυρία Γουίβερ.

«Αυτό που νιώθω, κύριε Κόμστοκ, είναι ότι υπάρχει ένα *μεγαλείο* στον Γκάλσγουορθυ. Έχει τέτοιο εύρος, είναι τόσο οικουμενικός, και όμως τόσο βαθύτατα Άγγλος στο πνεύμα, τόσο *ανθρώπινος*. Τα βιβλία του είναι πραγματικά *ανθρώπινα* ντοκουμέντα».

«Και ο Πρίστλεϊ, επίσης» είπε ο Γκόρντον. «Πιστεύω ότι ο Πρίστλεϊ είναι πραγματικά καλός συγγραφέας. Τι λέτε εσείς;»

«Α! Και βέβαια! Τόσο μεγάλος, τόσο ευρύς, τόσο ανθρώπινος! Και τόσο βαθύτατα Άγγλος!»

Η κυρία Γουίβερ σούφρωσε τα χείλη της. Πίσω τους κρύβονταν τρία μοναχικά κιτρινισμένα δόντια.

«Λέω να πάρω καλύτερα μια ακόμα Ντελ» είπε. «Έχετε κι άλλες Ντελ, ε; Έχω να το λέω, μου αρέσει να διαβάζω ένα καλό βιβλίο της Ντελ. Της λέω της κόρης μου: "Κράτα για την πάρτη σου τους Ντίπινκ και τους Μπάροουζ. Εμένα δώσε μου μια Ντελ" της λέω».

Ντινκ Ντονκ Ντελ! Δούκες και μαστιγώματα! Το βλέμμα της κυρίας Πεν ξεχείλιζε διανοουμενίστικη ειρωνεία. Ο Γκόρντον της το ανταπόδωσε. Πήγαινε με τα νερά της κυρίας Πεν! Μια καλή και σταθερή πελάτισσα.

«Μα φυσικά, κυρία Γουίβερ. Έχουμε ένα ολόκληρο ράφι με βιβλία της Έθελ Μ. Ντελ. Θα θέλατε την *Επιθυμία της Ζωής του*; Ή ίσως και να το έχετε διαβάσει ήδη. Τότε, τι θα λέγατε για *τον Βωμό της Τιμής*;»

«Αναρωτιέμαι μήπως κι έχετε το τελευταίο βιβλίο του Χιου Γουάλπολ;» είπε η κυρία Πεν. «Αυτή την εβδομάδα έχω διάθεση για κάτι επικό, κάτι *μεγαλειώδες*.

Ξέρετε, θεωρώ τον Γουάλπολ έναν πραγματικά *υψηλών απαιτήσεων* συγγραφέα, τον κατατάσσω δεύτερο μετά τον Γκάλσγουορθυ. Αποπνέει κάτι πραγματικά τόσο *μεγαλειώδες*. Και όμως, είναι τόσο ανθρώπινος».

«Και τόσο βαθύτατα Άγγλος» είπε ο Γκόρντον.

«Μα, βέβαια! Τόσο βαθύτατα Άγγλος!»

«Λέω να πάρω ξανά τον *Δρόμο του Αετού*» είπε τελικά η κυρία Γουίβερ. «Δεν τον χορταίνεις, έτσι δεν είναι;»

«Σίγουρα είναι τρομερά δημοφιλές βιβλίο» είπε ο Γκόρντον με διπλωματία, ενώ το βλέμμα του ήταν στην κυρία Πεν.

«Ω! *Τρομερά*!» ακούστηκε σαν την ηχώ η κυρία Πεν, με το βλέμμα στον Γκόρντον.

Ο Γκόρντον πήρε τις δύο πένες τους και τις ξεπροβόδισε, την κυρία Πεν με το *Ο Αχρείος Χέρις*, του Γουάλπολ και την κυρία Γουίβερ με το *Ο Δρόμος του Αετού*.

Πολύ σύντομα είχε επιστρέψει στο άλλο δωμάτιο με κατεύθυνση τα ράφια της ποίησης, που τον έλκυαν με μια μελαγχολική σαγήνη. Το κακομοίρικο βιβλιαράκι του ήταν εκεί –φυσικά θρονιασμένο ανάμεσα στα άλλα αζήτητα. *Ποντίκια*, του Γκόρντον Κόμστοκ. Ένα αθόρυβο βιβλιαράκι που πουλιόταν τρία σελίνια και έξι πένες, τώρα όμως είχε κατέβει στο ένα σελίνι. Από τους δεκατρείς πανηλίθιους κριτικούς που το διάβασαν (και το Φιλολογικό Παράρτημα των Τάιμς δήλωσε ότι έδειχνε "εξαιρετικά υποσχόμενο") κανένας τους δεν κατάλαβε την ειρωνεία του τίτλου[6]. Και στα δύο χρόνια που ο Γκόρντον δούλευε στο βιβλιοπωλείο του Μακκένι, δεν βρέθηκε ούτε ένας πελάτης να κατεβάσει τα *Ποντίκια* από το ράφι.

---

[6] Σ.τ.Μ. Η ειρωνεία του τίτλου προφανώς παραπέμπει στον Οράτιο. Στην Ποιητική Τέχνη, ο Οράτιος αναφέρει: "Τα βουνά θα κοπιάσουν για να γεννήσουν ένα γελοίο ποντίκι". Ο Όργουελ δια στόματος του ήρωά του θέλει να δείξει ότι κάθε έργο είναι αποκύημα μεγάλης προσπάθειας με αβέβαιη κατάληξη. Ο ίδιος ο Γκόρντον αισθάνεται μια απέχθεια για την ίδια του την ποίηση. Βαφτίζοντας την ποιητική του συλλογή "Ποντίκια" ειρωνεύεται την έμπνευση και τη στιχουργική του ικανότητα.

Υπήρχαν δεκαπέντε με είκοσι ράφια ποίησης. Τους έριξε ένα ξινό βλέμμα. Τα περισσότερα γεμάτα ξεπερασμένα πράγματα. Λίγο πάνω από το ύψος του ματιού, οδεύοντας ήδη προς τα ουράνια και τη λήθη, ήταν οι ποιητές του χθες, τα αστέρια της πρώτης του νιότης. Ο Γέητς, ο Ντέιβις, ο Χάουσμαν, ο Τόμας, ο Ντε Λα Μερ, ο Χάρντι. Αναμνήσεις του παρελθόντος. Από κάτω τους, ακριβώς στο ύψος του ματιού, βρίσκονταν τα βεγγαλικά της στιγμής. Ο Έλιοτ, ο Πάουντ, ο Όντεν, ο Κάμπελ, ο Ντέι Λιούις, ο Σπέντερ. Πολύ ξενέρωτο σινάφι. Από πάνω το χθες, από κάτω οι άσφαιροι. Θα εμφανιστεί ποτέ ένας συγγραφέας που να αξίζει να διαβαστεί; Ο Λόρενς όμως ήταν μια χαρά, κι ο Τζόυς ακόμα καλύτερος, προτού τα χάσει. Και πες πως παρουσιαζόταν ένας συγγραφέας που να αξίζει. Μήπως και θα τον αναγνωρίζαμε βλέποντάς τον, τόσο πνιγμένοι που είμαστε στα σκουπίδια;

Πινκ! Το κουδούνι του μαγαζιού. Ο Γκόρντον στράφηκε. Ακόμα ένας πελάτης.

Ένας νεαρός γύρω στα είκοσι, με κόκκινα χείλη και γυαλισμένο μαλλί, μπήκε με χάρη. Ματσωμένος, στα σίγουρα. Τον τύλιγε η χρυσή αχλή του χρήματος. Είχε ξαναέρθει στο μαγαζί. Ο Γκόρντον υιοθέτησε την ευγενή δουλικότητα που επεφύλασσε στους νέους πελάτες. Επανέλαβε τη συνηθισμένη συνταγή:

«Καλησπέρα. Μπορώ να σας εξυπηρετήσω σε κάτι; Ψάχνετε κάτι συγκεκριμένο;»

«Ω, όχι, πγάγματι όχι». Θηλυπρέπεια στη φωνή, με δυσκολία στην προφορά του *ρο*. «Μπογώ να κοιτάξω μόνο; Απλά δεν μπογούσα να αντισταθώ στον πειγασμό της βιτγίνας σας. Έχω τγομεγή αδυναμία στα βιβλιοπωλεία! Κι έτσι με έφεγε ο αέγας –χιχιχι!»

Κι έτσι να σε πάρει, λοιπόν, Θηλυπρεπή! Ο Γκόρντον φόρεσε ένα εκλεπτυσμένο χαμόγελο, αυτό που άρμοζε σε έναν βιβλιολάτρη προς έναν άλλον βιβλιολάτρη.

«Μα, παρακαλώ. Μας αρέσει να έχουμε ανθρώπους να κοιτάζουν. Σας ενδιαφέρει μήπως η ποίηση;»

«Ω! Βεβαίως! *Λατγεύω* την ποίηση!»

Βεβαίως! Ψωριάρα σνομπαρία! Τα ρούχα του είχαν κάτι το αμυδρά καλλιτεχνικό. Ο Γκόρντον τού έβαλε στα χέρια ένα κόκκινο στενό βιβλιαράκι από τα ράφια της ποίησης.

«Μόλις τυπώθηκε. Ίσως και να σας ενδιαφέρει. Είναι μεταφράσεις –κάτι λίγο έξω από τα συνηθισμένα. Μεταφράσεις από τα Βουλγαρικά».

Πολύ διακριτικό. Τώρα, καιρός να τον αφήσεις μόνο του. Αυτή είναι η σωστή συμπεριφορά με τους πελάτες. Μην τους πιέζεις. Άφησέ τους να κοιτάξουν για είκοσι λεπτά ή κάπου εκεί. Μετά τους πιάνει η ντροπή και κάτι αγοράζουν. Ο Γκόρντον μετακινήθηκε προς την πόρτα, διακριτικά, για να μην είναι στα πόδια του θηλυπρεπή. Είχε υιοθετήσει όμως ένα ύφος ανέμελο, το ένα χέρι στην τσέπη, χαλαρός όπως θα ταίριαζε σε έναν τζέντλεμαν.

Έξω, ο γλιτσερός δρόμος απέπνεε μια γκρίζα μελαγχολία. Από κάπου πέρα ακούστηκαν οπλές αλόγου, ένας ψυχρός κούφιος ήχος. Στα νύχια του αγέρα, οι σκοτεινές στήλες καπνού που έβγαιναν από τις καμινάδες έμειναν μετέωρες για λίγο και μετά κατρακύλησαν άτονες στις λοξές στέγες. Α!

Κοφτά ο χολωμένος αέρας τις κυρτωμένες λεύκες σαρώνει, που βρέθηκαν ξέσκεπες μεμιάς στο χιόνι. Κι οι σκοτεινές κορδέλες απ' τα φουγάρα στρίβουν στον … (κάτι σαν θολό ίσως) *αέρα.*

Καλώς. Η παρόρμηση όμως του πέρασε. Το βλέμμα του έπεσε ξανά στα διαφημιστικά απέναντι.

Του ερχόταν να ξεσπάσει σε γέλια, τόσο ανεπαρκή, άτονα, άνοστα ήταν τα σλόγκαν τους. Λες και θα έβαζαν σε πειρασμό τον οποιονδήποτε! Σαν δαιμόνια με σπυριά στην πλάτη. Όπως και να είχε, του προκαλούσαν κατάθλιψη. Η μπόχα του χρήματος βρισκόταν παντού. Έριξε ένα κλεφτό βλέμμα στον θηλυπρεπή, που είχε απομακρυνθεί από τα ράφια της ποίησης, και τώρα είχε στα χέρια του ένα τεράστιο και ακριβό βιβλίο για το Ρωσικό μπαλέτο. Το κρατούσε στο ροζουλί λεπτεπίλεπτο άκρο του, σαν σκίουρος που κρατάει το καρύδι, και μελετούσε τις φωτογραφίες. Τον ήξερε τον τύπο του ο Γκόρντον. Ο ματσωμένος νεαρός της τέχνης. Όχι ακριβώς καλλιτέχνης ο ίδιος, κολλιτσίδας όμως στους καλλιτέχνες, θαμώνας των ατελιέ, τροφοδότης σκανδάλων. Παρά τη θηλυπρέπειά του, ήταν όμορφο αγόρι. Το δέρμα στο σβέρκο του είχε τη

στιλπνάδα του εσωτερικού ενός όστρακου. Τέτοιο δέρμα δεν το αποκτάς αν το εισόδημά σου δεν ξεπερνάει τις πεντακόσιες λίρες τον χρόνο. Είχε μια κάποια γοητεία, μια λάμψη, σαν όλους τους ματσωμένους. Λεφτά και γοητεία. Αδιαίρετη δυάδα.

Το μυαλό του Γκόρντον πήγε στον Ράβελστον, τον συμπαθητικό, πλούσιο φίλο του, εκδότη του Αντίχριστου. Του είχε υπερβολική αδυναμία, δεν τον συναντούσε όμως συχνότερα από μια φορά στις δεκαπέντε. Οι σκέψεις του πέρασαν και από το κατώφλι της Ρόζμαρι, της κοπέλας του, που τον αγαπούσε –τον λάτρευε, έτσι δήλωνε– αλλά δεν έλεγε να κοιμηθεί μαζί του. Πάλι τα λεφτά. Όλα λεφτά είναι. Η κάθε ανθρώπινη σχέση εξαγοράζεται με λεφτά. Αν δεν έχεις λεφτά, οι άνδρες δεν σου δίνουν σημασία, οι γυναίκες δεν σε αγαπάνε όσο χρειάζεται. Και πόσο δίκιο έχουν τελικά! Γιατί όταν είσαι απένταρος, είσαι απωθητικός. *Παρότι μιλώ τη γλώσσα των ανθρώπων και των αγγέλων.*[7] Αν όμως δεν έχω λεφτά, δεν μιλάω ούτε τη γλώσσα των ανθρώπων ούτε των αγγέλων.

Κοίταξε τα διαφημιστικά ακόμη μια φορά. Τώρα πια τα μισούσε κατάφωρα. Πάρε για παράδειγμα αυτό με το Βιταμάλτ. "Περπάτα ακούραστα πίνοντας Βιταμάλτ". Ένα νεαρό ζευγάρι, ένα αγόρι κι ένα κορίτσι, με καθωσπρέπει ρούχα πεζοπορίας και τον αέρα να αναδεύει ελαφριά τα μαλλιά τους, ανηφορίζουν ένα τοπίο του Σάσεξ. Το πρόσωπο του κοριτσιού! Αυτή η σκανταλιάρικη όψη του αγοροκόριτσου! Από εκείνα που τους αρέσει η Υγιεινή Διασκέδαση. Τα ανεμοδαρμένα. Που φοράνε στενά χακί σορτσάκια, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι μπορείς να τους τσιμπήσεις τον πισινό. Και δίπλα τους –το Γωνιακό Τραπέζι. "Το Γωνιακό Τραπέζι απολαμβάνει το γεύμα του με Μποβέξ". Το βλέμμα του Γκόρντον απόπνεε απέχθεια καθώς εξέταζε το διαφημιστικό. Το ηλίθιο χαμογελαστό πρόσωπο, σαν ενός ξιπασμένου αρουραίου, τα μαύρα γυαλιστερά μαλλιά, τα ανόητα γυαλιά. Το Γωνιακό Τραπέζι, ο κληρονόμος των γενεών, ο νικητής του Βατερλό, ο Άντρας του Σήμερα, έτσι όπως τον θέλει να

[7] Σ.τ.Μ. Προς Κορινθίους Πρώτη Επιστολή 13 Η πρόταση είναι: Παρότι μιλώ τη γλώσσα των ανθρώπων και των αγγέλων, αν δεν έχω ευσπλαχνία, είμαι ένα άδειο κύμβαλο. Ο Γκόρντον, κατά το προσφιλές του στυλ, να φέρνει στα δικά του μέτρα ρήσεις και ρητά, αντικαθιστά την ευσπλαχνία με το χρήμα.

είναι ο αφέντης του. Ένα πειθήνιο γουρουνάκι που κάθεται στο χοιροστάσιο του χρήματος πίνοντας Μποβέξ.

Έξω στον δρόμο, περνούσαν πρόσωπα ωχρά από τον αέρα. Ένα τραμ διέσχισε με θόρυβο την πλατεία, και το ρολόι του Πρίγκιπα της Ουαλίας σήμανε τρεις. Ένα παλαιολιθικό ζευγάρι, ένας αλήτης ή ζητιάνος μαζί με τη γυναίκα του, με μακριά λιγδιασμένα πανωφόρια που σχεδόν άγγιζαν τη γη, έσερναν τα πόδια τους με κατεύθυνση το μαγαζί. Από την όψη τους, τους έκοβες από αυτούς που βουτάνε βιβλία. Καλά θα ήταν να έχει τα μάτια του στα κιβώτια απ' έξω. Ο γέρος έκανε στάση στο πεζοδρόμιο λίγα μέτρα πιο πέρα ενώ η γυναίκα του πλησίασε την πόρτα. Την έσπρωξε και κοίταξε τον Γκόρντον ανάμεσα από τα γκρίζα αχτένιστα μαλλιά της με ένα πανούργο ύφος.

«Αγοράζεις βιβλία;» ρώτησε τραχιά.

«Μερικές φορές. Εξαρτάται από το είδος των βιβλίων».

«Έχω εδώ πέρα *όμορφα* βιβλία».

Μπήκε στο μαγαζί κλείνοντας πίσω της την πόρτα με θόρυβο. Ο θηλυπρεπής κοίταξε πάνω από τον ώμο του σαν να είχε προσβληθεί και αποτραβήχτηκε ένα δυο βήματα κατά τη γωνία. Η γριά έβγαλε από το παλτό της ένα λιγδιασμένο σακούλι. Πλησίασε τον Γκόρντον συνωμοτικά. Η ανάσα της ανάδιδε μια μυρωδιά από πολυκαιρισμένα ξεροκόμματα.

«Θα τα πάρεις;» είπε χουφτώνοντας το σακούλι. «Μόνο μισή κορώνα στα δίνω».

«Τι είναι; Αφήστε με να τα κοιτάξω, παρακαλώ».

«Να, πάρε!» είπε η γριά και του πέταξε σχεδόν καταπρόσωπο μια αγκαλιά βρομερά βιβλία.

Ήταν μυθιστορήματα της Σάρλοτ Μ. Γιόνκε, έκδοσης 1884, στραπατσαρισμένα σαν να είχαν καταπλακωθεί για χρόνια. Ο Γκόρντον έκανε ένα βήμα πίσω, νιώθοντας μια ξαφνική αηδία.

«Δεν είναι δυνατόν να τα αγοράσουμε» είπε κοφτά.

«Δεν μπορείτε; *Γιατί* δεν μπορείτε;»

«Γιατί μας είναι άχρηστα. Δεν μπορούμε να πουλήσουμε τέτοια πράγματα».

«Τότενες γιατί με έκανες να τα βγάλω από το σακούλι;» απαίτησε να μάθει οργισμένη η γριά.

Ο Γκόρντον έκανε μια παράκαμψη για να αποφύγει την μπόχα και κράτησε την πόρτα ανοιχτή χωρίς να βγάλει κουβέντα. Δεν υπήρχε λόγος να προβάλει κάποιο επιχείρημα. Τύποι σαν τη γριά έμπαιναν στο μαγαζί όλη τη μέρα. Η γριά, μουρμουρίζοντας και αποπνέοντας κακία, έφυγε για να βρει τον άντρα της. Εκείνος χασομέρησε στο πεζοδρόμιο για να βήξει τόσο παραγωγικά που μπορούσες να τον ακούσεις και μέσα από την πόρτα. Ένας σβώλος φλέγμα, σαν μια μικρή άσπρη γλώσσα, βγήκε αργά από τα χείλη του και προσγειώθηκε στον υπόνομο. Μετά, τα δυο γέρικα πλάσματα απομακρύνθηκαν σέρνοντας τα βήματα, σαν τα σκαθάρια, με τα μακριά λιγδιασμένα παλτά τους να κρύβουν όλο τους το σώμα εκτός από τα πόδια τους.

Ο Γκόρντον τούς παρατηρούσε καθώς έφευγαν. Δεν ήταν παρά υποπροϊόντα. Τα απόβλητα του θεού του χρήματος. Παντού στο Λονδίνο, κατά δεκάδες χιλιάδες, περιφέρονταν άθλια γερόντια σαν εκείνο το ζευγάρι, οδεύοντας αργά προς τον τάφο, σαν βρομερά σκαθάρια.

Κοίταξε αφηρημένα τον άχαρο δρόμο. Αυτή τη στιγμή τού φαινόταν πως σε έναν τέτοιο δρόμο, σε μια τέτοια πόλη, οποιαδήποτε ζωή ήταν μάλλον ανούσια και αφόρητη. Η αίσθηση της διάλυσης και της αποσύνθεσης, σημείο των καιρών, τον έπνιγε. Κατά κάποιον τρόπο έμοιαζε να ανακατεύεται με αυτό που απέπνεαν τα διαφημιστικά απέναντι στον δρόμο. Τώρα κατανοούσε καλύτερα αυτά τα πελώρια πρόσωπα με τα πλατιά χαμόγελα. Τελικά, από πίσω τους υπήρχε κάτι παραπάνω από απλή ανοησία, απληστία και χυδαιότητα. Το Γωνιακό Τραπέζι σού στέλνει ένα αστραφτερό, δήθεν αισιόδοξο χαμόγελο αποκαλύπτοντας τα ψεύτικα δόντια του. Τι κρύβεται όμως πίσω του; Απομόνωση, κενό, προφητείες καταστροφής. Γιατί, αν ξέρεις πώς να διακρίνεις, δεν θα καταλάβεις ότι πίσω από αυτή την αβίαστη αυταρέσκεια, αυτή την ασημαντότητα που χαχανίζει καλοβολεμένα, δεν υπάρχει τίποτα άλλο πέρα από ένα τρομερό κενό, μια κρυφή απελπισία; Η αναπόφευκτη επιθυμία του θανάτου που χαρακτηρίζει τον σύγχρονο κόσμο. Σύμφωνα αυτοκτονιών. Κεφάλια χωμένα σε φούρνους αερίου μέσα σε μοναχικές μεζονέτες.

Προφυλακτικά και χάπια για εκτρώσεις. Και η αντήχηση μελλοντικών πολέμων. Εχθρικά αεροπλάνα να πετάνε πάνω από το Λονδίνο. Ο βαθύς, απειλητικός βόμβος της προπέλας, η εκκωφαντική βροντή της βόμβας. Όλα αυτά είναι γραμμένα στο πρόσωπο του Γωνιακού Τραπεζιού.

Κι άλλοι πελάτες. Ο Γκόρντον, σε αναμονή, με ύφος δουλοπρεπούς ευγένειας.

Το κουδούνι της πόρτας ήχησε. Δυο μεγαλοαστές μπήκαν μέσα σαν τις φρεγάτες. Η μια τους, ροδαλή και τσαχπίνα, γύρω στα τριάντα πέντε, με ένα τεράστιο στήθος να διαγράφεται σαν προπέλα από το παλτό της το καμωμένο από σκίουρο, σκορπίζοντας στον αέρα ένα ακαταμάχητης θηλυκότητας άρωμα βιολέτας. Η άλλη ήταν μεσόκοπη, αυστηρή, πικρόχολη –προφανώς από την Ινδία. Σχεδόν κολλημένος πίσω τους, ένας μελαχρινός ατημέλητος και συνεσταλμένος νεαρός γλίστρησε μέσα στο μαγαζί αθόρυβα σαν γάτα. Ήταν ένας από τους καλύτερους πελάτες –ένα αιθέριο, μοναχικό πλάσμα, πάντα φειδωλός, από ντροπή, στα λόγια και, κατά παράδοξο τρόπο, πάντα με γένια μιας μέρας στο πρόσωπο.

Ο Γκόρντον επανέλαβε το τροπάριό του:

«Καλησπέρα. Μπορώ να σας εξυπηρετήσω σε κάτι; Ψάχνετε κάποιο συγκεκριμένο βιβλίο;»

Η τσαχπίνα τού χάρισε ένα χαμόγελο, η πικρόχολη όμως αποφάσισε να εκλάβει την ερώτηση ως αυθάδεια. Αγνοώντας τον Γκόρντον, παρέσυρε την τσαχπίνα στα ράφια δίπλα στις νέες κυκλοφορίες, εκεί που βρίσκονταν τα βιβλία για γάτες και σκύλους. Ευθύς, οι δυο τους άρχισαν να κατεβάζουν βιβλία από τα ράφια και να συζητούν μεγαλόφωνα. Η πικρόχολη διέθετε φωνή λοχία που δίνει παραγγέλματα. Θα ήταν σύζυγος ή χήρα συνταγματάρχη, χωρίς καμία αμφιβολία. Ο θηλυπρεπής, με τη μούρη χωμένη ακόμα στο βιβλίο για το Ρωσικό μπαλέτο, παραμέρισε διακριτικά. Το ύφος του έδειχνε ότι θα έφευγε αν του ξανατάραζαν την ησυχία. Ο ντροπαλός νεαρός είχε βρεθεί ήδη στα ράφια της ποίησης. Οι δυο κυρίες επισκέπτονταν συχνά το μαγαζί. Πάντα ζητούσαν να δουν βιβλία για σκύλους και γάτες, μα ποτέ δεν αγόραζαν κάτι.

Υπήρχαν δύο ολόκληρα ράφια με βιβλία για σκύλους και γάτες. "Η Γυναικεία Γωνιά" ήταν το όνομα που είχε δώσει ο γέρο Μακκένι στο συγκεκριμένο τμήμα.

Άλλος ένας πελάτης εμφανίστηκε, για τη βιβλιοθήκη αυτή τη φορά. Ήταν μια άσχημη κοπέλα, καμιά εικοσαριά χρονών. Δεν φορούσε καπέλο, ήταν ντυμένη στα άσπρα. Πρόσωπο χλωμό, απλοϊκό αλλά έντιμο, χοντρά μυωπικά γυαλιά που παραμόρφωναν τα μάτια της. Ήταν βοηθός στο φαρμακείο. Ο Γκόρντον υιοθέτησε το μελιστάλακτο ύφος που διέθετε για τους πελάτες της βιβλιοθήκης. Η κοπέλα τού χαμογέλασε και ατσούμπαλη σαν αρκουδάκι τον ακολούθησε στη βιβλιοθήκη.

«Τι είδους βιβλίο θα θέλατε αυτή τη φορά, δεσποινίς Γουίκς;»

«Να» -κρατούσε σφιχτά το μπροστινό μέρος της στολής της. Τα στρεβλά, σιροπιαστά μάτια της τον κοίταξαν με εμπιστοσύνη. «Να, αυτό που *πραγματικά* θα ήθελα είναι μια καλή και παθιασμένη ιστορία αγάπης. Ξέρετε – κάτι *μοντέρνο*».

«Κάτι μοντέρνο; Κάτι της Μπάρμπαρα Μπέντγουόρθι, για παράδειγμα; Διαβάσατε το *Σχεδόν Παρθένα*;»

«Ω, όχι, όχι αυτήν. Είναι πολύ βαθυστόχαστη. Δεν αντέχω τα βαθυστόχαστα βιβλία. Θέλω όμως κάτι –να, ξέρετε– *μοντέρνο*. Σεξουαλικά προβλήματα, διαζύγια και τέτοια. *Ξέρετε*».

«Μοντέρνο, αλλά όχι βαθυστόχαστο» είπε ο Γκόρντον, σαν ακαλλιέργητος που απευθύνεται σε άλλον ακαλλιέργητο.

Έψαξε καλύπτοντας όλα τα ράφια με τις παθιασμένες και μοντέρνες ιστορίες αγάπης. Θα υπήρχαν τουλάχιστον τριακόσια από δαύτα τα βιβλία στη βιβλιοθήκη. Από το μπροστινό δωμάτιο έφταναν οι φωνές των δύο μεγαλοαστών, της τσαχπίνας και της πικρόχολης. Συζητούσαν για σκυλιά. Είχαν κατεβάσει από το ράφι ένα από τα βιβλία για σκύλους και περιεργάζονταν τις φωτογραφίες. Η τσαχπίνα ακουγόταν ενθουσιασμένη με ένα Πεκινουά, τόσο αγγελουδένιο το μικρούλι, με τα μεγάλα ολοζώντανα ματάκια και τη μαύρη μυτούλα –Αχ! μια αγαπούλα ήταν! Η πικρόχολη όμως –ναι, αναμφίβολα χήρα συνταγματάρχη– είπε ότι τα Πεκινουά ήταν γλυκερά και πως προτιμούσε σκύλους που ξέρουν να μάχονται, σκύλους με κότσια.

Απεχθανόταν αυτά τα γλυκανάλατα σκυλάκια του καναπέ. «Δεν έχεις Ψυχή, Μπεντέλια, καθόλου μα καθόλου» είπε η τσαχπίνα φωνή παραπονιάρικα.

Το κουδούνι της πόρτας ήχησε ξανά. Ο Γκόρντον έδωσε στην κοπέλα του φαρμακείου τις *Επτά Πορφυρές Νύχτες* και καταχώρησε το βιβλίο στην κάρτα της. Η κοπέλα έβγαλε ένα φθαρμένο πορτοφόλι από τη στολή της και του πλήρωσε δύο πένες.

Ο Γκόρντον επέστρεψε στο μπροστινό δωμάτιο του μαγαζιού. Ο θηλυπρεπής είχε βάλει το βιβλίο του σε λάθος ράφι και είχε εξαφανιστεί. Μια λιγνή, σβέλτη γυναίκα, με καλοσχηματισμένη μύτη, σωστό ντύσιμο και γυαλιά μύτης με χρυσαφί σκελετό –δασκάλα προφανώς, στα σίγουρα φεμινίστρια– μπήκε και ζήτησε την ιστορία του κινήματος για το δικαίωμα ψήφου των γυναικών της Κυρίας Γουάρτον-Μπέβερλι. Με κρυφή χαρά, ο Γκόρντον τής είπε ότι δεν το είχαν. Η γυναίκα κεραυνοβόλησε την ανδρική του ανικανότητα με ένα κοφτερό βλέμμα και βγήκε από το μαγαζί. Ο λεπτός νεαρός στεκόταν απολογητικά στη γωνία, με το πρόσωπο χωμένο στα Άπαντα Ποιήματα του Ντ. Χ. Λόρενς. Έμοιαζε με ένα μακρυπόδαρο πουλί που είχε το κεφάλι του χωμένο κάτω από τις φτερούγες του.

Ο Γκόρντον έμεινε σε στάση αναμονής στην πόρτα. Έξω, ένας αξιοπρεπής, παρότι ατημέλητος, γέρος με μύτη σαν φράουλα κι ένα χακί κασκόλ τυλιγμένο στον λαιμό, σκάλιζε το κιβώτιο με τα βιβλία που κόστιζαν έξι πένες. Οι δυο μεγαλοαστές κυρίες αποχώρησαν αιφνιδιαστικά, αφήνοντας πίσω τους έναν σωρό από ανοιχτά βιβλία πάνω στο τραπέζι. Η τσαχπίνα όλο έριχνε διστακτικές ματιές πίσω της εκεί που ήταν τα βιβλία για τα σκυλιά, αλλά η πικρόχολη την τράβηξε κοντά της, απόλυτα αποφασισμένη να μην αγοράσει το παραμικρό. Ο δυο κυρίες έκαναν μια θεαματική έξοδο αγνοώντας τον επιδεικτικά.

Ο Γκόρντον απόμεινε να παρατηρεί τις μεγαλοαστικές, τυλιγμένες σε γούνινα πανωφόρια, πλάτες τους να κατηφορίζουν τον δρόμο. Ο γέρος με τη μύτη σαν φράουλα μονολογούσε καθώς σκάλιζε τα βιβλία. Κατά πώς φαινόταν, δεν ήταν και πολύ καλά στα μυαλά του. Μάλλον θα βούταγε κάτι, αν δεν τον παρακολουθούσε κανείς. Ο αέρας γινόταν όλο και πιο παγωμένος, στεγνώνοντας τη λίγδα του δρόμου. Κόντευε η ώρα να ανάψει τα φώτα. Μια

ριπή αέρα έκανε τη σκισμένη λωρίδα του διαφημιστικού της Σάλτσας Κιου Τι να ανεμίσει βίαια, σαν μπουγάδα απλωμένη στο σκοινί. Α!

Κοφτά ο χολωμένος αέρας τις κυρτωμένες λεύκες σαρώνει, που βρέθηκαν ξέσκεπες μεμιάς στο χιόνι. Κι οι σκοτεινές κορδέλες του καπνού απ' τα φουγάρα, στρίβουν όπως τις παίρνει του βοριά η αντάρα. Τα διαφημιστικά ανεμίζουν ταραγμένα απ' τις ριπές.

Καθόλου κακό. Δεν είχε όμως καμία διάθεση να το προχωρήσει –για την ακρίβεια, δεν μπορούσε να το προχωρήσει. Πασπάτεψε τα κέρματα στην τσέπη του, χωρίς να τα κουδουνίσει, μη και τον ακούσει ο ντροπαλός νεαρός. Δυόμισι πένες. Δεν θα είχε να καπνίσει όλη την αυριανή μέρα. Τα κόκκαλά του πονούσαν.

Ένα φως άστραψε στον Πρίγκιπα της Ουαλίας. Θα καθάριζαν το μπαρ προφανώς. Ο γέρος με τη μύτη σαν φράουλα διάβαζε έναν Έντγκαρ Γουάλας που είχε ψαρέψει από το κουτί των δίπενων βιβλίων. Ακούστηκε ο βόμβος ενός τραμ από μακριά. Στα επάνω δωμάτια, ο κύριος Μακκένι, που σπάνια κατέβαινε στο μαγαζί, χουζούρευε κοντά στη γκαζόσομπα, με άσπρα μαλλιά και άσπρα γένια, με την ταμπακιέρα του και τη μύτη του χωμένη σε έναν δερματόδετο τόμο του *Ταξίδια στο Λεβάντε* του Μίντλετον.

Ο λεπτός νεαρός αντιλήφθηκε ξαφνικά ότι ήταν μόνος και σήκωσε ένοχα το βλέμμα. Παρόλο που ήταν θαμώνας των βιβλιοπωλείων, δεν έμενε ποτέ πάνω από δέκα λεπτά σε κάθε μαγαζί. Η παθιασμένη δίψα του για βιβλία πάλευε πάντα μέσα του με τον φόβο μήπως και γίνει ενοχλητικός. Μόλις εξαντλούσε τα δέκα λεπτά της ώρας σε κάθε μαγαζί, τον έπιανε ανησυχία, ένιωθε ανεπιθύμητος και το έβαζε στα πόδια, έχοντας αγοράσει κάτι από καθαρή νευρικότητα και μόνο. Χωρίς να βγάλει λέξη, έτεινε ένα αντίτυπο των ποιημάτων του Λόρενς και αδέξια, έβγαλε τρία φλορίνια από την τσέπη του. Καθώς τα έδινε στον Γκόρντον, το ένα τού έπεσε. Έσκυψαν και οι δυο τους ταυτόχρονα να το πιάσουν. Τα κεφάλια τους κουτούλησαν μεταξύ τους. Ο νεαρός οπισθοχώρησε κοκκινίζοντας ελαφρά.

«Θα σας το τυλίξω» είπε ο Γκόρντον.

Όμως ο ντροπαλός νεαρός κούνησε αρνητικά το κεφάλι –τραύλιζε τόσο έντονα που δεν μιλούσε παρά μόνο όταν δεν μπορούσε να το αποφύγει. Έσφιξε το βιβλίο πάνω του και ξεγλίστρησε από το μαγαζί με ένα ύφος σαν να είχε διαπράξει κάποιο κατάφωρο αδίκημα.

Ο Γκόρντον έμεινε μόνος. Πήγε ξανά προς την πόρτα. Ο άνδρας με τη μύτη σαν φράουλα κοίταξε πάνω από τον ώμο του, είδε το βλέμμα του Γκόρντον κι απομακρύνθηκε άπραγος, πάνω που θα έχωνε στην τσέπη του τον Έντγκαρ Γουάλας. Το ρολόι πάνω από τον Πρίγκιπα της Ουαλίας σήμανε τρεις και τέταρτο.

Ντιν ντον! Τρεις και τέταρτο. Να ανάψει τα φώτα στις και μισή. Τέσσερις ώρες και τρία τέταρτα μέχρι να φτάσει η ώρα του κλεισίματος. Πέντε ώρες και ένα τέταρτο μέχρι το δείπνο. Δυόμισι πένες στην τσέπη. Άκαπνος αύριο.

Ξαφνικά, μια αδηφάγα, ακατανίκητη επιθυμία να καπνίσει τον κυρίευσε. Το είχε πάρει απόφαση να μην καπνίσει αυτό το απόγευμα. Του είχαν μείνει τέσσερα τσιγάρα μόνο. Έπρεπε να τα φυλάξει για το βράδυ, που σκόπευε να "γράψει". Γιατί δεν μπορούσε να "γράψει" χωρίς καπνό, όπως δεν μπορούσε χωρίς αέρα. Τέλος πάντων, έπρεπε να καπνίσει. Έβγαλε το πακέτο Πλέιερ Γουέιτς και πήρε ένα από τα μικροσκοπικά τσιγάρα. Η απόφασή του ήταν μια εντελώς ανόητη απόλαυση, γιατί σήμαινε ότι θα στερούσε τον εαυτό του από μισή ώρα του βραδινού "γραψίματος". Με ένα είδος χαρμολύπης ρούφηξε τον κατευναστικό καπνό στα πνευμόνια του.

Η αντανάκλαση του προσώπου του τον κοίταξε από τη θαμπή τζαμαρία. Γκόρντον Κόμστοκ, συγγραφέας του *Ποντίκια*. En l' an trentième de son âge[8] και ήδη σκοροφαγωμένος. Του είχαν απομείνει μόνο είκοσι έξι δόντια. Πάντως, ο Βιγιόν στην ηλικία του έπασχε από σύφιλη, κατά τα λεγόμενά του. Ας είμαστε ευχαριστημένοι και με τα λίγα καλά.

Συνέχισε να παρατηρεί τη σκισμένη λωρίδα που αναδευόταν από τον αέρα στο διαφημιστικό της Σάλτσας Κιου Τι. Ο πολιτισμός μας ψυχορραγεί. *Πρέπει* να πεθάνει. Δεν θα πεθάνει όμως στο κρεβάτι του. Σε λίγο θα εμφανιστούν τα

[8] Σ.Τ.Μ. (γαλλικά στο πρωτότυπο) στο τριακοστό έτος της ηλικίας του. Ο Γκόρντον παραλλάσει τον πρώτο στίχο του ποιήματος *Η Διαθήκη* του Γάλλου ποιητή Φρανσουά Βιγιόν (1431-1463).

αεροπλάνα. Ζουμ! Γουίζ! Μπαμ! Ολόκληρος ο δυτικός κόσμος θα τιναχτεί στον αέρα ανάμεσα σε εκρήξεις που λυσσομανούν.

Κοίταξε τον δρόμο που σκοτείνιαζε, την γκρίζα αντανάκλασή του στο τζάμι, τις ατημέλητες φιγούρες που έσερναν τα βήματά τους έξω. Άθελά του σχεδόν επανέλαβε:

«C'est l' Ennui ! – l'œil chargé d'un pleur involontaire, Il rêve d'échafauds en fumant son houka!»[9]

Λεφτά! Λεφτά! Το Γωνιακό Τραπέζι! Το βουητό των αεροπλάνων κι η έκρηξη από τις βόμβες.

Ο Γκόρντον μισόκλεισε τα μάτια κοιτάζοντας τον βαρύ ουρανό. Εκείνα τα αεροπλάνα φτάνουν όπου να 'ναι. Με τη φαντασία του τα έβλεπε ήδη. Το ένα σμήνος μετά το άλλο, αμέτρητα, να λεκιάζουν τον ουρανό σαν σύννεφα από σκνίπες. Πλατάγισε τη γλώσσα του πάνω στα δόντια κι έκανε έναν ήχο σαν τον βόμβο της κρεατόμυγας στο τζάμι, μιμούμενος το βουητό των αεροπλάνων. Ήταν ένας ήχος που, εκείνη τη στιγμή, λαχταρούσε να ακούσει.

[9] Σ.Τ.Μ. (γαλλικά στο πρωτότυπο). Στίχοι από το ποίημα του Μπωντλέρ «Στον Αναγνώστη» από την ποιητική συλλογή «Τα Άνθη του Κακού»: Αυτό είναι η Πλήξη. Το μάτι με αθέλητα δάκρυα φορτωμένο, καπνίζοντας, κρεμάλες έχει στον νου του.

2ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ο Γκόρντον πήρε τον δρόμο για το σπίτι του έχοντας κόντρα τον αέρα που κροτάλιζε και του έσπρωχνε τα τσουλούφια προς τα πίσω *ωραιοποιώντας* το μέτωπό του. Το ύφος του ήταν σαν να έλεγε στους περαστικούς –τουλάχιστον αυτή την ελπίδα έτρεφε – ότι, αν δεν φορούσε πανωφόρι, ήταν αποκλειστικά γιατί έτσι του άρεσε. Στην πραγματικότητα, το πανωφόρι του είχε πάει στο ενεχυροδανειστήριο με αντάλλαγμα δεκαπέντε σελίνια.

Η Γουίλομπεντ Ρόαντ, στο Βορειοδυτικό Λονδίνο, δεν ήταν φτωχογειτονιά ακριβώς, ήταν απλά βρόμικη και καταθλιπτική. Έβρισκες πραγματικές φτωχογειτονιές ούτε πέντε λεπτά με τα πόδια μακρύτερα. Νοικιάρικα παλιόσπιτα όπου οι οικογένειες κοιμόντουσαν πέντε σε ένα κρεβάτι, κι όταν πέθαινε ένας από δαύτους, κοιμόντουσαν κάθε νύχτα με τον πεθαμένο μέχρι να φτάσει η ώρα να τον θάψουν. Σοκάκια όπου δεκαπεντάχρονα κορίτσια τα ξεπαρθένευαν δεκαεξάχρονα αγόρια με την πλάτη σε τοίχους που ξεφλούδιζαν. Η Γουίλομπεντ Ρόαντ όμως κατάφερνε να διατηρεί μια μίζερη μικροαστική ευπρέπεια. Ως και τη μπρούτζινη ταμπέλα ενός οδοντίατρου έβρισκες σε ένα από τα σπίτια του δρόμου. Στα δύο τρίτα τους σχεδόν, ανάμεσα στις δαντελένιες κουρτίνες του καθιστικού, έβρισκες να ξεπροβάλει μια πράσινη κάρτα που έγραφε με ασημί γράμματα "Διαμερίσματα", πάνω από το θρασύ φύλλωμα μιας ασπιδίστρας.

Η κυρία Γουίσμπιτς, η σπιτονοικοκυρά του Γκόρντον, ειδικευόταν στους "αξιοπρεπείς" εργένηδες. Γκαρσονιέρες με γκαζόλαμπα (για τη θέρμανση φρόντιζε ο νοικάρης), το μπάνιο χρεωνόταν έξτρα (υπήρχε γκέιζερ) και γεύματα σε μια τραπεζαρία σκοτεινή σαν τάφο, σε τραπέζια όπου κυριαρχούσε μια φάλαγγα από στομωμένα μπουκάλια σάλτσας. Ο Γκόρντον, που επέστρεφε στο σπίτι για το γεύμα, πλήρωνε είκοσι επτά σελίνια και έξι πένες την εβδομάδα.

Το κιτρινιάρικο φως της γκαζόλαμπας έφεγγε στον παγωμένο φεγγίτη πάνω από την πόρτα του Νούμερου 31. Ο Γκόρντον έβγαλε το κλειδί του και το στριφογύρισε στην κλειδαρότρυπα –σε ένα τέτοιο σπίτι τα κλειδιά ποτέ δεν ταιριάζουν με ακρίβεια στις κλειδαριές. Ο σκοταδερός προθάλαμος –στην πραγματικότητα, δεν ήταν παρά ένας στενός διάδρομος– μύριζε απόνερα, λάχανο, κουρελούδες και κάτουρο. Ο Γκόρντον έριξε μια ματιά στον λακαρισμένο δίσκο πάνω στο έπιπλο της εισόδου. Φυσικά, δεν υπήρχαν γράμματα. Το είχε πει στον εαυτό του να μην ελπίζει για κάποιο γράμμα, κι όμως συνέχιζε να ελπίζει. Μια πνιγηρή αίσθηση, όχι πόνος ακριβώς, κατακάθισε στο στήθος του. Θα μπορούσε να του έχει γράψει ένα γράμμα η Ρόζμαρι! Πήγαιναν τέσσερις μέρες από το τελευταίο της γράμμα. Μα, ήταν και ένα δυο ποιήματα που είχε στείλει σε περιοδικά και δεν του τα είχαν επιστρέψει ακόμα. Το μόνο που μπορούσε να κάνει υποφερτό το βράδυ του ήταν ένα γράμμα να τον περιμένει την ώρα που γύριζε σπίτι. Έπαιρνε όμως πολύ λίγα γράμματα πια –το πολύ τέσσερα με πέντε την εβδομάδα.

Στα αριστερά του προθάλαμου βρισκόταν ένα καθιστικό, που κανείς δεν χρησιμοποιούσε ποτέ, ακολουθούσε η σκάλα και πιο πέρα ο διάδρομος οδηγούσε στην κουζίνα και στο απλησίαστο άντρο της ίδιας της κυρίας Γουίσμπιτς. Καθώς ο Γκόρντον έμπαινε στο σπίτι, η πόρτα στο τέλος του διαδρόμου άνοιξε μια στάλα. Πρόβαλε το πρόσωπο της κυρίας Γουίσμπιτς, τον επιθεώρησε σύντομα αλλά καχύποπτα και χάθηκε ξανά. Ήταν σχεδόν αδύνατον να μπαινοβγαίνεις στο σπίτι οποιαδήποτε ώρα πριν τις έντεκα τη νύχτα και να γλυτώσεις από αυτόν τον εξονυχιστικό έλεγχο. Δεν ήταν εύκολο πράμα να μαντέψεις για ποιο λόγο σε υποψιαζόταν η κυρία Γουίσμπιτς. Ίσως να νόμιζε ότι έμπαζες γυναίκες στο σπίτι. Η σπιτονοικοκυρά ήταν μία από

εκείνες τις κακεντρεχείς αξιοσέβαστες γυναίκες που διαθέτουν καταλύματα προς ενοικίαση. Γύρω στα σαράντα πέντε, ψωμωμένη αλλά σβέλτη, με ένα ρόδινο καλοσχηματισμένο και ιδιαίτερα παρατηρητικό πρόσωπο, όμορφα γκρίζα μαλλιά και μια μόνιμη πένθιμη έκφραση.

Ο Γκόρντον σταμάτησε στα πόδια της στενής σκάλας. Από πάνω, ακουγόταν μια τραχιά βαθιά φωνή που τραγουδούσε: "Ποιος φοβάται τον Μεγάλο Κακό Λύκο;" Ένας πολύ παχύς άνδρας, τριάντα οκτώ με τριάντα εννιά χρονών, έκανε την εμφάνισή του στρίβοντας τη γωνία της σκάλας, με ένα ελαφρύ χορευτικό βηματισμό, χαρακτηριστικό όσων είχαν τα δικά του κιλά, ντυμένος με ένα κομψό γκρίζο κοστούμι, κίτρινα παπούτσια, ένα στιλάτο καπέλο ρεπούμπλικα και ένα απίστευτα κακόγουστο μπλε παλτό με ζώνη. Ο άνδρας ήταν ο Φλάξμαν, ο νοικάρης του πρώτου ορόφου, περιοδεύων αντιπρόσωπος της Εταιρείας Καλλυντικών Βασίλισσα του Σαβά. Καθώς κατέβαινε, χαιρέτησε τον Γκόρντον κουνώντας το λεμονί του γάντι.

«Γεια χαρά, φιλαράκι!» είπε ανέμελα. (Ο Φλάξμαν αποκαλούσε τους πάντες "φιλαράκι"). «Πώς πάνε τα κέφια;»

«Μαύρα κι άραχνα» είπε κοφτά ο Γκόρντον.

Ο Φλάξμαν είχε φτάσει πια στη βάση της σκάλας. Πέρασε το στρουμπουλό του χέρι στους ώμους του Γκόρντον.

«Σκάσε κι ένα χαμόγελο, γεράκο μου, άντε! Σαν να πηγαίνεις σε κηδεία μοιάζεις. Πάω στο Κράιτον. Έλα, πάμε να πιούμε ένα ποτηράκι στα γρήγορα».

«Δεν γίνεται. Πρέπει να δουλέψω».

«Να πάρει! Έλα για παρέα, δεν μπορείς; Τι όφελος έχεις να ονειροπολείς εκεί πάνω; Έλα μαζί μου στο Κράι και θα τσιμπήσουμε τον πισινό της σερβιτόρας».

Ο Γκόρντον τράνταξε από πάνω του το χέρι του Φλάξμαν. Όπως όλοι οι μικρόσωμοι αδύναμοι άνθρωποι, απεχθανόταν να τον αγγίζουν. Ο Φλάξμαν αρκέστηκε να χαμογελάσει πλατιά, τυπικό σημάδι της καλής διάθεσης των χοντρών ανθρώπων. Ήταν στ' αλήθεια υπερβολικά χοντρός. Γέμιζε τα παντελόνια του σαν να τον είχαν λιώσει και μετά να τον είχαν χύσει μέσα τους. Φυσικά όμως, όπως κάθε χοντρός, δεν παραδεχόταν το πάχος του. Κανένα

παχύ άτομο δεν χρησιμοποιεί τη λέξη "πάχος" αν μπορεί να την αποφύγει. Αντί γι' αυτήν χρησιμοποιούν τη λέξη "ψωμωμένος" ή ακόμα καλύτερα "καρδαμωμένος". Ένας χοντρός αισθάνεται πάντα καλύτερα όταν περιγράφει τον εαυτό του "καρδαμωμένο". Ο Φλάξμαν, στην πρώτη του συνάντηση με τον Γκόρντον, στο τσακ ήταν να αποδώσει στο πάχος του τη λέξη "καρδαμωμένος", κάτι όμως στα πρασινωπά μάτια του Γκόρντον τον απέτρεψε. Κι έτσι συμβιβάστηκε με το "ψωμωμένος".

«Η αλήθεια είναι, φιλαράκι, πως είμαι λίγο ψωμωμένος» είχε πει. «Όχι όμως τίποτα αρρωστημένο». Χτύπησε ελαφρά το μεγάλο εξόγκωμα ανάμεσα στην κοιλιά και το στήθος του. «Μια χαρά σφιχτό κρέας. Για να ξέρεις, είμαι πολύ γρήγορος. Αλλά, τέλος πάντων, θα με έλεγες *ψωμωμένο*».

«Σαν τον Κορτέζ» έφερε σαν παράδειγμα ο Γκόρντον.

«Ο Κορτέζ; Ο τύπος που μια ζωή βολόδερνε στα βουνά του Μεξικό;»

«Αυτός ακριβώς. Ήταν ψωμωμένος, αλλά είχε αετίσιο μάτι».

«Μπα; Κοίτα ένα αστείο. Γιατί κάποτε η συμβία είπε κάτι τέτοιο και για μένα. "Τζορτζ" είπε "έχεις τα πιο όμορφα μάτια στον κόσμο. Σαν αετού" είπε. Καλά, αυτό το είπε προτού με παντρευτεί».

Προς το παρόν, ο Φλάξμαν δεν ζούσε με τη γυναίκα του. Λίγο καιρό πριν, η Εταιρία Καλλυντικών Βασίλισσα του Σαβά είχε καταβάλει απρόοπτα ένα πριμ τριάντα λιρών σε όλους τους περιοδεύοντες αντιπροσώπους της, και το ίδιο διάστημα ο Φλάξμαν και δυο άλλοι στάλθηκαν στο Παρίσι για να πλασάρουν το νέο κραγιόν Φυσικό Σεξαπίλ σε διάφορες γαλλικές φίρμες. Ο Φλάξμαν δεν το βρήκε απαραίτητο να αναφέρει τις τριάντα λίρες στη γυναίκα του. Φυσικά, πέρασε ζωή και κότα σε εκείνο το ταξίδι στο Παρίσι. Ακόμα και τώρα –κι είχαν περάσει τρεις μήνες από τότε– το στόμα του γέμιζε σάλια όταν μιλούσε για αυτό. Συνήθιζε να διασκεδάζει τον Γκόρντον με απολαυστικές περιγραφές. Δέκα μέρες στο Παρίσι με τριάντα λιρίτσες που η γυναικούλα του ούτε που είχε ιδέα! Μανούλα μου! Δυστυχώς όμως, κάπου διέρρευσε το πράγμα. Ο Φλάξμαν γύρισε σπίτι και βρήκε να τον περιμένουν αντίποινα. Η γυναίκα του τού έσπασε το κεφάλι με μια κρυστάλλινη καράφα του ουίσκι, που τους είχαν φέρει δώρο στον γάμο τους δεκατέσσερα χρόνια πριν, και μετά τον παράτησε

και πήγε να μείνει στης μητέρας της παίρνοντας και τα παιδιά μαζί της. Αυτή ήταν και η αιτία της εξορίας του Φλάξμαν στη Γουίλομπεντ Ρόαντ. Δεν άφηνε όμως να τον πάρει από κάτω. Στα σίγουρα, κάποτε θα της περνούσε. Τόσες φορές είχε ξανασυμβεί.

Ο Γκόρντον έκανε άλλη μια προσπάθεια να ξεφύγει από τον Φλάξμαν και να ανέβει τη σκάλα. Το κακό ήταν ότι μέσα του άλλο που δεν ήθελε να πάει μαζί του. Χρειαζόταν όσο τίποτα ένα ποτό –και μόνο η αναφορά του Κράιτον Αρμς τού είχε φέρει δίψα. Ήταν όμως αδύνατον, αφού δεν είχε λεφτά. Ο Φλάξμαν άπλωσε το χέρι του, φράζοντάς του τον δρόμο. Τον συμπαθούσε στ' αλήθεια τον Γκόρντον. Τον θεωρούσε "έξυπνο" –για αυτόν η "εξυπνάδα" ήταν ένα είδος καλόδεχτης τρέλας. Επιπλέον, απεχθανόταν τη μοναξιά, ακόμα και το σύντομο χρονικό διάστημα που θα του έπαιρνε να περπατήσει μέχρι την παμπ.

«Έλα, φιλαράκι!» τον παρότρυνε. «Χρειάζεσαι μια Γκίνες να σε τονώσει, αυτό ακριβώς χρειάζεσαι. Και δεν έχεις δει ακόμα την καινούρια κοπελιά που έχουν φέρει στο μπαρ. Μανούλα μου! Σκέτος κόμματος!»

«Γι' αυτό σενιαρίστηκες;» είπε ο Γκόρντον, ρίχνοντας μια ψυχρή ματιά στα κίτρινα γάντια του Φλάξμαν.

«Αυτό ακριβώς, φιλαράκι! Ποπό, κόμματος! Πλατινέ είναι. Και ξέρει και κάνα-δυο κολπάκια η κοπελιά. Χθες τη νύχτα τής χάρισα ένα κραγιόν, από αυτό το Φυσικό Σεξαπίλ. Έπρεπε να τη δεις πώς κουνούσε τον πισινό της καθώς περνούσε από το τραπέζι μου. Αν μου φέρνει ταχυκαρδία; Μανούλα μου!»

Ο Φλάξμαν συστράφηκε όλος πόθο. Η γλώσσα του φάνηκε ανάμεσα στα χείλη του. Μετά, παριστάνοντας ότι ο Γκόρντον ήταν η πλατινέ σερβιτόρα, τον άρπαξε από τη μέση και τον ζούληξε τρυφερά. Ο Γκόρντον τον απώθησε. Για μια στιγμή τον κυρίευσε η επιθυμία να πάει στο Κράιτον Αρμς. Μια πίντα μπύρα! Σαν να την ένιωθε να κυλάει ήδη στο λαρύγγι του. Αν είχε μόνο λίγα λεφτά! Έστω κι επτά πένες για μια πίντα. Ποιο το όφελος όμως; Είχε στην τσέπη δυόμισι πένες. Δεν γίνεται να αφήσεις κάποιον άλλον να σου πληρώσει τα ποτά.

«Όχου! Άσε με ήσυχο, για όνομα του Θεού!» είπε εκνευρισμένος. Ξεφεύγοντας από τα χέρια του Φλάξμαν, ανέβηκε τις σκάλες χωρίς να ρίξει ένα βλέμμα πίσω του.

Ο Φλάξμαν έστρωσε το καπέλο στο κεφάλι του και τράβηξε για την μπροστινή πόρτα, ελαφρά προσβεβλημένος. Ο Γκόρντον σκέφτηκε άτονα ότι κάθε φορά γίνονταν πλέον τα ίδια. Σνόμπαρε συνέχεια τις φιλικές προτάσεις. Φυσικά και ήταν πάντα θέματα χρημάτων πίσω από όλα αυτά, πάντα τα λεφτά. Δεν μπορείς να είσαι φιλικός, δεν μπορείς να είσαι έστω πολιτισμένος, όταν δεν έχεις λεφτά στην τσέπη σου. Ένας σπασμός αυτολύπησης τον διαπέρασε. Η καρδιά του λαχταρούσε να βρεθεί στο μπαρ του Κράιτον, λαχταρούσε την υπέροχη μυρωδιά της μπύρας, τη ζεστασιά και τα λαμπερά φώτα, τις εύθυμες φωνές, το κοπάνημα των ποτηριών στην μπάρα την ποτισμένη από μπύρα. Τα λεφτά, τα λεφτά! Συνέχισε να ανεβαίνει τη σκοτεινή σκάλα που βρομούσε. Η σκέψη της κρύας μοναχικής κάμαρής του στα ψηλά του σπιτιού υψωνόταν σαν καταδίκη μπροστά του.

Στο δεύτερο πάτωμα ζούσε ο Λόρενχαϊμ, ένα σκοτεινό, ισχνό, σαν σαύρα πλάσμα, απροσδιόριστης ηλικίας και καταγωγής, που έβγαζε γύρω στα τριάντα πέντε σελίνια την εβδομάδα πλασάροντας ηλεκτρικές σκούπες. Ο Γκόρντον περνούσε πάντα βιαστικά από την πόρτα του Λόρενχαϊμ. Ο Λόρενχαϊμ ήταν ένας από εκείνους τους ανθρώπους που δεν είχαν ούτε έναν φίλο στον κόσμο και που λαχταρούσαν την παρέα. Η μοναξιά του ήταν τόσο απέραντη που αν έκανες το σφάλμα να επιβραδύνεις έστω και λίγο το βήμα σου έξω από την πόρτα του, ήταν ικανός να σε αρπάξει και, κάπου με το ζόρι κάπου με καλοπιάσματα, να σε μπάσει στο σπιτικό του και να σε βάλει να ακούσεις ατελείωτες παρανοϊκές ιστορίες για τα κορίτσια που είχε κατακτήσει και τους εργοδότες που είχε φέρει τούμπα. Άσε που το δωμάτιό του ήταν πιο κρύο και ελεεινό από όσο όφειλε να είναι η κάμαρη ενός νοικάρη. Πάντα υπήρχαν μισοφαγωμένα κομμάτια ψωμιού με μαργαρίνη, που τα έβρισκες παντού. Ο μόνος άλλος ένοικος στο σπίτι ήταν ένας μηχανικός, που δούλευε νύχτα. Ο Γκόρντον τον έβλεπε μόνο περιστασιακά –ένας ογκώδης τύπος, βλοσυρός και άχρωμος, που φορούσε μέσα κι έξω από το σπίτι ένα σκληρό στρογγυλό καπέλο.

Στην οικεία σκοτεινιά του δωματίου του, ο Γκόρντον ψηλάφισε τον διακόπτη του γκαζιού και τον άνοιξε. Το δωμάτιο ήταν μεσαίου μεγέθους, όχι τόσο μεγάλο ώστε να βάλεις μια κουρτίνα στη μέση και να το χωρίσεις στα δύο, αρκετά μεγάλο όμως ώστε να μη μπορεί να το ζεστάνει ικανοποιητικά μια ελαττωματική λάμπα πετρελαίου. Είχε το είδος της επίπλωσης που περιμένεις να βρεις σε κάποιο από τα πίσω δωμάτια του πάνω πατώματος. Ένα μονό κρεβάτι με άσπρο κάλυμμα, καφετής λινοτάπητας, νιπτήρας με κανάτα και βάση από εκείνο το φτηνιάρικο λευκό κεραμικό που δεν μπορείς να αντικρίσεις χωρίς να σου έρθουν στα μυαλό τα δοχεία νυκτός. Στο πρεβάζι του παραθύρου σε μια πράσινη γυαλιστερή γλάστρα έστεκε μια ασθενική ασπιδίστρα.

Κάτω από το παράθυρο και τη γλάστρα, υπήρχε ένα τραπέζι κουζίνας με ένα λεκιασμένο από μελάνι πράσινο τραπεζομάντηλο. Αυτό ήταν το "γραφείο" του Γκόρντον. Χρειάστηκε να παλέψει σκληρά για να αναγκάσει την κυρία Γουίσμπιτς να του δώσει ένα τραπέζι κουζίνας αντί για το πτυσσόμενο τραπεζάκι μπαμπού –απλά για βάση της ασπιδίστρας– που η σπιτονοικοκυρά του έβρισκε κατάλληλο για ένα πίσω δωμάτιο του πάνω πατώματος. Κι ακόμα και τώρα υπήρχε ατέλειωτη γκρίνια, μια και ο Γκόρντον δεν ήθελε με τίποτα να του "τακτοποιούν" το τραπέζι του, το οποίο βρισκόταν σε μια κατάσταση μόνιμου χάους. Ήταν σχεδόν καλυμμένο από ένα συνονθύλευμα χαρτιών, μπορεί και διακόσια φύλλα, λιγδιασμένα και τσακισμένα στις άκρες, γραμμένα, διαγραμμένα και ξαναγραμμένα παντού –ένα είδος βρομερού λαβύρινθου από χαρτιά του οποίου το κλειδί μόνο ο Γκόρντον κατείχε. Έβλεπες μια στρώση σκόνης παντού κι αρκετά άθλια πιατάκια γεμάτα στάχτες και αποτσίγαρα. Πέρα από ελάχιστα βιβλία στο πρεβάζι πάνω από το τζάκι, αυτό το τραπέζι, με την ακαταστασία των χαρτιών, ήταν το μόνο σημάδι που η προσωπικότητα του Γκόρντον είχε αφήσει στο δωμάτιο.

Έκανε ένα κρύο του θανατά. Ο Γκόρντον σκέφτηκε να ανάψει τη λάμπα πετρελαίου. Τη σήκωσε –έμοιαζε πολύ ελαφριά. Το έξτρα δοχείο πετρελαίου ήταν κι αυτό άδειο –μέχρι την Παρασκευή δεν είχε καθόλου πετρέλαιο. Άναψε ένα σπίρτο. Μια αδύναμη κίτρινη φλόγα έγλειψε το φυτίλι. Με λίγη τύχη, μπορεί και να έκαιγε για δυο ώρες. Καθώς ο Γκόρντον πετούσε το σπίρτο, το βλέμμα

του έπεσε πάνω στην ασπιδίστρα στη γυαλιστερή της γλάστρα. Ήταν ένα ιδιαίτερα ψωραλέο είδος. Είχε μόνο επτά φύλλα και δεν φαινόταν ποτέ διατεθειμένη να βγάλει καινούρια. Ο Γκόρντον έτρεφε μια κρυφή απέχθεια για την ασπιδίστρα. Αρκετές φορές είχε προσπαθήσει μάταια να την εξοντώσει – άλλοτε στερώντας της το πότισμα, άλλοτε σβήνοντας τσιγάρα στους μίσχους της, ακόμα και ανακατεύοντας αλάτι στο χώμα της. Έλα όμως που οι άτιμες οι ασπιδίστρες είναι πρακτικά αθάνατες. Μπορούσαν να συντηρηθούν σχεδόν κάτω από οποιεσδήποτε συνθήκες, κι ας ήταν μαραμένες κι ασθενικές. Ο Γκόρντον σηκώθηκε και επίτηδες σκούπισε τα δάχτυλά του, που είχαν λεκιάσει από την κηροζίνη, στα φύλλα της ασπιδίστρας.

Ακριβώς εκείνη τη στιγμή, η φωνή της κυρίας Γουίσμπιτς ακούστηκε στριγκή από τη σκάλα.

«Κύριε Κομ-στοκ!»

Ο Γκόρντον πήγε στην πόρτα. «Ναι;» φώναξε να τον ακούσει από κάτω.

«Το δείπνο σας είναι έτοιμο και σας περιμένει εδώ και δέκα λεπτά Γιατί δεν έρχεστε να φάτε και με κάνετε να περιμένω για να πλύνω τα πιάτα;»

Ο Γκόρντον κατέβηκε. Η τραπεζαρία ήταν στο πρώτο πάτωμα, στην πίσω μεριά του σπιτιού, απέναντι από το δωμάτιο του Φλάξμαν. Ήταν ένα κρύο δωμάτιο που μύριζε κλεισούρα κι ακόμα και το καταμεσήμερο ήταν βυθισμένο στο μισοσκόταδο. Είχε τόσες ασπιδίστρες εκεί μέσα που ο Γκόρντον δεν μπορούσε ποτέ να μετρήσει τον ακριβή τους αριθμό. Τις έβρισκες παντού – στον μπουφέ, στο πάτωμα, σε αυτοσχέδια τραπεζάκια. Στο παράθυρο υπήρχε ένα είδος ανθοστήλης, τόσο γεμάτο από δαύτες, που δεν επέτρεπε στο φως να περάσει στο δωμάτιο. Μέσα στο μισοσκόταδο, με τις ασπιδίστρες παντού γύρω σου, είχες την αίσθηση πως βρισκόσουν σε ένα ανήλιαγο ενυδρείο ανάμεσα σε μουντά υδρόβια φυτά. Το δείπνο του Γκόρντον τον περίμενε σερβιρισμένο, σε έναν κύκλο από λευκό φως που έριχνε στο τραπεζομάντηλο η ραγισμένη γκαζόλαμπα. Κάθισε με την πλάτη στο τζάκι (στη σχάρα του, αντί για φωτιά, έβλεπες μια ασπιδίστρα) και έφαγε. Στο πιάτο του είχε κρύο μοσχάρι και δυο φέτες ψωμί που θρυμματιζόταν, με βούτυρο Καναδά, τυρί που έκανε

μόνο για δόλωμα σε ποντικοπαγίδα και μια πίκλα. Ήπιε ένα ποτήρι κρύο νερό, που όμως είχε μυρωδιά μούχλας.

Όταν επέστρεψε στο δωμάτιό του, η λάμπα πετρελαίου, κάνοντας φιλότιμη προσπάθεια, έκαιγε ακόμα. Σκέφτηκε ότι έβγαζε αρκετή ζέστη για να βράσει λίγο νερό δίπλα της. Ώρα για το γεγονός της βραδιάς –το παράνομο τσάι του. Έβραζε ένα φλιτζάνι κάθε βράδυ, με απόλυτη μυστικότητα. Η κυρία Γουίσμπιτς αρνιόταν να προσφέρει στους νοικάρηδές της τσάι με το δείπνο τους, κι αυτό γιατί "δεν είχε καμία διάθεση να ζεσταίνει κι άλλο νερό", από την άλλη όμως ακόμα και στο δωμάτιό σου απαγορευόταν αυστηρά να φτιάχνεις τσάι. Ο Γκόρντον κοίταξε με απέχθεια τα ανάκατα χαρτιά πάνω στο τραπέζι. Αποφάσισε να μην δουλέψει απόψε. Θα έπινε το τσαγάκι του, θα κάπνιζε τα τελευταία του τσιγάρα και θα διάβαζε τον Βασιλιά Ληρ ή τον Σέρλοκ Χολμς. Τα βιβλία του έστεκαν στο ράφι πάνω από το τζάκι δίπλα στο ξυπνητήρι –Σαίξπηρ από τις εκδόσεις Έβριμαν, Σέρλοκ Χολμς, ποιήματα του Βιγιόν, Ρόντρικ Ράντομ, τα Άνθη του Κακού, μια στοίβα γαλλικά μυθιστορήματα. Αυτές τις μέρες όμως δεν διάβαζε τίποτα άλλο εκτός από Σαίξπηρ και Σέρλοκ Χολμς. Στο μεταξύ, ας έφτιαχνε το τσαγάκι του.

Ο Γκόρντον πλησίασε κατά την πόρτα, την άνοιξε διάπλατα και έστησε αυτί. Η κυρία Γουίσμπιτς ούτε που ακουγόταν. Παρ' όλα αυτά, έπρεπε να είσαι πολύ προσεκτικός. Η σπιτονοικοκυρά ήταν ικανή να ανέβει στα κρυφά και να σε πιάσει στα πράσα. Το να φτιάξεις τσάι ήταν το δεύτερο μεγαλύτερο ατόπημα που μπορούσες να διαπράξεις στο σπίτι της, με πρώτο το να μπάσεις κρυφά γυναίκες. Αθόρυβα, έβαλε τον σύρτη στην πόρτα, και μετά έσυρε τη φτηνιάρικη βαλίτσα που είχε κάτω από το κρεβάτι και την ξεκλείδωσε. Έβγαλε από μέσα έναν βραστήρα των έξι πεννών από του Γουλγουόρθς, ένα πακέτο τσάι Λάιονς, ένα τενεκεδάκι συμπυκνωμένο γάλα, μια τσαγιέρα και ένα φλιτζάνι. Τα είχε όλα τυλιγμένα σε εφημερίδες, για να μην κουδουνίζουν μεταξύ τους.

Είχε τη δική του ιεροτελεστία για να φτιάξει το τσαγάκι του. Πρώτα γέμισε τον βραστήρα με νερό από την κανάτα και τον έβαλε πάνω στη στόφα. Μετά, γονάτισε και άπλωσε ένα κομμάτι εφημερίδα. Φυσικά, τα χθεσινά φύλλα του τσαγιού ήταν ακόμα στην τσαγιέρα. Τα κούνησε να πέσουν στην εφημερίδα, σκούπισε την τσαγιέρα με τον αντίχειρά του και δίπλωσε την εφημερίδα μαζί με

τα απομεινάρια του τσαγιού. Τώρα, έπρεπε να τα κατεβάσει στα κρυφά. Αυτό ήταν και το πιο ριψοκίνδυνο κομμάτι της διαδικασίας –το να ξεφορτωθεί τα χρησιμοποιημένα φύλλα τσαγιού. Ήταν ισάξιο της δυσκολίας που αντιμετωπίζουν οι εγκληματίες όταν έχουν να ξεφορτωθούν ένα πτώμα. Όσο για το φλιτζάνι, το έπλενε πάντα το πρωί στο νιπτήρα. Τρισάθλια κατάσταση. Μερικές φορές τον αρρώσταινε. Ήταν αλλόκοτο το πόσο ασκητικά έπρεπε να ζεις στο σπίτι της κυρίας Γουίσμπιτς. Είχες την αίσθηση ότι σε παρακολουθούσε συνέχεια. Και πράγματι, η σπιτονοικοκυρά συνήθιζε να ανεβαίνει και να κατεβαίνει τη σκάλα στα νύχια των ποδιών της οποιαδήποτε ώρα, με την ελπίδα να πιάσει τους νοικάρηδες πάνω που έκαναν κάτι μεμπτό. Ήταν ένα από εκείνα τα σπίτια που ούτε στην τουαλέτα δεν μπορούσες να πας με την ησυχία σου, χωρίς την αίσθηση ότι κάποιος σε άκουγε.

Ο Γκόρντον ξεμαντάλωσε την πόρτα ξανά και έστησε αυτί. Ούτε κιχ δεν ακουγόταν. Α! Κάτι κουζινικά κροτάλισαν κάπου μακρύτερα, από την κάτω μεριά του σπιτιού. Η κυρία Γουίσμπιτς έπλενε τα πιατικά του δείπνου. Τότε, μάλλον μπορούσε να κατέβει ακίνδυνα.

Πάτησε στα νύχια των ποδιών του, σφίγγοντας στο στήθος του το πακέτο με τα απομεινάρια του τσαγιού. Η τουαλέτα ήταν στον δεύτερο όροφο. Στην στροφή της σκάλας, στάθηκε κι έστησε ξανά αυτί. Α! Πάλι το κροτάλισμα των πιατικών.

Το πεδίο ήταν ελεύθερο! Ο Γκόρντον Κόμστοκ, ποιητής ("πολλά υποσχόμενος", είχε πει το Φιλολογικό Παράρτημα των Τάιμς), ξεγλίστρησε βιαστικά στην τουαλέτα, πέταξε τα φύλλα του τσαγιού στο σιφόνι και τράβηξε το καζανάκι. Μετά, γύρισε στα γρήγορα στο δωμάτιό του, έβαλε ξανά τον σύρτη στην πόρτα, και φροντίζοντας να μην κάνει θόρυβο, έφτιαξε μια φρέσκια κανάτα τσάι.

Το δωμάτιο είχε πια ζεσταθεί κάπως. Το τσάι κι ένα τσιγάρο έκαναν τα, έστω και πρόσκαιρα, μαγικά τους. Ο Γκόρντον άρχισε να νιώθει λιγότερη βαρεμάρα και θυμό. Μήπως τελικά να δούλευε λιγουλάκι; Φυσικά έπρεπε να δουλέψει. Μισούσε πάντα τον εαυτό του μετά από ένα χαμένο βράδυ. Με μισή καρδιά έσπρωξε την καρέκλα του προς το τραπέζι. Χρειαζόταν προσπάθεια να βρει μιαν άκρη στο αχανές χαρτομάνι. Τράβηξε προς το μέρος του μερικά

λιγδιασμένα χαρτιά, τα αράδιασε μπροστά του και τα κοίταξε. Θεέ μου, τι μπέρδεμα! Τα χαρτιά ήταν γραμμένα, διαγραμμένα, ξαναγραμμένα, ξαναδιαγραμμένα, μέχρι που έμοιαζαν με πετσοκομμένα καρκινοπαθή γερόντια μετά από είκοσι χειρουργικές επεμβάσεις. Ο γραφικός χαρακτήρας, στα σημεία που δεν είχαν διαγραφεί, ήταν ακριβής και "ακαδημαϊκός". Με κόπους και με βάσανα είχε αποκτήσει ο Γκόρντον αυτή την ακαδημαϊκή γραφή, την τόσο διαφορετική από την απαίσια σχολική καλλιγραφία.

Μάλλον θα δούλευε τελικά, τουλάχιστον για λίγο. Έψαξε μέσα στο χαρτομάνι. Πού να ήταν το κομμάτι που δούλευε την προηγούμενη μέρα; Το ποίημα ήταν απίστευτα μακρύ –δηλαδή, θα ήταν απίστευτα μακρύ όταν θα τελείωνε– με δύο χιλιάδες στίχους ή κάπου εκεί, και περιέγραφε μια μέρα στο Λονδίνο. Ο τίτλος του ήταν *Λονδρέζικες Απολαύσεις*. Ήταν ένα φιλόδοξο έργο διαστάσεων –του είδους που θα έπρεπε να επιχειρούν μόνο άνθρωποι με άφθονο ελεύθερο χρόνο, κάτι που δεν είχε συνειδητοποιήσει ο Γκόρντον όταν πρωτοξεκίνησε το ποίημα. Το συνειδητοποιούσε τώρα, εντέλει. Πόσο ανάλαφρα το είχε ξεκινήσει δύο χρόνια πριν! Όταν βρόντηξε πίσω του τα πάντα και έπεσε στο τέλμα της φτώχειας, η δημιουργία αυτού του ποιήματος ήταν ένας λόγος τουλάχιστον για αυτή του την απόφαση. Είχε νιώσει τόσο σίγουρος τότε ότι θα ανταποκρινόταν στις προσδοκίες του. Με κάποιον τρόπο όμως, από την αρχή σχεδόν, οι Λονδρέζικες Απολαύσεις είχαν πάει στραβά. Ήταν πέρα από τις δυνάμεις του. Αυτή ήταν η αλήθεια. Στην πραγματικότητα το φιλόδοξο σχέδιο δεν είχε σημειώσει ποτέ μια πραγματική πρόοδο, απλά είχε καταντήσει μια σειρά από αποσπάσματα. Αυτό μόνο είχε να δείξει μετά από δυο χρόνια δουλειάς πάνω στο ποίημα. Κομμάτια ανολοκλήρωτα και ασύνδετα μεταξύ τους. Σε κάθε ένα από εκείνα τα χαρτιά υπήρχαν πετσοκομμένοι στίχοι, γραμμένοι ξανά και ξανά σε απόσταση μηνών. Ούτε πεντακόσιες αράδες δεν θα έβρισκες εκεί μέσα που να είναι οριστικά τελειωμένες. Κι εδώ και καιρό, δεν είχε πια τη δυνατότητα να γράφει καινούριους στίχους. Μπορούσε μόνο να παίζει με το τάδε ή το δείνα απόσπασμα, πιάνοντας στα τυφλά πότε το ένα και πότε το άλλο. Το σχέδιο δεν ήταν πια δημιουργικό, ήταν απλά ένας εφιάλτης που τον είχε εγκλωβίσει στις αρπάγες του.

Κατά τα άλλα, μέσα σε δύο ολόκληρα χρόνια δεν είχε καταφέρει να σκαρώσει παρά κάτι λίγα σύντομα ποιήματα –ίσως καμιά εικοσαριά. Σπάνια μπορούσε να βρεθεί σε αυτό το είδος πνευματικής ηρεμίας που η γραφή ποίησης ή πρόζας απαιτούσαν. Όλο και πιο συχνά δεν είχε διάθεση να "δουλέψει". Από όλους τους ανθρώπινους χαρακτήρες, μόνο ο καλλιτέχνης παίρνει την ευθύνη να δηλώσει ότι "δεν μπορεί" να δουλέψει. Είναι όμως η αλήθεια. *Υπάρχουν* καιροί που δεν μπορείς να δουλέψεις. Πάλι τα λεφτά, πάντα τα λεφτά! Το να μην έχεις λεφτά σημαίνει ταλαιπωρία, ποταπές ανησυχίες, έλλειψη καπνού, πανταχού παρούσα συνείδηση της αποτυχίας σου, αλλά πάνω από όλα σημαίνει μοναξιά. Πώς μπορείς να μην είσαι μόνος με δύο λίρες την εβδομάδα; Ποιος έγραψε ένα βιβλίο της προκοπής μέσα στη μοναξιά του; Ήταν σίγουρο ότι οι Λονδρέζικες Απολαύσεις δεν θα γίνονταν ποτέ το ποίημα που είχε συλλάβει στο μυαλό του –ήταν όντως σίγουρο ότι δεν θα ολοκληρώνονταν ποτέ. Σε νηφάλιες στιγμές, ο Γκόρντον αναγνώριζε από μόνος του πόσο αληθινό ήταν αυτό.

Κι όμως, λες και το έκανε επίτηδες, συνέχιζε να παλεύει με το ποίημα. Ήταν κάτι από όπου μπορούσε να αγκιστρωθεί. Ήταν σαν να έδινε μια απάντηση στη φτώχεια και τη μοναξιά του. Και εξάλλου, υπήρχαν στιγμές που η όρεξη για δημιουργία τού ξαναρχόταν ή έτσι έμοιαζε τουλάχιστον. Είχε ξανάρθει απόψε, για κάτι λίγο –όσο σου παίρνει να καπνίσεις δυο τσιγάρα. Με τον καπνό να γαργαλάει τα πνευμόνια του, ένιωσε σαν να αποσπάστηκε από τη μιζέρια της καθημερινότητας. Το πνεύμα του μεταφέρθηκε στην άβυσσο όπου γράφεται η ποίηση. Η φλόγα της λάμπας γουργούρισε κατευναστικά από πάνω του. Οι λέξεις έγιναν απτές και μνημειώδεις. Ένα δίστιχο, γραμμένο έναν χρόνο πριν, παρατημένο ατελείωτο, τράβηξε το μάτι του αφήνοντάς του μια αύρα αμφιβολίας. Το επανέλαβε μέσα του ξανά και ξανά. Κάπου ακουγόταν λάθος. Έναν χρόνο πριν τού φαινόταν σωστό. Αντίθετα τώρα, του έδειχνε κάπως κακόγουστο. Ψαχούλεψε ανάμεσα στις κόλλες μέχρι που βρήκε μία άγραφη στην πίσω μεριά της. Την αναποδογύρισε, ξαναέγραψε το δίστιχο, και μετά έγραψε καμιά δωδεκαριά διαφορετικές εκδοχές του, διαβάζοντας ξανά και ξανά την καθεμιά τους. Στο τέλος, τίποτα δεν τον ικανοποιούσε. Το δίστιχο έπρεπε να θυσιαστεί. Ήταν φτηνιάρικο και κακόγουστο. Βρήκε το αρχικό φύλλο χαρτιού

και διέγραψε το δίστιχο τραβώντας χοντρές μολυβιές. Και κάνοντας αυτή την κίνηση, τον κατέλαβε μια αίσθηση επιτεύγματος, ότι δεν είχε πάει χαμένος ο χρόνος του, λες και η καταστροφή τόσου κόπου ήταν ένα είδος δημιουργίας.

Ξαφνικά, ένα διπλό χτύπημα στην κάτω πόρτα έκανε το σπίτι να τρίξει συθέμελα. Ο Γκόρντον ξαφνιάστηκε. Το μυαλό του αναπήδησε από την άβυσσο. Το ταχυδρομείο! Οι Λονδρέζικες Απολαύσεις ξεχάστηκαν μεμιάς.

Η καρδιά του φτερούγισε. Ίσως και να του *είχε* γράψει η Ρόζμαρι. Εξάλλου, ήταν κι εκείνα τα δύο ποιήματα που είχε στείλει στα περιοδικά. Το ένα από τα δυο τους, το είχε σχεδόν ξεχάσει. Το είχε στείλει σε ένα αμερικανικό περιοδικό, την Καλιφόρνιαν Ριβιού, μήνες πριν. Προφανώς ούτε που θα έμπαιναν στον κόπο να του το στείλουν πίσω. Το άλλο όμως το είχε στείλει σε ένα αγγλικό φύλλο, το Πρίμροουζ, που κυκλοφορούσε ανά τρίμηνο. Εκεί στήριζε όλες του τις ελπίδες, καθώς ήταν ένα από εκείνα τα καυστικά λογοτεχνικά έντυπα όπου βρίσκεις να ανταμώνουν οι μοδάτοι Θηλυπρεπείς με τους καλούς Καθολικούς. Ήταν επίσης επί μακρόν ένα από τα πιο σημαίνοντα λογοτεχνικά φύλλα στην Αγγλία. Αν φιλοξενούσε στις σελίδες του ένα ποίημά σου, τότε είχες κάνει την τύχη σου. Κατά βάθος, ο Γκόρντον ήξερε ότι το τριμηνιαίο Πρίμροουζ δεν θα δημοσίευε ποτέ τα ποιήματά του. Δεν κάλυπτε το επίπεδο των απαιτήσεών τους. Και πάλι όμως, γινόντουσαν και θαύματα. Ή, αν όχι θαύματα, υπήρχαν και τα τυχαία γεγονότα. Εξάλλου, κρατούσαν το ποίημά του εδώ κι έξι εβδομάδες. Θα το κρατούσαν τόσο αν δεν τους έκανε; Προσπάθησε να πνίξει την παράλογη ελπίδα. Στη χειρότερη περίπτωση υπήρχε μια πιθανότητα να του έχει γράψει η Ρόζμαρι. Είχαν περάσει τέσσερις ολόκληρες μέρες από την τελευταία φορά που του είχε γράψει. Ίσως και να μην έκανε κάτι τέτοιο, αν ήξερε πόσο τον απογοήτευε. Τα γράμματά της –μακροσκελή, ανορθόγραφα, γεμάτα άτοπα αστεία και δηλώσεις αγάπης στο άτομό του– σήμαιναν πολύ περισσότερα από όσα μπορούσε να καταλάβει η Ρόζμαρι. Ήταν μια υπενθύμιση ότι κάποιος στον κόσμο νοιαζόταν για αυτόν. Αυτά τα γράμματα αντιστάθμιζαν κάθε επιστροφή ενός ποιήματός του από κάποιο κτήνος. Εξάλλου, η πραγματικότητα ήταν ότι τα περιοδικά επέστρεφαν τα ποιήματά του, όλα εκτός από τον Αντίχριστο, που ο εκδότης του, ο Ράβελστον, ήταν προσωπικός του φίλος.

Από κάτω ακούστηκε σαν κάποιος να ανακάτευε κάτι. Περνούσαν πάντα κάποια λεπτά μέχρις ότου η κυρία Γουίσμπιτς φέρει την αλληλογραφία επάνω. Της άρεσε να ψηλαφίζει τα γράμματα, να τα πασπατεύει, να διαβάζει τις σημάνσεις του ταχυδρομείου, να τα κρατάει στο φως και να κάνει υποθέσεις σχετικά με το περιεχόμενό τους, προτού τα παραδώσει στους νόμιμους ιδιοκτήτες τους. Εξασκούσε ένα είδος φεουδαρχικού δικαιώματος στην αλληλογραφία. Με το που κατέφθανε στο σπίτι της, την ένιωθε και κάπως δική της. Αν πήγαινες στην εξώπορτα να πάρεις ο ίδιος τα γράμματά σου, αγανακτούσε. Μα και πάλι, αγανακτούσε και από τον κόπο που της προκαλούσε το να τα κουβαλήσει μέχρι τα πάνω πατώματα. Τότε ήταν που άκουγες τα βήματά της να ανεβαίνουν αργά και μετά, αν είχες γράμμα, θα την άκουγες να ανασαίνει βαριά και στενόχωρα στο πλατύσκαλο – κι αυτό το έκανε για να σου δώσει να καταλάβεις ότι της είχες βγάλει την ψυχή αναγκάζοντάς την να σουρθεί σε όλα εκείνα τα σκαλιά. Στο τέλος, με ένα μουγκρητό όλο εκνευρισμό, θα έσπρωχνε τα γράμματα κάτω από την πόρτα σου.

Η κυρία Γουίσμπιτς ανέβαινε τα σκαλιά. Ο Γκόρντον έστησε αυτί. Τα βήματα έκαναν στάση στο πρώτο πάτωμα. Ένα γράμμα για τον Φλάξμαν. Ανέβηκαν ξανά, έκαναν στάση στο δεύτερο πάτωμα. Ένα γράμμα για τον μηχανικό. Η καρδιά του Γκόρντον βρόντηξε. Ένα γράμμα, κάνε, Θεέ μου, να έχω ένα γράμμα! Κι άλλα βήματα. Ανέβαιναν ή κατέβαιναν; Πλησίαζαν, στα σίγουρα! Όχι, όχι! Ο ήχος απομακρυνόταν. Τα βήματα κατέβαιναν, μέχρι που έπαψαν. Δεν είχε γράμμα.

Έπιασε ξανά τον στυλογράφο του. Μάταιος κόπος. Τελικά δεν του είχε στείλει γράμμα! Η μουσίτσα! Ο Γκόρντον δεν είχε την παραμικρή πρόθεση να δουλέψει άλλο. Πραγματικά, του ήταν αδύνατον. Η απογοήτευση του είχε κόψει τα φτερά. Πέντε μόλις λεπτά πριν, το ποίημά του τού φαινόταν σαν κάτι ζωντανό. Τώρα το έβλεπε ότι ήταν μια σαχλαμάρα της δεκάρας, χωρίς καμιά απολύτως αμφιβολία. Με κάτι σαν νευρική απέχθεια, σάρωσε τα σκόρπια χαρτιά, τα στοίβαξε όπως-όπως και τα πέταξε στην άλλη άκρη του τραπεζιού, κάτω από την ασπιδίστρα. Ούτε να τα κοιτάξει δεν μπορούσε πια.

Σηκώθηκε από την καρέκλα. Ήταν πολύ νωρίς για να πέσει για ύπνο, τουλάχιστον δεν είχε τέτοια διάθεση. Αποζητούσε λίγη διασκέδαση –κάτι φθηνό και εύκολο. Έναν κινηματογράφο, τσιγάρα, μπύρα. Μάταια! Δεν είχε λεφτά. Θα διάβαζε τον Βασιλιά Ληρ και θα ξεχνούσε αυτόν τον αιώνα της βρομιάς. Πάντως, στο τέλος κατέβασε από το ράφι τις *Περιπέτειες του Σέρλοκ Χολμς*. Ο Σέρλοκ Χόλμς ήταν το αγαπημένο του, το ήξερε απ' έξω. Το πετρέλαιο κόντευε να σωθεί στη λάμπα, το κρύο περόνιαζε. Ο Γκόρντον τράβηξε το κάλυμμα από το κρεβάτι του, τύλιξε τα πόδια του και κάθισε να διαβάσει. Με τον δεξί του αγκώνα να ακουμπάει στο τραπέζι, τα χέρια του μέσα στο σακάκι του για να τα κρατάει ζεστά, διάβασε με αφοσίωση το "Η Περιπέτεια της Πιτσιλωτής Κορδέλας". Ο μανδύας της γκαζόλαμπας άφησε έναν αναστεναγμό, η στρογγυλή φλόγα χαμήλωσε, μια ισχνή αγκύλη φωτιάς που δεν ζέσταινε περισσότερο από ένα κερί.

Κάτω, στο άντρο της κυρίας Γουίσμπιτς, το ρολόι σήμανε δέκα και μισή. Μπορούσες πάντα να το ακούσεις να χτυπάει μέσα στη νύχτα. Πιν-πιν, πιν-πιν –σαν καταδίκη! Το καρδιοχτύπι του ξυπνητηριού στο ράφι έγινε ξανά αισθητό, ξυπνώντας στη συνείδηση του Γκόρντον πόσο παράξενα περνούσε ο χρόνος. Κοίταξε γύρω του. Άλλο ένα χαμένο βράδυ. Ώρες, μέρες, χρόνια που γλιστρούσαν. Νύχτα τη νύχτα, πάντα το ίδιο. Το μοναχικό δωμάτιο, το κρεβάτι χωρίς μια γυναίκα, η σκόνη, η στάχτη των τσιγάρων, τα φύλλα της ασπιδίστρας. Και κόντευε τα τριάντα. Από καθαρή ανάγκη να τιμωρήσει τον εαυτό του, τράβηξε μια δεσμίδα από τις Λονδρέζικες Απολαύσεις, άπλωσε τα λιγδιασμένα χαρτιά και τα κοίταξε όπως κοιτάζει κάποιος ένα κρανίο σαν αναμνηστικό του θανάτου. *Λονδρέζικες Απολαύσεις*, του Γκόρντον Κόμστοκ, συγγραφέα του *Ποντίκια*. Το αριστούργημά του. Ο καρπός (πραγματικά καρπός!) δύο χρόνων δουλειάς –εκείνη η δαιδαλώδης άβυσσος των λέξεων! Και το αποψινό κατόρθωμα –δύο σβησμένες γραμμές, δύο γραμμές πίσω αντί για μπροστά.

Η λάμπα άφησε να της ξεφύγει ένας ήχος σαν λόξυγκας και μετά έσβησε. Καταβάλλοντας προσπάθεια, ο Γκόρντον σηκώθηκε και πέταξε το κάλυμμα πίσω στο κρεβάτι. Καλύτερα να ξάπλωνε, προτού ψυχράνει περισσότερο το δωμάτιο. Τράβηξε κατά το κρεβάτι, αλλά, για στάσου. Αύριο δούλευε. Να

κουρδίσει το ρολόι, να βάλει το ξυπνητήρι. Δεν είχε καταφέρει τίποτα απόψε, δεν είχε κάνει τίποτα, άξιζε όμως τη νυχτερινή ξεκούραση.

Πέρασε κάμποση ώρα μέχρι να βρει το κουράγιο να ξεντυθεί. Έμεινε ξαπλωμένος στο κρεβάτι χωρίς να βγάλει τα ρούχα του και με τα χέρια κάτω από το κεφάλι ίσως και για ένα τέταρτο της ώρας. Στο ταβάνι υπήρχε μια ρωγμή που θύμιζε τον χάρτη της Αυστραλίας. Ο Γκόρντον κατάφερε να βγάλει τα παπούτσια και τις κάλτσες του χωρίς να σηκωθεί. Σήκωσε το ένα πόδι και το περιεργάστηκε. Μικρό και ντελικάτο. Ανεπαρκές, σαν τα χέρια του. Κι επίσης, πολύ βρόμικο. Ήταν σχεδόν δέκα μέρες από τότε που είχε κάνει μπάνιο. Ντροπιασμένος από τη βρόμα των ποδιών του, ανακάθισε και ξεντύθηκε, πετώντας τα ρούχα του στο πάτωμα. Μετά έκλεισε το γκάζι και γλίστρησε κάτω από τα σεντόνια, τουρτουρίζοντας καθώς ήταν γυμνός. Πάντα του κοιμόταν γυμνός. Οι τελευταίες του πυτζάμες είχαν πάει στα θυμαράκια πάνω από έναν χρόνο τώρα.

Κάτω, το ρολόι σήμανε έντεκα. Καθώς απάλυνε η πρώτη ψυχρολουσία των σεντονιών, το μυαλό του Γκόρντον γύρισε πίσω στο ποίημα που είχε ξεκινήσει να σκαρώνει νωρίς το απόγευμα. Ψιθυριστά επανέλαβε τη μόνη τελειωμένη στροφή:

Κοφτά ο χολωμένος αέρας τις κυρτωμένες λεύκες σαρώνει,

Που βρέθηκαν ξέσκεπες μεμιάς στο χιόνι.

Κι οι σκοτεινές κορδέλες απ' τα φουγάρα

Στρίβουν στου βοριά την αντάρα.

Τα διαφημιστικά ανεμίζουν ταραγμένα απ' τις ριπές.

Οι λέξεις έμοιαζαν να τον πυροβολούν με τη μηχανική κενότητά τους. Τον απωθούσαν, καθώς του ακούγονταν σαν ένας μηχανισμός που μετρούσε άσκοπα το μέτρο και τη ρίμα, σαν νευρόσπαστο που κουνούσε το κεφάλι. Ποίηση! Η τελευταία ματαιότητα. Έμεινε ξύπνιος, αντιμέτωπος με τη δική του ματαιότητα των τριάντα χρόνων του, συνειδητοποιώντας σε ποιο αδιέξοδο είχε οδηγήσει τη ζωή του.

Το ρολόι σήμανε δώδεκα τα μεσάνυχτα. Ο Γκόρντον είχε πια απλώσει τα πόδια του. Το κρεβάτι ήταν ζεστό και άνετο. Το φως από τα φανάρια ενός αυτοκινήτου, κάπου στην παράλληλη της Γουίλομπεντ Ρόαντ, διαπέρασε την περσίδα και χάιδεψε το περίγραμμα ενός φύλλου της ασπιδίστρας, που το σχήμα του θύμιζε το σπαθί του Αγαμέμνονα.

3ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Το όνομα "Γκόρντον Κόμστοκ" ήταν ένα τυπικό όνομα, αλλά έτσι κι αλλιώς, ο Γκόρντον καταγόταν από μια τυπική οικογένεια. Φυσικά, το "Γκόρντον" ήταν σκωτσέζικο. Σήμερα, η συχνότητα τέτοιων ονομάτων δεν είναι παρά σημείο της επιρροής της Σκωτίας στην Αγγλία τα τελευταία πενήντα χρόνια. "Γκόρντον", "Κόλιν", "Μάλκολμ", "Ντόναλντ" –αυτά είναι τα δώρα της Σκωτίας στον κόσμο μαζί με το γκολφ, το ουίσκι, το πόριτζ και τα έργα του Μπάρι και του Στίβενσον.

Οι Κόμστοκς ανήκαν στην πιο μουντή από όλες τις τάξεις, τη μεσοαστική, αυτούς τους ακτήμονες ευγενείς. Μέσα στην εξαθλίωση της φτώχειας τους, δεν είχαν ούτε καν την υπεροπτική παρηγοριά να θεωρούνται μια "παλιά" οικογένεια που ξέπεσε, γιατί δεν ήταν καθόλου "παλιά" οικογένεια, παρά μία από εκείνες που γνώρισαν ακμή μέσα στη θύελλα της Βικτοριανής ευμάρειας και μετά σαρώθηκαν από την ίδια θύελλα. Έζησαν το πολύ πενήντα χρόνια σχετικού πλούτου, τα οποία συνέπεσαν με τη διάρκεια της ζωής του παππού του Γκόρντον, του Σάμιουελ Κόμστοκ –του Παππού Κόμστοκ, όπως είχαν μάθει στον Γκόρντον να τον αποκαλεί, παρότι ο γέρος ήταν τέσσερα χρόνια πεθαμένος όταν γεννήθηκε ο εγγονός του.

Ο Παππούς Κόμστοκ ήταν ένας από εκείνους τους ανθρώπους που ακόμα κι από τον τάφο τους ασκούν μια μεγάλη επιρροή. Όσο ζούσε, ήταν ένα παλιοτόμαρο. Είχε απομυζήσει πενήντα χιλιάδες λίρες από το προλεταριάτο και τους ξένους, είχε χτίσει για πάρτη του μια έπαυλη με κόκκινα τούβλα, σταθερή

σαν τις Πυραμίδες, κι είχε αποκτήσει δώδεκα παιδιά, από τα οποία είχαν επιζήσει τα έντεκα. Τελικά, πέθανε αιφνιδιαστικά από εγκεφαλική αιμορραγία. Στο Κένσαλ Γκριν, τα παιδιά του έβαλαν στον τάφο του έναν μονόλιθο που είχε χαραγμένα τα πιο κάτω:

Σε αιώνια προσφιλή ανάμνηση του Σάμιουελ Ιεζεκιήλ Κόμστοκ, πιστού συζύγου, τρυφερού πατέρα και δίκαιου και θεοσεβούς άνδρα, ο οποίος γεννήθηκε στις 9 Ιουλίου του 1828 και έφυγε από τη ζωή στις 5 Σεπτεμβρίου του 1901.

Αυτή η στήλη αναγέρθηκε από τα πενθούντα παιδιά του.

Τώρα αναπαύεται στην αγκάλη του Κυρίου.

Δεν χρειάζεται να επαναλάβουμε εδώ τα βλάσφημα σχόλια που έκαναν πάνω σε αυτή την τελευταία πρόταση όλοι όσοι είχαν γνωρίσει τον Παπποΰ Κόμστοκ. Αξίζει όμως να επισημάνουμε ότι ο γρανίτης, πάνω στον οποίον είχε χαραχτεί, ζύγιζε σχεδόν πέντε τόνους και χωρίς καμία αμφιβολία είχε τοποθετηθεί με την πρόθεση, αν και ασυνείδητη, να εξασφαλιστεί ότι ο Παπποΰς Κόμστοκ δεν θα σηκωνόταν να βγει από τον τάφο. Αν θέλετε να μάθετε τι πραγματικά πιστεύουν για τον μεταστάντα οι συγγενείς του, δεν έχετε παρά να τσεκάρετε το βάρος της ταφόπλακάς του.

Οι Κόμστοκς, όπως τους ήξερε ο Γκόρντον, ήταν μια ιδιαίτερα ανιαρή, μίζερη, άτονη και ανεπαρκής οικογένεια. Τους έλειπε σε τέτοιο βαθμό η ζωντάνια που σου προκαλούσε εντύπωση. Φυσικά, αυτό οφειλόταν στον Παπποΰ Κόμστοκ. Τον καιρό του θανάτου του, όλα του τα παιδιά ήταν ενήλικα, κάποια στη μέση ηλικία πια, και ο γέρος είχε από καιρό πετύχει να συντρίψει οποιοδήποτε ίχνος σπιρτάδας που ίσως διέθεταν. Τα είχε καταπλακώσει, σαν μια μηχανή που κουρεύει το γρασίδι και τσαλαπατάει τις μαργαρίτες. Δεν υπήρχε ούτε μία περίπτωση να ανθίσει ξανά η ποδοπατημένη προσωπικότητά τους. Όλοι τους κατάντησαν άνευροι, δειλοί, αποτυχημένοι. Κανένα από τα αγόρια δεν είχε ένα κανονικό επάγγελμα, γιατί ο Παπποΰς Κόμστοκ είχε βάλει τα δυνατά του να τα κατευθύνει σε επαγγέλματα που δεν τους ταίριαζαν καθόλου.

Μόνο ένας τους –ο Τζον, ο πατέρας του Γκόρντον– αψήφησε τον Παππού Κόμστοκ σε σημείο να παντρευτεί όσο ακόμα ζούσε ο τελευταίος.

Ήταν αδύνατον να φανταστείς έστω κι ένα από αυτά τα αγόρια να αφήνει το στίγμα του στον κόσμο ή να δημιουργεί κάτι ή να καταστρέφει κάτι ή να είναι ευτυχισμένος ή καταστενοχωρημένος ή ολοζώντανος ή έστω να κερδίζει ένα αξιοπρεπές εισόδημα. Απλά περιφέρονταν μέσα σε ένα κλίμα μισοεκλεπτυσμένης αποτυχίας. Ήταν μία από εκείνες τις καταθλιπτικές οικογένειες, τόσο πολυσύχναστη στη μεσοαστική τάξη, μια οικογένεια όπου *ποτέ δεν συμβαίνει τίποτα*.

Από τα πρώτα του παιδικά χρόνια, οι συγγενείς του Γκόρντον τού προκαλούσαν βαριά κατάθλιψη. Όταν ήταν μικρός, είχε ακόμα πολλούς θείους και θείες στη ζωή. Όλοι τους ήταν λίγο έως πολύ ίδιοι –γκρίζοι, ατημέλητοι, δυστυχισμένοι, ασθενικοί και πάντα αγχωμένοι με χρηματικά θέματα που αναδύονταν από παντού χωρίς όμως να τους φτάνουν στο κατώφλι της χρεωκοπίας. Ήταν αξιοπερίεργο ακόμα και τότε πώς όλοι τους είχαν χάσει κάθε διάθεση αναπαραγωγής του είδους τους. Οι πραγματικά ζωντανοί άνθρωποι, είτε έχουν είτε δεν έχουν χρήματα, πολλαπλασιάζονται αυτόματα σχεδόν, σαν τα ζώα. Ο Παππούς Κόμστοκ, για παράδειγμα, γόνος ο ίδιος μιας οικογένειας με δώδεκα παιδιά, απόκτησε έντεκα απογόνους. Παρά ταύτα, όλοι αυτοί οι έντεκα απόκτησαν μόνο δύο απογόνους με τη σειρά τους, κι αυτοί οι δύο πάλι –ο Γκόρντον και η αδελφή του η Τζούλια– μέχρι το 1934, δεν είχαν συνεισφέρει στην αναπαραγωγή του είδους. Ο Γκόρντον, ο τελευταίος των Κόμστοκς, γεννήθηκε το 1905, και μάλιστα ακούσια. Μετά από αυτό, για τριάντα ολόκληρα χρόνια δεν σημειώθηκε καμία γέννηση στην οικογένεια, παρά μόνο θάνατοι. Και όχι μόνο στο ζήτημα του γάμου και της τεκνοποίησης, αλλά και σε οτιδήποτε, *ποτέ δεν συνέβαινε τίποτα* στην οικογένεια Κόμστοκ. Κάθε μέλος της έμοιαζε καταδικασμένο, σαν από κατάρα, σε μια καταθλιπτική και μίζερη ασημαντότητα. Ποτέ κανείς τους *δεν έκανε* κάτι. Ήταν από το είδος των ανθρώπων που σε κάθε δραστηριότητα, ακόμα κι αν αυτή είναι απλά το να μπεις στο λεωφορείο, βρίσκονταν πάντα στο περιθώριο. Φυσικά όλοι τους χαρακτηρίζονταν από απόλυτη ανοησία σε οικονομικά θέματα. Ο Παππούς Κόμστοκ τελικά είχε μοιράσει την περιουσία του σχεδόν εξίσου στα παιδιά του,

κι έτσι καθένας τους, μετά την πώληση της έπαυλης με τα κόκκινα τούβλα, έλαβε γύρω στις πέντε χιλιάδες λίρες. Ακόμα δεν είχε κρυώσει στον τάφο του ο Παπποΰς Κόμστοκ, και τα παιδιά του άρχισαν να σκορπίζουν τα χρήματά τους. Κανένα τους δεν είχε το θάρρος να τα χάσει με κάποιον εντυπωσιακό τρόπο, όπως σπαταλώντας τα σε γυναίκες ή στον ιππόδρομο. Τα ροκάνισαν λίγο λίγο, οι γυναίκες σε ανόητες επενδύσεις και οι άνδρες σε άσκοπες επιχειρηματικές κινήσεις που μετά από ένα δύο χρόνια πάτωναν, αφήνοντας καθαρή χασούρα. Πάνω από τα μισά παιδιά του γέρο Κόμστοκ πήγαν στον τάφο τους ανύπαντρα. Κάποιες από τις γυναίκες, μετά τον θάνατο του πατέρα τους και έχοντας φτάσει στη μέση ηλικία πια, έκαναν βιαστικούς γάμους, όμως οι άνδρες, εξαιτίας της ανικανότητάς τους να κερδίσουν ένα σταθερό εισόδημα, ανήκαν στο είδος που "δεν το παίρνει" να παντρευτεί. Κανείς τους, εκτός από τη Θεία Άντζελα, δεν έβαλε κεραμίδι πάνω από το κεφάλι του που να μπορεί να το αποκαλεί δικό του. Ήταν από το είδος των ανθρώπων που μένουν σε ξεχασμένα από τον Θεό "δωμάτια" ή ξενώνες που μοιάζουν με τάφο. Και χρόνο με τον χρόνο ξεκληρίζονταν, από μυστήριες αρρώστιες που κατάτρωγαν και την τελευταία τους δεκάρα. Μία από τις γυναίκες, η Θεία Σάρλοτ, κατέληξε στο Ψυχιατρείο του Κλάπαμ, το 1916. Πόσο ασφυκτικά γεμάτα είναι τα Ψυχιατρεία της Αγγλίας! Και είναι κυρίως κάτι έρημες γεροντοκόρες της μεσαίας τάξης που τα συντηρούν. Το 1934, μόνο τρεις από εκείνη τη γενιά των Κόμστοκ επιζούσαν. Η Θεία Σάρλοτ, που ήδη αναφέραμε, και η Θεία Άντζελα, που το 1912 κάποια ευτυχής συγκυρία τής επέτρεψε να αγοράσει ένα σπίτι και να εξασφαλίσει ένα ετήσιο επίδομα, και ο Θείος Γουόλτερ, φυτοζωώντας με τις λίγες εκατοντάδες λίρες που του είχαν απομείνει από τις πέντε χιλιάδες και κάνοντας διάφορες επιχειρήσεις με σύντομη διάρκεια ζωής.

Ο Γκόρντον μεγάλωσε σε ένα περιβάλλον με μεταποιημένα ρούχα και αρνίσιο στιφάδο. Ο πατέρας του, όπως κάθε Κόμστοκ, ήταν ένας καταπιεσμένος, γι' αυτό και καταθλιπτικός άνθρωπος, διέθετε όμως μυαλό και μια κάποια λογοτεχνική τάση. Οπότε, ο Παπποΰς Κόμστοκ, βλέποντας ότι ο γιος του είχε λογοτεχνική κλίση και τον έπιανε τρόμος με οτιδήποτε είχε σχέση με αριθμούς, θεώρησε φυσικό να τον κάνει ορκωτό λογιστή. Κι έτσι, άσκησε το

επάγγελμα χωρίς ιδιαίτερη επιτυχία, μπλέκοντας κάθε φορά σε ατυχείς συνεργασίες που διαλύονταν ένα δύο χρόνια μετά και με το εισόδημά του να κυμαίνεται, άλλοτε ανεβαίνοντας στις πεντακόσιες λίρες τον χρόνο και άλλοτε κατεβαίνοντας στις διακόσιες, πάντα όμως με μια πτωτική τάση. Πέθανε το 1922, μόλις πενήντα έξι ετών, αλλά ταλαιπωρημένος –υπέφερε πολύ καιρό από μια νεφρική ασθένεια.

Μια και οι Κόμστοκς ήταν άνθρωποι εκλεπτυσμένοι, πλην φτωχοί, κρίθηκε αναγκαίο να ξοδευτούν τεράστια ποσά στην "εκπαίδευση" του Γκόρντον. Τι τρόμο προκαλεί αυτός ο εφιάλτης της "εκπαίδευσης"! Σημαίνει ότι ένας άνθρωπος της μεσαίας τάξης, προκειμένου να στείλει τον γιο του στο σωστό σχολείο, (δηλαδή ένα δημόσιο σχολείο ή κάτι τέτοιο), είναι υποχρεωμένος να ζει επί χρόνια με έναν τρόπο τον οποίον θα κορόιδευε ως και ένας υδραυλικός. Ο Γκόρντον στάλθηκε σε απαράδεκτα, επιτηδευμένα σχολεία που τα δίδακτρα ήταν γύρω στις 120 λίρες τον χρόνο. Ακόμα και αυτά τα δίδακτρα, φυσικά, σήμαιναν τρομερές θυσίες στο σπίτι. Στο μεταξύ, η αδελφή του η Τζούλια, πέντε χρόνια μεγαλύτερή του, έλαβε μηδαμινή εκπαίδευση, δηλαδή την έστειλαν σε ένα δύο φτωχικά, ελεεινά οικοτροφεία, στα δεκαέξι της όμως τη σταμάτησαν μία και καλή. Ο Γκόρντον ήταν το "αγόρι" και η Τζούλια "το κορίτσι", και όλοι τους έβρισκαν φυσικό να θυσιαστεί "το κορίτσι" για "το αγόρι". Εξάλλου, από νωρίς η οικογένεια είχε σχηματίσει την άποψη ότι ο Γκόρντον ήταν "έξυπνος". Ο Γκόρντον, με τη διάνοιά του, θα κέρδιζε υποτροφίες, θα πετύχαινε στη ζωή του και θα ανακτούσε την οικογενειακή περιουσία –αυτό ήταν το θεωρητικό σχήμα που είχε η οικογένεια στο μυαλό της και κανείς δεν το πίστευε περισσότερο ακράδαντα από την Τζούλια. Η Τζούλια ήταν μια ψηλή, άχαρη κοπέλα, πολύ ψηλότερη από τον Γκόρντον, με λεπτό πρόσωπο και έναν λαιμό κάπως μακρύ –μια από εκείνες τις κοπέλες που ακόμα και πάνω στη νιότη τους έμοιαζαν απίστευτα με χήνα. Ο χαρακτήρας της όμως ήταν απλός και ευχάριστος. Ήταν από εκείνες τις κοπέλες τις αφανείς, τις νοικοκυρές, που σιδέρωναν, μάνταραν και επιδιόρθωναν, μια φύση γεροντοκόρης. Ακόμα και στα δεκαέξι της χρόνια έγραφε στο κούτελο "μεγαλοκοπέλα". Τον Γκόρντον τον είχε είδωλό της. Σε όλη του την παιδική ηλικία τον φρόντιζε, τον κανάκευε, τον κακομάθαινε, φορούσε κουρέλια ώστε να έχει αυτός τα σωστά ρούχα για το

σχολείο, αποταμίευε το χαρτζιλίκι της για να του αγοράζει δώρα για τα Χριστούγεννα και τα γενέθλιά του. Και φυσικά ο Γκόρντον τής το ξεπλήρωσε, όταν μεγάλωσε, με το να την αντιπαθεί, γιατί η αδελφή του δεν ήταν χαριτωμένη ούτε "έξυπνη".

Ακόμα και στα τριτοκλασάτα σχολεία που φοιτούσε ο Γκόρντον, σχεδόν όλα τα αγόρια ήταν πιο πλούσια. Σύντομα ανακάλυψαν πόσο φτωχός ήταν και του έκαναν τη ζωή κόλαση. Η μεγαλύτερη προφανώς σκληρότητα που μπορεί να επιβάλλει κανείς σε ένα παιδί είναι να το στείλει σε ένα σχολείο με παιδιά πλουσιότερα από αυτό. Ένα παιδί που έχει συνειδητοποιήσει τη φτώχεια του θα υποστεί τέτοιες υπεροπτικές ασχήμιες που ένας ενήλικας ούτε καν φαντάζεται. Εκείνον τον καιρό, ειδικά στις προπαρασκευαστικές τάξεις, η ζωή του Γκόρντον ήταν μια ατέλειωτη συνωμοσία για να τα βγάλει πέρα και να προσποιείται σχετικά με το πόσο πλούσιοι ήταν οι γονείς του. Πόσους εξευτελισμούς είχε περάσει τότε! Εκείνη η απαίσια στιγμή, για παράδειγμα, στην αρχή της κάθε σχολικής χρονιάς, τότε που έπρεπε να "παραδώσεις" στον διευθυντή, δημοσίως, τα χρήματα που είχες φέρει από το σπίτι σου, και τα σκληρά και ειρωνικά γέλια των άλλων παιδιών όταν δεν είχες να "παραδώσεις" δέκα σελίνια ή και περισσότερα. Και τότε που τα άλλα παιδιά ανακάλυψαν ότι ο Γκόρντον φορούσε ένα ετοιματζίδικο κοστούμι που είχε κοστίσει τριάντα πέντε σελίνια! Αυτό όμως που ο Γκόρντον φοβόταν περισσότερο ήταν η στιγμή που οι γονείς του έρχονταν να τον δουν. Εκείνον τον καιρό, ο Γκόρντον πίστευε ακόμα στα Θεία, και προσευχόταν να μην εμφανιστούν οι γονείς του. Ειδικά ο πατέρας του ήταν από εκείνους που σε έκαναν να ντρέπεσαι. Ένας λιπόσαρκος, απελπισμένος άνδρας, καμπουριαστός, με ρούχα ατημέλητα και παλιομοδίτικα. Τον τύλιγε πάντα μια αύρα αποτυχίας, ανησυχίας και ανίας. Κι είχε και την κακή συνήθεια, όταν αποχαιρετούσε τον Γκόρντον, να του δίνει χαρτζιλίκι μισή κορώνα μπροστά σε όλα τα άλλα παιδιά, έτσι που ο καθένας να μπορεί να δει πως ήταν μόνο μισή κορώνα και όχι δέκα σελίνια, όπως έπρεπε! Ακόμα και μετά από είκοσι χρόνια, οι μνήμες από εκείνο το σχολείο έκαναν τον Γκόρντον να ανατριχιάζει.

Η πρώτη συνέπεια όλων αυτών ήταν να του δημιουργηθεί μια λανθάνουσα εκτίμηση για το χρήμα. Εκείνον τον καιρό, βασικά μισούσε τους συγγενείς του,

που είχαν πληγεί από τη φτώχεια, τον πατέρα του, τη μητέρα του, την Τζούλια, όλους. Τους μισούσε για τα μίζερα σπίτια τους, την κακογουστιά τους, την καταθλιπτική τους στάση απέναντι στη ζωή, την παντοτινή ανησυχία και βαρυγκώμια τους για πενταροδεκάρες. Στο σπιτικό των Κόμστοκ, αυτό που άκουγες συνήθως ήταν: "Δεν μας παίρνει οικονομικά". Εκείνον τον καιρό λαχταρούσε τα χρήματα τόσο όσο μόνο ένα παιδί μπορεί να λαχταρήσει. Γιατί *να μην έχεις* ωραία ρούχα κι ένα σωρό γλυκά και να πηγαίνεις κινηματογράφο όσο συχνά θέλεις; Κατηγορούσε τους γονείς του για τη φτώχεια τους, λες και το έκαναν επίτηδες που ήταν φτωχοί. Γιατί να μην είναι σαν τους γονείς των άλλων παιδιών; *Τους άρεσε* να είναι φτωχοί, έτσι του φαινόταν. Με αυτόν τον τρόπο δουλεύει το μυαλό ενός παιδιού.

Καθώς όμως μεγάλωνε, γινόταν –όχι λιγότερο παράλογος ακριβώς, αλλά παράλογος με έναν διαφορετικό τρόπο. Είχε φτάσει ο καιρός που είχε βρει τον δρόμο του στο σχολείο και οι συμμαθητές του τού έκαναν λιγότερη καζούρα. Ποτέ του δεν ήταν ιδιαίτερα επιμελής μαθητής –δεν έκανε εργασίες, δεν κέρδισε υποτροφίες– τα κατάφερε όμως να πάρει εμπρός το μυαλό του σε ό,τι τον συνέφερε. Διάβαζε τα βιβλία που ο διευθυντής απαγόρευε και ανάπτυξε ανορθόδοξες σκέψεις σχετικά με την Εκκλησία της Αγγλίας, τον πατριωτισμό και τη σχολική ετικέτα. Κι ακόμα, άρχισε να γράφει ποιήματα, και μετά από ένα δύο χρόνια, άρχισε ως και να τα στέλνει στο Ατενέουμ, τη Νέα Εποχή και το Εβδομαδιαίο Γουέστμινστερ, πάντα όμως απορρίπτονταν. Φυσικά, υπήρχαν παιδιά του τύπου του και έκανε παρέα μαζί τους. Κάθε δημόσιο σχολείο διαθέτει έναν μικρό κύκλο ανασφαλών διανοούμενων. Κι εκείνον τον καιρό, στα χρόνια μετά τον Μεγάλο Πόλεμο[10], η Αγγλία ήταν τόσο γεμάτη από επαναστατικές ιδέες που ως και τα δημόσια σχολεία είχαν προσβληθεί από το μικρόβιό τους. Οι νέοι, ακόμα και εκείνοι που ήταν πολύ μικροί για να πολεμήσουν, ήταν γεμάτοι θυμό για τους μεγαλύτερους, γιατί έτσι έπρεπε. Στην πράξη, όποιος διέθετε έστω και λίγο μυαλό ήταν πλέον επαναστάτης. Στο μεταξύ, οι γέροι –όσοι ήταν πάνω από εξήντα, ας πούμε– κυνηγούσαν την ουρά τους

[10] Σ.τ.Μ Στο πρωτότυπο κείμενο War, καθώς το μυθιστόρημα γράφτηκε προτού ξεσπάσει ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, οπότε πρόκειται για τον Μεγάλο Πόλεμο (Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος 1914-1918).

νιαουρίζοντας για τις "ανατρεπτικές ιδέες". Ο Γκόρντον και οι φίλοι του πέρασαν συναρπαστικές μέρες με το κεφάλι τους γεμάτο "ανατρεπτικές ιδέες". Για έναν ολόκληρο χρόνο έβγαζαν μια παράτυπη μηνιαία φυλλάδα με την ονομασία "ο Μπολσεβίκος", που την αναπαρήγαγαν με πολύγραφο. Υποστήριζε τον Σοσιαλισμό, την ελευθερία στον έρωτα, την αποδόμηση της Βρετανικής Αυτοκρατορίας, την κατάργηση του Στρατού και του Ναυτικού και πάει λέγοντας. Είχε μεγάλη πλάκα. Κάθε δεκαεξάχρονο εξυπνοπούλι είναι ένας Σοσιαλιστής. Σε αυτή την ηλικία δεν μπορείς να δεις το αγκίστρι που εξέχει από ένα δυσκολοχώνευτο δόλωμα.

Με έναν χοντροκομμένο παιδιάστικο τρόπο, ο Γκόρντον είχε αρχίσει να μπαίνει στο νόημα της ιστορίας με το χρήμα. Σε μια ηλικία πολύ μικρότερη από τους περισσότερους ανθρώπους, κατάλαβε ότι όλο το σύγχρονο εμπόριο είναι μια κομπίνα. Το παράξενο ήταν πως αυτή του την αντίληψη τη χρωστούσε στις διαφημίσεις που έβλεπε στους σταθμούς του Υπογείου. Δεν του περνούσε από το μυαλό, όπως θα έλεγαν αυτοί που γράφουν βιογραφίες, ότι και ο ίδιος θα είχε κάποτε μια θέση σε διαφημιστική εταιρεία. Το ότι το θέμα με τα λεφτά ήταν κομπίνα δεν ήταν η μόνη του διαπίστωση. Αυτό που αντιλήφθηκε, και μάλιστα πιο ξεκάθαρα καθώς περνούσε ο καιρός, ήταν ότι η λατρεία των χρημάτων είχε εξελιχτεί σε θρησκεία. Ίσως και να είναι η μόνη πραγματική θρησκευτική αντίληψη που μας έχει απομείνει, η μόνη που μπορούμε να νιώσουμε στο πετσί μας. Τα Λεφτά έχουν πάρει τη θέση του Θεού. Το καλό και το κακό δεν σημαίνουν πια παρά την αποτυχία και την επιτυχία. Εξ ου και η πολύ χαρακτηριστική φράση "τα πηγαίνεις καλά". Οι δέκα εντολές συρρικνώθηκαν σε δύο. Η μία αφορούσε τους εργοδότες –την ελίτ, τους ιερείς του χρήματος και συνοψιζόταν στο "Να αποκτήσεις χρήμα". Η άλλη ήταν για τους υπαλλήλους –τους σκλάβους και τους υποτακτικούς και συνοψιζόταν στο "Να μη χάσεις τη δουλειά σου".

Περίπου εκείνο τον καιρό, έπεσε στα χέρια του το "Οι Κουρελιάρηδες Φιλάνθρωποι"[11] και διάβασε για τον μαραγκό που πεθαίνει της πείνας και βάζει

[11] Σ.τ.Μ Οι Κουρελιάρηδες Φιλάνθρωποι είναι ένα μυθιστόρημα του Ρόμπερτ Νούναν. Εκδόθηκε μετά τον θάνατό του και η υπόθεσή του αφορά τα δεινά που φέρει μαζί του ο καπιταλισμός. Ο Τζορτζ Όργουελ το θεωρούσε το βιβλίο που όλοι θα έπρεπε να διαβάσουν.

ενέχυρο τα πάντα, αλλά κρατάει τη γλάστρα με την ασπιδίστρα. Μετά από αυτό, η ασπιδίστρα έγινε κάτι σαν σύμβολο για τον Γκόρντον. Η ασπιδίστρα, το λουλούδι της Αγγλίας! Θα έπρεπε να το έχουμε στον θυρεό μας αντί για το λιοντάρι και τον μονόκερο. Δεν θα γίνει καμία επανάσταση στην Αγγλία όσο θα υπάρχουν ασπιδίστρες στα παράθυρα.

Δεν μισούσε ούτε απεχθανόταν πια τους συγγενείς του –τουλάχιστον όχι τόσο όσο παλιότερα, τέλος πάντων. Συνέχιζαν να του προκαλούν μια βαθιά κατάθλιψη –όλες εκείνες οι σταφιδιασμένες θείες και θείοι, από τους οποίους δυο τρεις είχαν πεθάνει, ο πατέρας του, ταλαίπωρος και αδιάφορος, η μητέρα του, ξέθωρη, νευρωτική, ντελικάτη (τα πνευμόνια της ήταν αδύναμα), η Τζούλια, στα είκοσι ένα της χρόνια και ήδη ένας φιλότιμος παραιτημένος είλωτας που δούλευε δώδεκα ώρες τη μέρα και δεν είχε ένα ρούχο της προκοπής να βάλει. Τώρα όμως αντιλαμβανόταν τι είχαν πάθει όλοι τους. Δεν έφταιγε απλά και μόνο η έλλειψη χρημάτων, αλλά το ότι, μην έχοντας χρήματα, ζούσαν ακόμα θεωρητικά στον κόσμο του χρήματος –τον κόσμο όπου το να έχεις λεφτά είναι αρετή και η φτώχεια είναι έγκλημα. Δεν ήταν η φτώχεια αλλά η κατηφόρα της αξιοπρεπούς φτώχειας που τους είχε φέρει σε αυτή την κατάσταση. Είχαν αποδεχτεί τον κώδικα του χρήματος, και σύμφωνα με αυτόν τον κώδικα δεν ήταν παρά αποτυχημένοι. Ποτέ δεν σκέφτηκαν να επαναστατήσουν και να ζήσουν, απλά να ζήσουν, είτε είχαν είτε δεν είχαν λεφτά, όπως ζουν οι κατώτερες τάξεις. Πόσο δίκιο έχουν οι κατώτερες τάξεις! Μπράβο στο παραπαίδι της φάμπρικας, που με δυο δεκάρες στην τσέπη, γκαστρώνει την κοπελιά του! Τουλάχιστον στις φλέβες του τρέχει αίμα κι όχι χρήμα.

Ο Γκόρντον τα σκεφτόταν όλα με την ιδιορρυθμία και την εγωπάθεια ενός παιδιού. Κι αποφάσισε πως δύο τρόποι υπάρχουν για να ζήσεις. Μπορείς να πλουτίσεις ή μπορείς σκόπιμα να αρνείσαι να πλουτίσεις. Μπορείς να κατέχεις το χρήμα ή να το απεχθάνεσαι. Το μοιραίο θα ήταν να λατρεύεις σαν θεό σου το χρήμα και να μην καταφέρνεις να το αποκτήσεις. Το είχε σαν δεδομένο ότι η αφεντιά του δεν θα κατάφερνε ποτέ να κάνει λεφτά. Ούτε καν του πέρασε από το μυαλό ότι ίσως και να διέθετε ταλέντα που θα του έφεραν κέρδος. Αυτό είχαν καταφέρει οι δάσκαλοί του. Τον είχαν κάνει να ενστερνιστεί ότι δεν ήταν

παρά ένα ταραχοποιό στοιχείο που δεν θα κατάφερνε να "πετύχει" στη ζωή του. Και ο Γκόρντον το αποδέχτηκε. Πολύ καλά, λοιπόν, θα απαρνιόταν όλο αυτό το φόρτωμα της "επιτυχίας". Θα το έκανε ευαγγέλιό του να *μην* "πετύχει". Καλύτερα να κυβερνάς στην κόλαση παρά να είσαι υπηρέτης στον παράδεισο. Ήδη από τα δεκαέξι του χρόνια, ήξερε προς τα πού έκλινε. Ήταν *ενάντια* στον θεό του χρήματος και όλο το βδελυρό παπαδαριό του. Είχε κηρύξει πόλεμο στο χρήμα, φυσικά όμως στα κρυφά.

Ήταν δεκαεπτά χρονών τότε που πέθανε ο πατέρας του, αφήνοντάς του γύρω στις διακόσιες λίρες. Η Τζούλια ήδη είχε πιάσει δουλειά κάποια χρόνια πριν. Το 1918 και το 1919 είχε δουλέψει σε ένα κυβερνητικό πόστο και μετά παρακολούθησε μαθήματα μαγειρικής και έπιασε δουλειά σε ένα ελεεινό τεϊοποτείο με αποκλειστικά γυναικεία πελατεία κοντά στον Υπόγειο του Έρλς Κόρτ. Δούλευε εβδομήντα δύο ώρες την εβδομάδα, είχε δωρεάν μεσημεριανό φαγητό και τσάι κι έπαιρνε μισθό είκοσι πέντε σελίνια. Από αυτά, συνεισέφερε τα δώδεκα, συχνά και παραπάνω, για τα εβδομαδιαία έξοδα του νοικοκυριού. Προφανώς, το καλύτερο που είχε να κάνει η Τζούλια, τώρα που ο κύριος Κόμστοκ δεν ζούσε πια, θα ήταν να πάρει τον Γκόρντον από το σχολείο, να του βρει μια δουλειά και να κρατήσει για τον εαυτό της τις διακόσιες λίρες για να στήσει το δικό της τεϊοποτείο. Έλα όμως που εδώ μπήκε στη μέση η συνηθισμένη επιπολαιότητα των Κόμστοκ σχετικά με το χρήμα. Ούτε η Τζούλια ούτε η μητέρα της ήθελαν να ακούσουν ότι ο Γκόρντον θα έφευγε από το σχολείο. Με αυτόν τον ιδιόρρυθμο, ιδεαλιστικό σνομπισμό της μεσαίας τάξης, προτιμούσαν να καταλήξουν μια ώρα αρχύτερα στο πτωχοκομείο παρά να επιτρέψουν στον Γκόρντον να εγκαταλείψει το σχολείο πριν τη θεσμοθετημένη ηλικία των δεκαοκτώ. Οι διακόσιες λίρες, ή κάτι πάνω από εκατό, έπρεπε να ξοδευτούν στην ολοκλήρωση της "εκπαίδευσης" του Γκόρντον. Και ο Γκόρντον τούς το επέτρεψε. Γιατί μπορεί να είχε κηρύξει πόλεμο στο χρήμα, αυτό όμως δεν τον εμπόδιζε να είναι απίστευτα εγωιστής. Φυσικά και απεχθανόταν όλη αυτή την ιστορία της αναζήτησης δουλειάς. Ποιο αγόρι δεν θα ένιωθε απέχθεια για κάτι τέτοιο; Γραφιάς σε κανένα βρωμερό γραφείο –Θεέ μου! Οι θείοι και οι θείες του ήδη φλυαρούσαν πάνω σε ό,τι αφορούσε το "να τακτοποιηθεί στη ζωή του ο Γκόρντον". Όλα τα έβλεπαν κάτω από το πρίσμα της "καλής"

δουλειάς. Ο νεαρός Σμιθ είχε εξασφαλίσει μια τέτοια "καλή" δουλειά σε μια τράπεζα, και ο νεαρός Τζόουνς είχε επίσης εξασφαλίσει μια αντίστοιχη "καλή" δουλειά σε ένα ασφαλιστικό γραφείο. Και μόνο που τους άκουγε, αρρώσταινε. Έμοιαζαν σαν να ήθελαν να δουν κάθε νεαρό Άγγλο καρφωμένο στο φέρετρο μιας "καλής" δουλειάς.

Στο μεταξύ, το χρήμα δεν ερχόταν από μόνο του, έπρεπε κάποιος να το κερδίσει. Πριν τον γάμο της, η μητέρα του Γκόρντον ήταν δασκάλα μουσικής. Ακόμα κι αφότου παντρεύτηκε, κατά διαστήματα έκανε ιδιαίτερα μαθήματα, τον καιρό που τα οικονομικά της οικογένειας χρειάζονταν μπάλωμα. Τώρα λοιπόν, το πήρε απόφαση να ξανακάνει μαθήματα. Δεν ήταν και δύσκολο να βρει μαθητές στα προάστια –ζούσαν στο Άκτον– και με τα λεφτά από τα ιδιαίτερα μαζί με τη συνεισφορά της Τζούλια μάλλον "θα τα έβγαζαν πέρα" για ένα δύο χρόνια. Έλα όμως που τα πνευμόνια της κυρίας Κόμστοκ ήταν κάτι παραπάνω από "ευαίσθητα". Ο γιατρός που κούραρε τον σύζυγό της μέχρι τον θάνατό του την είχε ακροαστεί με το στηθοσκόπιο και είχε πάρει μια σοβαρή έκφραση. Της είχε πει να προσέχει τον εαυτό της, να μένει στα ζεστά, να τρώει θρεπτικά, και πάνω απ' όλα, να αποφεύγει την κούραση. Και φυσικά, η εξαντλητική δουλειά που απαιτούσαν τα μαθήματα πιάνου ήταν ό,τι χειρότερο. Ο Γκόρντον δεν είχε ιδέα για το ζήτημα, η Τζούλια όμως το γνώριζε. Ήταν ένα μυστικό που μοιράζονταν οι δυο γυναίκες και το έκρυβαν με ευλάβεια από τον Γκόρντον.

Πέρασε έτσι ένας χρόνος. Το διάστημα αυτό ο Γκόρντον το πέρασε άβολα, νιώθοντας όλο και περισσότερη ντροπή για τα μίζερα ρούχα και τα στερημένο χαρτζιλίκι του, κάτι που τον είχε οδηγήσει στο να βλέπει τα κορίτσια σαν κάτι τρομακτικό. Πάντως, εκείνη τη χρονιά η Νέα Εποχή δέχτηκε ένα από τα ποιήματά του. Στο μεταξύ, η μητέρα του καθόταν σε άβολα σκαμνάκια μπροστά σε πιάνα μέσα σε καθιστικά που έμπαζαν από παντού, και παρέδιδε μαθήματα για δύο σελίνια την ώρα. Και μετά, ο Γκόρντον τελείωσε το σχολείο, και ο χοντρός ανακατωσούρας θείος Γουόλτερ, που κατά κάποιον τρόπο είχε κάτι άκρες επαγγελματικά, ήρθε και τον βρήκε και του είπε ότι ο φίλος ενός φίλου μπορούσε να τον βολέψει σε μια "καλή" δουλειά στο λογιστήριο μιας εταιρείας παραγωγής μίνιου. Δουλειά με προοπτικές, στ' αλήθεια –μια καλή αρχή για έναν νέο. Αν ο Γκόρντον έπεφτε με τα μούτρα στη δουλειά, μπορεί και

να γινόταν σπουδαίος μια μέρα. Τα σωθικά του Γκόρντον ζάρωσαν με απέχθεια. Και ξάφνου, όπως το συνηθίζουν οι αδύναμοι χαρακτήρες, μουλάρωσε και, σε τρόμο όλης του της οικογένειας, αρνήθηκε έστω και να δοκιμάσει.

Φυσικά και ακολούθησαν τρομεροί καυγάδες. Δεν μπορούσαν να τον καταλάβουν. Το έβλεπαν σαν ασέβεια: να σου προσφέρουν μια τόσο "καλή" δουλειά κι εσύ να αρνείσαι. Ο Γκόρντον έλεγε ξανά και ξανά ότι *τέτοιου είδους* δουλειά δεν την ήθελε. Τότε, *τι* ήθελε; τον ρωτούσαν όλοι. Ήθελε να "γράφει", τους απαντούσε στριφνά. Μα πώς μπορούσε να ζήσει από το "γράψιμο"; τον ρωτούσαν ξανά. Και βέβαια, δεν είχε κάτι να απαντήσει. Στο πίσω μέρος του μυαλού του είχε την εντύπωση ότι με κάποιον τρόπο μπορούσε να ζήσει γράφοντας ποίηση. Αυτό όμως ήταν παράλογο ως και να το πει φωναχτά. Όπως κι αν είχε όμως, δεν θα έμπαινε στο κανάλι της δουλειάς, στον κόσμο του χρήματος. Θα έπιανε δουλειά, όχι όμως μια "καλή" δουλειά. Κανένας από την οικογένειά του δεν είχε την παραμικρή ιδέα του τι εννοούσε με αυτό. Η μητέρα του είχε βάλει τα κλάματα, ως και η Τζούλια τού "έκανε επίθεση", και γύρω του, θείοι και θείες (του είχαν απομείνει έξι εφτά ακόμα) έχαναν άδικα τα λόγια τους. Και τρεις μέρες μετά, κάτι το τρομερό συνέβη. Πάνω που δειπνούσαν, η μητέρα του καταλήφθηκε από μια δυνατή κρίση βήχα, έβαλε το χέρι στο στήθος της, έγειρε μπροστά κι άρχισε να βγάζει αίμα από το στόμα.

Ο Γκόρντον τρομοκρατήθηκε. Τελικά η μητέρα του δεν πέθανε, αλλά έδειχνε σαν πεθαμένη καθώς την κουβαλούσαν στον επάνω όροφο. Ο Γκόρντον έτρεξε να φέρει τον γιατρό. Για αρκετές μέρες, η μητέρα του ήταν στα πρόθυρα του θανάτου, αποτέλεσμα της έκθεσής της στα καθιστικά που έμπαζαν από το ρεύμα και στο πήγαινε έλα με όλες τις καιρικές συνθήκες στα σπίτια των μαθητών της. Ο Γκόρντον περιφερόταν άσκοπα στο σπίτι, με τρομερές ενοχές που έρχονταν να σμίξουν με τη μιζέρια του. Δεν ήξερε ακριβώς, μισομάντευε όμως ότι η μητέρα του εξόντωνε τον εαυτό της για να πληρώσει τα σχολικά του δίδακτρα. Μετά από αυτό, δεν μπορούσε να συνεχίσει να της φέρνει αντίρρηση. Πήγε και βρήκε τον θείο Γουόλτερ και του είπε ότι θα έπιανε τη δουλειά στην εταιρεία με το μίνιο, αν ήταν ακόμα διατεθειμένοι να του την δώσουν. Έτσι, ο θείος Γουόλτερ μίλησε στον φίλο του, κι εκείνος στον δικό του

φίλο, και κάλεσαν τον Γκόρντον να περάσει συνέντευξη μπροστά σε έναν γηραιό κύριο με μια άτσαλη μασέλα, και τελικά να πάρει δοκιμαστικά τη δουλειά. Ξεκίνησε με είκοσι πέντε σελίνια τη βδομάδα, κι έμεινε στην εταιρεία για έξι χρόνια.

Μετακόμισαν από το Άκτον κι έπιασαν ένα διαμέρισμα σε ένα καταθλιπτικό κόκκινο συγκρότημα κάπου στην περιοχή του Πάντινκτον. Η κυρία Κόμστοκ ξεκουβάλησε το πιάνο της, κι όταν ξαναβρήκε κάπως τη δύναμή της, παρέδιδε πού και πού μαθήματα. Ο μισθός του Γκόρντον αυξήθηκε σταδιακά και οι τρεις τους τα "κουτσοβόλευαν", κυρίως με τη συνεισφορά της κυρίας Κόμστοκ και της Τζούλια. Ο Γκόρντον είχε ακόμα έναν παιδιάστικο εγωισμό όσον αφορούσε τα χρήματα. Στο γραφείο, δεν τα πήγαινε κι άσχημα. Λεγόταν ότι τον μισθό του τον άξιζε, δεν ήταν όμως από τους τύπους που έπιαναν την καλή. Κατά κάποιον τρόπο, η απόλυτη απέχθεια που έτρεφε για τη δουλειά του έκανε τα πράγματα πιο εύκολα. Μπορούσε να ανεχτεί την αδιάφορη ζωή του γραφείου, γιατί ούτε για μια στιγμή δεν την έβλεπε σαν κάτι μόνιμο. Με κάποιο τρόπο, κάποια στιγμή, κι ένας Θεός ήξερε πώς και πότε, θα ελευθερωνόταν από τα δεσμά αυτής της δουλειάς. Έτσι κι αλλιώς, υπήρχε πάντα το "γράψιμό του". Ίσως κάποια μέρα να τα κατάφερνε να κουτσοζεί από το "γράψιμο". Και στα σίγουρα, αν ήσουν " συγγραφέας", θα ένιωθες ότι έχεις ξεφύγει από την μπόχα του χρήματος, έτσι δεν πήγαινε; Οι τύποι που τον περιτριγύριζαν, ειδικά οι μεγάλοι σε ηλικία, του έφερναν σύγκρυο. Αυτά πάθαινες όταν λάτρευες τον θεό του χρήματος! Βολευόσουν, έπιανες την καλή, πούλαγες την ψυχή σου για μια βίλα και μια ασπιδίστρα! Καταντούσες ένας τυπικός ρουφιάνος με σκληρό καπέλο –σαν το ανθρωπάκι του Στρούμπε[12]– ένας ασήμαντο και πειθήνιο παράσιτο, που τρυπώνει στο σπίτι του με το τρένο των έξι και τέταρτο για να δειπνήσει πίττα του βοσκού και κομπόστα ροδάκινο, να ακούσει μισή ώρα τη Συμφωνική Ορχήστρα του Μπι Μπι Σι και μετά, άντε και μια στάλα νόμιμης σεξουαλικής συνεύρεσης αν η συμβία του έχει "όρεξη"! Τι μοίρα! Όχι, δεν είναι αυτός τρόπος για να ζεις. Πρέπει να ξεφύγεις μια και καλή από τη μπόχα του χρήματος.

[12] Σ.τ.Μ Ο Σίντνεϊ Στρούμπε ήταν Βρετανός γελοιογράφος (1892-1956). Το ανθρωπάκι του είναι η επιτομή της μεσαίας τάξης, φορώντας πάντα σκληρό καπέλο και κρατώντας ομπρέλα.

Ο Γκόρντον έτρεφε ένα είδος σχεδίου. Είχε αφιερωθεί σε αυτόν τον πόλεμο ενάντια στο χρήμα. Ακόμα όμως το κρατούσε μυστικό. Οι άλλοι στο γραφείο δεν τον υποπτεύθηκαν ποτέ για ανορθόδοξες ιδέες. Ούτε και ανακάλυψαν ότι έγραφε ποίηση –όχι ότι υπήρχε και τίποτα να ανακαλύψουν, γιατί μέσα σε αυτά τα έξι χρόνια είχε λιγότερα από είκοσι ποιήματα δημοσιευμένα σε περιοδικά. Στην όψη, ήταν ίδιος με κάθε άλλον υπάλληλο του Σίτυ –ένας απλός στρατιώτης από την όρθια στρατιά που σαν ανεμοδαρμένη πηγαίνει μια στα ανατολικά το πρωί και μια στα δυτικά το βράδυ με τους συρμούς του Υπόγειου.

Ήταν είκοσι τεσσάρων όταν πέθανε η μητέρα του. Η οικογένεια διαλυόταν. Μόνο τέσσερις είχαν απομείνει τώρα από την παλιά γενεά των Κόμστοκ –η θεία Άντζελα, η θεία Σάρλοτ, ο θείος Γουόλτερ και ένας ακόμα θείος, που πέθανε έναν χρόνο αργότερα. Ο Γκόρντον και η Τζούλια άφησαν το διαμέρισμα. Ο Γκόρντον έπιασε ένα επιπλωμένο δωμάτιο στην Ντόουτι Στριτ (ένιωθε κάπως λόγιος με το να ζει στο Μπλούμσμπερι), και η Τζούλια μετακόμισε στο Ερλς Κορτ, για να είναι κοντά στο μαγαζί. Η Τζούλια κόντευε πια τα τριάντα και έδειχνε πολύ μεγαλύτερη. Ήταν πιο αδύνατη από ποτέ, αν και αρκετά υγιής, και είχε γκρίζες τρίχες στα μαλλιά της. Δούλευε ακόμα δώδεκα ώρες την ημέρα, και σε αυτά τα έξι χρόνια ο μισθός της είχε αυξηθεί μόνο κατά δέκα σελίνια την εβδομάδα. Η φρικτή γυναικεία καρικατούρα που κρατούσε το τεϊοποτείο ήταν ένα είδος φίλης και εργοδότριας μαζί, κι έτσι μπορούσε να καλοπιάνει και να φοβερίζει την Τζούλια πάντα με τον γλυκό τον λόγο. Τέσσερις μήνες μετά τον θάνατο της μητέρας του, ο Γκόρντον ξαφνικά παράτησε την δουλειά του. Δεν έδωσε καμία εξήγηση στην εταιρεία. Αυτοί φαντάστηκαν ότι ήθελε να "βελτιώσει" τη θέση του και –ευτυχώς, όπως αποδείχτηκε– του έδωσαν καλές συστάσεις. Ο Γκόρντον ούτε καν σκέφτηκε να ψάξει άλλη δουλειά. Ήθελε να μην έχει πισωγυρίσματα. Από εδώ και πέρα, θα ανάσαινε ελεύθερα, μακριά από τη μπόχα του χρήματος. Δεν περίμενε σκόπιμα να πεθάνει η μητέρα του για να το κάνει, όμως ήταν ο θάνατος της μητέρας του που του έδωσε το κουράγιο.

Φυσικά και έγινε άλλος ένας, ακόμα πιο σφοδρός, καυγάς ανάμεσα σε ό,τι είχε απομείνει από την οικογένεια. Πίστευαν ότι ο Γκόρντον πρέπει να είχε χάσει τα λογικά του. Αυτός, ξανά και ξανά, προσπάθησε, μάταια, να τους εξηγήσει

για ποιον λόγο δεν σκόπευε να παραδοθεί στη δουλικότητα μιας "καλής" δουλειάς. Με τι θα ζήσεις όμως; Με τι θα ζήσεις; του θρηνούσαν. Αρνήθηκε να αφιερώσει μια σοβαρή σκέψη πάνω στο θέμα. Φυσικά, ακόμα έπαιζε με την ιδέα ότι κάπως θα μπορούσε να ζήσει με το "γράψιμο". Είχε πλέον κάνει τη γνωριμία του Ράβελστον, του εκδότη του Αντίχριστου, και ο Ράβελστον, πέρα από το να δημοσιεύει τα ποιήματά του, κατάφερνε περιστασιακά να του δίνει βιβλία για να κάνει κριτικές. Οι λογοτεχνικές του προοπτικές δεν ήταν πια τόσο ζοφερές όσο έξι χρόνια πριν. Ακόμα όμως, το πραγματικό του κίνητρο δεν ήταν η επιθυμία να "γράψει". Αυτό που ήθελε ήταν να ξεφύγει από τον κόσμο του χρήματος. Αόριστα, προσδοκούσε ένα είδος αδέκαρης, ασκητικής ζωής. Είχε την αίσθηση ότι αν απεχθανόσουν ειλικρινά το χρήμα, μπορούσες να τα φέρεις βόλτα, σαν τα πετούμενα πουλιά. Ξεχνούσε ότι εκείνα δεν είχαν νοίκι να πληρώσουν. Το όραμα που είχε για τον εαυτό του ήταν αυτό ενός ποιητή που λιμοκτονεί σε μια σοφίτα, που λιμοκτονεί όμως *με κάποια άνεση*.

Οι επόμενοι επτά μήνες ήταν ολέθριοι. Τον γέμισαν φόβο και σχεδόν του έσπασαν το ηθικό. Κατάλαβε τι σημαίνει να ζεις για εβδομάδες στη σειρά με ψωμί και μαργαρίνη, να προσπαθείς να "γράψεις" όταν μισοπεθαίνεις της πείνας, να βάζεις ενέχυρο τα ρούχα σου, να ανεβαίνεις τα σκαλιά στα κρυφά γιατί χρωστάς τριών εβδομάδων νοίκι και η σπιτονοικοκυρά σου έχει στήσει αυτί για να σε τσακώσει. Κι ακόμα, σε εκείνους τους επτά μήνες, στην ουσία δεν έγραψε το παραμικρό. Το πρώτο αποτέλεσμα που έχει η φτώχεια είναι ότι σκοτώνει τη σκέψη. Ο Γκόρντον συνειδητοποίησε, σαν να ήταν κάτι καινούριο, ότι δεν γλυτώνεις από το χρήμα απλά με το να είσαι απένταρος. Αντίθετα, είσαι ο απελπισμένος υπηρέτης του μέχρι να έχεις αρκετά για να συνεχίσεις να ζεις – μια "ευμάρεια", όπως η βάρβαρη λέξη της μεσαίας τάξης υπονοεί. Τελικά, τον έδιωξαν από το δωμάτιο, μετά από έναν σφοδρό καυγά. Τρεις μέρες και τέσσερις νύχτες τις πέρασε στους δρόμους. Ήταν φρικτό. Τρία πρωινά, ακολουθώντας τη συμβουλή κάποιου που συνάντησε στο Εμπάνκμεντ, τα πέρασε στο Μπίλινκσγκεϊτ, βοηθώντας να ανεβάσουν ψαροβάρελα στα φιδογυριστά λοφάκια από το Μπίλινκσγκεϊτ μέχρι το Ίσττσιπ. Δυο πένες η ανεβασιά, αυτό έπαιρνες όλο κι όλο, και η κούραση ξεθέωνε τα πόδια σου. Περίμενε ένα σωρό κόσμος για την ίδια δουλειά, κι ήσουν τυχερός αν έβγαζες

δεκαοκτώ πένες από τις τέσσερις μέχρι τις εννιά το πρωί. Ο Γκόρντον τα παράτησε τρεις μέρες μετά. Σε τι ωφελούσε; Είχε νικηθεί. Δεν του απόμενε παρά να γυρίσει στην οικογένειά του, να δανειστεί λίγα χρήματα και να ψάξει άλλη δουλειά.

Τώρα όμως, φυσικά και δεν υπήρχε άλλη δουλειά. Για μήνες ζούσε κάνοντας τράκα από την οικογένειά του. Η Τζούλια τον συντηρούσε ώσπου και η τελευταία δεκάρα από τις οικονομίες της εξανεμίστηκε. Ήταν φρικτό. Να το αποτέλεσμα της ιδεολογίας του! Είχε αποκηρύξει τη φιλοδοξία, είχε κηρύξει πόλεμο στο χρήμα, και το μόνο που κατάφερε ήταν να ζει με την ελεημοσύνη της αδελφής του! Και το ήξερε πως η Τζούλια ένιωθε την αποτυχία του πολύ περισσότερο από όσο ένιωθε το ξόδεμα των οικονομιών της. Έτρεφε τόσες ελπίδες για τον Γκόρντον. Από όλους τους Κόμστοκ, μόνο αυτός είχε τα προσόντα να "πετύχει". Ακόμα και τώρα πίστευε ότι με κάποιον τρόπο, κάποια μέρα, ο Γκόρντον θα κατάφερνε να φέρει πίσω την οικογενειακή περιουσία. Ήταν τόσο "έξυπνος" –στα σίγουρα θα πετύχαινε να κάνει λεφτά αν το προσπαθούσε! Για δυο ολόκληρους μήνες ο Γκόρντον έμεινε με τη θεία Άντζελα στο σπιτάκι της στο Χάιγκεϊτ –την καημένη, την ξέθωρη, σαν τη μούμια θεία Άντζελα, που και μονάχη της ίσα που της έφτανε το φαγητό. Όλο αυτό το διάστημα έψαχνε απεγνωσμένα για δουλειά. Ο θείος Γουόλτερ δεν μπορούσε να τον βοηθήσει. Η επιρροή του στους επιχειρηματικούς κύκλους, που δεν ήταν ποτέ μεγάλη, τώρα ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Πάντως, τελικά και απροσδόκητα, η τύχη του Γκόρντον γύρισε. Ένας φίλος φίλου του αδελφού της αφεντικίνας της Τζούλια κατάφερε να βρει στον Γκόρντον δουλειά στο λογιστήριο της Διαφημιστικής Εταιρείας Νέα Αλβιόνα.

Η Νέα Αλβιόνα ήταν μία από εκείνες τις διαφημιστικές εταιρείες που μετά τον πόλεμο απλώθηκαν παντού –σαν τους μύκητες, θα μπορούσες να πεις, που ξεφυτρώνουν από έναν σάπιο καπιταλισμό. Ήταν μια μικρή ανερχόμενη εταιρεία και εκμεταλλευόταν κάθε ευκαιρία που της δινόταν. Σχεδίαζε αρκετές μεγάλου μεγέθους αφίσες για εκχύλισμα βρώμης, φαρίνα, και ούτω καθ' εξής, η κύρια σειρά της όμως ήταν διαφημιστικά πιλοποιίας και καλλυντικών στα γυναικεία εικονογραφημένα περιοδικά, όπως και μικρότερης εμβέλειας διαφημίσεις στα εβδομαδιαία δίπενα, για παράδειγμα: τα Χάπια Γουάιτροουζ

για τις Γυναικείες Αστάθειες, η Πρόβλεψη Ωροσκόπιου από τον Καθηγητή Ραρατόνγκο, τα Επτά Μυστικά της Αφροδίτης, Νέα Ελπίδα για την Κήλη, Κερδίστε Πέντε Λίρες Εβδομαδιαίως στον Ελεύθερο Χρόνο σας και η Λοσιόν Μαλλιών Τσιπρολάξ Νικάει τους Ανεπιθύμητους Εισβολείς. Φυσικά, διέθετε μεγάλο αριθμό διαφημιστών. Κι εδώ έκανε ο Γκόρντον την πρώτη του γνωριμία με τη Ρόζμαρι. Η κοπέλα εργαζόταν στο ατελιέ και βοηθούσε στον σχεδιασμό μακετών. Πέρασε πολύς καιρός μέχρι να της μιλήσει. Στην αρχή την έβλεπε σαν μια απόμακρη φιγούρα, μικρόσωμη, σκουρόχρωμη, σβέλτη στις κινήσεις, σαφώς ελκυστική, μάλλον όμως εκφοβιστική. Όταν προσπερνούσαν ο ένας τον άλλον στους διαδρόμους, τον κοιτούσε ειρωνικά, σαν να ήξερε τα πάντα για το ποιόν του και τον θεωρούσε κάπως φαιδρό. Πάντως, έμοιαζε να τον κοιτάζει παραπάνω από όσο ήταν απαραίτητο. Η δική του δουλειά δεν είχε κάτι κοινό με τη δική της. Αυτός ήταν στο λογιστήριο, ένας απλός υπάλληλος με τρεις λίρες την εβδομάδα.

Το ενδιαφέρον με τη Νέα Αλβιόνα ήταν ότι διακρινόταν για το μοντέρνο της πνεύμα. Δεν υπήρχε σχεδόν κανείς στην εταιρεία που να μην έχει πλήρη επίγνωση ότι η διαφήμιση είναι το βρωμερότερο αποκύημα του καπιταλισμού. Στην εταιρεία παραγωγής μίνιου έβρισκες να αιωρούνται ακόμα κάποιες ιδέες περί συναλλακτικής τιμιότητας και ωφέλειας. Κάτι τέτοιο όμως μόνο γέλιο θα προκαλούσε στους κόλπους της Νέας Αλβιόνας. Οι περισσότεροι από τους υπαλλήλους ήταν σκληρόπετσοι, μιμητές των Αμερικανών, αρπακτικά που δεν είχαν τίποτα ιερό εκτός από το χρήμα. Είχαν επεξεργαστεί καλά τον κυνισμό τους. Το κοινό δεν είναι παρά γουρούνια. Η διαφήμιση είναι το κροτάλισμα του ραβδιού που βυθίζεται μέσα στο βαρέλι με τον χυλό. Κι όμως, κάτω από τον κυνισμό τους, υπήρχε η τελική αφέλεια. Η τυφλή λατρεία του θεού του χρήματος. Ο Γκόρντον τούς μελετούσε διακριτικά. Όπως και πριν, έκανε τη δουλειά του μέσα στα όρια του ανεκτού, και οι συνάδελφοί του τον κοιτούσαν αφ' υψηλού. Τίποτα δεν είχε αλλάξει στις πεποιθήσεις του. Συνέχιζε να απεχθάνεται και να αποκηρύσσει την ηθική του χρήματος. Με κάποιον τρόπο, αργά ή γρήγορα, θα ξέφευγε. Ακόμα και τώρα, μετά την πρώτη του παταγώδη αποτυχία, συνέχισε να σχεδιάζει την απόδραση. Βρισκόταν *μέσα* στον κόσμο του χρήματος, δεν *συμμετείχε* όμως. Όσο για τους τύπους που τον

περιτριγύριζαν –τα μικρά σκουλήκια με τα σκληρά καπέλα και την απαρέγκλιτη πορεία, και τους σκληρόπετσους, αυτούς που είχαν αναρριχηθεί από τα Αμερικανικά εμπορικά κολλέγια– περισσότερο τον διασκέδαζαν. Του άρεσε να μελετάει την νοοτροπία τους, τη δουλική υποταγή για τη θεσούλα τους. Ανάμεσά τους, ήταν ο μικρός που κρατούσε σημειώσεις.

Μια μέρα, συνέβη κάτι παράδοξο. Κάποιος έπεσε κατά τύχη πάνω σε ένα ποίημα του Γκόρντον σε ένα περιοδικό και διέδωσε ότι "είχαν έναν ποιητή στο γραφείο". Φυσικά, ο Γκόρντον έγινε ο στόχος καλόβουλων πειραγμάτων από τους άλλους υπαλλήλους. Και από εκείνη την ημέρα τού έδωσαν το παρατσούκλι "ο βάρδος". Αν και διασκέδαζαν, ήταν και λίγο περιφρονητικοί μαζί του, καθώς επιβεβαιώνονταν οι ιδέες τους για το άτομό του. Κάποιος που έγραφε ποίηση δεν ήταν κι ακριβώς ο τύπος που θα έπιανε την καλή. Η ιστορία όμως είχε μια αναπάντεχη εξέλιξη. Πάνω που οι υπάλληλοι βαρέθηκαν να τον πειράζουν, ο κύριος Έρσκιν, ο διευθύνων σύμβουλος, που μέχρι εκείνη τη στιγμή ελάχιστη σημασία είχε δώσει στον Γκόρντον, έστειλε να τον φωνάξουν και του πήρε συνέντευξη.

Ο κύριος Έρσκιν ήταν ένας μεγαλόσωμος αργοκίνητος άντρας, με ένα πλατύ, θαλερό και ανέκφραστο πρόσωπο. Από την εμφάνισή του και τη βραδύτητα που τον χαρακτήριζε στην εκφορά του λόγου, σε έκανε να μαντέψεις με σιγουριά ότι είχε κάποια σχέση με τη γεωργία ή την κτηνοτροφία. Το μυαλό του ήταν τόσο αργόστροφο όσο και οι κινήσεις του, και ήταν από το είδος των ανθρώπων που ακούνε κάτι μόνο όταν όλοι οι υπόλοιποι έχουν σταματήσει να μιλάνε για αυτό. Το πώς ένας τέτοιος άνθρωπος έφτασε να είναι υπεύθυνος του διαφημιστικού τομέα, μόνο οι απρόβλεπτοι θεοί του καπιταλισμού μπορούν να γνωρίζουν. Ήταν όμως αρκετά συμπαθητικός τύπος. Δεν είχε εκείνο το είδος ψηλομύτικης και κουμπωμένης νοοτροπίας που συμβαδίζει με την ικανότητα να βγάζεις λεφτά. Και κατά κάποιον τρόπο, η βραδύτητά του τού είχε βγει σε καλό. Αδιάφορος στις ιδεοληψίες, μπορούσε να αξιολογήσει τους ανθρώπους βάσει των προσόντων τους, συνεπώς ήταν αρκετά καλός στο να διαλέγει ταλαντούχους υπαλλήλους. Τα νέα ότι ο Γκόρντον είχε γράψει ποιήματα, αντί να τον σοκάρουν, τον εντυπωσίασαν κατά κάποιον τρόπο. Στη Νέα Αλβιόνα ήθελαν λογοτεχνικά ταλέντα. Έχοντας

μπροστά του τον Γκόρντον, τον κοίταξε εξεταστικά με ένα γλαρωμένο, πλάγιο ύφος και του έκανε αρκετές ασαφείς ερωτήσεις. Ούτε καν άκουγε τις απαντήσεις του Γκόρντον, παρά τόνιζε τις ερωτήσεις του με έναν ήχο που ακουγόταν σαν "Χμ, χμ, χμ". Έγραφε ποίηση, έτσι; Ναι; Χμ. Και την είχε δημοσιεύσει; Χμ, χμ. Να υποθέσω ότι σας πληρώνουν; Όχι πολλά, ε; Όχι, δεν το νομίζω. Χμ, χμ. Ποίηση; Χμ. Κομματάκι δύσκολο θα είναι. Να πετυχαίνεις όλες τις γραμμές με ίδιο αριθμό λέξεων, κι όλα αυτά. Χμ, χμ. Γράφετε τίποτα άλλο; Ιστορίες και τα λοιπά; Χμ. Α, ναι; Πολύ ενδιαφέρον. Χμ!

Μετά, χωρίς άλλες ερωτήσεις, έδωσε προαγωγή στον Γκόρντον σε μια ιδιαίτερη θέση. Τον έχρισε γραμματέα –στην ουσία μαθητευόμενο– του κυρίου Κλιού, του επικεφαλής κειμενογράφου της Νέας Αλβιόνας. Σαν κάθε άλλο διαφημιστικό πρακτορείο, η Νέα Αλβιόνα βρισκόταν σε διαρκή αναζήτηση κειμενογράφων με κάποια φαντασία. Ακούγεται παράδοξο, αλλά είναι πιο εύκολο να βρεις ικανούς σχεδιαστές, παρά να βρεις ανθρώπους ικανούς να σκεφτούν σλόγκαν του τύπου: "Η Σάλτσα Κιου Τι κάνει τον Αντρούλη σας ευδιάθετο" και "Τα παιδάκια δεν κάνουν χωρίς τα τραγανά δημητριακά τους". Για την ώρα, ο μισθός του Γκόρντον δεν γνώρισε καμία αύξηση, η εταιρεία όμως είχε την προσοχή της στραμμένη επάνω του. Με λίγη τύχη, σε έναν χρόνο, μπορεί και να εξελισσόταν σε επιτυχημένο κειμενογράφο. Ήταν μια ξεκάθαρη ευκαιρία να πιάσει την καλή.

Για έξι μήνες δούλευε μαζί με τον κύριο Κλιού. Ο κύριος Κλιού ήταν ένας ταλαίπωρος γύρω στα σαράντα, με φουντωτά μαλλιά που συχνά ανακάτευε με τα δάχτυλά του. Εργαζόταν μέσα σε ένα αποπνικτικό γραφειάκι του οποίου οι τοίχοι ήταν καλυμμένοι με τους παρελθοντικούς του θριάμβους σε μορφή αφίσας. Πήρε τον Γκόρντον υπό την προστασία του με φιλική διάθεση, του έδειξε τα κόλπα και ήταν έτοιμος ως και τις υποδείξεις του να ακούσει. Εκείνον τον καιρό δούλευαν μια σειρά διαφημίσεων σε περιοδικό για την Απριλιάτικη Δροσιά, το φοβερό νέο αποσμητικό που η Εταιρεία Καλλυντικών Βασίλισσα του Σαβά (παραδόξως, αυτή ήταν η εταιρεία του Φλάξμαν) έριχνε στην αγορά. Ο Γκόρντον είχε ξεκινήσει τη δουλειά με μια κρυφή απέχθεια. Τώρα όμως βρισκόταν μπροστά σε μια απροσδόκητη εξέλιξη, καθώς σχεδόν από το ξεκίνημά του έδειξε ότι διέθετε ένα αξιοσημείωτο ταλέντο ως κειμενογράφος.

Μπορούσε να σκαρώσει μια διαφήμιση λες και είχε γεννηθεί μέσα της. Η ολοζώντανη φράση που σου μένει και σε τσιγκλίζει, η φροντισμένη σύντομη παράγραφος που εμπεριέχει ένα σωρό από ψέματα μέσα σε εκατό λέξεις –όλα αυτά ξεπηδούσαν από τη φαντασία του χωρίς κόπο. Πάντα του είχε το χάρισμα των λέξεων, αυτή όμως ήταν η πρώτη φορά που το χρησιμοποιούσε με επιτυχία. Ο κύριος Κλιού τον θεωρούσε πολύ υποσχόμενο. Ο Γκόρντον παρατηρούσε την εξέλιξή του αρχικά με έκπληξη, κατόπιν διασκεδάζοντας και τελικά με κάτι σαν τρόμο. *Σε αυτό* λοιπόν θα κατέληγε! Να γράφει ψευτιές για να αρπάζει το παραδάκι από την τσέπη των φτωχών! Μα υπήρχε και μια τερατώδης ειρωνεία στο γεγονός ότι αυτός, που ήθελε να γίνει "συγγραφέας", έμελλε να γνωρίσει την επιτυχία μόνο με το να γράφει διαφημιστικά για αποσμητικά. Πάντως, αυτό δεν ήταν κάτι τόσο ασυνήθιστο όσο του περνούσε από το μυαλό. Λένε ότι οι περισσότεροι κειμενογράφοι είναι παρά τρίχα συγγραφείς ή μήπως ισχύει το αντίθετο;

Η Βασίλισσα του Σαβά ήταν πολύ ικανοποιημένη με τις διαφημίσεις τους. Ο κύριος Έρσκιν ήταν επίσης ικανοποιημένος. Ο μισθός του Γκόρντον αυξήθηκε κατά δέκα σελίνια την εβδομάδα. Τώρα όμως ο Γκόρντον άρχισε να τρομάζει. Τα χρήματα είχαν καταφέρει να τον πιάσουν στην αρπάγη τους τελικά. Κατρακυλούσε, όλο και κατρακυλούσε στον βούρκο τους. Λίγο ακόμα και θα έμενε κολλημένος εκεί πέρα για μια ζωή. Παράξενο πώς συμβαίνουν αυτά τα πράγματα. Αποστρέφεσαι την επιτυχία, ορκίζεσαι να μην πιάσεις ποτέ την καλή –φτάνεις στ' αλήθεια να πιστεύεις πως, ακόμα κι αν το ήθελες, ποτέ σου δεν θα έπιανες την καλή. Και πάνω εκεί, κάτι γίνεται, μια απλή σύμπτωση, και βρίσκεσαι αυτόματα να έχεις πιάσει την καλή.

Αν δεν το έκανε τώρα, ποτέ του δεν θα μπορούσε να ξεφύγει. Έπρεπε να το σκάσει –να το σκάσει από τον κόσμο του χρήματος μια για πάντα, προτού μπλεχτεί ακόμα περισσότερο. Αυτή τη φορά δεν επρόκειτο να μπει στον ζυγό.

Κατέφυγε στον Ράβελστον ζητώντας τη βοήθειά του. Του είπε ότι ήθελε μια δουλειά, όχι μια "καλή" δουλειά, αλλά κάτι που θα απασχολούσε το σώμα του χωρίς να ξεπουλήσει την ψυχή του. Ο Ράβελστον έδειξε απόλυτη κατανόηση, χωρίς να χρειαστεί εξηγήσεις για τη διαφορά ανάμεσα σε μια δουλειά και μια "καλή" δουλειά. Ούτε προσπάθησε να του επισημάνει την τρέλα που πήγαινε

να κάνει. Αυτό ήταν το καλό με τον Ράβελστον. Μπορούσε πάντα να δει τα πράγματα από την σκοπιά του άλλου. Αναμφίβολα, αυτό ήταν αποτέλεσμα του ότι διέθετε χρήματα, γιατί οι πλούσιοι έχουν την πολυτέλεια να είναι ευφυείς. Κι ακόμα, με το να είναι πλούσιος, μπορούσε να βρει δουλειές στους άλλους. Δεν πέρασε ένα δεκαπενθήμερο και μίλησε στον Γκόρντον για κάτι που ίσως του ταίριαζε. Κάποιος κύριος Μακκένι, ένας μάλλον παρακμασμένος βιβλιοπώλης μεταχειρισμένων βιβλίων, με τον οποίο είχε σποραδικά επαγγελματικές επαφές, έψαχνε βοηθό. Δεν ήθελε κάποιον βοηθό με πείρα, ώστε να απαιτήσει πλήρη μισθό. Ήθελε κάποιον με σωστή εμφάνιση και την ικανότητα να μιλάει για βιβλία –κάποιον που θα μπορούσε να εντυπωσιάσει τους πιο ψαγμένους πελάτες. Η δουλειά μόνο "καλή" δεν ήταν. Το ωράριο ήταν μακρύ, ο μισθός ελεεινός –δύο λίρες τη βδομάδα– και δεν υπήρχαν περιθώρια εξέλιξης. Ήταν αδιέξοδο. Και φυσικά, αυτό ακριβώς έψαχνε ο Γκόρντον. Πήγε και συνάντησε τον κύριο Μακκένι, έναν νυσταλέο, αγαθό γέρο Σκωτσέζο με κόκκινη μύτη και άσπρη γενειάδα λεκιασμένη από ταμπάκο. Πήρε τη θέση χωρίς αντιρρήσεις.

Το ίδιο διάστημα, η ποιητική του συλλογή "Ποντίκια" έμπαινε στο τυπογραφείο. Χρειάστηκε να προσεγγίσει επτά εκδότες, για να την κάνει δεκτή ο τελευταίος. Ο Γκόρντον δεν είχε ιδέα ότι αυτό το όφειλε στον Ράβελστον, που ήταν προσωπικός φίλος του εκδότη. Ο Ράβελστον πάντα έκανε τέτοιες κρυφές παρεμβάσεις για τους άγνωστους ποιητές. Κι ο Γκόρντον σκέφτηκε πως το μέλλον ανοιγόταν μπροστά του. Ήταν φτιαγμένος –ή, για να χρησιμοποιήσει τον όρο του Σμάιλς[13], κατά τα πρότυπα του νοικοκυριού της ασπιδίστρας[14], ήταν ένας άνθρωπος που τα είχε καταφέρει με το σπαθί του.

Στο γραφείο, έδωσε προειδοποίηση ότι θα έφευγε σε ένα μήνα. Δεν ήταν και το πιο ευχάριστο. Φυσικά, η Τζούλια ήταν πιο αναστατωμένη από ποτέ βλέποντας ότι ο αδελφός της εγκατέλειπε για δεύτερη φορά μια "καλή" δουλειά.

---

[13] Σ.τ.Μ Ο Σάμιουελ Σμάιλς ήταν συγγραφέας, με πιο γνωστό το βιβλίο του "Αυτοβοήθεια"(1859)

[14] Σ.τ.Μ Η ασπιδίστρα είναι ένα επίμονο φυτό, το οποίο αντέχει σε πολύ δύσκολες συνθήκες, δεν χρειάζεται ιδιαίτερη περιποίηση. Η ασπιδίστρα αποτελεί το σύμβολο της μεσαίας τάξης, παραπέμποντας σε μια πληκτική ευπρέπεια. Σε όλο το μυθιστόρημα αναφέρεται σε πάμπολλα σημεία. Ο Γκόρντον έχει μια ψύχωση με τις ασπιδίστρες.

Ο Γκόρντον είχε πια γνωριστεί με τη Ρόζμαρι. Εκείνη δεν προσπάθησε να τον αποτρέψει από τα σχέδιά του. Η ηθική της δεν της επέτρεπε να ανακατευτεί –η στάση της ήταν πάντα πιστή στο "ο καθένας πρέπει να ζει τη ζωή του, όπως νομίζει". Αυτό δεν σήμαινε όμως ότι κατανοούσε έστω και στο ελάχιστο τον λόγο που είχε ο Γκόρντον να κάνει κάτι τέτοιο.

Αυτό που αναστάτωσε περισσότερο τον Γκόρντον ήταν η συνάντησή του με τον κύριο Έρσκιν. Ο κύριος Έρσκιν ήταν ανυπόκριτα καλός. Δεν ήθελε να εγκαταλείψει την εταιρεία ο Γκόρντον και του το είπε ξεκάθαρα. Ωθούμενος από απαράμιλλη ευγένεια, απέφυγε να χαρακτηρίσει τον υπάλληλό του ανόητο. Παρ' όλα αυτά, τον ρώτησε για ποιον λόγο έφευγε. Από τη μεριά του, ο Γκόρντον δεν μπόρεσε να αποφύγει την απάντηση ή να πει τέλος πάντων –το μόνο πράγμα που θα καταλάβαινε ο κύριος Έρσκιν– ότι δηλαδή στόχευε σε μια πιο καλοπληρωμένη δουλειά. Ξεφούρνισε ότι "δεν πίστευε πως του ταίριαζε η δουλειά στην εταιρεία" και ότι "ήθελε να καταπιαστεί με το γράψιμο". Ο κύριος Έρσκιν ήταν επιφυλακτικός. Γράψιμο, έ; Χμ. Βγάζεις λεφτά με κάτι τέτοιο σήμερα; Όχι πολλά, ε; Χμ. Δεν νομίζω. Χμ.

Ο Γκόρντον, νιώθοντας και καταλαβαίνοντας ότι φαινόταν γελοίος, είπε μέσα από τα δόντια του ότι είχε ένα βιβλίο που "μόλις έβγαινε από το τυπογραφείο". Ποίηση, πρόσθεσε σαν να δυσκολευόταν να προφέρει τη λέξη. Ο κύριος Έρσκιν του έριξε ένα πλάγιο βλέμμα προτού παρατηρήσει:

«Ποίηση, ε; Χμ. Ποίηση; Λέτε να τα καταφέρετε να ζήσετε από κάτι τέτοιο;»

«Ε, όχι ακριβώς. Θα είναι μια βοήθεια όμως».

«Χμ –καλώς! Υποθέτω ότι εσείς ξέρετε καλύτερα. Αν κάποια στιγμή χρειαστείτε δουλειά, γυρίστε σε εμάς. Κάτι θα σας βρούμε. Χρειαζόμαστε ανθρώπους του είδους σας. Μην το ξεχνάτε».

Ο Γκόρντον αποχώρησε με το απαίσιο συναίσθημα ότι είχε συμπεριφερθεί παράλογα και αχάριστα. Έπρεπε όμως να το κάνει. Έπρεπε να ξεφύγει από τον κόσμο του χρήματος. Παράξενο που ήταν. Σε όλη την Αγγλία οι νέοι έτρωγαν τα λυσσακά τους εξ αιτίας της ανεργίας, κι από την άλλη ο Γκόρντον, στον οποίο και μόνο η λέξη "δουλειά" δημιουργούσε μια αίσθηση ναυτίας, έπεφτε πάνω σε ανεπιθύμητες δουλειές. Αυτό ήταν ένα παράδειγμα του γεγονότος ότι

σε αυτόν τον κόσμο μπορείς να αποκτήσεις οτιδήποτε αν πραγματικά δεν το θέλεις. Επιπλέον, τα λόγια του κυρίου Έρσκιν είχαν κολλήσει στο μυαλό του, Προφανώς και εννοούσε όσα του είχε πει. Προφανώς και *θα υπήρχε* μια δουλειά να τον περιμένει αν επέλεγε να επιστρέψει. Έτσι είχε μόνο κατά το ήμισυ σπάσει τα δεσμά του. Η Νέα Αλβιόνα ήταν μια καταδίκη, τόσο στο μέλλον όσο και στο παρελθόν.

Πόσο όμως ευτυχισμένος είχε υπάρξει, τουλάχιστον στην αρχή, στο βιβλιοπωλείο του κυρίου Μακκένι! Για λίγο –για πολύ λίγο– είχε την ψευδαίσθηση ότι είχε όντως ξεφύγει από τον κόσμο του χρήματος. Φυσικά, το εμπόριο βιβλίων ήταν μια απάτη, όπως όλα τα άλλα εμπόρια. Πόσο όμως διαφορετική απάτη! Εδώ δεν υπήρχε βιασύνη για να πιάσεις την καλή, ούτε ελπίδα αναρρίχησης. Κανένας τυχοδιώκτης δεν θα ανεχόταν ούτε δέκα λεπτά τη στάσιμη ατμόσφαιρα του εμπορίου βιβλίων. Όσο για τη δουλειά, ήταν πολύ απλή. Το βασικό ήταν να βρίσκεσαι επί δέκα ώρες καθημερινά στο μαγαζί. Ο κύριος Μακκένι δεν ήταν κακός. Φυσικά ήταν Σκωτσέζος, αυτό όμως δεν έλεγε και πολλά. Σε κάθε περίπτωση, απείχε από το να είναι άπληστος –αυτό που τον χαρακτήριζε ήταν μάλλον η νωχέλεια. Επίσης δεν έπινε αλκοόλ και ανήκε σε κάποιου είδους Αντικομφορμιστική σέκτα, αυτό όμως δεν είχε καμιά αρνητική επίπτωση στον Γκόρντον.

Δούλευε στο βιβλιοπωλείο έναν μήνα, όταν εκδόθηκαν τα Ποντίκια. Δεκατρία ολόκληρα περιοδικά δημοσίευσαν κριτική για τη συλλογή! Και το Φιλολογικό Παράρτημα των Τάιμς ανέφερε ότι έδειχνε "εξαιρετικά υποσχόμενο" έργο. Κάποιους μήνες αργότερα ο Γκόρντον συνειδητοποίησε τι παταγώδης αποτυχία ήταν στην πραγματικότητα τα Ποντίκια.

Και ήταν μόλις τώρα που, ζώντας με δύο λίρες την εβδομάδα και έχοντας στην ουσία ξεγράψει την προοπτική για παραπάνω έσοδα, συνειδητοποίησε την πραγματική φύση της μάχης που έδινε. Το κακό με όλα αυτά είναι ότι η λάμψη της απάρνησης δεν κρατάει για πολύ. Το να ζεις με δύο λίρες την εβδομάδα παύει να είναι μια ηρωική κίνηση και γίνεται μια άθλια συνήθεια. Η αποτυχία είναι μια απάτη τόσο μεγάλη όσο και η επιτυχία. Είχε πετάξει στα σκουπίδια την "καλή" του δουλειά και είχε απαρνηθεί για πάντα τις "καλές" δουλειές. Καλά, αυτό έπρεπε να το κάνει. Δεν ήθελε να γυρίσει στα παλιά. Δεν

είχε καμία χρησιμότητα όμως το να προσποιείται ότι είχε γλυτώσει από όλα τα δεινά που σέρνει μαζί της η φτώχεια, μόνο και μόνο επειδή ο ίδιος είχε επιλέξει να την επιβάλει στον εαυτό του. Δεν υπήρχε θέμα κακουχίας. Δεν υποφέρεις από κάποια σοβαρή σωματική κακουχία με δύο λίρες την εβδομάδα, αλλά ακόμα κι αν υπέφερες, δεν θα είχε καμία σημασία. Η έλλειψη χρημάτων σού κάνει ζημιά στο μυαλό και την ψυχή. Διανοητική απάθεια, ψυχική εξαθλίωση – αυτά τα δύο μοιάζουν να σε καταπίνουν χωρίς να μπορείς να κάνεις το παραμικρό, καθώς το εισόδημά σου πέφτει κάτω από ένα ορισμένο σημείο. Πίστη, ελπίδα, χρήμα –μόνο ένας άγιος θα μπορούσε να έχει τα δύο πρώτα χωρίς το τρίτο.

Ο Γκόρντον όλο και ωρίμαζε. Είκοσι επτά, είκοσι οκτώ, είκοσι εννιά. Είχε φτάσει στην ηλικία όπου το μέλλον παύει να είναι ένα ροζ συννεφάκι και γίνεται κάτι υπαρκτό και απειλητικό. Το θέαμα των επιζώντων συγγενών του τον κατέθλιβε όλο και περισσότερο. Καθώς μεγάλωνε στα χρόνια, ένιωθε να τους μοιάζει περισσότερο. Αυτόν τον δρόμο τραβούσε! Λίγα χρόνια ακόμα, και θα γινόταν ακριβώς το ίδιο! Το ίδιο συναίσθημα ένιωθε και με την Τζούλια, που την έβλεπε πιο συχνά από τον θείο και τη θεία του. Παρά τις κατά καιρούς αποφάσεις του να μην το ξανακάνει, ακόμα δανειζόταν κατά διαστήματα χρήματα από την Τζούλια. Τα μαλλιά της Τζούλια γκρίζαραν όλο και πιο γρήγορα. Σε κάθε ένα από τα ισχνά κοκκινισμένα της μάγουλα είχε χαραχτεί μια βαθιά ρυτίδα. Η αδελφή του είχε προσαρμόσει τη ζωή της σε μια ρουτίνα που αποδεχόταν χωρίς θλίψη. Είχε τη δουλειά της στο τεϊοποτείο, το "ράψιμό" της τα βράδια στο δωμάτιό της στο Ερλς Κορτ (καθιστικό και κρεβατοκάμαρα μαζί, δεύτερος όροφος, στην πίσω μεριά, εννιά σελίνια τη βδομάδα, ανεπίπλωτο), τις ευκαιριακές συναντήσεις με τις γεροντοκόρες φίλες της, έρμαια της μοναξιάς όσο και εκείνη. Ήταν η τυπική υποτονική ζωή της άφραγκης ανύπαντρης γυναίκας, την οποία αποδεχόταν, χωρίς να συνειδητοποιεί ότι το πεπρωμένο της θα μπορούσε ποτέ να είναι διαφορετικό. Κι όμως, με τον τρόπο της, υπέφερε περισσότερο για τον Γκόρντον παρά για τον εαυτό της. Ο σταδιακός μαρασμός της οικογένειας, ο τρόπος που έφευγαν από τη ζωή ο ένας μετά τον άλλον χωρίς να αφήσουν τίποτα πίσω τους, ήταν μια τραγωδία που έπαιζε στο μυαλό της. Τα λεφτά, τα λεφτά! "Κανείς μας δεν μοιάζει να

βγάζει λεφτά!" ήταν το διαρκές παράπονό της. Κι από όλους τους, ήταν ο Γκόρντον ο μόνος που είχε την ευκαιρία να βγάλει λεφτά. Αυτός όμως επέλεξε να μην το κάνει, βουλιάζοντας άκοπα στον βούρκο της φτώχειας, όπως και οι υπόλοιποι. Μετά τον πρώτο καυγά, η Τζούλια είχε την αξιοπρέπεια να μην του κάνει άλλη επίθεση όταν πέταξε στα σκουπίδια τη δουλειά του στη Νέα Αλβιόνα. Δεν έβγαζε όμως κανένα νόημα σχετικά με τα κίνητρά του. Με τη βουβή γυναικεία της διαίσθηση ήξερε ότι η αμαρτία ενάντια στο χρήμα είναι η μεγαλύτερη.

Όσο για τη θεία Άντζελα και τον θείο Γουόλτερ –Θεέ μου! Τι ζευγάρι! Ο Γκόρντον ένιωθε δέκα χρόνια μεγαλύτερος κάθε φορά που τους κοιτούσε.

Ο θείος Γουόλτερ, για παράδειγμα. Ο θείος Γουόλτερ ήταν πολύ καταθλιπτικός. Ήταν εξήντα επτά χρονών, και κάτι με τις "διάφορες" επιχειρήσεις του, κάτι με τα όλο και λιγότερα απομεινάρια της κληρονομιάς του, το εισόδημά του ίσως και να έφτανε τις τρεις λίρες την εβδομάδα. Διέθετε ένα γραφειάκι στην Κέρζιτορ Στριτ και ζούσε σε έναν φτηνιάρικο ξενώνα στο Χόλαντ Παρκ, ακολουθώντας την παράδοση της οικογένειας. Όλοι οι άντρες Κόμστοκ κατέληγαν σε ξενώνες. Όταν κοιτούσες τον φτωχό γέρο θείο, με τη μεγάλη πλαδαρή του κοιλιά, τη βρογχιτική φωνή του, το πλατύ, ωχρό, κάπως πομπώδες πρόσωπο, κάτι σαν το φιλοτεχνημένο από τον Σάρτζεντ πορτρέτο του Χένρυ Τζέιμς, το φαλακρό του κρανίο, τα ξέθωρα, σακουλιασμένα μάτια και το αιώνια κατηφορικό μουστάκι, παρά τις προσπάθειές του να το χτενίζει προς τα πάνω –όταν τον κοιτούσες, αδυνατούσες να πιστέψεις ότι κάποτε είχε υπάρξει νέος. Μπορούσες να φανταστείς ότι ένα τέτοιο ανθρώπινο πλάσμα ένιωσε ποτέ αίμα να κυλάει στις φλέβες του; Σκαρφάλωσε ποτέ του ένα δέντρο, έκανε βουτιά από τη σανίδα, ερωτεύτηκε ποτέ; Δούλεψε ποτέ ένα γρανάζι στο μυαλό του; Ακόμα και πίσω, στις αρχές του 1900, όταν ήταν νέος στα χρόνια, έπιασε τη ζωή από τα κέρατα; Ίσως να έκανε κάποιες απρόθυμες προσπάθειες. Μερικά ποτηράκια ουίσκι σε θλιβερά μπαρ, μια δυο επισκέψεις στο Εμπάιρ Προμενέιντ[15], λίγο πασπάτεμα με τις κοκότες στα κρυφά, το είδος

[15] Σ.τ.Μ Το Εμπάιρ Προμενέιντ ήταν ένα από τα πιο προσφιλή σημεία συνάντησης στο Λονδίνο. Το πρώτο θέατρο Εμπάιρ χτίστηκε το 1884.

των ανούσιων, απρόσωπων συνευρέσεων που φαντάζεται κανείς να συμβαίνει ανάμεσα στις αιγυπτιακές μούμιες τη νύχτα που το μουσείο είναι κλειστό. Και μετά από αυτά, τα αργόσυρτα χρόνια των επαγγελματικών αποτυχιών, της μοναξιάς και της στασιμότητας σε άθλιους ξενώνες.

Κι όμως, ο θείος, σε αυτή τη μεγάλη ηλικία που βρισκόταν πια, μάλλον δεν ένιωθε δυστυχισμένος. Είχε ένα χόμπι που του κρατούσε αμείωτο το ενδιαφέρον, κι αυτό ήταν οι αρρώστιες του. Όπως ο ίδιος διατεινόταν, έπασχε από κάθε ασθένεια που υπήρχε στο ιατρικό λεξικό και ποτέ δεν κουραζόταν να μιλάει για αυτές. Πραγματικά, ο Γκόρντον είχε την εντύπωση ότι κανένας από τους ενοίκους του ξενώνα του θείου του (είχε πάει κάποιες φορές να τον επισκεφτεί) δεν έκανε άλλο από το να μιλάει για τις αρρώστιες του. Από άκρη σε άκρη, στο σκοτεινό καθιστικό, γερασμένοι, άχρωμοι άνθρωποι κάθονταν ανά ζεύγη και κουβέντιαζαν τα συμπτώματά τους. Η συζήτησή τους ακουγόταν σαν το στάξιμο του σταλακτίτη στον σταλαγμίτη. Ντριπ, ντριπ. «Πώς πάει το λουμπάγκο σου;» λέει ο σταλακτίτης στον σταλαγμίτη. «Νομίζω ότι τα άλατα Κρούσεν μου κάνουν καλό» λέει ο σταλαγμίτης στον σταλακτίτη. Ντριπ, ντριπ, ντριπ.

Και μετά, να και η θεία Άντζελα, εξήντα εννιά χρονών. Ο Γκόρντον προσπαθούσε να σκέφτεται τη θεία Άντζελα όσο λιγότερο γινόταν.

Η φτωχή, καλή, ευγενική, καταθλιπτική θεία Άντζελα!

Η φτωχή, ζαρωμένη, πετσί και κόκκαλο, κιτρινισμένη θεία Άντζελα! Να' την εκεί στο μίζερο ημιαυτόνομο σπίτι της στο Χάιγκειτ –ο Λόφος με τους Ροδώνες, έτσι το έλεγαν– εκεί στα βόρεια υψίπεδα, εκεί κατοικεί η Άντζελα, η Αιώνια Παρθένος, για την οποία κανένας άντρας, ανάμεσα στους ζωντανούς ή στους ίσκιους των νεκρών, δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι ακούμπησε τα χείλη του στα δικά της. Μόνη και έρημη διάγει τη ζωή της, μέρα και νύχτα γυρίζει και στο χέρι κρατάει πούπουλο, καμωμένο από μιας απείθαρχης γαλοπούλας τα φτερά, και με αυτό γυαλίζει τα σκουρόχρωμα της ασπιδίστρας φύλλα και τινάζει τη μισητή σκόνη από το λαμπερό πορσελάνινο Κράουν Ντέρμπι σερβίτσιο του τσαγιού, που δεν έμελλε να χρησιμοποιηθεί ποτέ του. Και από καιρού εις καιρόν βρίσκει παρηγοριά στο σκούρο τσάι, μάρκας Φλάουερι

Όραντζ και Πίκο Πόιντς, που οι κοντότριχοι γιοι του Κορομάντελ[16] της έφεραν από την βαθιά τρικυμισμένη θάλασσα.

Η φτωχή, αγαπημένη, καλή, τόσο όμως ανέραστη θεία Άντζελα! Το ετήσιο επίδομά της ήταν ενενήντα οκτώ λίρες (τριάντα οκτώ σελίνια την εβδομάδα, η θεία όμως διατηρούσε τη νοοτροπία της μεσαίας τάξης και σκεφτόταν το εισόδημά της με τον χρόνο και όχι την εβδομάδα), και από αυτές, δώδεκα σελίνια και έξι πένες την εβδομάδα πήγαιναν στα έξοδα του σπιτιού. Ήταν φορές που θα είχε πεθάνει της πείνας αν η Τζούλια δεν την τροφοδοτούσε με κέικ, ψωμί και βούτυρο που έπαιρνε στα κρυφά από το τεϊοποτείο –και που πάντα φυσικά τής τα παρουσίαζε σαν "κάτι λίγα πραγματάκια που ήταν κρίμα να τα πετάξουμε", παριστάνοντας ότι η θεία Άντζελα δεν τα χρειαζόταν πραγματικά.

Παρ' όλα αυτά, η καημένη η γριά θεία είχε κι εκείνη τις μικροαπολαύσεις της. Σε μεγάλη ηλικία, είχε γίνει παθιασμένη αναγνώστρια μυθιστορημάτων, αφού η δημοτική βιβλιοθήκη ήταν δέκα λεπτά με τα πόδια από τον Λόφο με τους Ροδώνες. Όσο ζούσε ο Παπποῦς Κόμστοκ, από καπρίτσιο είχε απαγορεύσει στις κόρες του να διαβάζουν μυθιστορήματα. Οπότε, η θεία Άντζελα, έχοντας μόλις το 1902 αρχίσει να διαβάζει βιβλία, βρισκόταν πάντα δύο δεκαετίες πίσω από τα τρέχοντα ρεύματα του είδους. Ακολουθούσε με βραδύ, ασθμαίνοντα ρυθμό, με πείσμα όμως. Την πρώτη δεκαετία διάβαζε ακόμα Ρόντα Μπρόουτον και την κυρία Χένρυ Γούντ. Στα χρόνια του Μεγάλου Πολέμου ανακάλυψε τον Χολ Κέιν και την κυρία Χάμφρι Γουάρντ. Στη δεκαετία του 1920 διάβαζε Σίλας Χόκιν και Χ. Σέτον Μέριμαν, την επόμενη δεκαετία όμως, σχεδόν είχε προλάβει τον Γ. Μπ. Μάξουελ και τον Γουίλιαμ Τζον Λοκ. Δεν θα κατόρθωνε να πάει παραπέρα. Όσο για τους μεταπολεμικούς συγγραφείς, τους είχε απλά ακουστά, όλους αυτούς τους αιώνιους, βλάσφημους, με την καταραμένη ευφυΐα. Δεν θα προλάβαινε όμως να τους διαβάσει. Τον Γουάλπολ τον γνωρίζουμε, τον Χίτσενς τον διαβάσαμε, εσύ όμως Χέμινγουεϊ, ποιος είσαι;

[16] Σ.τ.Μ. Περιοχή της Ινδίας. Η όλη περιγραφή της θείας Άντζελας και του τρόπου ζωής της αποδίδεται εσκεμμένα με έναν επιτηδευμένο λυρισμό από τον Γκόρντον.

Οπότε, να' μαστε στο 1934, και αυτοί ήταν όσοι είχαν απομείνει από την οικογένεια των Κόμστοκ: ο θείος Γουόλτερ με τις επιχειρήσεις και τις αρρώστιες του. Η θεία Άντζελα, να ξεσκονίζει το σερβίτσιο του τσαγιού Κράουν Ντέρμπι στον Λόφο με τους Ροδώνες. Η θεία Σάρλοτ, σε κατάσταση φυτού στο Ψυχιατρείο. Η Τζούλια, να δουλεύει εβδομήντα δύο ώρες την εβδομάδα και να "ράβει" τη νύχτα στην γκαρσονιέρα της δίπλα στο ασθενικό φως του γκαζιού. Ο Γκόρντον, σχεδόν τριάντα. Να κερδίζει δύο λίρες την εβδομάδα σε μια δουλειά χωρίς προοπτικές και να προσπαθεί, σαν τον μόνο ουσιαστικό λόγο της ύπαρξής του, να τα φέρει βόλτα με ένα φοβερό βιβλίο που δεν έμελλε ποτέ να ολοκληρώσει.

Ίσως και να υπήρχαν μερικοί ακόμα, πιο μακρινοί, Κόμστοκ, μια και ο Παπποΰς Κόμστοκ είχε άλλα έντεκα αδέλφια. Αλλά και να ζούσε κάποιος από αυτούς, θα είχε πλουτίσει και θα είχε χάσει επαφή με τους φτωχούς συγγενείς του, μια και το χρήμα είναι πιο ισχυρό από τη συγγένεια του αίματος. Όσο για την πλευρά της οικογένειας από τη μεριά του Γκόρντον, το συνδυασμένο εισόδημα και των πέντε, υπολογίζοντας και την εφάπαξ πληρωμή που χρειάστηκε για το Ψυχιατρείο της θείας Σάρλοτ, ήταν πάνω κάτω εξακόσιες λίρες τον χρόνο. Οι συνδυασμένες ηλικίες τους ήταν διακόσια εξήντα τρία χρόνια. Κανένας τους δεν πήγε ποτέ του παραπέρα από την Αγγλία, δεν πολέμησε στον πόλεμο, δεν μπήκε φυλακή, δεν καβάλησε άλογο, δεν ταξίδεψε με αεροπλάνο, δεν παντρεύτηκε, δεν έκανε παιδί. Δεν υπήρχε κανένας λόγος να μη συνεχίσουν ακριβώς τον ίδιο τρόπο ζωής μέχρι να πεθάνουν. Μήνας έμπαινε, μήνας έβγαινε, *τίποτα διαφορετικό δεν συνέβαινε* στην οικογένεια των Κόμστοκ.

4ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Κοφτά ο χολωμένος αέρας τις κυρτωμένες λεύκες σαρώνει, που βρέθηκαν ξέσκεπες μεμιάς στο χιόνι.

Η αλήθεια ήταν ότι εκείνο το απόγευμα δεν φύσαγε καθόλου. Ο καιρός ήταν ήπιος, σαν ανοιξιάτικος. Ο Γκόρντον επανέλαβε το ποίημα που είχε ξεκινήσει την προηγούμενη μέρα, ψιθυρίζοντας ρυθμικά, απλά και μόνο για να νιώσει την ευχαρίστηση που του δημιουργούσε ο ήχος του. Προς το παρόν ήταν ευχαριστημένος με τη σύνθεσή του. Ήταν καλό –ή τέλος πάντων, θα ήταν καλό όταν το ολοκλήρωνε. Είχε ξεχάσει ότι ώρες πριν, μέσα στη νύχτα, οι στίχοι τού είχαν φέρει ναυτία.

Τα πλατάνια έμοιαζαν στωικά ακίνητα, στεφανωμένα από αχνές κορδέλες καταχνιάς. Ένα τραμ αντηχούσε πέρα στα χαμηλά. Ο Γκόρντον ανηφόριζε το Μάλκιν Χιλ. Τα βήματά του θρόιζαν καθώς πατούσε τα στεγνά, ξεραμένα φύλλα, που τα έβρισκες παντού στο πεζοδρόμιο, κατσαρωμένα και χρυσαφιά, σαν τις νιφάδες δημητριακών ενός αμερικάνικου προγεύματος. Το θέαμα έμοιαζε λες και η βασίλισσα του Μπρόμπτινακ[17] είχε σκορπίσει ένα πακέτο Τραγανά Δημητριακά Τρουγουίτ στη λοφοπλαγιά.

Τι πρόσχαρες που ήταν οι απάνεμες χειμωνιάτικες μέρες! Οι καλύτερες στιγμές του χρόνου –ή έτσι πίστευε εκείνη τη στιγμή ο Γκόρντον. Απόπνεε όση

[17] Σ.τ.Μ Το Μπρόμπτινακ ήταν μια φανταστική χώρα, όπου κατοικούσαν γίγαντες, δημιούργημα του Τζόναθαν Σουίφτ στα "ταξίδια του Γκιούλιβερ".

καλή διάθεση μπορεί να έχει κάποιος που δεν κάπνισε ένα τσιγάρο ολόκληρη μέρα και το μόνο που βρίσκεται στην τσέπη του είναι τρία μισόπενα και ένα Τζόι. Σήμερα ήταν Πέμπτη, η μέρα που σχόλαγε νωρίς, οπότε είχε ελεύθερο όλο το απόγευμα. Πήγαινε στο σπίτι του Πωλ Ντόρινκ, του κριτικού, που ζούσε στο Κόλεριτζ Γκρόουβ και διοργάνωνε φιλολογικά τσάγια.

Του πήρε πάνω από μια ώρα για να ετοιμαστεί. Η κοινωνική ζωή είναι τόσο πολύπλοκη όταν το εισόδημά σου είναι δύο λίρες την εβδομάδα. Αμέσως μετά το δείπνο του, ξυρίστηκε με κρύο νερό, κάτι που αποδείχτηκε πολύ επίπονο. Φόρεσε το καλό του κοστούμι –το είχε τρία χρόνια, μια χαρά ήταν όμως όταν θυμόταν να βάλει κάτω από το στρώμα το παντελόνι για να φύγουν οι ζάρες. Είχε γυρίσει το κολάρο του το μέσα έξω και είχε δέσει με τέτοιο τρόπο τη γραβάτα του ώστε να μη φαίνεται το σκίσιμο. Με τη μύτη ενός σπίρτου κατάφερε να ξύσει όση μπογιά τού χρειαζόταν από τον πάτο του κουτιού, για να γυαλίσει τα παπούτσια του. Ως και μια βελόνα είχε δανειστεί από τον Λορενχάιμ, για να μαντάρει τις κάλτσες του –μια εξοντωτική δουλειά, καλύτερα όμως έτσι παρά να πέρναγε μαύρο μελάνι στο κομμάτι του αστραγάλου που φαινόταν από το παντελόνι. Είχε επίσης προμηθευτεί ένα άδειο πακέτο Γκολντ Φλέικ κι είχε βάλει μέσα το ένα και μοναδικό τσιγάρο που αγόρασε με μια πένα από το αυτόματο μηχάνημα, έτσι, για να σώσει τις εντυπώσεις. Φυσικά και δεν μπορείς να πηγαίνεις στα ξένα σπίτια *χωρίς* τσιγάρα. Αν όμως έχεις έστω κι ένα, τότε όλα είναι μια χαρά, γιατί, όταν οι άλλοι δουν ότι έχεις μόνο ένα τσιγάρο στο πακέτο σου, θα υποθέσουν ότι το πακέτο ήταν γεμάτο. Είναι αρκετά εύκολο να προσποιηθείς ότι πρόκειται για ένα ατυχές γεγονός.

«Θα θέλατε ένα τσιγάρο;» λες χαλαρά σε κάποιον.

«Ω, ευχαριστώ».

Ανοίγεις το πακέτο και το τείνεις προς το μέρος του και μετά προσποιείσαι τον έκπληκτο.

«Να πάρει! Ένα έμεινε. Και θα έπαιρνα όρκο ότι το πακέτο ήταν γεμάτο».

«Ω! Δεν θα σας το στερήσω. Πάρτε ένα *από τα δικά μου*» λέει ο άλλος.

«Ω, ευχαριστώ».

Και φυσικά μετά από αυτό, οι οικοδεσπότες σου σού προσφέρουν τσιγάρα. Πρέπει όμως να έχεις *ένα* τσιγάρο, έτσι για την τιμή των όπλων.

Κοφτά ο χολωμένος αέρας … Θα το τελείωνε άμεσα εκείνο το ποίημα. Μπορούσε να το τελειώσει όποτε του έκανε κέφι. Παράδοξο πόσο του είχε ανεβάσει τη διάθεση η προοπτική να πάει σε ένα φιλολογικό τσάι. Όταν το εβδομαδιαίο σου εισόδημα είναι δύο λίρες, δεν νιώθεις τον κορεσμό της ανθρώπινης επαφής. Ακόμα και το να δεις το εσωτερικό του σπιτιού κάποιου άλλου είναι μια μικροαπόλαυση. Μια μαλακιά πολυθρόνα κάτω από τον πισινό σου, τσάι και τσιγάρα και η μυρωδιά των γυναικών –μαθαίνεις να τα εκτιμάς όλα αυτά όταν τα έχεις στερηθεί. Βέβαια, στην πράξη, οι μαζώξεις του Ντόρινκ δεν είχαν καμία σχέση με αυτό που περίμενε ο Γκόρντον. Όλες εκείνες οι απολαυστικές, πνευματώδεις, ανωτέρου επιπέδου συζητήσεις που φανταζόταν –δεν συνέβαιναν ποτέ, ούτε καν στο ελάχιστο. Στην ουσία, σε αυτές τις συγκεντρώσεις δεν υπήρχε κάτι που να μπορούσες να αποκαλέσεις συζήτηση. Το μόνο που άκουγες ήταν ένα κροτάλισμα ανοησίας, είτε βρισκόσουν στο Χάμστεντ είτε στο Χονγκ Κονγκ. Στις συγκεντρώσεις του Ντόρινκ δεν έβρισκες ποτέ ένα αξιόλογο άτομο. Ο Ντόρινκ ήταν από μόνος του τόσο ψωραλέος που δεν άξιζε καν τον κόπο να ασχοληθείς με τους ακολούθους του. Οι μισοί σχεδόν από αυτούς ήταν άμυαλες κότες, γυναίκες μέσης ηλικίας –δεν είχαν καιρό που εγκατέλειψαν το χριστιανικής ηθικής πατρικό τους και τώρα το έπαιζαν διανοούμενες. Λαμπρά παραδείγματα ήταν οι στρατιές ζωηρών κοριτσιών που περνούσαν από το σαλόνι του Ντόρινκ για μισή ώρα, έκαναν πηγαδάκια και σχολίαζαν με ειρωνικά γελάκια τα υπόλοιπα ζωηρά κορίτσια στα οποία μάλιστα αναφέρονταν με παρατσούκλια. Την περισσότερη ώρα, ο Γκόρντον πήγαινε από το ένα πηγαδάκι στο άλλο χωρίς να μπορεί να παρακολουθήσει την κουβέντα. Ο Ντόρινκ, με μια ατσούμπαλη καλοσύνη, τον σύστηνε σε όλους ως "Από εδώ ο Γκόρντον Κόμστοκ –*ξέρετε*, ο ποιητής. Έγραψε την "καταραμένη" ποιητική συλλογή με τον τίτλο *Ποντίκια. Ξέρετε*". Όμως ο Γκόρντον μέχρι στιγμής δεν είχε συναντήσει κανέναν που να *γνωρίζει* το βιβλιαράκι του. Τα ζωηρά κορίτσια τον ζύγιζαν με μια ματιά και τον αγνοούσαν. Κόντευε τα τριάντα, με μια όψη σκοροφαγωμένη, και το έδειχνε ότι ήταν απένταρος. Κι όμως, παρά την απαρέγκλιτη απογοήτευση, με πόση

ανυπομονησία περίμενε αυτά τα λογοτεχνικά τσάγια! Τουλάχιστον, ήταν μια ανάπαυλα στη μοναξιά του. Αυτό ήταν το ολέθριο με τη φτώχεια, εκεί κατέληγες πάντα –στη μοναξιά. Μέρα νύχτα χωρίς έστω κι έναν έξυπνο άνθρωπο να ανταλλάξεις μια κουβέντα. Να γυρίζεις στο άθλιο δωμάτιό σου κάθε βράδυ, πάντα μόνος. Ίσως και να ακούγεται λίγο διασκεδαστικό αν είσαι πλούσιος και περιζήτητος. Πόσο διαφορετικό είναι όμως όταν το κάνεις γιατί δεν έχεις άλλη επιλογή!

Κοφτά ο χολωμένος αέρας.

Μια σειρά αυτοκίνητα ανηφόριζαν τον λόφο. Ο Γκόρντον τα κοιτούσε αδιάφορα. Ποιος θέλει αυτοκίνητο, αλήθεια; Πορσελάνινα γυναικεία πρόσωπα τον παρατηρούσαν μέσα από τα παράθυρά τους. Αναθεματισμένα άμυαλα σκυλάκια του καναπέ. Κακομαθημένες σκυλίτσες που λαγοκοιμούνται αλυσοδεμένες. Καλύτερα να είσαι ένας μοναχικός λύκος παρά ένα υποταγμένο σκυλί. Οι σκέψεις του πέταξαν στους σταθμούς του Υπογείου νωρίς το πρωί. Στις σκουρόχρωμες ορδές των υπαλλήλων που τρύπωναν βιαστικά στα έγκατα της γης, σαν τα μυρμήγκια στην τρύπα τους. Στρατιές από μυρμηγκόμορφα ανθρωπάκια, το καθένα με ένα χαρτοφύλακα στο δεξί του χέρι, την εφημερίδα στο αριστερό, και τον φόβο της απόλυσης να του τρώει σαν το σκουλήκι την καρδιά. Πώς τους κατατρώει αυτός ο κρυφός φόβος! Ειδικά τις μέρες του χειμώνα, καθώς ακούν τον απειλητικό αέρα. Χειμώνας, απόλυση, πτωχοκομείο, τα παγκάκια του Ενμπάνκμεντ! Αχ!

Κοφτά ο χολωμένος αέρας τις κυρτωμένες λεύκες σαρώνει, που βρέθηκαν ξέσκεπες μεμιάς στο χιόνι. Κι οι σκοτεινές κορδέλες απ' τα φουγάρα, στρίβουν στου βοριά την αντάρα. Τα διαφημιστικά ανεμίζουν ταραγμένα απ' τις ριπές. Τα τρένα κι οι οπλές ένα κροτάλισμα διαρκές. Υπάλληλοι συρρέουν σαν μυρμήγκια βιαστικά, χαμένο βλέμμα πετάει στου σταθμού τα ανατολικά, ζωσμένο σκέψεις…

Τι να σκέφτονται; Φτάνει χειμώνας. Θα κρατήσω τη δουλειά μου; Αν με απολύσουν, ο μόνος δρόμος είναι το πτωχοκομείο. *Περιτέμνετε τη σάρκα της ακροβυστίας σας, είπεν ο Κύριος.*[18]Γλύψτε τις μπότες των αφεντικών. Ναι!

Ζωσμένο σκέψεις για τη χειμωνιά, Θεέ μου να κρατήσω τη δουλειά! Καθώς το κρύο περονιάζει και τρυπά, σκέψεις…

Πάλι "σκέψεις"; Δε βαριέσαι. Τι να σκέφτονται; Λεφτά, λεφτά! Νοίκια, φόροι, δίδακτρα, εισιτήρια για τη σεζόν, μπότες για τα πιτσιρίκια. Και η ασφάλεια ζωής και ο μισθός του δουλικού. Ωχού, Θεούλη μου, ας μην είναι ξανά έγκυος η γυναίκα μου! Και γέλασα όσο δυνατά έπρεπε με το αστείο που είπε το αφεντικό χθες; Και η επόμενη δόση για την ηλεκτρική σκούπα.

Με μεθοδικότητα που του χάριζε μια απέραντη ευχαρίστηση και με την αίσθηση ότι κάθε κομμάτι του πάζλ έμπαινε στη θέση του, ολοκλήρωσε μια στροφή ακόμα:

Καθώς το κρύο περονιάζει και τρυπά,

Η σκέψη στο μυαλό τους αλυχτά

για νοίκι, φόρους κάρβουνο κι ασφάλεια,

σχολεία, η δόση για τα κρεβάτια και η άδεια

Δεν ήταν κι άσχημο. Θα το τελείωνε σύντομα, τέσσερις πέντε στροφές ακόμα. Ο Ράβελστον θα δεχόταν να το τυπώσει.

Ένα ψαρόνι καθόταν στα γυμνά κλαδιά ενός πλατάνου κι άφηνε ένα μοιρολατρικό τερέτισμα, έτσι όπως κάνουν τα ψαρόνια στις ήπιες χειμωνιάτικες μέρες, όταν πιστεύουν ότι έρχεται η άνοιξη. Κάτω από το δέντρο, μια τεράστια μπεζ γάτα καθόταν ακίνητη, με το στόμα ανοιχτό, και κοίταζε προς τα πάνω με λαχτάρα, σαν να περίμενε ξεκάθαρα ότι το ψαρόνι θα έπεφτε κατευθείαν στο στόμα της. Ο Γκόρντον επανέλαβε από μέσα του τις ολοκληρωμένες στροφές του ποιήματός του. Ήταν *καλό*. Πώς, χθες τη νύχτα, είχε σκεφτεί ότι ήταν άρρυθμο, αδύναμο, ελλιπές; Ήταν ποιητής.

---

[18] Ελαφρά παραλλαγμένο το απόσπασμα από Γέννεσις 17:11, όπου η περιτομή είναι σημείο της συμφωνίας του ανθρώπου με τον Θεό.

Άρχισε να περπατάει στητός, σχεδόν αλαζονικά, με την περηφάνια ενός ποιητή. Γκόρντον Κόμστοκ, συγγραφέας της συλλογής Ποντίκια, που το Φιλολογικό Παράρτημα των Τάιμς χαρακτήριζε ως εξαιρετικά υποσχόμενη. Και επίσης, συγγραφέας των Λονδρέζικων Απολαύσεων. Γιατί και αυτό θα ολοκληρωνόταν πολύ σύντομα. Τώρα το είχε ενστερνιστεί: όποτε το ήθελε, μπορούσε να το τελειώσει. Πώς σκέφτηκε ότι είχε μπουχτίσει πια; Μπορεί να του έπαιρνε άλλους τρεις μήνες. Σύντομο διάστημα, ώστε να έχει δημοσιευτεί το καλοκαίρι. Με τα μάτια της φαντασίας του, είδε τις Λονδρέζικες Απολαύσεις, έναν λεπτό τόμο ντυμένο με λευκό καναβάτσο. Το εξαιρετικής ποιότητας χαρτί, τα μεγάλα περιθώρια, το εξεζητημένο κάλυμμα, οι σωστοί τυπογραφικοί χαρακτήρες και οι κριτικές στα καλύτερα λογοτεχνικά φύλλα. "Εξαίρετο επίτευγμα" –θα έγραφαν στο Φιλολογικό Παράρτημα των Τάιμς. "Μια καλοδεχούμενη ανάπαυλα μετά τη Σχολή της οικογένειας Σίτγουελ[19]" –θα έγραφαν στο Σκρούτινι[20].

Η Κόλεριτζ Γκρόουβ ήταν ένας απομονωμένος δρόμος γεμάτος σκιά και υγρασία, χωρίς κίνηση αυτοκινήτων, μια και ήταν αδιέξοδος. Την περιοχή την είχαν περί πολλού λογοτεχνικοί σύλλογοι της συμφοράς (οι φήμες έλεγαν ότι το καλοκαίρι του 1821 είχε ζήσει εκεί ο Κόλεριτζ). Δεν μπορούσες να ακουμπήσεις το βλέμμα σου στα απαρχαιωμένα ερείπια των σπιτιών πίσω από τον δρόμο, χτισμένα σε υγρούς κήπους κάτω από πυκνά δέντρα, χωρίς να νιώσεις να σε τυλίγει ένας αέρας απαρχαιωμένης κουλτούρας. Αναμφίβολα, σε κάποια από εκείνα τα σπίτια συνέχιζαν να ευδοκιμούν Σύλλογοι Φίλων του Ποιητή Ρόμπερτ Μπράουνινκ[21], και κυρίες ντυμένες με σερζ κάθονταν στα πόδια ασήμαντων ποιητών κουβεντιάζοντας για τον Σουίνμπερν και τον Γουόλτερ Πάτερ. Την άνοιξη οι κήποι ήταν διάστικτοι από μαβιούς και κίτρινους κρόκους και πιο μετά, από καμπανούλες, που ξεφύτρωναν σαν δαχτυλίδια

[19] Σ.τ.Μ Η Έντιθ, ο Όσμπερτ και ο Σεσέβερελ Σίτγουελ ήταν αδέλφια, ασχολήθηκαν και οι τρεις με την ποίηση, προκαλώντας αίσθηση στο Λονδίνο την περίοδο ανάμεσα στο 1916 και το 1930 περίπου.

[20] Σ.τ.Μ. Το Σκρούτινι (Scrutiny) ήταν τριμηνιαία λογοτεχνική επιθεώρηση(1932-1953)

[21] Σ.τ.Μ. Σύλλογοι οι οποίοι συζητούσαν το έργο του Μπράουνινκ (1812-1889) άκμασαν στη Μεγάλη Βρετανία από το 1877 και μετά.

πάνω στο ανεμικό γρασίδι. Του Γκόρντον τού φαινόταν πως ακόμα και τα δέντρα βρίσκονταν σε αρμονία με το περιβάλλον, με τους, σαν παράλογες καρικατούρες, λυγισμένους κορμούς τους. Παράδοξο που ένας πετυχημένος κριτικός όπως ο Πωλ Ντόρινκ έμενε σε μια τέτοια περιοχή. Γιατί ο Ντόρινκ ήταν ένας απίστευτα κακός κριτικός[22]. Έκανε κριτική μυθιστορημάτων για τη Σάντει Ποστ και ξετρύπωνε το καλύτερο αγγλικό μυθιστόρημα μία φορά το δεκαπενθήμερο, τόσο τακτικός σε παραγωγή όσο ο Γουάλπολ[23]. Περίμενες ότι θα έμενε σε ένα διαμέρισμα στη Γωνία του Χάιντ Παρκ. Ίσως και να ήταν ένα είδος τιμωρίας που είχε επιβάλλει στον εαυτό του, σαν να ήθελε να εξευμενίσει τους λαβωμένους λογοτεχνικούς θεούς εμμένοντας στην εξευγενισμένη ανέχεια της Κόλεριτζ Γκρόουβ.

Ο Γκόρντον έστριψε στη γωνία ενώ νοερά επεξεργαζόταν έναν στίχο από τις Λονδρέζικες Απολαύσεις, ώσπου σταμάτησε απότομα. Κάτι δεν πήγαινε καλά με την εξώθυρα του Ντόρινκ. Τι όμως; Α, βέβαια! Δεν υπήρχαν αμάξια απ' έξω.

Έμεινε ακίνητος, μετά έκανε ένα δύο βήματα, κατόπιν σταμάτησε ξανά, σαν το σκυλί που οσμίζεται κίνδυνο. Κάτι δεν πήγαινε καλά. *Έπρεπε* να υπάρχουν κάποια αμάξια απ' έξω. Πάντα υπήρχε πολύς κόσμος στις συγκεντρώσεις του Ντόρινκ, και οι μισοί από αυτούς έρχονταν με αυτοκίνητο. Γιατί δεν είχε εμφανιστεί κανείς; Μήπως ο Γκόρντον είχε φτάσει πολύ νωρίς; Μπα, όχι! Είχαν πει στις τρεις και μισή το απόγευμα, και ήταν ήδη τέσσερις παρά είκοσι.

Τράβηξε βιαστικά κατά την εξώθυρα. Ήδη ένιωθε σίγουρος ότι η συγκέντρωση *είχε* αναβληθεί. Μια παγωμάρα τον κατέλαβε, όμοια με τη σκιά που ρίχνει ένα σύννεφο. Λες να μην ήταν σπίτι τους οι Ντόρινκ; Λες να είχε αναβληθεί η συγκέντρωση; Αυτή η σκέψη, παρότι του έφερε απογοήτευση, δεν του φάνηκε καθόλου απίθανη. Το να τον καλούν κάπου και να ανακαλύπτει ότι δεν ήταν κανείς στο σπίτι ήταν ο εφιάλτης του, ένας φόβος που κουβαλούσε πάνω του από παιδί. Ακόμα κι όταν δεν υπήρχε καμιά αμφιβολία για την

---

[22] Σ.τ.Μ. Ίσως φανεί παράξενο το οξύμωρο στον αναγνώστη, αλλά εδώ δια στόματος του ήρωα, σατιρίζονται οι κριτικοί, τύπου Ντόρινκ, που αποκτούν φήμη, ακριβώς γιατί άκοπα εκθειάζουν ή μη κατά το δοκούν.

[23] Σ.τ.Μ. Χιου Γουάλπολ. Πολυγραφότατος Άγγλος μυθιστοριογράφος (1884-1941).

πρόσκληση, πάντα του μισοπερίμενε να τύχει κάτι στραβό. Ποτέ του δεν ήταν βέβαιος ότι θα τον καλοδέχονταν. Το είχε για σίγουρο ότι ο κόσμος θα τον σνόμπαρε και θα ξεχνούσε την ύπαρξή του. Και γιατί όχι; Δεν είχε λεφτά. Κι όταν δεν έχεις λεφτά, η ζωή είναι μια μακριά σειρά περιφρονήσεων.

Έσπρωξε την καγκελόπορτα, που άνοιξε αφήνοντας ένα μοναχικό τρίξιμο. Το υγρό χορταριασμένο μονοπάτι ήταν στρωμένο με κομμάτια από ιδιόρρυθμες ροδαλές πέτρες. Ο Γκόρντον παρατήρησε εξεταστικά την πρόσοψη του σπιτιού. Ήταν τόσο συνηθισμένος σε τέτοιες καταστάσεις. Είχε αναπτύξει μια τεχνική τύπου Σέρλοκ Χολμς, για να μπορεί να διαπιστώνει αν ένα σπίτι ήταν κατοικημένο ή όχι. Α! Αυτή τη φορά δεν υπήρχαν περιθώρια αμφιβολίας. Ούτε έβγαινε καπνός από την καμινάδα, ούτε ήταν φωτισμένα τα παράθυρα. Θα πρέπει να είχε σκοτεινιά μέσα στο σπίτι –σίγουρα αν ήταν κάποιος εκεί, θα άναβε μια λάμπα. Ούτε στα σκαλοπάτια υπήρχε ίχνος παπουτσιών. Τώρα ήταν σίγουρος. Παρ' όλα αυτά, με ένα είδος μάταιης ελπίδας, τράβηξε το κουδούνι, που ήταν συρμάτινο και παλαιού τύπου. Στο Κόλεριτζ Γκρόουβ θα χαρακτηριζόσουν χαμηλού επιπέδου και γούστου αν είχες ηλεκτρικό κουδούνι.

Κλανκ, κλανκ κλανκ! ήχησε το κουδούνι.

Η τελευταία ελπίδα του εξανεμίστηκε. Αποκλείεται να παράκουσε. Αναμφίβολα ήταν ο κούφιος ήχος του κουδουνιού σε ένα άδειο σπίτι. Ο Γκόρντον γράπωσε ξανά τη λαβή του κουδουνιού και έδωσε ένα τέτοιο τράνταγμα που σχεδόν έσπασε το σύρμα. Ο ήχος του κουδουνιού τού τρύπησε τα αυτιά. Ήταν ανώφελο, εντελώς ανώφελο. Ούτε βήμα δεν ακουγόταν μέσα από το σπίτι. Ως και οι υπηρέτες έλειπαν. Ακριβώς εκείνη τη στιγμή αντιλήφθηκε ένα δαντελένιο καπελάκι, κάτι σκούρα μαλλιά κι ένα ζευγάρι νεανικά μάτια να τον κοιτάζουν στα κλεφτά από το υπόγειο του διπλανού σπιτιού. Ήταν μια υπηρετριούλα που πρόβαλε να δει από πού ερχόταν τόση φασαρία. Το βλέμμα τους συναντήθηκε και μετά εκείνη έστρεψε τα μάτια της σε κάποιο απροσδιόριστο σημείο. Ο Γκόρντον ήξερε ότι έδειχνε γελοίος. Όλοι δείχνουν γελοίοι όταν χτυπούν το κουδούνι σε ένα άδειο σπίτι. Και ξαφνικά, του ήρθε στο μυαλό ότι εκείνο το κορίτσι γνώριζε τα πάντα για το άτομό του – γνώριζε ότι η συγκέντρωση είχε αναβληθεί και ότι είχαν ειδοποιηθεί όλοι εκτός

από τον Γκόρντον –γνώριζε ότι δεν άξιζε να μπει κανείς στον κόπο να τον ειδοποιήσει, αφού ήταν αδέκαρος. *Η κοπέλα γνώριζε.* Οι υπηρέτες πάντα γνωρίζουν.

Έκανε στροφή και τράβηξε για την καγκελόπορτα. Κάτω από την άγρυπνη παρακολούθηση της υπηρέτριας, αναγκάστηκε να βαδίζει αμέριμνα, σαν όλα αυτά να μην ήταν παρά μια ασήμαντη ενόχληση. Έτρεμε όμως τόσο από τον θυμό του που του ήταν δύσκολο να ελέγξει τις κινήσεις του. Τα γουρούνια! Τα αναθεματισμένα γουρούνια! Να του κάνουν τέτοια πλάκα! Να τον προσκαλέσουν και μετά να αλλάξουν τη μέρα χωρίς να μπουν καν στον κόπο να τον ενημερώσουν! Ίσως και να υπήρχαν άλλες εξηγήσεις –αρνιόταν όμως και να τις σκεφτεί. Τα γουρούνια! Τα αναθεματισμένα γουρούνια! Το βλέμμα του έπεσε πάνω στις ιδιόρρυθμες πέτρες. Πώς θα του άρεσε να βουτήξει μία και να την πετάξει στο παράθυρο! Τράβηξε τόσο δυνατά τη σκουριασμένη μπάρα της καγκελόπορτας που κόντεψε να βγάλει το χέρι του. Ο πόνος που ένιωσε του έκανε καλό, αντισταθμίζοντας την αγωνία που βασάνιζε την καρδιά του. Δεν ήταν μόνο ότι είχε στερηθεί την ανθρώπινη συντροφιά, αν και έπαιζε σημαντικό ρόλο. Ήταν η αίσθηση της ανημποριάς, της ασημαντότητας, του παραγκωνισμού –να νιώθεις σαν ένα πλάσμα που δεν αξίζει να υπολογίζει κανείς. Είχαν αλλάξει τη μέρα και δεν είχαν καν μπει στον κόπο να τον ενημερώσουν. Ενημέρωσαν όλους τους άλλους εκτός από αυτόν. Να πώς σε μεταχειρίζονται όταν δεν έχεις λεφτά! Σε προσβάλουν στην ψύχρα. Μπορεί όντως οι Ντόρινκ να είχαν ξεχαστεί, να μην το είχαν κάνει επίτηδες. Μπορεί ο ίδιος ο Γκόρντον να είχε καταλάβει λάθος την ημερομηνία. Όμως όχι! Αρνιόταν να το σκεφτεί. Οι Ντόρινκ το είχαν κάνει επίτηδες. *Φυσικά* το είχαν κάνει επίτηδες! Απλά δεν μπήκαν στον κόπο να του το πουν, γιατί ήταν αδέκαρος, οπότε δεν είχε σημασία. Τα γουρούνια!

Απομακρύνθηκε βιαστικά. Ένας οξύς πόνος βασάνιζε το στήθος του. Ανθρώπινη επαφή, ανθρώπινες φωνές! Ποιο όμως το όφελος ενός ευσεβούς πόθου; Ως συνήθως, ο Γκόρντον θα έπρεπε να περάσει το βράδυ του παρέα με τη μοναξιά του. Είχε τόσο λίγους φίλους, κι εκείνοι ήταν τόσο μακριά. Η Ρόζμαρι θα ήταν ακόμα στη δουλειά. Εκτός αυτού, έμενε σε πολύ μεγάλη απόσταση, στο Δυτικό Κένζιγκτον –σε έναν γυναικείο ξενώνα που τον

φρουρούσαν δράκαινες. Ο Ράβελστον ζούσε πιο κοντά, στην περιοχή του Ρίτζεντ Παρκ. Ο Ράβελστον, όμως, ήταν πλούσιος και είχε πολλές υποχρεώσεις. Δεν υπήρχαν και πολλές πιθανότητες να βρίσκεται στο σπίτι του. Ο Γκόρντον δεν μπορούσε ούτε να του τηλεφωνήσει, γιατί του έλειπαν οι απαραίτητες δύο πένες. Μόνο τρία μισόπενα είχε και ένα Τζόι. Εξάλλου, πώς θα πήγαινε να δει τον Ράβελστον τη στιγμή που ήταν αδέκαρος; Εκείνος θα του πρότεινε στα σίγουρα να πάνε σε μια παμπ ή κάτι τέτοιο! Ο Γκόρντον δεν μπορούσε να τον αφήσει να πληρώσει τα ποτά. Η φιλία του με τον Ράβελστον στηριζόταν στο ότι είχε γίνει κατανοητό ότι ο Γκόρντον πάντα θα πλήρωνε το μερίδιό του.

Έβγαλε το μοναδικό του τσιγάρο και το άναψε. Όταν περπατούσε γρήγορα και κάπνιζε ταυτόχρονα, δεν ένιωθε καμία ευχαρίστηση. Ήταν μια μηχανική, απερίσκεπτη κίνηση. Ούτε καν πού πήγαινε δεν τον ενδιέφερε. Το μόνο που ήθελε ήταν να καταπονήσει τον εαυτό του, να περπατήσει μέχρις ότου η φυσική κούραση σβήσει την περιφρόνηση του Ντόρινκ.

Είχε πάρει κατεύθυνση προς τα νότια –διέσχιζε τις ερημιές του Κάμντεν Τάουν μέσω της Τότεναμ Κορτ Ρόαντ. Εδώ και ώρα είχε σκοτεινιάσει. Περπάτησε διασχίζοντας την Όξφορντ Στριτ, πέρασε μέσα από το Κόβεντ Γκάρντεν, βρέθηκε στο Στραντ και διέσχισε το ποτάμι από τη Γουότερλου Μπριτζ.

Η νύχτα είχε φέρει μαζί της και την ψύχρα. Καθώς ο Γκόρντον περπατούσε, ο θυμός του εξανεμιζόταν, όμως η διάθεσή του δεν έλεγε να βελτιωθεί. Μια σκέψη συνέχιζε να τον στοιχειώνει –μια σκέψη που προσπαθούσε να αποφύγει, δεν το μπορούσε όμως. Σκεφτόταν τα ποιήματά του. Τα κούφια, ανόητα, μάταια ποιήματά του! Πώς ήταν δυνατόν να στηριχτεί επάνω τους; Να σκεφτεί ότι μόλις λίγο καιρό πριν είχε πραγματικά φανταστεί ότι και οι Λονδρέζικες Απολαύσεις θα κατέληγαν κάπου! Και μόνο η σκέψη των ποιημάτων του τον αρρώσταινε. Ήταν σαν να θυμόταν το φιάσκο της προηγούμενης νύχτας. Το ένιωθε στο μεδούλι του ότι ήταν άχρηστος, ότι τα ποιήματά του ήταν άχρηστα. Οι Λονδρέζικες Απολαύσεις δεν θα τελείωναν ποτέ. Ακόμα και να ζούσε χίλια χρόνια, δεν θα κατάφερνε ούτε έναν στίχο της προκοπής να γράψει. Ξανά και ξανά, μισώντας τον εαυτό του, επαναλάμβανε εκείνες τις τέσσερις στροφές που είχε συνθέσει. Χριστέ μου! Τι σαχλαμάρα! Στίχο προς στίχο, τινκ! Τινκ! Τινκ!

Κούφιο σαν ένα άδειο τενεκεδένιο κουτί μπισκότων. Σε τέτοιο σκουπιδαριό βούλιαζε τη ζωή του.

Είχε περπατήσει πολύ, ίσως πέντε με επτά μίλια. Τα πόδια του ήταν βαριά και πρησμένα. Είχε βρεθεί κάπου στο Λάμπεθ, σε μια φτωχογειτονιά όπου ο στενός, λακουβιασμένος δρόμος βυθιζόταν στο σκοτάδι μετά από πενήντα γιάρδες. Οι ελάχιστες λάμπες, στεφανωμένες από την καταχνιά, έστεκαν σαν ξεκομμένα αστέρια, αδυνατώντας να φωτίσουν πέρα από τον εαυτό τους.

Ο Γκόρντον πεινούσε τρομερά. Τα καφέ τον προσκαλούσαν με τα νοτισμένα τους παράθυρα και τις ταμπέλες όπου ήταν γραμμένο με κιμωλία: "Ένα καλό φρέσκο φλιτζάνι τσάι, δύο πένες". Ποιο το όφελος; Δεν μπορούσε να χρησιμοποιήσει το Τζόι του. Πέρασε κάτω από τις αψίδες του σιδηροδρόμου και ανηφόρισε τη Χάνκεφορντ Μπριτζ. Στο ρυπαρό νερό, που φωτιζόταν από τις ρεκλάμες, επέπλεε και κατευθυνόταν προς την όχθη όλο το σκουπιδαριό του Λονδίνου. Φελλοί, λεμόνια, βαρέλια, ένα ψόφιο σκυλί, κομμάτια ψωμιού.

Περπάτησε κατά μήκος του Εμπάνκμεντ κι έφτασε στο Γουέστμινστερ. Ο αέρας έκανε τα πλατάνια να θροΐζουν. *Κοφτά ο χολωμένος αέρας*. Το πρόσωπό του συσπάστηκε από έναν μορφασμό. Πάλι αυτή η στιχουργική σαχλαμάρα! Ακόμα και τώρα, παρότι ήταν πια Δεκέμβρης, κάτι άθλια γερόντια ετοιμάζονταν να πέσουν για ύπνο στα παγκάκια, χώνοντας κομμάτια εφημερίδας μέσα στα ρούχα τους. Τους έριξε ένα ψυχρό βλέμμα. Αλητεία ήταν το όνομα που έδιναν στην κατάστασή τους. Μια μέρα έτσι θα κατέληγε και ο ίδιος. Να ήταν καλύτερα έτσι; Ποτέ του δεν ένιωσε οίκτο για τους πραγματικά φτωχούς. Από λύπηση είχαν ανάγκη αυτοί που ανήκαν στα μέσα στρώματα της μεσαίας τάξης, αυτή η άμοιρη στρατιά με τα σκουρόχρωμα πανωφόρια.

Τα πόδια του τον έβγαλαν στην πλατεία Τραφάλγκαρ. Είχε ατέλειωτες ώρες για ξόδεμα. Να πήγαινε στην Εθνική Πινακοθήκη; Α, μα φυσικά θα είχε κλείσει από ώρα. Ήταν επτά και τέταρτο το απόγευμα, και έμεναν τρεις, τέσσερις, πέντε ώρες προτού κοιμηθεί. Έκανε αργά τον γύρο της πλατείας επτά φορές. Τρεις κατά τη φορά των δεικτών του ρολογιού, τέσσερις αντίστροφα. Τα πόδια του πονούσαν, δεν θα καθόταν στα παγκάκια όμως, παρότι τα περισσότερα ήταν άδεια. Αν σταματούσε έστω και μια στιγμή, θα του ερχόταν η επιθυμία να καπνίσει. Στην Τσάρινκ Κρος Ρόαντ, τα τεϊοποτεία τον καλούσαν σαν τις

σειρήνες. Μια στιγμή, η γυάλινη πόρτα ενός Λάιονς[24] άνοιξε διάπλατα και ο αέρας γέμισε από τη μυρωδιά ζεστού κέικ, που τον χτύπησε στα ρουθούνια. Στο κάτω κάτω, γιατί να *μην* έμπαινε; Ένα φλιτζάνι τσάι κόστιζε δύο πένες, δύο φραντζολάκια κόστιζαν μισή πένα το καθένα. Ο Γκόρντον είχε στην τσέπη του τεσσεράμισι πένες, αν μετρούσε και το Τζόι. Όχι το καταραμένο Τζόι! Η ταμίας θα πνιγόταν στο γέλιο. Σαν να την έβλεπε ολοζώντανα μπροστά του να παίρνει το τρίπενο και να σκάει ένα πλάγιο χαμόγελο στην κοπέλα που εξυπηρετούσε πίσω από τον πάγκο με τα κέικ. Θα *καταλάβαιναν* πως ήταν το τελευταίο του τρίπενο. Δεν ωφελούσε. Καλύτερα να συνέχιζε τον δρόμο του.

Κάτω από τον εκτυφλωτικό φωτισμό του νέον, τα πεζοδρόμια έσφυζαν από κόσμο. Ο Γκόρντον, μια ατημέλητη μικρόσωμη φιγούρα με χλωμό πρόσωπο και απεριποίητα μαλλιά, άνοιξε δρόμο μέσα από το πλήθος που παραμέρισε αφήνοντάς τον να περάσει. Τον απέφευγαν και τους απέφευγε. Το νυχτερινό Λονδίνο κρύβει κάτι φρικτό μέσα του. Είναι ψυχρό, ανώνυμο, απόμακρο. Επτά εκατομμύρια άνθρωποι πάνε μπρος πίσω, αποφεύγοντας κάθε επαφή, αδιαφορώντας ο ένας για την ύπαρξη του άλλου, σαν τα ψάρια στο ενυδρείο. Ο δρόμος ήταν γεμάτος όμορφα κορίτσια. Περνούσαν βιαστικά από δίπλα του σε παρέες, αποστρέφοντας το πρόσωπο ή κοιτώντας αδιάφορα. Ψυχρές νύμφες που έτρεμαν το βλέμμα του αρσενικού. Παράδοξο, αλλά οι περισσότερες έδειχναν να είναι μόνες ή παρέα με άλλες κοπέλες. Παρατήρησε πως υπήρχαν περισσότερες γυναίκες μόνες παρά γυναίκες μαζί με άνδρες. Το χρήμα έφταιγε και για αυτό. Πόσες ήταν αυτές που προτιμούσαν τη μοναξιά παρά να είναι με έναν αδέκαρο άνδρα;

Οι παμπς ήταν ανοιχτές, αφήνοντας να διαχυθεί στον αέρα η ξινίλα της μπύρας. Μια συνεχής ροή ανθρώπων μπαινόβγαινε στους κινηματογράφους. Ο Γκόρντον σταμάτησε μπροστά σε ένα κακόγουστο σινεμά για να κοιτάξει τις φωτογραφίες κάτω από το κουρασμένο βλέμμα του θυρωρού. Έπαιζε η Γκρέτα Γκάρμπο στο *Βαμμένο Πέπλο*. Πώς θα ήθελε να μπει μέσα, όχι για χάρη της Γκρέτα, αλλά απλά και μόνο για τη ζεστασιά και τα μαλακά βελούδινα

[24] Σ.τ.Μ Η εταιρεία Λάιονς ήταν γνωστή για τα τεϊοποτεία της, που άνοιξαν το 1894 και έκλεισαν το 1981.

καθίσματα. Φυσικά και δεν συμπαθούσε τον κινηματογράφο, σπάνια πήγαινε, ακόμα κι αν είχε λεφτά για ξόδεμα. Γιατί να πρέπει κανείς να ενθαρρύνει την τέχνη που προορίζεται να αντικαταστήσει τη λογοτεχνία; Από την άλλη, οι ταινίες έχουν μια αρρωστημένη έλξη. Να κάθεσαι στη μαλακή σου θέση, να σε τυλίγει η μυρωδιά του καπνού μέσα στο σκοτάδι, να σε παρασύρει αυτό το φωτεινό τρέμουλο της οθόνης, να νιώθεις τα κύματα της ανοησίας να σε παρασύρουν άβουλο στο βάθος της θάλασσας. Σε τελευταία ανάλυση, είναι το είδος του ναρκωτικού που χρειαζόμαστε, το κατάλληλο για ανθρώπους χωρίς φίλους.

Καθώς πλησίαζε το Θέατρο Πάλας, μια κοκότα, που καιροφυλακτούσε κάτω από τη μαρκίζα. τον στάμπαρε και βιαστική, βρέθηκε εμπρός του φράζοντάς του τον δρόμο. Ήταν μια κοντή, ψωμωμένη μαυρομάτα Ιταλίδα, πολύ μικρή στα χρόνια. Έμοιαζε ευδιάθετη και χαρούμενη, κάτι σπάνιο για κοκότα. Για μια στιγμή, ο Γκόρντον επιβράδυνε το βήμα του, τολμώντας να κάνει αισθητή την παρουσία του. Εκείνη τον κοίταξε έτοιμη να σκάσει ένα διάπλατο χαμόγελο. Και γιατί να μη σταματήσει και να της πιάσει κουβέντα; Έδειχνε να μπορεί να τον καταλάβει. Όμως όχι! Ο Γκόρντον δεν είχε λεφτά κι έτσι απέστρεψε το βλέμμα και την παράκαμψε με την απαθή βιασύνη ενός άντρα που η φτώχεια κάνει ενάρετο. Πόσο έξαλλη θα γινόταν η κοπέλα, αν τελικά της είχε πιάσει την κουβέντα κι εκείνη ανακάλυπτε ότι δεν είχε δεκάρα! Συνέχισε τον δρόμο του. Ακόμα και η κουβέντα με τους άλλους κόστιζε χρήμα.

Μετά την Τότεναμ Κορτ Ρόαντ, έφτασε στην Κάμντεν περπατώντας πιο αργά, σέρνοντας τα πόδια του. Είχε περπατήσει δέκα μίλια. Κι άλλα κορίτσια, τσούρμα που προσπερνούσαν, αδιάφορα. Κορίτσια μόνα τους, με άλλα κορίτσια, κορίτσια με νεαρούς. Τα σκληρά νεανικά τους μάτια τον διαπερνούσαν σαν να ήταν αόρατος, κι ο Γκόρντον ένιωθε πολύ κουρασμένος για να πικαριστεί. Οι ώμοι του παραδόθηκαν στην εξάντληση, το σώμα του έγειρε ταπεινά. *Φεύγουν μακριά μου εκείνοι που κάποτε με αναζητούσαν.*[25] Και τι θα μπορούσες να τους προσάψεις γι' αυτό; Ήταν

[25] Σ.τ.Μ. Πρόκειται για τον πρώτο στίχο του ποιήματος "Φεύγουν μακριά μου" του Άγγλου πολιτικού και ποιητή Τόμας Γουάιατ (1503-1542).

τριάντα χρονών, σκοροφαγωμένος, χωρίς καμία γοητεία. Γιατί να γυρίσει να τον κοιτάξει μια κοπέλα;

Σκέφτηκε ότι έπρεπε να επιστρέψει το συντομότερο στο σπίτι του αν ήθελε να φάει μια μπουκιά φαγητό –μια και η Μητέρα Γουίσμπιτς αρνιόταν να σερβίρει δείπνο μετά τις εννέα το βράδυ. Όμως, και μόνο η σκέψη του κρύου και στερημένου από γυναικεία συντροφιά δωματίου, τον αρρώσταινε. Να ανέβεις τη σκάλα, να ανάψεις το γκάζι, να καθίσεις το κορμί σου στο τραπέζι έχοντας ατέλειωτες ώρες για σκότωμα, χωρίς τίποτα να απασχοληθείς, να διαβάσεις, να καπνίσεις –όχι, ήταν *ανυπόφορο*. Παρότι Πέμπτη, οι παμπς του Κάμντεν Τάουν ήταν πηγμένες στον κόσμο και τη φασαρία. Τρεις γυναίκες με ροδαλά μπράτσα, κοντόχοντρα σαν τα ποτήρια της μπύρας που κρατούσαν, στέκονταν έξω από την πόρτα μιας παμπ και κουβέντιαζαν. Από το εσωτερικό του μαγαζιού ξέφευγαν τραχιές φωνές, καπνός τσιγάρου, αναθυμιάσεις μπύρας. Οι σκέψεις του Γκόρντον πέταξαν στο Κράιτον Άρμς. Μπορεί να ήταν εκεί ο Φλάξμαν. Γιατί να μην το ρισκάρει; Μισή πίντα μπίτερ με τρεισήμισι πένες. Είχε πάνω του τεσσεράμισι πένες, αν υπολόγιζε και το Τζόι. Στο κάτω κάτω, νόμισμα *ήταν* κι αυτό.

Ήδη ένιωθε τρομερή δίψα. Λάθος του που επέτρεψε στον εαυτό του να σκεφτεί την μπύρα. Καθώς πλησίαζε το Κράιτον, άκουσε φωνές να τραγουδάνε. Η φανταχτερή παμπ έμοιαζε υπερβολικά φωτισμένη. Σαν κάποιος να έδινε ρεσιτάλ εκεί μέσα. Είκοσι μεστές αντρικές φωνές τραγουδούσαν:

«Γιατί είναι φίνος τύπος, γιατί είναι φίνος τύπος, γιατί είναι φίνος τύπος, τραλα λαλα λαλά!».

Τουλάχιστον έτσι ακουγόταν στα αυτιά του Γκόρντον, που είχε πλησιάσει ακόμα περισσότερο, με τη δίψα να του καίει τα σωθικά. Οι φωνές ηχούσαν σαν να έσταζαν μπύρα. Όταν τις άκουγες, ήταν σαν να έβλεπες μπροστά σου στόματα που ανήκαν σε ροδοκόκκινα πρόσωπα εύπορων υδραυλικών. Στην πίσω μεριά του μπαρ υπήρχε ένας ιδιωτικός χώρος όπου οι Βούβαλοι έκαναν τις μυστικές τους συναντήσεις. Αναμφίβολα, αυτοί ήταν που τραγουδούσαν προς τιμήν του προέδρου ή γραμματέα τους, του Μεγάλου Φυτοφάγου ή όπως αλλιώς τον αποκαλούσαν. Ο Γκόρντον έμεινε διστακτικός έξω από τη σάλα με τα τραπεζάκια. Καλύτερα να πήγαινε να πιει στον πάγκο του μπαρ,

όρθιος. Η βαρελίσια μπύρα είναι για όρθιους, αυτοί που κάθονται πίνουν από μπουκάλι. Έκανε τον γύρο και βρέθηκε από την άλλη μεριά της παμπ. Οι πνιγμένες στη μπύρα φωνές τον ακολούθησαν:

«Γιατί είναι φίνος τύπος, γιατί είναι φίνος τύπος…»

Εκείνη τη στιγμή αισθάνθηκε στα πρόθυρα της λιποθυμίας. Έφταιγε η κούραση, η πείνα και η δίψα. Μπορούσε να φανταστεί το χουχουλιάρικο δωμάτιο όπου όλοι αυτοί οι Βούβαλοι τραγουδούσαν: τη δυνατή φωτιά στο τζάκι, το μεγάλο γυαλιστερό τραπέζι, τις χαζές φωτογραφίες στον τοίχο. Και μπορούσε επίσης να φανταστεί, καθώς το τραγούδι θα τελείωνε, είκοσι αναψοκοκκινισμένα πρόσωπα να χάνονται πίσω από ποτήρια μπύρας. Έβαλε το χέρι στην τσέπη για να σιγουρευτεί ότι το τρίπενο ήταν ακόμα εκεί. Στο κάτω κάτω, γιατί όχι; Ποιος θα το σχολίαζε στο μπαρ για τους όρθιους; Θα κοπάναγες το Τζόι πάνω στον πάγκο και θα το έριχνες στο αστείο. "Το φύλαγα για το τσουρέκι των Χριστουγέννων, χαχαχα!" Και να! κάτι γέλια ολόγυρα. Ο Γκόρντον ένιωθε ήδη τη μεταλλική γεύση της βαρελίσιας μπύρας στη γλώσσα του.

Πασπάτεψε το μικροσκοπικό κέρμα αναποφάσιστος. Οι Βούβαλοι είχαν ξαναπάρει μπρος:

«Τραλα λαλα λαλά! Γιατί είναι φίνος τύπος…»

Ο Γκόρντον επέστρεψε έξω από το μπαρ με τα τραπεζάκια. Το παράθυρο ήταν κρυσταλλιασμένο από την παγωνιά, αλλά και αχνισμένο από τη ζέστη που έκανε μέσα στην αίθουσα. Υπήρχαν και κάποιες χαραμάδες από όπου μπορούσες να δεις. Κρυφοκοίταξε, και ναι, ο Φλάξμαν ήταν εκεί.

Τα τραπεζάκια ήταν γεμάτα κόσμο. Όπως κάθε δωμάτιο που το βλέπεις απ' έξω, έτσι κι αυτός ο χώρος είχε μια ευχάριστη όψη. Η φωτιά που τριζοβολούσε στο τζάκι έριχνε την αντανάκλασή της στα μπρούτζινα πτυελοδοχεία. Ο Γκόρντον φαντάστηκε πως μύριζε την μπύρα, παρότι μεσολαβούσε το τζάμι. Ο Φλάξμαν στηριζόταν στο μπαρ μαζί με δύο αποβλακωμένους τύπους που έμοιαζαν με ενοχλητικούς πωλητές ασφαλειών. Με τον ένα ώμο στον πάγκο του μπαρ και το πόδι να ακουμπάει στο σίδερο κάτω από τον πάγκο, ψιλοκουβέντιαζε με την ξανθιά μορφονιά που σέρβιρε. Αυτή ήταν ανεβασμένη

σε μια καρέκλα πίσω από την μπάρα και τακτοποιούσε τα μπουκάλια της μπύρας ενώ πότε πότε πετούσε υπονοούμενα γυρνώντας το κεφάλι κατά τον Φλάξμαν. Παρότι δεν μπορούσες να ακούσεις τι έλεγαν, δεν ήταν δύσκολο να μαντέψεις. Ο Φλάξμαν είχε μόλις ξεφουρνίσει κάποια εξυπνάδα. Οι αποβλακωμένοι φίλοι του ξεκαρδίστηκαν γελώντας πρόστυχα. Και η ξανθιά μορφονιά, γελώντας νευρικά μισο-σοκαρισμένη μισο-ευχαριστημένη, κουνούσε τον χαριτωμένο πισινό της.

Ο Γκόρντον ένιωσε την καρδιά του να σπαράζει. Αχ και να βρισκόταν εκεί μέσα! Στη θαλπωρή και το φως, με κάποιον να κάνει μια κουβέντα, με μπύρα και τσιγάρα, κορτάροντας ένα κορίτσι! Και στο κάτω κάτω, *γιατί* να μην μπει μέσα; Μπορούσες να ζητήσεις ένα σελίνι από τον Φλάξμαν, θα στο δάνειζε χωρίς αντίρρηση. Φαντάστηκε την επιπόλαιη συγκατάθεση του Φλάξμαν –"Τι στο καλό; Α, εσύ είσαι φιλαράκι! Τι χαμπάρια; Τι; Ένα σελίνι; Πάρε δύο Πιάσε, φιλαράκι!" –Και το φλορίνι θα έκανε γκέλες πάνω στη βρεγμένη μπάρα. Ο Φλάξμαν ήταν εξηγημένος τύπος, με τον τρόπο του.

Ο Γκόρντον έβαλε το χέρι του στην περιστρεφόμενη πόρτα. Έφτασε ως και να τη σπρώξει να ανοίξει κάτι λίγο. Μια ζεστή ομίχλη καπνού και μπύρας ξεγλίστρησε από τη χαραμάδα. Μια γνώριμη, αναζωογονητική μυρωδιά. Πάντως, πάνω που τη μύρισε, το θάρρος του τον εγκατέλειψε. Όχι. Αδύνατον να μπει. Έκανε στροφή. Δεν γινόταν να χωθεί εκεί μέσα μόνο με τεσσεράμισι πένες στην τσέπη του. Ποτέ μην αφήνεις άλλους να σου πληρώνουν τα ποτά! Η πρώτη εντολή του αδέκαρου. Το έσκασε μέσα στο σκοτάδι.

«Γιατί είναι φίνος τύπος και τραλά λαλα λαλά!»

Οι φωνές, εξασθενημένες από την απόσταση, ηχούσαν πίσω του αχνίζοντας ακόμα μπύρα. Ο Γκόρντον έβγαλε το τρίπενο από την τσέπη του και το πέταξε μακριά στο σκοτάδι.

Τραβούσε για το σπίτι ή καλύτερα τον τραβούσε η βαρύτητα προς την κατεύθυνση του σπιτιού του. Δεν το ήθελε, έπρεπε όμως να καθίσει. Τα πόδια του τον πονούσαν, τα πέλματά του είχαν πληγιάσει και η φρικιαστική του κάμαρη ήταν το μόνο μέρος στο Λονδίνο όπου είχε δικαίωμα να ξαπλώσει το κορμί του.

Γλίστρησε στο σπίτι αθόρυβα, μα ως συνήθως όχι τόσο ήσυχα ώστε να μην τον ακούσει η κυρία Γουίσμπιτς. Τον κοίταξε κοφτά χώνοντας τη μύτη της στο άνοιγμα της πόρτας της. Η ώρα θα ήταν λίγο μετά τις εννιά. Αν της το ζητούσε, ίσως και να του έφερνε κάτι να φάει. Θα γκρίνιαζε όμως και θα το παρουσίαζε σαν να του έκανε χάρη, οπότε ο Γκόρντον προτιμούσε να πάει για ύπνο νηστικός παρά να έρθει αντιμέτωπος με την ιδιότροπη σπιτονοικοκυρά.

Ξεκίνησε να ανεβαίνει τα σκαλιά. Είχε φτάσει στα μισά της σκάλας που έβγαζε στον πρώτο όροφο όταν ένας διπλός χτύπος πίσω του τον έκανε να αναπηδήσει. Το ταχυδρομείο! Ίσως να είχε γράμμα από τη Ρόζμαρι!

Κάποιος είχε ανασηκώσει τη γραμματοθυρίδα απ' έξω, και με κάποια προσπάθεια, σαν τον ερωδιό που αναμασάει το πλατύψαρο, ένα μάτσο γράμματα ξεβράστηκαν στο χαλάκι της εισόδου. Η καρδιά του Γκόρντον φτεροκόπησε. Υπήρχαν έξι με επτά γράμματα. Σίγουρα ένα τους θα προοριζόταν για αυτόν! Η κυρία Γουίσμπιτς, ως συνήθως, είχε τρέξει βολίδα από το καταφύγιό της με το που άκουσε τον ταχυδρόμο. Ήταν γεγονός ότι στα δύο χρόνια που ζούσε εκεί, ο Γκόρντον δεν κατάφερε ποτέ να προλάβει ένα γράμμα προτού το πιάσει στα χέρια της η κυρία Γουίσμπιτς. Η σπιτονοικοκυρά κρατούσε τα γράμματα σφιχτά στον κόρφο της και μετά, τα σήκωνε ένα ένα ψηλά και εξέταζε εξονυχιστικά τον τόπο αποστολής τους. Από τον τρόπο της σχημάτιζες την εντύπωση ότι υποψιαζόταν πως το καθένα μπορεί να περιείχε κάποιο ένταλμα, ίσως ένα ανάρμοστο ερωτικό γράμμα, μπορεί και χάπια για εκτρώσεις.

«Έχετε γράμμα, κύριε Κόμστοκ» είπε ξινά και του το έδωσε.

Η καρδιά του ζάρωσε και σταμάτησε να χτυπάει. Ένας μακρόστενος φάκελος. Άρα, δεν ήταν από τη Ρόζμαρι. Α! Η διεύθυνση ήταν γραμμένη με τον δικό του γραφικό χαρακτήρα, άρα προερχόταν από τον εκδότη κάποιου λογοτεχνικού φύλλου. Είχε σε αναμονή δύο ποιήματά του. Περίμενε απάντηση από την Καλιφόρνιαν Ριβιού και από το Τριμηνιαίο Πρίμροουζ. Αυτό εδώ δεν είχε αμερικανικό γραμματόσημο. Και το Πρίμροουζ παίδευε το ποίημα του εδώ και τουλάχιστον έξι εβδομάδες! Καλέ μου Θεέ, λες να το είχαν κάνει δεκτό;

Είχε ξεχάσει ως και την ύπαρξη της Ρόζμαρι. Ευχαρίστησε τη σπιτονοικοκυρά, έχωσε το γράμμα στην τσέπη του και άρχισε να ανεβαίνει τα σκαλιά με επιφανειακή ηρεμία. Με το που χάθηκε όμως από το οπτικό πεδίο της κυρίας Γουίσμπιτς, πήρε να ανεβαίνει τα σκαλιά τρία τρία. Έπρεπε να είναι μόνος όταν θα άνοιγε το γράμμα. Προτού καν φτάσει την πόρτα του, ψηλάφιζε να βρει τα σπίρτα, έτρεμαν όμως τόσο τα δάχτυλά του που ανάβοντας το γκάζι, κατάφερε μια μικροφθορά στον μανδύα της συσκευής.

Κάθισε, έβγαλε το γράμμα από την τσέπη του και τον έπιασε φόβος. Για μια στιγμή τον εγκατέλειψε η δύναμη να το ανοίξει. Το σήκωσε στο φως και το πασπάτεψε για να καταλάβει το πάχος του. Το ποίημά του ήταν δύο σελίδες. Μετά, οικτίροντας τον εαυτό του, άνοιξε βιαστικά τον φάκελο και μεμιάς ξεπήδησε το ποίημά του μαζί με ένα ευπρεπές –αχ! πόσο ευπρεπές– τυπωμένο σημειωματάκι σε χαρτί απομίμηση περγαμηνής:

Ο Εκδότης λυπάται που δεν μπορεί να κάνει χρήση της εσώκλειστης εισφοράς.

Το χαρτάκι ήταν διακοσμημένο με φύλλα δάφνης που άρμοζαν σε κηδεία.

Ο Γκόρντον απόμεινε να το κοιτάζει με βουβό μίσος. Προφανώς δεν υπάρχει άλλη προσβολή στον κόσμο τόσο τρομερή όσο η συγκεκριμένη, κι αυτό γιατί η συγκεκριμένη δεν μπορεί να απαντηθεί. Ξάφνου, τον κατέλαβε μια βαθιά απέχθεια και ντροπή για το δημιούργημά του. Ένιωσε ότι πιο ανόητο και αδύναμο ποίημα δεν είχε γράψει ποτέ του. Χωρίς να του ρίξει άλλη ματιά, το έκανε κομματάκια και τα πέταξε στο καλάθι των αχρήστων. Θα το ξεχνούσε για πάντα. Πάντως, το απορριπτικό σημείωμα δεν το έσκισε. Το άγγιξε, ψηλαφίζοντας τη σιχαμερή του κομψότητα. Τι όμορφο, τι ωραία τυπωμένο. Μια ματιά τού έριχνες και καταλάβαινες αμέσως ότι προερχόταν από ένα "καλό" περιοδικό –ένα "περί πολλού" περιοδικό, που το στήριζαν τα λεφτά ενός καλού εκδοτικού οίκου. Τα λεφτά, τα λεφτά! Τα λεφτά και η κουλτούρα! Ήταν μεγάλη ανοησία του να στείλει ένα ποίημα σε ένα έντυπο σαν το Πρίμροουζ! Λες και θα δέχονταν ποιήματα από ανθρώπους σαν *του λόγου του*. Και μόνο το ότι το ποίημα ήταν χειρόγραφο, έλεγε πολλά για τον χαρακτήρα του. Ναι, η κίνησή του ήταν τόσο ανόητη όσο και το να έδινε τα διαπιστευτήριά του στο Παλάτι του Μπάκιγχαμ. Σκέφτηκε το είδος των ανθρώπων που έγραφαν στο

Πρίμροουζ: μια κλίκα από εξεζητημένους λεφτάδες –αυτά τα κομψά ευγενικά ζωάκια που ρουφάνε τα λεφτά και την κουλτούρα μαζί με το γάλα της μάνας τους. Τι ιδέα να χωθεί μέσα σε αυτή την αδελφίστικη κλίκα! Ακόμα κι έτσι, τους έριξε ένα βρισίδι! Τα γουρούνια! Τα αναθεματισμένα γουρούνια! "Ο Εκδότης λυπάται!" Γιατί να είναι τόσο υποκριτές και να μην πουν ευθέως: "Δεν τα θέλουμε τα σιχαμένα σου ποιήματα. Τα μόνα ποιήματα που δεχόμαστε είναι από συμφοιτητές μας στο Κέμπριτζ. Καλά θα κάνετε να μείνετε μακριά μας εσείς οι παρακατιανοί". Τα αναθεματισμένα, υποκριτικά γουρούνια!

Τελικά, τσαλάκωσε το απορριπτικό σημείωμα, το πέταξε και σηκώθηκε. Καλύτερα να πήγαινε να ξαπλώσει, όσο είχε ακόμα το κουράγιο να ξεντυθεί. Το κρεβάτι του ήταν το μόνο σημείο όπου θα μπορούσε να ζεσταθεί. Για στάσου όμως. Έπρεπε να ρυθμίσει το ξυπνητήρι. Επιδόθηκε στη γνωστή ρουτίνα νιώθοντας να πνίγεται. Το βλέμμα του έπεσε πάνω στην ασπιδίστρα. Δύο χρόνια κατοικούσε σε αυτό το άθλιο δωμάτιο. Δύο οδυνηρά χρόνια κατά τα οποία δεν κατάφερε το παραμικρό. Επτακόσιες μέρες πεταμένες στα σκουπίδια, επτακόσιες μέρες που κατέληξαν σε ένα μοναχικό κρεβάτι. Περιφρόνηση, προσβολές, αποτυχίες, και όλα αυτά τα δέχτηκε χωρίς αντίδραση. Χρήμα, χρήμα, όλα είναι χρήμα! Επειδή ήταν αδέκαρος, οι Ντόρινκ τον σνόμπαραν, το Πρίμροουζ είχε απορρίψει το ποίημά του, η Ρόζμαρι δεν δεχόταν να κοιμηθεί μαζί του. Κοινωνική, καλλιτεχνική, σεξουαλική αποτυχία – όλα το ίδιο ήταν. Και από κάτω τους κρυβόταν η έλλειψη χρημάτων.

Έπρεπε να στρέψει τις σκέψεις του αλλού. Δεν γινόταν να πάει για ύπνο και η τελευταία του σκέψη να είναι το απορριπτικό σημείωμα. Σκέφτηκε τη Ρόζμαρι. Είχαν περάσει πέντε μέρες από την τελευταία φορά που του είχε γράψει. Αν είχε πάρει ένα γράμμα της απόψε, ακόμα και το ράπισμα του Πρίμροουζ θα είχε λιγότερη σημασία. Η Ρόζμαρι διακήρυττε ότι τον αγαπούσε, όμως ούτε δεχόταν να κοιμηθούν μαζί ούτε του είχε γράψει! Ίδια ήταν κι εκείνη με όλους τους άλλους. Τον απεχθανόταν και τον είχε λησμονήσει, γιατί ήταν αδέκαρος, οπότε δεν είχε και καμία σημασία. Θα της έγραφε ένα επικό γράμμα όπου θα της εξέθετε πώς είναι να σε αγνοούν και να σε προσβάλλουν, ώστε να της δώσει να καταλάβει πόσο σκληρά του είχε φερθεί.

Βρήκε ένα καθαρό φύλλο χαρτί και έγραψε στην πάνω δεξιά γωνία:

31 Γουίλομπεντ Ρόαντ, ΒΔ, 1 Δεκεμβρίου, 9.30 μ.μ.

Μόνο τόσο έγραψε, καθώς κατάλαβε ότι δεν μπορούσε να προχωρήσει πιο κάτω. Ένιωθε τόσο ηττημένος που ακόμα και ένα γράμμα ήταν υπεράνθρωπη προσπάθεια. Εξάλλου, σε τι θα ωφελούσε; Η Ρόζμαρι δεν θα καταλάβαινε ποτέ της. Καμία γυναίκα δεν θα καταλάβαινε. Ναι, αλλά κάτι πρέπει να γράψει. Κάτι για να την πληγώσει –αυτό ήταν που ήθελε περισσότερο αυτή τη στιγμή. Το σκέφτηκε πολλή ώρα και τελικά έγραψε, ακριβώς στη μέση του χαρτιού:

Μου ράγισες την καρδιά.

Δεν έβαλε ούτε διεύθυνση ούτε υπογραφή. Μια χαρά έστεκε η μοναδική πρόταση στη μέση του χαρτιού, με τον ακαδημαϊκό του γραφικό χαρακτήρα. Έμοιαζε σχεδόν με ποίημα. Αυτή η σκέψη τον ξαλάφρωσε κάπως.

Έχωσε το γράμμα σε έναν φάκελο και πήγε στο ταχυδρομείο της γωνίας, ξοδεύοντας τα τρία τελευταία του μισόπενα σε δύο γραμματόσημα της μίας και μισής πένας από το αυτόματο μηχάνημα.

5ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

«Θα τυπώσουμε το ποίημά σου στον Αντίχριστο του επόμενου μήνα» είπε ο Ράβελστον γέρνοντας από το παράθυρο του πρώτου ορόφου.

Ο Γκόρντον, που στεκόταν ακριβώς από κάτω, στο πεζοδρόμιο, προσποιήθηκε ότι είχε ξεχάσει το ποίημα στο οποίο είχε αναφερθεί ο Ράβελστον. Το θυμόταν βέβαια πολύ καλά, όπως και όλα τα ποιήματά του.

«Ποιο ποίημα;» ρώτησε.

«Αυτό με την πόρνη που πεθαίνει. Σκεφτήκαμε πως είναι πετυχημένο».

Ο Γκόρντον έκρυψε την ικανοποίησή του κάτω από ένα γέλιο που έδειχνε σαρδόνια ευθυμία.

«Αχα! Μια πόρνη που πεθαίνει! Ναι, θα έλεγες ότι είναι ένα από τα θέματα που με απασχολούν. Την επόμενη φορά θα σου γράψω ένα για μια ασπιδίστρα».

Το υπερευαίσθητο αγορίστικο πρόσωπο του Ράβελστον τραβήχτηκε λίγο πίσω.

«Κάνει ανυπόφορο κρύο» είπε. «Ανέβα καλύτερα, να τσιμπήσεις κάτι ή ό,τι θέλεις».

«Όχι, κατέβα εσύ. Εγώ έχω φάει ήδη το βραδινό μου. Ας πάμε για καμιά μπύρα».

«Εντάξει. Μια στιγμή να φορέσω τα παπούτσια μου».

Κουβέντιαζαν εδώ και κάποια ώρα, ο Γκόρντον στο πεζοδρόμιο, ο Ράβελστον γέρνοντας στο παράθυρο από πάνω του. Ο Γκόρντον είχε κάνει γνωστή την άφιξή του πετώντας ένα βοτσαλάκι στο παραθυρόφυλλο, αποφεύγοντας να χτυπήσει το κουδούνι. Όσο περνούσε από το χέρι του, δεν πατούσε το πόδι του στο διαμέρισμα του Ράβελστον. Υπήρχε κάτι στην ατμόσφαιρα εκεί μέσα που του έφερνε ταραχή και τον έκανε να νιώθει βρόμικος, μίζερος, εκτός τόπου. Ήταν τόσο ανεπιτήδευτα πρωτοκλασάτο. Μόνο στον δρόμο ή σε μια παμπ ο Γκόρντον ένιωθε ίσος με τον Ράβελστον, που θα αισθανόταν έκπληκτος αν μάθαινε ότι το τεσσάρων δωματίων διαμέρισμα, που ο ίδιος έβλεπε σαν ένα στενόχωρο σπιτάκι, είχε τέτοια επίδραση στον φίλο του. Για τον Ράβελστον, το να ζει στις ερημιές του Ρίτζεντ Παρκ ήταν πρακτικά ίδιο με το να ζει στο περιθώριο. Ως καλός σοσιαλιστής, είχε επιλέξει την περιοχή ακριβώς όπως ο κοινωνικά υπερόπτης θα επιλέξει τους ανακαινισμένους στάβλους στο Μέιφεαρ μόνο και μόνο για να βάζει τον ταχυδρομικό κωδικό Δ1στα επιστολόχαρτά του. Ήταν μέρος μιας μόνιμης προσπάθειας να ξεφύγει από την κοινωνική του τάξη και να γίνει τιμητικό μέλος του προλεταριάτου, μια προσπάθεια καταδικασμένη να αποτύχει, όπως συμβαίνει με όλα τα αναλόγου τύπου εγχειρήματα. Κανείς πλούσιος δεν πετυχαίνει να μεταμφιεστεί σε φτωχό. Γιατί τα χρήματα όπως και ο φόνος πάντα αποκαλύπτονται.

Στην πόρτα που έβγαζε στον δρόμο υπήρχε μια μπρούτζινη πλάκα με χαραγμένα: Φ.Γ.Χ.ΡΑΒΕΛΣΤΟΝ, ΑΝΤΙΧΡΙΣΤΟΣ.

Ο Ράβελστον ζούσε στον πρώτο όροφο, και τα γραφεία του Αντίχριστου ήταν από κάτω. Ο Αντίχριστος ήταν διανοουμενίστικο έντυπο, που ήθελε, χωρίς να το πετυχαίνει ιδιαίτερα, να δείχνει σοσιαλιστικό. Σε γενικές γραμμές, έδινε την εντύπωση ότι το εξέδιδε ένας φλογερός Αντικομφορμιστής που είχε μεταφέρει τα πιστεύω του από τον Θεό στον Μαρξ, και με αυτόν τον τρόπο είχε μπλέξει με μια συμμορία ανορθόδοξων ποιητών. Φυσικά και δεν ήταν αυτός ο χαρακτήρας του Ράβελστον. Απλά ήταν πιο ευαίσθητος από όσο έπρεπε να είναι ένας εκδότης, και συνεπώς βρισκόταν εκτεθειμένος στο έλεος των

συνεργατών του. Πρακτικά καθετί μπορούσε να δημοσιευτεί στον Αντίχριστο, αν ο Ράβελστον είχε την υποψία ότι ο δημιουργός του λιμοκτονούσε.

Ο Ράβελστον έκανε την εμφάνισή του μια στιγμή αργότερα, χωρίς καπέλο, ενώ στα χέρια του φορούσε γάντια αυτοκινητιστή. Με μία και μόνη ματιά, μπορούσες να καταλάβεις ότι ήταν πλούσιος. Ήταν ντυμένος με τη στολή της εύπορης διανόησης. Ένα παλιό τουΐντ σακάκι –ήταν όμως από αυτά που έχει ράψει ένας καλός ράφτης και που όσο πιο παλιά είναι τόσο πιο αριστοκρατικά φαίνονται– φαρδύ παντελόνι από γκρίζα φανέλα, γκρι πουλόβερ, φθαρμένα παπούτσια. Το είχε σαν αρχή να πηγαίνει παντού, ακόμα και στα καθώς πρέπει σπίτια και τα πολυτελή εστιατόρια, με αυτά τα ρούχα, ίσα για να δείξει την περιφρόνησή του για τις συμβάσεις της ανώτερης τάξης. Δεν μπορούσε ακριβώς να αντιληφθεί ότι μόνο η ανώτερη τάξη έχει το προνόμιο αυτής της συμπεριφοράς. Παρότι ήταν έναν χρόνο μεγαλύτερος από τον Γκόρντον, έδειχνε πολύ νεώτερος. Ήταν πολύ ψηλός, με σώμα λεπτό, ώμους φαρδιούς και την τυπική χαριτωμένη χαλαρότητα της νεολαίας των ανώτερων τάξεων. Υπήρχε όμως κάτι παράδοξα απολογητικό στις κινήσεις και τις εκφράσεις του. Πάντα του, έδειχνε σαν να έκανε κάποια παραχώρηση. Όταν έλεγε την άποψή του, έτριβε τη μύτη του με την άκρη του δείχτη του. Η αλήθεια είναι ότι κάθε στιγμή της ζωής του ήταν μια σιωπηλή απολογία για το μεγάλο του εισόδημα. Μπορούσες πολύ εύκολα να τον φέρεις σε δύσκολη θέση υπενθυμίζοντάς του ότι ήταν πλούσιος, όπως μπορούσες να φέρεις στην ίδια θέση και τον Γκόρντον με το να του υπενθυμίσεις ότι ήταν φτωχός.

«Να υποθέσω ότι έφαγες βραδινό;» ρώτησε εκλεπτυσμένα.

«Ναι, από ώρα. Εσύ;»

«Ω, ναι, φυσικά. Φυσικά!»

Η ώρα ήταν οκτώ και είκοσι το βράδυ, και ο Γκόρντον είχε να βάλει κάτι στο στόμα του από το μεσημέρι. Ούτε ο Ράβελστον είχε φάει. Ο Γκόρντον δεν ήξερε ότι ο Ράβελστον πεινούσε, ο Ράβελστον όμως ήξερε ότι ο Γκόρντον πεινούσε και ο Γκόρντον ήξερε ότι ο Ράβελστον το ήξερε. Τέλος πάντων, και οι δυο τους είχαν τους λόγους τους να υποκρίνονται ότι δεν πεινούσαν. Σχεδόν ποτέ δεν δειπνούσαν μαζί. Ο Γκόρντον ούτε θα επέτρεπε ποτέ στον Ράβελστον να του

πληρώσει το φαγητό του, ούτε όμως είχε την πολυτέλεια να πηγαίνει σε εστιατόρια, ούτε καν στα Λάιονς ή στα Ε.Α.Ψ[26]. Ήταν ακόμα Δευτέρα και όλα τα χρήματα που είχε επάνω του ήταν πέντε σελίνια και εννέα πένες. Θα μπορούσε να χαραμίσει κάτι από αυτά για μια δυο μπύρες σε μια παμπ, όχι όμως και για ένα κανονικό γεύμα. Σε κάθε συνάντησή του με τον Ράβελστον η σιωπηρή τους συμφωνία ήταν ότι δεν θα ξόδευαν χρήματα, πέρα από τα ένα δύο σελίνια που συνηθίζεται να ξοδεύει κάποιος σε μια παμπ. Έτσι τηρούσαν τα προσχήματα, ότι δηλαδή δεν υπήρχε και μεγάλη διαφορά στα εισοδήματά τους.

Ο Γκόρντον βρέθηκε να περπατάει δίπλα στον Ράβελστον. Θα τον έπιανε αγκαζέ, μόνο που κάτι τέτοιο δεν γινόταν. Σε σύγκριση με την πιο ψηλή και ελκυστική σιλουέτα του φίλου του, ο ίδιος έδειχνε αδύναμος, ταραγμένος, ταλαίπωρος. Τον Ράβελστον τον λάτρευε, πάντα όμως είχε μια ανησυχία όταν ήταν μαζί. Ο Ράβελστον όχι μόνο είχε γοητευτικούς τρόπους αλλά και μια ουσιώδη αξιοπρέπεια, μια ευχάριστη προσέγγιση για τη ζωή, κάτι που ο Γκόρντον σπάνια συναντούσε. Φυσικά είχε να κάνει με το ότι ο Ράβελστον ήταν πλούσιος. Με τα χρήματα αγοράζεις τις αρετές με το κιλό. Το χρήμα έχει μακροθυμία και καλοσύνη, δεν κομπορρημονεί, δεν είναι αυτοσκοπός.[27] Ο Ράβελστον δεν έμοιαζε με τους υπόλοιπους πλούσιους. Ο εκφυλισμός που συνοδεύει τα πλούτη τον προσπέρασε ή μπορεί εκείνος να τον απέφυγε συνειδητά. Στην ουσία όλη του η ζωή ήταν ένας αγώνας να ξεφύγει. Γι' αυτόν τον λόγο ξόδευε τον χρόνο του και ένα μεγάλο μέρος από το εισόδημά του σε ένα μηνιαίο και μάλλον αδιάφορο σοσιαλιστικό φύλλο. Πέρα όμως από τον Αντίχριστο, το χρήμα έρρεε από τις τσέπες του Ράβελστον σε κάθε κατεύθυνση. Μια στρατιά τρακαδόρων, που ανάμεσά τους έβρισκες από ποιητές μέχρι ζωγράφους του πεζοδρομίου, του είχαν κολλήσει επάνω του και τον απομυζούσαν. Το εισόδημα που κρατούσε ο Ράβελστον για τη διαβίωσή του ήταν κάπου οκτακόσιες λίρες τον χρόνο, αλλά ως και αυτό το ποσό τον έκανε να ντρέπεται, καθώς αντιλαμβανόταν ότι καμία σχέση δεν είχε με το εισόδημα

[26] Σ.τ.Μ. Στο κείμενο Α.Β.C. Πρόκειται για τα τεϊοποτεία της Εταιρείας Αεριούχου Ψωμιού. Η βασική της παραγωγή ήταν ψωμί με μηχανική διαδικασία ζύμωσης.

[27] Σ.τ.Μ. Ο Γκόρντον χρησιμοποιεί τη λέξη χρήμα αντί για την αγάπη, παραφράζοντας την Προς Κορινθίους Α' επιστολή 13.4-8

ενός προλετάριου. Δεν είχε μάθει όμως να περνάει με λιγότερα χρήματα. Οι οκτακόσιες λίρες τον χρόνο ήταν το ελάχιστο εισόδημα για τον Ράβελστον, όπως ακριβώς οι δύο λίρες την εβδομάδα ήταν για τον Γκόρντον.

«Πώς πάει η δουλειά σου;» ρωτούσε τώρα ο Ράβελστον.

«Α, τα συνηθισμένα. Είναι ξεκούραστη δουλειά. Κουβεντούλα με γριές κότες για τον Χιού Γουάλπολ. Μια χαρά μού κάνει».

«Εννοούσα τη δική σου δουλειά –το γράψιμό σου. Πάνε καλά οι Λονδρέζικες Απολαύσεις;»

«Χριστέ μου! Μην το αναφέρεις καθόλου. Με έχει γεράσει».

«Δεν προχωράει;»

«Τα βιβλία μου δεν προχωράνε, πηγαίνουν προς τα πίσω».

Ο Ράβελστον αναστέναξε. Ως εκδότης του Αντίχριστου, ήταν τόσο συνηθισμένος στο να ενθαρρύνει απελπισμένους ποιητές ώστε του είχε γίνει δεύτερη φύση. Δεν χρειαζόταν να του εξηγήσει κάποιος το γιατί δεν "μπορούσε" να γράψει ο Γκόρντον και γιατί όλοι οι σημερινοί ποιητές δεν "μπορούν" να γράψουν, και γιατί, όταν γράφουν, το αποτέλεσμα είναι τόσο ανεπαρκές όσο το κουδούνισμα ενός μπιζελιού μέσα σε ένα μεγάλο τύμπανο. Είπε συμπάσχοντας:

«Φυσικά η εποχή μας δεν ευνοεί την ποίηση».

«Α, μπράβο».

Ο Γκόρντον κλώτσησε με τη φτέρνα του το πεζοδρόμιο. Μακάρι να μην είχε αναφερθεί ο Ράβελστον στις Λονδρέζικες Απολαύσεις, γιατί συνειρμικά του ήρθαν στο μυαλό εικόνες από το κρύο του δωμάτιο και το λιγδιασμένο χαρτομάνι κάτω από την ασπιδίστρα. Ξαφνικά είπε:

«Όλη αυτή η ιστορία με το γράψιμο! Τι βλακείες! Να κάθεσαι σε μια γωνιά και να βασανίζεις τα νεύρα σου χωρίς καμία ανταπόκριση. Στο κάτω κάτω, τι να την κάνει ο κόσμος την ποίηση; Πιο χρήσιμο είναι να εκπαιδεύεις ψύλλους στο τσίρκο».

«Όπως κι αν έχει, δεν πρέπει να αποθαρρύνεσαι. Εξάλλου, εσύ έχεις να δείξεις έργο, κάτι που δεν μπορεί να πει κανείς ότι ισχύει για πολλούς ποιητές στις μέρες μας. Για παράδειγμα, έχεις τα *Ποντίκια*».

«Α, τα *Ποντίκια*! Και μόνο η σκέψη τους μου φέρνει αναγούλα».

Ο Γκόρντον σκέφτηκε πόσο μισούσε εκείνο το βιβλιαράκι με τα σαράντα πενήντα άχρωμα ψοφίμια, σαν τα ταξινομημένα σε γυάλες εκτρώματα. "Εξαιρετικά υποσχόμενο" είχε γράψει το Φιλολογικό Παράρτημα των Τάιμς. Εκατόν πενήντα τρία αντίτυπα πωλήθηκαν, τα υπόλοιπα παρέμεναν στα αζήτητα. Ο Γκόρντον βρισκόταν σε μια φάση απέχθειας και φρίκης, μια φάση που κάθε καλλιτέχνης περνάει κατά καιρούς όταν σκέφτεται το έργο του.

«Τα Ποντίκια έχουν ψοφήσει. Είναι τόσο ψόφια όσο κι ένα αναθεματισμένο έμβρυο στη φορμόλη».

«Ε, υποθέτω ότι αυτό συμβαίνει με τα περισσότερα βιβλία. Δεν μπορείς να περιμένεις ότι η ποίηση θα κάνει τρελές πωλήσεις στις μέρες μας. Υπάρχει μεγάλος ανταγωνισμός».

«Δεν εννοούσα αυτό. Εννοούσα ότι τα ίδια τα ποιήματα είναι ψοφίμια. Δεν έχουν ίχνος ζωής μέσα τους. Ό,τι και να γράψω, έτσι είναι. Άψυχο κι αδύναμο. Όχι απαραίτητα άσχημο ή χυδαίο, αλλά πεθαμένο –απλά πεθαμένο». Η λέξη "πεθαμένο" αντήχησε στο κεφάλι του, βάζοντας σε κίνηση μια σειρά άλλων σκέψεων. Πρόσθεσε: «Τα ποιήματά μου είναι πεθαμένα, γιατί εγώ ο ίδιος είμαι πεθαμένος. Κι εσύ είσαι. Όλοι μας είμαστε. Πεθαμένοι σε έναν πεθαμένο κόσμο».

Ο Ράβελστον μουρμούρισε σαν να συμφωνούσε, το ύφος του όμως έδειχνε ενοχή. Και τώρα έφταναν στο προσφιλές τους θέμα –το προσφιλές θέμα του Γκόρντον, τέλος πάντων. Αφορούσε τη ματαιότητα, την αισχρότητα και τη θανάσιμη απραγία της μοντέρνας ζωής. Σε κάθε τους συνάντηση θα συζητούσαν τουλάχιστον μισή ώρα πάνω στο ίδιο μοτίβο, που πάντα έκανε τον Ράβελστον να νιώθει αμηχανία. Κατά κάποιον τρόπο βέβαια ήξερε –ακριβώς αυτός ήταν ο σκοπός της ύπαρξης του Αντίχριστου– ότι η ζωή σε μια σαθρή καπιταλιστική κοινωνία ήταν άδεια και κούφια. Αυτή όμως ήταν μια θεωρία και μόνο. Δεν μπορείς να έχεις πρακτική αίσθηση της σημασίας της

όταν το εισόδημά σου είναι οκτακόσιες λίρες τον χρόνο. Ο Ράβελστον, τον περισσότερο χρόνο, όταν δεν σκεφτόταν τους ανθρακωρύχους, τους κινέζους κούληδες και τους άνεργους του Μίντλεσμπρο, είχε την άποψη ότι η ζωή ήταν μια χαρά. Κι επίσης, είχε την απλοϊκή πεποίθηση ότι σε λίγο καιρό ο Σοσιαλισμός θα έβαζε τα πράγματα στη θέση τους. Του φαινόταν ότι ο Γκόρντον είχε πάντα μια τάση να υπερβάλλει. Έτσι, υπήρχε αυτή η –λεπτών αποχρώσεων– διαφωνία μεταξύ τους, ο Ράβελστον όμως είχε πολύ καλούς τρόπους ώστε να την επισημάνει.

Με τον Γκόρντον όμως, τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Το εισόδημά του ήταν δύο λίρες την εβδομάδα. Οπότε, η απέχθεια προς τη μοντέρνα ζωή, η επιθυμία να δει τον κόσμο του χρήματος να ανατινάζεται από βόμβες, ήταν κάτι που πραγματικά ένιωθε.

Τώρα βάδιζαν προς τα νότια, σε έναν σκοταδιασμένο, στα όρια της ευπρέπειας παράδρομο, με κάποια θεόκλειστα μαγαζιά. Το φαρδύ πρόσωπο του Γωνιακού Τραπεζιού, χλωμό κάτω από το φως της λάμπας, χαμογελούσε αυτάρεσκα μέσα από το διαφημιστικό πλαίσιο που βρισκόταν στον τοίχο ενός σπιτιού. Το μάτι του Γκόρντον έπεσε πάνω στη μαραμένη ασπιδίστρα πίσω από ένα παράθυρο. Το Λονδίνο! Άθλια φτωχόσπιτα, το ένα μετά το άλλο, διαιρεμένα σε διαμερίσματα και δωμάτια προς ενοικίαση. Δεν ήταν σπιτικά, δεν ήταν γειτονιές, παρά μόνο σμάρια από αδιάφορες υπάρξεις που όδευαν σαν υπνοβάτες κατευθείαν στον τάφο τους! Έβλεπε τους ανθρώπους σαν ζωντανά πτώματα. Το γεγονός ότι βασικά έτσι έδινε διέξοδο στη δική του μιζέρια δεν τον ενοχλούσε διόλου. Οι σκέψεις του πέταξαν πίσω στο απόγευμα της Τετάρτης, τότε που του γεννήθηκε η επιθυμία να ακούσει εχθρικά αεροπλάνα να πετάνε χαμηλά πάνω από το Λονδίνο. Έπιασε το μπράτσο του Ράβελστον και σταμάτησε δείχνοντας κατά τη διαφήμιση του Γωνιακού Τραπεζιού.

«Κοίτα αυτό το ανάθεμα εκεί πάνω! Κοίταξέ το! Δεν σε κάνει να θέλεις να φτύσεις;»

«Είναι μια προσβολή στις αισθήσεις, το παραδέχομαι. Δεν βλέπω όμως να πειράζει».

«Και βέβαια πειράζει –να βλέπεις την πόλη γεμάτη τέτοια πράγματα».

«Ε, καλά. Απλά είναι κάτι παροδικό. Ο καπιταλισμός στα τελευταία του. Δεν νομίζω να αξίζει τον κόπο να ανησυχούμε».

«Μα, δεν είναι μόνο αυτό. Για ρίξε μια ματιά στη φάτσα του τύπου, έτσι όπως μας κοιτάζει! Σαν να έχει χαραγμένο επάνω του όλον τον πολιτισμό μας. Την ανοησία, την κενότητα, την απελπισία! Δεν μπορείς να την κοιτάξεις αυτή τη φάτσα χωρίς να πάει το μυαλό σου σε προφυλακτικά και οπλοπολυβόλα. Το ξέρεις ότι τις προάλλες έφτασα να εύχομαι να ξεσπάσει πόλεμος; Τον λαχταρούσα –σχεδόν προσευχόμουν να γίνει».»

«Βέβαια, το πρόβλημα είναι ότι οι μισοί νέοι στην Ευρώπη εύχονται το ίδιο».

«Το ελπίζω. Ίσως έτσι συμβεί».

«Καλέ μου φίλε, όχι! Μια φορά είναι αρκετή, στα σίγουρα».

Ο Γκόρντον συνέχισε να περπατάει νευρικά. «Τι ζωή κάνουμε πια! Δεν είναι ζωή, βάλτος είναι, ένας ζωντανός θάνατος. Κοίτα όλα αυτά τα παλιόσπιτα και τους ασήμαντους που τα κατοικούν! Είναι φορές που σκέφτομαι πως είμαστε όλοι μας πτώματα που σαπίζουν όρθια».

«Μα δεν βλέπεις πού κάνεις λάθος; Μιλάς για όλα αυτά σαν να είναι κάτι που δεν γιατρεύεται. Πρέπει να συμβούν αυτά τα πράγματα ώστε να πάρει τα σκήπτρα το προλεταριάτο».

«Α, ο Σοσιαλισμός! Μη μου λες εμένα για Σοσιαλισμό».

«Θα έπρεπε να διαβάσεις Μαρξ, πραγματικά θα έπρεπε να το κάνεις, Γκόρντον. Τότε θα καταλάβαινες ότι όλα αυτά είναι απλά μια φάση. Δεν μπορεί να συνεχιστεί αιώνια».

«Δεν μπορεί; *Μοιάζει* σαν να συμβαίνει αιώνια».

«Είναι απλά γιατί βρισκόμαστε σε μια άσχημη στιγμή. Πρέπει να πεθάνουμε προτού ξαναγεννηθούμε, καταλαβαίνεις τι σου λέω».

«Μια χαρά πεθαίνουμε τώρα. Δεν βλέπω όμως σημάδια ότι ξαναγεννιόμαστε».

Ο Ράβελστον έτριψε τη μύτη του. «Ε, νομίζω ότι πρέπει να έχουμε πίστη. Και ελπίδα».

«Εννοείς ότι πρέπει να έχουμε χρήματα» είπε μουτρωμένα ο Γκόρντον.

«Χρήματα;»

«Είναι το τίμημα της αισιοδοξίας. Δώσε μου πέντε λίρες τη βδομάδα και θα έλεγα πως *θα γινόμουν* σοσιαλιστής».

Ο Ράβελστον απέστρεψε το βλέμμα, νιώθοντας δυσφορία. Όλη αυτή η ιστορία με το χρήμα! Σε πολεμούσε από παντού! Ο Γκόρντον ευχόταν τώρα να μην είχε μιλήσει. Το χρηματικό ζήτημα είναι το μόνο στο οποίο δεν πρέπει να αναφέρεσαι όταν είσαι με κάποιον πιο πλούσιο από εσένα. Ή αν το αναφέρεις, θα πρέπει να γενικολογείς, και όχι να μιλάς για τα συγκεκριμένα χρήματα που είναι στην τσέπη του άλλου αλλά όχι στη δική σου. Έλα όμως που το καταραμένο θέμα τον τραβούσε σαν μαγνήτης. Αργά ή γρήγορα, ειδικά όταν είχε πιει κανένα ποτηράκι, ξεκινούσε απαρέγκλιτα να μιλάει με όλες τις λεπτομέρειες για τη μιζέρια τού να ζεις με δύο λίρες τη βδομάδα. Ήταν φορές που από μια νευρική παρόρμηση να πει το λάθος πράγμα, ξεφούρνιζε κάτι ελεεινό –για παράδειγμα, ότι είχε μείνει χωρίς τσιγάρα για δύο μέρες ή ότι τα εσώρουχά του ήταν τρύπια και το πανωφόρι του στο ενεχυροδανειστήριο. Το πήρε απόφαση όμως ότι ετούτη τη βραδιά δεν θα ανέφερε τίποτα τέτοιο. Κι έτσι άλλαξαν θέμα και από το χρήμα έπιασαν να μιλάνε αοριστολογώντας για τον Σοσιαλισμό. Ο Ράβελστον προσπαθούσε επί χρόνια να προσηλυτίσει τον Γκόρντον, χωρίς επιτυχία.

Περνούσαν μόλις μπροστά από μια ξεπεσμένη παμπ στη γωνία ενός παράδρομου. Ένα ξινισμένο σύννεφο από αναθυμιάσεις μπύρας έμοιαζε να τυλίγει το κτίσμα. Η μυρωδιά αηδίαζε τον Ράβελστον, που πολύ θα ήθελε να επιταχύνει το βήμα του για να ξεφύγει, ο Γκόρντον όμως σταμάτησε ρουθουνίζοντας.

«Χριστέ μου! Χρειάζομαι κάτι να πιω» είπε.

«Κι εγώ» είπε ιπποτικά ο Ράβελστον.

Ο Γκόρντον άνοιξε ορμητικά την πόρτα του μπαρ, με τον Ράβελστον στο κατόπι του. Ο Ράβελστον προσπαθούσε να πείσει τον εαυτό του ότι λάτρευε τις παμπ, ειδικά αυτές που προσήλκυαν τις χαμηλότερες κοινωνικές τάξεις. Οι παμπ είναι αυθεντικά προλεταριακές, μέρη όπου μπορείς να συναντηθείς σαν

ίσος προς ίσον με την εργατική τάξη –ή τέλος πάντων, έτσι λέει η θεωρία. Στην πράξη όμως, ο Ράβελστον δεν πήγαινε ποτέ του σε παμπ, εκτός κι αν ήταν με κάποιον σαν τον Γκόρντον. Σε έναν τέτοιο χώρο ένιωθε πάντα σαν το ψάρι έξω από το νερό.

Μπαίνοντας, τους τύλιξε ένα ρεύμα μπαγιάτικης ψύχρας. Ο χώρος ήταν χαμηλοτάβανος, ρυπαρός, γεμάτος κάπνα, το πάτωμα είχε ροκανίδι και η κατάσταση των φτηνιάρικων τραπεζιών έδειχνε το πέρασμα πολλών ποτηριών μπύρας από πάνω τους. Σε μια γωνιά, τέσσερις πελώριες γυναίκες με στήθη σαν πεπόνια κάθονταν πίνοντας μπύρα και κουβεντιάζοντας ζωηρά για κάποιον κύριο Κρουπ. Η ιδιοκτήτρια της παμπ, μια ψηλή μουρτζούφλα μελαχρινή, που έμοιαζε με τσατσά, στεκόταν πίσω από την μπάρα με τα στιβαρά της μπράτσα διπλωμένα, και παρακολουθούσε ένα παιχνίδι βελάκια ανάμεσα σε τέσσερις εργάτες και έναν ταχυδρόμο. Έπρεπε να σκύψεις το κεφάλι καθώς διέσχιζες τον χώρο, για να μη σε χτυπήσουν τα βελάκια. Για λίγο έγινε ησυχία και οι θαμώνες κοίταξαν εξεταστικά τον Ράβελστον. Ήταν τόσο ολοφάνερα τζέντλεμαν. Τέτοιοι τύποι δεν πολυσύχναζαν σε παμπ σαν αυτή.

Ο Ράβελστον έκανε πως δεν κατάλαβε ότι τον κοιτούσαν επίμονα. Κινήθηκε με το πάσο του προς τον πάγκο του μπαρ βγάζοντας το ένα γάντι για να ψηλαφίσει τα λεφτά στην τσέπη του. «Τι θα πάρεις;» είπε αδιάφορα.

Ο Γκόρντον όμως είχε ήδη προπορευτεί και τώρα χτυπούσε με το σελίνι που κρατούσε στο χέρι του τον πάγκο. Να πληρώνεις πάντα την πρώτη γύρα των ποτών! Ήταν ζήτημα τιμής. Ο Ράβελστον κατευθύνθηκε στο μόνο άδειο τραπέζι. Ένας σκαφτιάς, που ήταν ακουμπισμένος στον πάγκο, στράφηκε και του έριξε ένα επίμονο θρασύ βλέμμα. "Λιμοκοντόρος!" θα σκέφτηκε. Ο Γκόρντον επέστρεψε ισορροπώντας δύο πίντες σκούρα μπύρα σε φθηνοπότηρα παχιά σαν βάζα, θολά και ρυπαρά. Κίτρινος αφρός ξεχείλιζε από τα χείλη τους. Η ατμόσφαιρα ήταν βαριά από καπνό σαν μπαρούτι. Το βλέμμα του Ράβελστον στάθηκε σε ένα ξέχειλο πτυελοδοχείο. Απέστρεψε αμέσως τα μάτια. Του πέρασε από το μυαλό ότι αυτή η μπύρα είχε αντληθεί από ένα κελάρι γεμάτο ζωύφια και είχε περάσει μέσα από γιάρδες γλιτσιασμένου σωλήνα, όσο για τα ποτήρια, δεν είχαν δει σαπουνάδα ποτέ τους, παρά μόνο ξέπλυμα σε κατακάθια μπύρας.

Ο Γκόρντον πεινούσε τρομερά. Δεν θα έλεγε όχι για λίγο ψωμοτύρι, αλλά αν παράγγελνε κάτι τέτοιο, θα πρόδιδε το γεγονός ότι ήταν νηστικός. Τράβηξε μια μεγάλη ρουφηξιά από τη μπύρα του και άναψε τσιγάρο, κάτι που τον έκανε να ξεχάσει για λίγο την πείνα του. Ο Ράβελστον κατέβασε κι αυτός μια γουλιά μπύρα και ακούμπησε προσεκτικά το ποτήρι του στον πάγκο. Ήταν μια τυπική Λονδρέζικη μπύρα, αραιωμένη, που σου άφηνε μια μεταλλική γεύση στο στόμα. Ο Ράβελστον σκέφτηκε τα κρασιά της Βουργουνδίας. Η κουβέντα με τον Γκόρντον συνεχίστηκε σχετικά με τα καλά και τα κακά του Σοσιαλισμού.

«Ξέρεις, Γκόρντον, νομίζω πως είναι ώρα να αρχίσεις να διαβάζεις Μαρξ» είπε ο Ράβελστον, όχι και τόσο ευγενικά όπως συνήθιζε, γιατί η απαίσια γεύση της μπύρας τον είχε ενοχλήσει.

«Καλύτερα να διαβάσω την κυρία Χάμφρι Γουάρντ»[28] είπε ο Γκόρντον.

«Μα δεν καταλαβαίνεις ότι η στάση σου δεν έχει λογική βάση; Επιπλήττεις συνέχεια τον Καπιταλισμό, κι όμως απορρίπτεις τη μόνη δυνατή εναλλακτική λύση. Πρέπει να παίρνουμε θέση. Ή δεχόμαστε τον Καπιταλισμό ή τον Σοσιαλισμό. Δεν υπάρχει άλλη λύση».

«Στο είπα ότι δεν μπορώ να ασχοληθώ με τον Σοσιαλισμό. Και μόνο η σκέψη μού προξενεί ανία».

«Μα, σε τελευταία ανάλυση, τι πρόβλημα έχεις με τον Σοσιαλισμό;»

«Μόνο ένα, κι αυτό είναι το ότι κανένας δεν τον θέλει».

«Α, μα αυτό είναι παράλογο!»

«Θέλω να πω, κανένας που να μπορούσε να αντιληφθεί τι πραγματικά σημαίνει ο Σοσιαλισμός».

«Μα, τι *να σημαίνει* ο Σοσιαλισμός κατά την άποψή σου;»

---

[28] Σ.τ.Μ. Βρετανίδα μυθιστοριογράφος(1851-1920). Ασχολήθηκε με τη βελτίωση της εκπαίδευσης των φτωχότερων κοινωνικών στρωμάτων. Υπήρξε ιδρυτική πρόεδρος της Διεθνούς Γυναικείας Ένωσης των Αντιφεμινιστριών.

«Α! Κάτι σαν τον Θαυμαστό Καινούριο Κόσμο[29] του Άλντους Χάξλεϊ, αλλά όχι τόσο διασκεδαστικό. Τέσσερις ώρες τη μέρα σε ένα πρότυπο εργοστάσιο, να βιδώνεις τη βίδα νούμερο 6003. Οι μερίδες φαγητού σερβίρονται σε αντικολλητικό χαρτί στην κοινοτική κουζίνα. Κοινοτικές πεζοπορίες από τον Ξενώνα Μαρξ στον Ξενώνα Λένιν και αντίστροφα. Κλινικές για δωρεάν εκτρώσεις παντού. Πολύ ωραία όλα αυτά, μόνο που δεν τα θέλουμε».

Ο Ράβελστον αναστέναξε. Μία φορά τον μήνα, στον Αντίχριστο, αποκήρυττε αυτή τη μορφή του Σοσιαλισμού. «Οπότε, *τι* είναι αυτό που θέλουμε;»

«Ένας Θεός ξέρει. Αυτό που ξέρουμε είναι τι δεν θέλουμε. Αυτό είναι το κακό στις μέρες μας. Είμαστε κολλημένοι, σαν τον γάιδαρο του Μπουριντάν.[30] Μόνο που υπάρχουν τρεις εναλλακτικές αντί για δύο, αλλά και οι τρεις είναι για φτύσιμο. Ο Σοσιαλισμός είναι η μία από αυτές».

«Και ποιες είναι οι άλλες δύο;»

«Α! Υποθέτω η αυτοκτονία και η Καθολική Εκκλησία».

Ο Ράβελστον χαμογέλασε σοκαρισμένος, λόγω της αντίθεσής του προς τον κλήρο. «Η Καθολική Εκκλησία! Και το λες εναλλακτική λύση;»

«Μα, δεν είναι πειρασμός για τη διανόηση;»

«Όχι για αυτό που εγώ αποκαλώ διανόηση. Αν και υπάρχει η περίπτωση του Έλιοτ[31]» παραδέχτηκε ο Ράβελστον.

«Και πάω στοίχημα πως θα υπάρξουν πολλοί ακόμα. Φαίνεται ότι είναι πολύ στοργικές οι φτερούγες της Μητέρας Εκκλησίας. Λίγο ανθυγιεινό, βέβαια –αλλά πάντως νιώθεις σιγουριά».

Ο Ράβελστον έτριψε τη μύτη του σκεφτικός. «Μου φαίνεται πως αυτό δεν είναι παρά ένας ακόμα τρόπος αυτοκτονίας».

---

[29] Σ.τ.Μ. Δυστοπικό μυθιστόρημα που εξελίσσεται σε ένα τεχνοκρατικό περιβάλλον.

[30] Σ.τ.Μ. Αφορά την αδυναμία ενός γαιδάρου να επιλέξει ανάμεσα σε αυτής ποσότητας και ποιότητας άχυρο. Εσφαλμένα αποδίδεται στον Γάλλο φιλόσοφο Μπουριντάν.

[31] Σ.τ.Μ. Ο ποιητής Τόμας Έλιοτ (1888-1965) ασπάστηκε τον Αγγλικανισμό το 1927.

«Κατά κάποιον τρόπο. Το ίδιο όμως είναι και ο Σοσιαλισμός. Είναι, τουλάχιστον, λύση απελπισίας. Από την άλλη, δεν θα μπορούσα να αυτοκτονήσω, με φυσικό τρόπο εννοώ. Παραείναι ταπεινό και ήπιο. Δεν σκοπεύω να παραχωρήσω το μερίδιό μου στη γη σε κάποιον άλλον. Θα ήθελα να ξεκάνω πρώτα λίγους εχθρούς μου».

Ο Ράβελστον χαμογέλασε ξανά. «Και ποιοι είναι οι εχθροί σου;»

«Α! Οποιοσδήποτε έχει πάνω από πεντακόσιες λίρες τον χρόνο».

Για μια στιγμή επικράτησε μια άβολη σιωπή. Το εισόδημα του Ράβελστον, αν αφαιρούσες τον φόρο, ήταν προφανώς γύρω στις δύο χιλιάδες λίρες τον χρόνο. Τέτοια πράγματα έλεγε πάντα ο Γκόρντον. Για να καλύψει την αμηχανία της στιγμής, ο Ράβελστον σήκωσε το ποτήρι του, πήρε κουράγιο για να αντιμετωπίσει την αηδιαστική γεύση και κατάπιε τα δύο τρίτα της μπύρας του – τουλάχιστον αρκετή ποσότητα, ώστε να δίνει την εντύπωση ότι την είχε τελειώσει.

«Άντε! Τελείωσε την μπύρα σου!» είπε προσπαθώντας να φανεί ευδιάθετος. «Ώρα για τον δεύτερο γύρο».

Άδειασε το ποτήρι του και άφησε τον Ράβελστον να το πάρει. Τώρα, δεν είχε αντίρρηση να πληρώσει ο Ράβελστον τα ποτά. Ο Γκόρντον είχε πληρώσει τον πρώτο γύρο, οπότε είχε ικανοποιηθεί η τιμή του. Ο Ράβελστον προχώρησε αμήχανος προς το μπαρ. Με το που σηκώθηκε, οι θαμώνες άρχισαν να τον κοιτάζουν ξανά. Ο σκαφτιάς, γερμένος ακόμα στον πάγκο του μπαρ πάνω από την άθιχτη μπύρα του, τον παρατηρούσε με αυθάδεια. Ο Ράβελστον είχε αποφασίσει να μην παραγγείλει από την απαίσια μπύρα.

«Θα μπορούσα να έχω δύο διπλά ουίσκι;» είπε απολογητικά.

Η μουρτζούφλα πατρόνα τον κοίταξε. «Τι πράγμα;» είπε.

«Δύο διπλά ουίσκι, παρακαλώ».

«Δεν έχει ουίσκι εδώ. Δεν πουλάμε οινόπνευμα. Μπυραρία είμαστε».

Ο σκαφτιάς έσκασε ένα γελάκι κάτω από το μουστάκι του. "Βλαμμένε λιμοκοντόρε!" θα σκεφτόταν. "Άκου να ζητάει ουίσκι σε μπυραρία!"

Το χλωμό πρόσωπο του Ράβελστον πήρε ένα ροδαλό χρώμα από την αμηχανία του. Μέχρι εκείνη τη στιγμή δεν γνώριζε ότι κάποιες από τις πιο φτωχικές παμπ δεν έχουν τα χρήματα για να βγάλουν άδεια οινοπνευματωδών.

«Τότε, ξανθιά. Δύο πίντες ξανθιά μπουκάλι».

Δεν υπήρχαν μπουκάλια μιας πίντας, αναγκαστικά πήρε τέσσερα της μισής. Το μαγαζί ήταν φτωχικό. Ο Γκόρντον ρούφηξε μια μεγάλη γουλιά μπύρα. Είχε περισσότερο αλκοόλ από τη βαρελίσια και του γαργαλούσε τον λαιμό. Και μια και ήταν νηστικός, τον βάρεσε λίγο στο κεφάλι. Αμέσως ένιωσε μια τάση για φιλοσοφία αλλά και μοιρολατρία. Ενώ είχε αποφασίσει να μην χολοσκάσει για τη φτώχεια του, τώρα άλλαξε γνώμη. Είπε απότομα:

«Όλα αυτά που κουβεντιάζουμε είναι βλακείες».

«Ποια είναι βλακείες;»

«Όλα όσα λέμε για τον Σοσιαλισμό και τον Καπιταλισμό, την κατάσταση του σύγχρονου κόσμου και ένας Θεός ξέρει τι άλλο. Καρφί δεν μου καίγεται για τον σύγχρονο κόσμο. Δεκάρα δεν θα έδινα αν πεινούσε όλη η Αγγλία εκτός από εμένα και αυτούς που νοιάζομαι.

«Μήπως υπερβάλλεις λίγο;»

«Όχι. Όλη αυτή η κουβέντα που κάνουμε –απλά στοχοποιούμε τα συναισθήματά μας. Τα πάντα υπαγορεύονται από το τι έχουμε στις τσέπες μας. Πηγαινοέρχομαι στο Λονδίνο και λέω ότι είναι μια πόλη πεθαμένων, ότι ο πολιτισμός μας πεθαίνει κι εύχομαι να ξέσπαγε πόλεμος κι ένας Θεός ξέρει τι ακόμα. Το μόνο όμως που σημαίνουν όλα αυτά είναι ότι παίρνω δύο λίρες τη βδομάδα μισθό και θα ήθελα να παίρνω πέντε».

Ο Ράβελστον, καθώς και πάλι γινόταν έμμεση αναφορά στο δικό του εισόδημα, χάιδεψε αργά τη μύτη του με τον αριστερό του δείχτη.

«Φυσικά και συμφωνώ μαζί σου, μέχρι ένα σημείο βέβαια. Εξάλλου, όλα αυτά δεν είναι παρά ό,τι έλεγε και ο Μαρξ. Κάθε ιδεολογία είναι αντανάκλαση των συνθηκών της οικονομίας».

«Α! Μα εσύ το καταλαβαίνεις μόνο μέσω του Μαρξ! Δεν ξέρεις όμως τι σημαίνει να πρέπει να τα φέρεις βόλτα με δύο λίρες τη βδομάδα. Δεν είναι

ζήτημα δυσκολίας –δεν είναι κάτι τόσο ευπρεπές. Είναι η αναθεματισμένη, βρομερή, ύπουλη μιζέρια. Να ζεις μέσα στη μοναξιά για βδομάδες, γιατί όταν δεν έχεις λεφτά, δεν έχεις και φίλους. Να αποκαλείς τον εαυτό σου συγγραφέα και να μη δημιουργείς το παραμικρό, γιατί νιώθεις πάντα τόσο εξαντλημένος που δεν μπορείς να γράψεις. Είναι σαν να ζεις σε έναν βρομερό υπόκοσμο, έναν πνευματικό υπόνομο».

Είχε πάρει φόρα. Κάθε φορά που συναντούσε τον Ράβελστον, αργά ή γρήγορα ο Γκόρντον άρχιζε το τροπάριό του. Η συμπεριφορά του ήταν απαράδεκτη και έφερνε τον Ράβελστον σε δύσκολη θέση, δεν μπορούσε όμως να κάνει διαφορετικά. Έπρεπε να μετακυλήσει τα προβλήματά του σε κάποιον, και ο Ράβελστον ήταν ο μόνος που καταλάβαινε. Η φτώχεια, όπως κάθε έμπυα πληγή, έπρεπε να εκτίθεται κάποια στιγμή. Άρχισε να μιλάει με ανατριχιαστικές λεπτομέρειες για τη ζωή του στη Γουίλομπεντ Ρόαντ. Φλυαρούσε για τις οσμές των απόνερων και του λάχανου, τα βουλωμένα μπουκάλια της σάλτσας στην τραπεζαρία, το απαίσιο φαγητό, τις ασπιδίστρες. Περιέγραφε το τσάι που έφτιαχνε στα μουλωχτά και το κόλπο που είχε σκαρώσει για να ξεφορτώνεται τα χρησιμοποιημένα φύλλα τσαγιού στο αποχωρητήριο. Ο Ράβελστον, με ύφος ένοχο και δυστυχισμένο, καθόταν κοιτάζοντας το ποτήρι της μπύρας του, που ανακινούσε αργά στα χέρια του. Στη δεξιά τσέπη του σακακιού του ένιωθε ένα τετράγωνο ένοχο σχήμα, το πορτοφόλι του, όπου ήξερε ότι αναπαύονταν οκτώ λίρες και δύο χαρτονομίσματα των δέκα σελινιών δίπλα στο παχουλό πράσινο μπλοκ των επιταγών του. Πόσο απαίσιες ήταν αυτές οι λεπτομέρειες της φτώχειας! Όχι ότι όσα περιέγραφε ο Γκόρντον ήταν αληθινή φτώχεια. Στη χειρότερη περίπτωση ήταν στα όρια της φτώχειας. Τι γινόταν όμως με όσους ήταν πραγματικά φτωχοί; Τι γινόταν με τους άνεργους του Μίντλεσμπρο που έμεναν επτά σε ένα δωμάτιο και ζούσαν με είκοσι πέντε σελίνια την εβδομάδα; Όταν στον κόσμο υπάρχουν άνθρωποι που ζουν σε τέτοιες συνθήκες, πώς τολμάς εσύ να κυκλοφορείς με λίρες και μπλοκ επιταγών στην τσέπη σου;

«Είναι μια φρίκη» μουρμούρισε αρκετές φορές αδύναμα. Κατά βάθος αναρωτιόταν –ήταν η απαρέγκλιτη αντίδρασή του– κατά πόσο ο Γκόρντον θα δεχόταν ένα δεκάλιρο αν του το δάνειζε.

Ήπιαν άλλον έναν γύρο, που και πάλι πλήρωσε ο Ράβελστον, και βγήκαν έξω στον δρόμο. Είχε φτάσει η ώρα να γυρίσουν στα σπίτια τους. Ο Γκόρντον δεν περνούσε ποτέ πάνω από μία δύο ώρες με τον Ράβελστον. Οι επαφές με τους πλούσιους, όπως και οι επισκέψεις στα υψίπεδα, οφείλουν να είναι σύντομες.

Η νύχτα ήταν αφέγγαρη, σκοτεινή, φυσούσε νοτιάς. Ο νυχτερινός αέρας, η μπύρα και το τρεμούλιασμα από τις λάμπες έφεραν μια κατηφή διαύγεια στον Γκόρντον. Αντιλήφθηκε ότι είναι σχεδόν αδύνατον να εξηγήσεις σε κάποιον πλούσιο, ακόμα και σε κάποιον τόσο αξιοπρεπή όσο ο Ράβελστον, το πραγματικό ανάθεμα της φτώχειας. Γι' αυτό ακριβώς ήταν αναγκαίο να του εξηγήσεις. Ξαφνικά είπε:

«Έχεις διαβάσει την Ιστορία του Δικηγόρου του Τσώσερ;[32]»

«Την Ιστορία του Δικηγόρου; Από όσο θυμάμαι όχι. Περί τίνος πρόκειται;»

«Δεν θυμάμαι. Σκεφτόμουν τις έξι πρώτες στροφές. Εκεί που μιλάει για τη φτώχεια και πόσο δίνει στον καθένα το δικαίωμα να σε ποδοπατήσει! Πώς ο καθένας *θέλει* να σε ποδοπατήσει! Η φτώχεια κάνει τους ανθρώπους να σε *μισούν*. Σε προσβάλουν απλά και μόνο γιατί μπορούν, και ξέρουν ότι δεν είσαι σε θέση να τους αντιγυρίσεις την προσβολή».

Ο Ράβελστον πικράθηκε. «Μα όχι! Σίγουρα όχι! Δεν είναι τόσο κακοί οι άνθρωποι».

«Α, μάλλον δεν ξέρεις τι συμβαίνει γύρω σου!»

Ο Γκόρντον δεν ήθελε να ακούσει ότι "οι άνθρωποι δεν είναι τόσο κακοί". Είχε αγκιστρωθεί με νοσηρή ευχαρίστηση στην ιδέα ότι ο καθένας θα έπρεπε να *θέλει* να τον προσβάλει, επειδή ήταν φτωχός. Ταίριαζε στη φιλοσοφία του περί ζωής. Και ξαφνικά, έχοντας την αίσθηση ότι αδυνατούσε να σταματήσει, άρχισε να μιλάει γι' αυτό που τον έτρωγε δύο ημέρες τώρα –την περιφρόνηση που είχε υποστεί από τους Ντόρινκ την Πέμπτη. Ξεφούρνισε όλη την ιστορία χωρίς καμία ντροπή. Ο Ράβελστον είχε απομείνει έκπληκτος. Δεν μπορούσε να καταλάβει για ποιον λόγο το είχε πάρει τόσο κατάκαρδα ο Γκόρντον. Του

[32] Σ.τ.Μ. Πρόκειται για την πέμπτη από τις Ιστορίες του Κάντερμπερι, του Τζόφρυ Τσώσερ.

φαινόταν παράλογο να έχει απογοητευτεί κάποιος επειδή έχασε ένα απαίσιο λογοτεχνικό τσάι. Ο Ράβελστον δεν θα πήγαινε σε λογοτεχνικό τσάι ακόμα κι αν τον πλήρωναν να το κάνει. Όπως όλοι οι πλούσιοι, περνούσε περισσότερο χρόνο αποφεύγοντας την ανθρώπινη κοινωνία παρά επιδιώκοντάς την. Διέκοψε τον Γκόρντον λέγοντας:

«Ξέρεις, δεν θα έπρεπε να προσβάλλεσαι τόσο εύκολα. Στο κάτω κάτω, ένα τέτοιο περιστατικό δεν έχει καμία σημασία».

«Δεν είναι το περιστατικό που έχει σημασία, αλλά η πρόθεση που κρύβεται πίσω του. Ο τρόπος που σε περιφρονούν με το έτσι θέλω, επειδή δεν έχεις λεφτά».

«Μα πιο πιθανό είναι να έγινε κάποιο λάθος ή κάτι τέτοιο. Γιατί να θέλουν να σε πικάρουν;»

«Αν είσαι πάμφτωχος εσύ, ο διπλανός σου σε μισεί»[33] απάγγειλε πεισμωμένος ο Γκόρντον.

Ο Ράβελστον, άνθρωπος με σεβασμό ακόμα και στις γνώμες των νεκρών, έτριψε τη μύτη του. «Το λέει ο Τσώσερ αυτό; Τότε φοβάμαι ότι διαφωνώ με τον Τσώσερ. Οι άνθρωποι δεν σε μισούν, αυτό ακριβώς πιστεύω».

«Σε μισούν. Και με το δίκιο τους. Γιατί αξίζει να σε μισούν. Είναι σαν εκείνες τις διαφημίσεις του Λίστεριν. "Γιατί είναι πάντα μόνος; Η κακοσμία τού καταστρέφει την καριέρα". Η φτώχεια είναι ένα είδος πνευματικής κακοσμίας».

Ο Ράβελστον αναστέναξε. Χωρίς αμφιβολία, ο Γκόρντον ήταν ξεροκέφαλος. Συνέχισαν να περπατάνε, επιχειρηματολογώντας, ο μεν Γκόρντον έντονα, ο δε Ράβελστον απαξιωτικά, καθώς δεν τα έβγαζε πέρα μαζί του σε τέτοιες συζητήσεις. Πίστευε ότι ο Γκόρντον υπερέβαλλε, παρ' όλα αυτά δεν του άρεσε να τον κοντράρει. Πώς θα μπορούσε να το κάνει; Ήταν πλούσιος, ενώ ο Γκόρντον ήταν φτωχός. Και πώς να επιχειρηματολογήσεις για το θέμα της φτώχειας, όταν ο άλλος είναι όντως φτωχός;

---

[33] Σ.τ.Μ. Από την Ιστορία του Δικηγόρου (Ιστορίες του Κάντερμπέρι). Η απόδοση του στίχου "if thou be poure, thy brother hateth thee" στα ελληνικά.

«Κι έπειτα, είναι και ο τρόπος που σε αντιμετωπίζουν οι γυναίκες όταν δεν έχεις λεφτά!» συνέχισε ο Γκόρντον. «Ακόμα ένα πρόβλημα με τα αναθεματισμένα τα λεφτά –οι γυναίκες!»

Ο Ράβελστον συγκατάνευσε κάπως στενόχωρα. Αυτό του φαινόταν κάπως πιο λογικό από όσα είχε πει μέχρι εκείνη τη στιγμή ο Γκόρντον. Σκέφτηκε την Ερμιόνη Σλέιτερ, την κοπέλα του. Ήταν εραστές εδώ και δύο χρόνια, δεν τους ένοιαζε όμως ο γάμος. Η Ερμιόνη έλεγε πάντα ότι ήταν "κάτι πολύ κουραστικό". Φυσικά, ήταν πλούσια, δηλαδή η οικογένειά της ήταν. Οι σκέψεις του Ράβελστον έτρεξαν στους απαλούς, νεανικούς της ώμους, που αναδύονταν από τα ρούχα της σαν τη γοργόνα που αναδύεται από τη θάλασσα, στην επιδερμίδα και τα μαλλιά της, ζεστά και ανέμελα σαν ένα σταροχώραφο κάτω από τον ήλιο. Η Ερμιόνη πάντα χασμουριόταν όταν της μιλούσαν για τον Σοσιαλισμό και αρνιόταν ως και να διαβάσει τον Αντίχριστο. "Μη μου μιλάτε για τις κατώτερες τάξεις" συνήθιζε να λέει. "Τους *μισώ*. Βρομάνε". Και ο Ράβελστον τη λάτρευε.

«Βέβαια, οι γυναίκες *είναι* ένα πρόβλημα» παραδέχτηκε.

«Δεν είναι απλά πρόβλημα, κατάρα είναι. Αυτό ισχύει όταν δεν έχεις λεφτά. Μια γυναίκα δεν θέλει ούτε να σε βλέπει, άμα δεν έχεις λεφτά».

«Νομίζω ότι υπερβάλλεις. Τα πράγματα δεν είναι τόσο άσχημα όσο τα λες».

Ο Γκόρντον δεν άκουγε. «Τι αρλούμπες, να μιλάει κανείς για τον Σοσιαλισμό ή οποιαδήποτε άλλη λέξη σε –σμο, όταν οι γυναίκες είναι αυτές ακριβώς που είναι! Το μόνο πράγμα που θέλει μια γυναίκα είναι τα λεφτά. Λεφτά για ένα σπίτι, δυο παιδιά, έπιπλα με δόσεις και μια ασπιδίστρα. Το μόνο αμάρτημα που γνωρίζουν είναι το να μη θέλουν να αρπάξουν το χρήμα όπου το βρουν. Το μόνο κριτήριο μιας γυναίκας για έναν άνδρα είναι το εισόδημά του. Φυσικά δεν το θέτει ακριβώς έτσι. Λέει ότι ο τάδε είναι *τόσο καλός* άνδρας –εννοώντας ότι έχει μπόλικο χρήμα. Αν δεν έχεις χρήμα, δεν είσαι *καλός*. Κατά κάποιο τρόπο, έχεις ατιμαστεί. Έχεις αμαρτήσει. Έχεις αμαρτήσει ενώπιον μιας ασπιδίστρας».

«Πολύ συχνά αναφέρεσαι στις ασπιδίστρες» είπε ο Ράβελστον.

«Έχουν τη σημασία τους» είπε ο Γκόρντον.

Ο Ράβελστον έτριψε τη μύτη του και απόστρεψε το βλέμμα αμήχανος.

«Κοίτα να δεις, Γκόρντον. Ελπίζω να μη σε πειράζει που ρωτάω, αλλά έχεις κοπέλα;»

«Χριστέ μου! Μη μου μιλάς για αυτήν!»

Πάντως, ο ίδιος ο Γκόρντον άρχισε να μιλάει για τη Ρόζμαρι, την οποία ο Ράβελστον δεν είχε συναντήσει ποτέ του. Εκείνη τη στιγμή, ο Γκόρντον δεν μπορούσε ούτε την όψη της Ρόζμαρι να θυμηθεί. Δεν μπορούσε να θυμηθεί πόσο τον λάτρευε και πόσο τη λάτρευε, πόσο ευτυχισμένοι ήταν μαζί στις σπάνιες συναντήσεις τους, με πόση ανοχή αντιμετώπιζε εκείνη τους απαράδεκτους τρόπους του. Δεν θυμόταν τίποτα εκτός από το ότι η Ρόζμαρι αρνιόταν να κοιμηθούν μαζί και ότι ήταν μια βδομάδα που δεν του είχε γράψει. Μέσα στην υγρασία της νύχτας, με το στομάχι φορτωμένο μπύρα, ένιωθε μόνος και παραμελημένος. Η Ρόζμαρι ήταν "σκληρή" απέναντί του –έτσι το έβλεπε. Εντελώς παράλογα, απλά και μόνο γιατί τον ευχαριστούσε να αυτοβασανίζεται και να φέρνει τον Ράβελστον σε αμηχανία, άρχισε να μιλάει για μια φανταστική Ρόζμαρι, έναν χαρακτήρα που είχε μόλις εφεύρει. Την περιέγραψε σαν χοντρόπετση που από τη μία διασκέδαζε μαζί του και από την άλλη τον απεχθανόταν με τον τρόπο της, που τον περιέπαιζε και τον κρατούσε σε απόσταση, αλλά θα έπεφτε στην αγκαλιά του αν ο Γκόρντον είχε λίγα χρήματα παραπάνω. Και ο Ράβελστον, που δεν είχε δει ποτέ του τη Ρόζμαρι, δεν είχε λόγο να μην τον πιστέψει.

«Όμως, Γκόρντον, αυτή η κοπέλα, η δεσποινίς –δεσποινίς Γουότερλου δεν είπες ότι λέγεται;– Ρόζμαρι, δεν ενδιαφέρεται καθόλου για εσένα;»

Ο Γκόρντον ένιωσε κάποιες τύψεις. Δεν μπορούσε να πει ότι η Ρόζμαρι δεν ενδιαφερόταν για το άτομό του.

«Ε, ναι, ενδιαφέρεται. Μπορώ να πω ότι με τον τρόπο της ενδιαφέρεται. Όχι αρκετά όμως, με καταλαβαίνεις. Δεν μπορεί να με δει σοβαρά αν δεν έχω λεφτά. Όλα έχουν να κάνουν με τα λεφτά».

«Μα ειλικρινά, τα χρήματα δεν παίζουν τον μόνο ρόλο, Γκόρντον. Στο κάτω κάτω, υπάρχουν κι άλλα πράγματα».

«Και ποια είναι αυτά; Δεν καταλαβαίνεις ότι όλη η προσωπικότητα ενός άνδρα περιστρέφεται γύρω από τα χρήματα; Το εισόδημά του *αποτελεί* την προσωπικότητά του. Πώς να σε συμπαθήσει μια κοπέλα όταν δεν έχεις λεφτά; Δεν μπορείς να φορέσεις κάτι της προκοπής, δεν μπορείς να τη βγάλεις έξω για φαγητό, να την πας στο θέατρο, να κάνετε εκδρομές το Σαββατοκύριακο, δεν μπορείς να διατηρήσεις ένα ευχάριστο κλίμα ούτε να της κρατήσεις το ενδιαφέρον. Είναι ανοησία να λες ότι δεν μετράνε όλα αυτά. Και βέβαια μετράνε. Αν δεν διαθέτεις χρήμα, δεν έχεις ούτε καν πού να συναντηθείς με την κοπέλα σου. Η Ρόζμαρι κι εγώ συναντιόμαστε πάντα ή στον δρόμο ή σε κάποιο μουσείο. Ζει σε έναν απαίσιο γυναικείο ξενώνα, και η στρίγκλα η σπιτονοικοκυρά μου δεν επιτρέπει γυναίκες στο σπίτι της. Ξέρεις με τι με έχει συνδυάσει η Ρόζμαρι; Με μια ατελείωτη περιπλάνηση σε άθλιους βρεγμένους δρόμους. Βλέπεις τώρα πώς χάνεται η λάμψη από το καθετί χωρίς το χρήμα;»

Ο Ράβελστον ένιωθε στενόχωρα. Θα πρέπει να ήταν φρικτό να μην έχεις λεφτά να βγάλεις έξω την κοπέλα σου. Προσπάθησε να βρει το κουράγιο να πει κάτι, δεν μπόρεσε όμως. Με ανάμικτα συναισθήματα ενοχής και πόθου, οι σκέψεις του ξεστράτισαν στο σώμα της Ερμιόνης, γυμνό σαν ένα ώριμο ζεστό φρούτο. Αν ήταν τυχερός, θα την έβρισκε στο διαμέρισμά του να τον περιμένει. Μετά, σκέφτηκε τους άνεργους στο Μίντλεσμπρο. Η σεξουαλική στέρηση θα ήταν κάτι τρομερό για τους άνεργους.

Πλησίαζαν τώρα στο διαμέρισμα του Ράβελστον, κι εκείνος σήκωσε το βλέμμα προς τα παράθυρα. Ναι, είχαν φως. Η Ερμιόνη ήταν μέσα. Είχε δικό της κλειδί.

Καθώς η απόσταση μέχρι το διαμέρισμα του Ράβελστον μίκραινε, ο Γκόρντον στριμώχτηκε κοντά στον φίλο του. Συνειδητοποιούσε ότι η βραδιά έφτανε στο τέλος τους, και ότι θα έπρεπε να αποχωριστεί τον Ράβελστον, τον οποίο λάτρευε, και να επιστρέψει στο φρικτό μοναχικό του δωμάτιο. Έτσι τελείωναν όλα τα βράδια. Επιστρέφοντας μέσα στο σκοτάδι σε ένα μοναχικό δωμάτιο, ένα κρεβάτι δίχως γυναίκα. Και τώρα ήταν που ο Ράβελστον θα του έλεγε να ανέβει στο διαμέρισμά του, και ο Γκόρντον θα είχε την ηθική υποχρέωση να αρνηθεί. Ποτέ μη μένεις πολλή ώρα με αυτούς που αγαπάς – άλλη μία εντολή των αδέκαρων.

Σταμάτησαν στα σκαλοπάτια. Ο Ράβελστον ακουμπούσε το γαντοφορεμένο χέρι του στις σιδερένιες αιχμές του κιγκλιδώματος.

«Θα ανέβεις πάνω, έτσι;» είπε, όχι ιδιαίτερα πειστικά.

«Όχι, ευχαριστώ, είναι ώρα να πηγαίνω κι εγώ».

Τα δάχτυλα του Ράβελστον έσφιξαν τις αιχμές του κιγκλιδώματος. Έβαλε δύναμη, σαν να ετοιμαζόταν να ανέβει τα σκαλιά, έμεινε όμως στάσιμος. Αμήχανα, κοιτάζοντας πάνω από το κεφάλι του Γκόρντον, είπε:

«Κοίτα, Γκόρντον. Δεν θα παρεξηγηθείς αν πω κάτι;»

«Τι;»

«Να, ξέρεις τώρα. Δεν μου αρέσει αυτή η ιστορία με εσένα και την κοπέλα σου. Δηλαδή, να μην μπορείς να την πας κάπου και όλα αυτά. Είναι απαίσιο».

«Μπα, δεν είναι τίποτα».

Ο Γκόρντον, με το που άκουσε τον Ράβελστον να χρωματίζει ως *απαίσια* την κατάσταση, κατάλαβε ότι το είχε παρακάνει με τις υπερβολές του. Μακάρι να μην του είχε μιλήσει με εκείνο το ανόητο και γεμάτο μοιρολατρία ύφος. Λες κάποια πράγματα για να τα βγάλεις από μέσα σου, και μετά το μετανιώνεις.

«Θα έλεγα ότι ήμουν υπερβολικός» είπε.

«Κοίτα, Γκόρντον. Άσε με να σου δανείσω δέκα λίρες. Έτσι, για να πας την κοπέλα σου κάπου για φαγητό. Ή να κάνετε μια εκδρομή ή κάτι άλλο. Να δεις πόσο διαφορετικά θα είναι τα πράγματα. Δεν θέλω να σκέφτομαι…»

Ο Γκόρντον μόρφασε έντονα. Έκανε ένα βήμα πίσω, σαν να τον είχαν απειλήσει ή προσβάλει. Το τρομερό ήταν ότι είχε μπει στον πειρασμό να δεχτεί την προσφορά του Ράβελστον. Πόσα πράγματα θα μπορούσε να κάνει με τις δέκα λίρες! Πέρασε από μπροστά του μια φευγαλέα εικόνα του εαυτού του και της Ρόζμαρι σε ένα τραπέζι εστιατορίου –μια πιατέλα με σταφύλια και ροδάκινα, ένας σερβιτόρος να σκύβει για να τους περιποιηθεί, ένα παλιό σκούρο κρασί μέσα σε ένα πλεκτό καλάθι.

«Σε καμία περίπτωση!» είπε.

«Πολύ θα ήθελα να το δεχόσουν. Σε βεβαιώνω ότι *θα μου έκανε ευχαρίστηση* να σου δανείσω».

«Ευχαριστώ. Αλλά προτιμώ να κρατήσω τη φιλία μας».

«Δεν νομίζεις ότι αυτό ακούγεται κάπως μικροαστικό;»

«Πιστεύεις ότι θα ήταν *δάνειο*, αν δεχόμουν τις δέκα λίρες; Ούτε σε δέκα χρόνια δεν θα μπορούσα να σου τις ξεπληρώσω».

«Ε, καλά! Δεν θα είχε και τόση σημασία!» Ο Ράβελστον απέστρεψε το βλέμμα του. Τώρα έπρεπε να ξεστομίσει αυτό που του έφερνε αμηχανία, τη μισητή παραδοχή που τόσο συχνά έκανε: «Ξέρεις, έχω αρκετά χρήματα».

«Το ξέρω, και για αυτόν ακριβώς τον λόγο δεν παίρνω δανεικά από εσένα».

«Ξέρεις, Γκόρντον, μερικές φορές είσαι λίγο… αγύριστο κεφάλι».

«Συμφωνώ. Δεν γίνεται να το αποφύγω».

«Εντάξει λοιπόν! Καληνύχτα τότε».

«Καληνύχτα».

Δέκα λεπτά αργότερα, ένα ταξί με επιβάτες τον Ράβελστον και την Ερμιόνη κατευθυνόταν προς τα νότια του Λονδίνου. Μπαίνοντας στο διαμέρισμά του, ο Ράβελστον είχε βρει την Ερμιόνη να λαγοκοιμάται χωμένη σε μια από τις πελώριες πολυθρόνες μπροστά στο τζάκι. Είχε αποκοιμηθεί περιμένοντάς τον, γιατί ήταν συνήθεια της Ερμιόνης, όταν δεν είχε κάτι να κάνει, να την παίρνει ο ύπνος αμέσως, όπου κι αν βρισκόταν, σαν τα ζωάκια. Όσο περισσότερο κοιμόταν, τόσο πιο ζωντανή ένιωθε. Καθώς ο Ράβελστον την πλησίασε, η Ερμιόνη ξύπνησε και τεντώθηκε με νωχελικές κινήσεις, με το στόμα κάπου ανάμεσα σε ένα χαμόγελο κι ένα χασμουρητό, ενώ τα μάγουλα και τα γυμνά της χέρια φέγγιζαν ρόδινα από τη λάμψη της φωτιάς. Συγκρατώντας το χασμουρητό της, τον χαιρέτησε:

«Γεια σου, Φίλιπ! Πού ήσουν τόσες ώρες; Σε περιμένω εδώ και αιώνες».

«Α! Είχα βγει με έναν τύπο. Τον Γκόρντον Κόμστοκ. Δεν νομίζω να τον ξέρεις. Τον ποιητή».

«Ποιητής! Πόσα δανεικά σού ζήτησε;»

«Τίποτα. Δεν είναι τέτοιος άνθρωπος. Για να πω την αλήθεια, δεν έχει ιδέα από λεφτά. Είναι όμως πολύ χαρισματικός, με τον τρόπο του».

«Εσύ και οι ποιητές σου! Φαίνεσαι κουρασμένος, Φίλιπ. Τι ώρα δείπνησες;»

«Βασικά, δεν δείπνησα».

«Δεν δείπνησες; Γιατί;»

«Ε, να, δεν ξέρω αν θα καταλάβεις. Ήταν κάτι σαν αναποδιά».

Και της εξήγησε. Η Ερμιόνη ξέσπασε σε γέλια και ανακάθισε στην πολυθρόνα.

«Φίλιπ! Είσαι χαζούλιακας! Να χάνεις το δείπνο σου, μόνο και μόνο για να μη πληγώσεις αυτόν τον ανθρωπάκο! Πρέπει να φας αμέσως. Και φυσικά η παραδουλεύτρα σου σχόλασε. Γιατί δεν προσλαμβάνεις κανονικούς υπηρέτες, Φίλιπ; Σιχαίνομαι τον τρόπο που ζεις σαν ερημίτης. Θα βγούμε και θα δειπνήσουμε στου Μοντιλιάνι».

«Μα είναι περασμένες δέκα. Θα έχουν κλείσει».

«Ανοησίες! Είναι ανοιχτά μέχρι τις δύο. Θα καλέσω ένα ταξί. Δεν θα κάτσω να σε βλέπω να λιμοκτονείς».

Μέσα στο ταξί είχε γείρει επάνω του, μισοκοιμισμένη ακόμα, με το κεφάλι της να ακουμπάει στο στήθος του. Ο Ράβελστον σκέφτηκε τους άνεργους στο Μίντλεσμπρο, επτά σε ένα δωμάτιο, με είκοσι πέντε σελίνια την εβδομάδα. Μα η αίσθηση του κορμιού της Ερμιόνης τού θύμισε ότι το Μίντλεσμπρο ήταν πολύ μακριά. Κι εξάλλου, πεινούσε τρομερά. Σκέφτηκε το αγαπημένο του γωνιακό τραπέζι στου Μοντιλιάνι και μετά την άθλια παμπ με τα σκληρά καθίσματα, την πολυκαιρισμένη μπόχα της μπύρας και τα μπρούτζινα πτυελοδοχεία. Η Ερμιόνη, νυσταγμένη, του έκανε ακόμα κήρυγμα.

«Φίλιπ, γιατί πρέπει να ζεις τόσο φρικτά;»

«Μα δεν ζω φρικτά».

«Και βέβαια ζεις. Να προσποιείσαι ότι είσαι φτωχός ενώ δεν είσαι, να ζεις σε εκείνο το στενόχωρο διαμέρισμα χωρίς υπηρέτες και να συναναστρέφεσαι όλους αυτούς τους βάρβαρους».

«Ποιους βάρβαρους;»

«Ω! Μα ανθρώπους σαν τον φίλο σου τον ποιητή. Όλους εκείνους που γράφουν για το περιοδικό σου. Το κάνουν μόνο και μόνο για να σου αποσπούν χρήματα. Φυσικά ξέρω ότι είσαι Σοσιαλιστής. Κι εγώ είμαι. Θέλω να πω ότι όλοι είμαστε Σοσιαλιστές πια. Δεν βλέπω όμως τον λόγο να θέλεις να χαρίσεις τα χρήματά σου και να πιάνεις φιλίες με τις κατώτερες τάξεις. Μπορείς να είσαι Σοσιαλιστής *και* να περνάς καλά, αυτό θέλω να πω».

«Ερμιόνη, αγάπη μου, σε παρακαλώ, μην τους αποκαλείς κατώτερες τάξεις».

«Και γιατί όχι; *Είναι* κατώτερες τάξεις, κάνω λάθος;»

«Είναι τόσο απεχθής έκφραση. Δεν μπορείς να τους αποκαλείς εργατική τάξη;»

«Εργατική τάξη, τότε, εφόσον αυτό θέλεις. Όπως και να τους αποκαλέσω όμως, και πάλι βρομάνε».

«Δεν κάνει να μιλάς έτσι» διαμαρτυρήθηκε άτονα.

«Ξέρεις κάτι, Φίλιπ; Μερικές φορές νομίζω ότι *συμπαθείς* τις κατώτερες τάξεις.

«Φυσικά και τις συμπαθώ».

«Τι αηδιαστικό! Απόλυτα αηδιαστικό».

Ησύχασε, ικανοποιημένη που δεν υπήρχε λόγος να το συζητήσουν άλλο. Με τα μπράτσα της τυλιγμένα γύρω του, έμοιαζε με κοιμισμένη σειρήνα. Το κορμί της ανέδιδε θηλυκότητα, μια δυνατή σιωπηρή προπαγάνδα ενάντια σε κάθε αλτρουισμό και δίκαιο.

Είχαν φτάσει στου Μοντιλιάνι, είχαν πληρώσει το ταξί και προχωρούσαν προς την είσοδο του εστιατορίου, όταν ένα σκελετωμένο ανθρώπινο ερείπιο υλοποιήθηκε ξαφνικά μπροστά τους. Ο άνδρας στεκόταν στον δρόμο τους σαν ένα υποτελές ζώο, αποφασισμένος και όμως άτολμος, σαν να φοβόταν ότι ο Ράβελστον θα τον χτυπούσε. Το πρόσωπό του πλησίασε τον Ράβελστον – ένα φρικτό πρόσωπο, άσπρο σαν του ψαριού, με γένια που έφταναν μέχρι τα μάτια. Μέσα από τα σάπια του δόντια σφύριξε τις λέξεις "ένα τσαγάκι,

αφεντικό''. Ο Ράβελστον έκανε πίσω αηδιασμένος. Δεν μπόρεσε να αντιδράσει διαφορετικά. Το χέρι του κινήθηκε αυτόματα στην τσέπη του. Την ίδια όμως στιγμή, η Ερμιόνη τον άρπαξε από το μπράτσο και τον παρέσυρε στο εστιατόριο.

«Αν σε άφηνα, θα χάριζες μέχρι και την τελευταία σου δεκάρα» του είπε.

Κατευθύνθηκαν στο αγαπημένο τους γωνιακό τραπέζι. Η Ερμιόνη τσιμπολογούσε σταφύλια, ο Ράβελστον όμως πεινούσε πολύ. Παράγγειλε το φιλέτο στη σχάρα που ονειρευόταν και μισό μπουκάλι Μποζολέ. Ο παχύς, ασπρομάλλης σερβιτόρος, παλιός φίλος του Ράβελστον, έφερε το αχνιστό φιλέτο. Ο Ράβελστον το έκοψε. Υπέροχα, το κρέας ήταν τρυφερό. Στο Μίντλεσμπρο οι άνεργοι στριμώχνονται στα ρυπαρά κρεβάτια τους, έχοντας φάει ψωμί με μαργαρίνη και τσάι χωρίς γάλα. Καταπιάστηκε με το φιλέτο του με την άγρια χαρά ενός σκύλου που έχει κλέψει ένα αρνίσιο μπούτι.

Ο Γκόρντον κίνησε βιαστικά για το σπίτι. Έκανε κρύο. Ήταν πέντε Δεκεμβρίου –καθαρά χειμώνας πια. *Περιτέμνετε τη σάρκα της ακροβυστίας σας, είπεν ο Κύριος*. Ο υγρός αέρας φυσούσε μανιασμένος μέσα από τα γυμνά δέντρα. *Κοφτά ο χολωμένος αέρας*... Το ποίημα που είχε ξεκινήσει την Τετάρτη, από το οποίο ήταν ήδη ολοκληρωμένες έξι στροφές, ήρθε ξανά στο μυαλό του. Αυτή τη στιγμή δεν του δημιουργούσε απέχθεια. Ήταν παράξενο πόσο τον εμψύχωνε πάντα να μιλάει με τον Ράβελστον. Ακόμα και όταν η κουβέντα τους δεν ήταν ικανοποιητική, ο Γκόρντον έφευγε με την αίσθηση ότι, τέλος πάντων, δεν ήταν και εντελώς αποτυχημένος. Επανέλαβε σιγανά τις έξι τελειωμένες στροφές. Δεν ήταν κι άσχημες, καθόλου άσχημες.

Κατά διαστήματα όμως, κλωθογύριζε στο μυαλό του τα πράγματα που είχε πει στον Ράβελστον. Δεν αποποιούταν τίποτα από όσα του είχε πει. Η ταπείνωση της φτώχειας! Αυτό ακριβώς είναι που δεν μπορούν να καταλάβουν, ούτε και θα καταλάβουν. Όχι τις δυσκολίες –δεν περνάς δύσκολα με δύο λίρες τη βδομάδα, κι αν περνούσες όμως, καμία σημασία δεν θα είχε– αλλά απλά την ταπείνωση, την αναθεματισμένη ταπείνωση, που δίνει στον καθένα το δικαίωμα να σε ποδοπατήσει, *να θέλει* να σε ποδοπατήσει. Ο

Ράβελστον ήταν αρκετά αξιοπρεπής, οπότε δεν γινόταν να το καταλάβει. Πίστευε ότι μπορούσες να είσαι φτωχός, αλλά και πάλι να σου φέρονται ανθρώπινα. Ο Γκόρντον όμως ήξερε καλύτερα. Μπήκε στο σπίτι επαναλαμβάνοντας από μέσα του ότι ήξερε καλύτερα.

Στον δίσκο του χολ βρήκε να τον περιμένει ένα γράμμα. Η καρδιά του σκίρτησε. Οποιοδήποτε γράμμα πλέον του δημιουργούσε αναστάτωση. Ανέβηκε τρία τρία τα σκαλιά, αμπαρώθηκε στο δωμάτιό του και άναψε το γκάζι. Το γράμμα ήταν από τον Ντόρινκ.

Αγαπητέ Κόμστοκ

Τι κρίμα που δεν εμφανίστηκες το Σάββατο. Ήταν κάποιοι που ήθελα να γνωρίσεις. Στο είχαμε πει ότι αυτή τη φορά η συγκέντρωση θα ήταν για το Σάββατο και όχι την Πέμπτη, έτσι δεν είναι; Η γυναίκα μου είναι βέβαιη ότι στο είπε. Τέλος πάντων, οργανώνουμε κι άλλη μία για τις είκοσι τρεις του μήνα, κάτι σαν μάζωξη πριν τα Χριστούγεννα, την ίδια ώρα. Θα έρθεις, έτσι; Μη ξεχάσεις την ημερομηνία αυτή τη φορά

Δικός σου

Πολ Ντόρινκ

Τα σωθικά του Γκόρντον ανακατεύτηκαν. Ώστε έτσι! Ο Ντόρινκ παρίστανε ότι είχε γίνει λάθος –παρίστανε ότι δεν τον είχε προσβάλει. Η αλήθεια ήταν βέβαια ότι δεν μπορούσε να πάει στου Ντόρινκ το Σάββατο, γιατί τα Σάββατα έπρεπε να βρίσκεται στη δουλειά του. Και πάλι όμως, η πρόθεση ήταν που μετρούσε.

Καθώς ξαναδιάβαζε τις λέξεις "κάποιοι που ήθελα να γνωρίσεις", ένιωσε έναν πόνο στην καρδιά. Ανάθεμα την τύχη του! Σκέφτηκε αυτούς που ίσως γνώριζε –εκδότες κουλτουριάρικων περιοδικών, για παράδειγμα. Ίσως και να του έδιναν να κάνει κριτική σε κάποια βιβλία ή να ζητούσαν να δουν τα ποιήματά του ή ένας Θεός ήξερε τι άλλο. Για μια στιγμή μπήκε στον πειρασμό να πιστέψει ότι ο Ντόρινκ έλεγε την αλήθεια. Στο κάτω κάτω, μπορεί και να του *είχαν* πει ότι η συγκέντρωση ήταν για το Σάββατο και όχι για την Πέμπτη. Όχι

όμως! Ούτε που θα καθόταν να το σκεφτεί. Πάλεψε και νίκησε τον πειρασμό. Οι Ντόρινκ τον *είχαν* προσβάλει επίτηδες. Και τον είχαν προσβάλει, επειδή ήταν φτωχός. Αν είσαι φτωχός, οι άλλοι σε προσβάλλουν. Αυτό ήταν το ακλόνητο πιστεύω του Γκόρντον.

Πλησίασε το τραπέζι, ενώ έκανε κομματάκια το γράμμα του Ντόρινκ. Η ασπιδίστρα ήταν εκεί, στη γλάστρα της, με τη μουντή πρασινάδα της, ασθενική, κακάσχημη. Κάθισε και τραβώντας τη γλάστρα κοντά του, την κοίταξε σαν να την εκτιμούσε. Ένα οικείο μίσος υπέβοσκε ανάμεσα σε αυτόν και την ασπιδίστρα. «Θα σε σκοτώσω, αναθεματισμένη» ψιθύρισε στα σκονισμένα φύλλα της.

Μετά έψαξε ανάμεσα στα χαρτιά του, μέχρι που βρήκε ένα καθαρό. Έπιασε τον στυλογράφο του και με τα επιμελή μικρά του γράμματα έγραψε ακριβώς στη μέση του χαρτιού:

Αγαπητέ Ντόρινκ

Όσον αφορά το γράμμα σου: άντε πνίξου.

Τα σέβη μου

Γκόρντον Κόμστοκ

Το παράχωσε σε έναν φάκελο, έγραψε τη διεύθυνση του παραλήπτη κι έτρεξε αμέσως να αγοράσει γραμματόσημα από τον αυτόματο πωλητή. Απόψε κιόλας θα το ταχυδρομούσε. Αυτά τα πράγματα τα βλέπεις διαφορετικά με το φως της ημέρας. Έριξε το γράμμα στο γραμματοκιβώτιο. Έτσι λοιπόν, άλλος ένας φίλος είχε χαθεί ανεπιστρεπτί.

6ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Τι ιστορία κι αυτή με τις γυναίκες! Τι κουραστική υπόθεση! Κρίμα που δεν μπορούμε να κάνουμε μακριά τους ή τουλάχιστον να λειτουργούμε σαν τα ζώα –ολιγόλεπτη άγρια ηδονή και μήνες παγερής αγαμίας. Πάρτε για παράδειγμα τον αρσενικό φασιανό. Πηδάει στις πλάτες των θηλυκών χωρίς να ζητήσει ή να πάρει την άδεια. Δεν προλαβαίνει να τελειώσει τη δουλειά του και το έχει ήδη ξεχάσει. Ούτε που προσέχει πια τα θηλυκά. Τα αγνοεί ή απλά τα ραμφίζει όταν εκείνα πλησιάσουν το φαγητό του. Ούτε και του επιβάλλεται να συντηρεί τα παιδιά του. Τυχερέ φασιανέ! Πόσο διαφέρεις από τον κυρίαρχο της δημιουργίας, που παλεύει πάντα με τη μνήμη και τη συνείδησή του!

Ετούτη τη βραδιά ο Γκόρντον ούτε που προσποιήθηκε ότι θα έκανε λίγη δουλειά. Αμέσως μετά το φαγητό βγήκε και πάλι έξω. Περπατούσε προς τα νότια με κάπως αργά βήματα και σκεφτόταν το θέμα των γυναικών. Ήταν μια ήπια βραδιά, είχε όμως και καταχνιά. Πάντως θύμιζε φθινόπωρο και όχι χειμώνα. Ήταν Τρίτη, και του είχαν απομείνει τέσσερα σελίνια και τέσσερις πένες. Αν ήθελε, θα μπορούσε να πάει στο Κράιτον. Ο Φλάξμαν κι η παρέα του θα ήταν σίγουρα εκεί και θα έπιναν. Το Κράιτον όμως, που του φάνταζε παραδεισένιο όταν δεν είχε λεφτά, τον κούραζε και τον αηδίαζε όταν είχε τη δυνατότητα να το επισκεφτεί. Μισούσε την κλεισούρα και τη μπύρα που πότιζε το μαγαζί, μισούσε καθετί εκεί μέσα που ερχόταν σε επαφή με τα μάτια, τη μύτη και τα αυτιά του, μια κατάφωρη προσβλητική βαρβατίλα. Δεν υπήρχαν

καθόλου γυναίκες, εκτός από τη σερβιτόρα πίσω από τον πάγκο, με το πρόστυχο χαμόγελο που έμοιαζε να υπόσχεται τα πάντα και τίποτα.

Γυναίκες, γυναίκες! Η ασάλευτη καταχνιά στην ατμόσφαιρα μεταμόρφωνε τους περαστικούς σε φαντάσματα, κάτω όμως από το φως που διαχεόταν από τους φανοστάτες, διέκρινες κοριτσίστικα πρόσωπα. Ο Γκόρντον σκέφτηκε τη Ρόζμαρι, μετά τις γυναίκες γενικά, και ξανά τη Ρόζμαρι. Τη σκεφτόταν όλο το απόγευμα. Τον είχε κατακλύσει μια μνησικακία καθώς σκεφτόταν το μικροκαμωμένο εύρωστο κορμί της, που δεν είχε αξιωθεί να δει γυμνό. Πόσο αναθεματισμένα άδικο είναι από τη μία να σφύζουμε από βασανιστικές ορμές και από την άλλη να μας απαγορεύεται να τις ικανοποιήσουμε! Γιατί να υπομένει τη στέρηση κάποιος, απλά και μόνο επειδή δεν έχει λεφτά; Γιατί να στερείται αυτό που είναι τόσο φυσικό, αναγκαίο και αναφαίρετο ανθρώπινο δικαίωμα;

Καθώς βάδιζε στον σκοτεινό δρόμο, μέσα στον ψυχρό αποχαυνωτικό αέρα, ένιωσε μια παράξενη ελπίδα να φουντώνει στο στήθος του. Είχε την αίσθηση ότι ένα γυναικείο κορμί ίσως και να τον περίμενε μέσα στο σκοτάδι. Κι όμως, ήξερε ότι δεν υπήρχε γυναίκα να τον περιμένει, ούτε καν η Ρόζμαρι. Είχαν περάσει πια οκτώ ημέρες από το τελευταίο της γράμμα. Η μουσίτσα! Οκτώ ολόκληρες ημέρες χωρίς γράμμα! Ενώ ήξερε πόσο σημαντικά τού ήταν τα γράμματά της! Υπήρχε άραγε πιο τρανή απόδειξη για την αδιαφορία της, για το ότι ο Γκόρντον, με τη φτώχεια, την ατημελησιά του και τις συχνά επαναλαμβανόμενες ερωτήσεις του σχετικά με την αγάπη της, της προκαλούσε ενόχληση; Το πιθανότερο ήταν να μην του ξαναγράψει. Τον είχε βαρεθεί, γιατί ήταν αδέκαρος. Τι άλλο θα μπορούσε να περιμένει κανείς; Δεν είχε δικαίωμα πάνω της. Στέρηση χρημάτων, στέρηση δικαιωμάτων. Στην τελική, τι συνδέει μια γυναίκα με έναν άνδρα πέρα από τα λεφτά του;

Μια κοπέλα, μόνη της, ερχόταν προς το μέρος του. Την προσπέρασε κάτω από το φως της λάμπας. Το κορίτσι ανήκε στην εργατική τάξη, ήταν γύρω στα δεκαοκτώ, δεν φορούσε καπέλο, το πρόσωπό της έμοιαζε με άγριο ρόδο. Εκείνη, με το που κατάλαβε ότι την κοιτούσε, απέστρεψε το κεφάλι βιαστικά. Φοβόταν να συναντήσει το βλέμμα του. Κάτω από το μαλακό αδιάβροχο με τη ζώνη στη μέση, τα νεανικά της λαγόνια πρόβαλλαν ευλύγιστα,

καλοσχηματισμένα. Ο Γκόρντον μπήκε στον πειρασμό να γυρίσει και να την ακολουθήσει. Ποιο το όφελος όμως; Θα το έβαζε στα πόδια ή θα φώναζε έναν αστυνομικό. *Και η κόμη μου η ξανθή, γκρίζα τώρα έχει γενεί,*[34]σκέφτηκε. Είχε φτάσει τα τριάντα κι έδειχνε να έχει ήδη ξεθωριάσει. Ποια γυναίκα της προκοπής θα γύριζε να τον κοιτάξει;

Αυτή η ιστορία με τις γυναίκες! Λες να σκεφτόταν διαφορετικά αν είχε παντρευτεί; Μα, ήταν από χρόνια ορκισμένος εργένης. Ο γάμος δεν είναι παρά μία παγίδα που σου στήνει ο θεός του χρήματος. Καταπίνεις το δόλωμα και αμέσως παγιδεύεσαι και βρίσκεσαι αλυσοδεμένος σε μια "καλή" δουλειά μέχρι να σε πάνε στο νεκροταφείο του Κένσαλ Γκριν. Και τι ζωή που κάνεις! Νόμιμες ερωτικές συνευρέσεις κάτω από τη σκιά της ασπιδίστρας, βόλτα το καροτσάκι του μωρού, μοιχεία στα μουλωχτά. Και μετά να ανακαλύπτει η συμβία σου τις απιστίες σου και να σου σπάει μια κρυστάλλινη καράφα στο κεφάλι.

Πάντως, ο Γκόρντον αντιλαμβανόταν ότι κατά κάποιον τρόπο ο γάμος είναι μια αναγκαιότητα. Αν το να παντρεύεσαι αποτελεί κάτι κακό, η εναλλακτική είναι χειρότερη. Για μια στιγμή ευχήθηκε να ήταν παντρεμένος, σαν να αποζητούσε τις δυσκολίες, τα βάσανα, την πραγματικότητα του γάμου. Ενός γάμου που οφείλει να είναι παντοτινός, και στα καλά και στα άσχημα, και στα πλούτη και στη φτώχεια, μέχρι ο θάνατος να χωρίσει αυτούς που ο Θεός ένωσε. Το παλαιό χριστιανικό πρότυπο –γάμος που σφυρηλατείται μέσω της μοιχείας. Γίνε άπιστος αν δεν μπορείς να κάνεις διαφορετικά, αλλά έχε τουλάχιστον την αξιοπρέπεια να παραδεχτείς ότι είσαι *μοιχός*. Άντε παρατήστε μας με αυτές τις γλυκανάλατες αμερικανιές για αδελφές ψυχές. Κάνε το κέφι σου και μετά τρύπωσε στο σπίτι σου με τους χυμούς του απαγορευμένου φρούτου να στάζουν ακόμα από τα μουστάκια σου, και δέξου τις συνέπειες. Δέξου να σου σπάνε στο κεφάλι κρυστάλλινες καράφες, να σε τριβελίζουν, να σου σερβίρουν καμένο φαγητό, να τσιρίζουν τα παιδιά, να βροντάνε και να αστράφτουν οι πεθερές. Λες να είναι καλύτερα όλα αυτά από τη φρικιαστική

[34] Σ.τ.Μ. Αναφορά στον Τζορτζ Πιλ (1556-1596) και στους στίχους ενός ποιήματος που έγραψε για τη στρατιωτική αφοσίωση.

ελευθερία; Τουλάχιστον, με αυτόν τον τρόπο θα καταλάβαινες ότι ζεις πραγματικά τη ζωή.

Όπως κι αν έχουν αυτά τα πράγματα όμως, πώς να παντρευτείς με δύο λίρες τη βδομάδα; Λεφτά, λεφτά, συνέχεια τα λεφτά! Και το ανάθεμα είναι πως, πέρα από τον γάμο, δεν γίνεται να κάνεις μια σχέση της προκοπής. Οι σκέψεις του Γκόρντον έτρεξαν πίσω, στα δέκα χρόνια της ενήλικης ζωής του. Γυναικεία πρόσωπα πέρασαν από τη μνήμη του. Καμιά δεκαριά θα ήταν, κοκότες όλες τους. *Σαν πτώμα δίπλα σε άλλο πτώμα ξαπλωμένος.*[35] Μα κι όταν δεν ήταν κοκότες, ακόμα και τότε, οι εμπειρίες του ήταν ελεεινές, πάντα ελεεινές. Πάντα ξεκινούσαν με ένα είδος ψυχρού υπολογισμού και κατέληγαν σε κακιασμένες, ανάλγητες λιποταξίες. Κι αυτό, πάλι με το χρήμα είχε να κάνει. Χωρίς το χρήμα, δεν μπορείς να είσαι ευθύς στις συναλλαγές σου με τις γυναίκες. Γιατί χωρίς το χρήμα δεν μπορείς να διαλέξεις, πρέπει να αρκεστείς στον σωρό. Και μετά, φυσικά, πρέπει να απαλλαγείς από αυτές. Η σταθερότητα, όπως και κάθε άλλη αρετή, έχει την αποτίμησή της σε χρήμα. Και μόνο που είχε επαναστατήσει ενάντια στο παντοδύναμο χρήμα και δεν σκόπευε να νοικοκυρευτεί σε μια "καλή" δουλειά –κάτι που καμία γυναίκα δεν θα μπορέσει ποτέ να καταλάβει– αυτό είχε χρωματίσει όλες του τις σχέσεις με μια παροδικότητα, μια εξαπάτηση. Εφόσον είχε αποκηρύξει το χρήμα, όφειλε να αποκηρύξει και τις γυναίκες. Δύο είναι οι εναλλακτικές που έχεις: ή υπηρετείς τον θεό του χρήματος ή περνάς τη ζωή σου χωρίς γυναίκες. Και οι δύο εναλλακτικές ήταν εξίσου αδύνατες.

Από τον παράδρομο ακριβώς μπροστά του, μια λευκή αχτίνα φωτός έκοβε την ομίχλη, και ακουγόταν μια οχλοβοή μικροπωλητών. Ήταν η Λάτον Ρόαντ, όπου δύο απογεύματα μέσα στη βδομάδα στήνεται η υπαίθρια αγορά. Ο Γκόρντον στράφηκε αριστερά, για να περάσει μέσα από την αγορά. Έκανε συχνά αυτή τη διαδρομή. Ο δρόμος ήταν τόσο ασφυκτικά γεμάτος κόσμο που με δυσκολία κατάφερνες να τρυπώσεις και να ελιχθείς στον όλο σκουπίδια από λαχανόφυλλα διάδρομο ανάμεσα στους πάγκους. Κάτω από τη λάμψη των ηλεκτρικών γλόμπων, οι πραμάτειες των πάγκων φωσφόριζαν ζωηρά χρώματα –ροδαλά σφαχτάρια, σωροί από πορτοκάλια και μπρόκολα,

[35] Σ.τ.Μ. Αναφορά στη συλλογή "Τα Άνθη του Κακού" του Μποντλέρ.

κουνέλια που τα γυάλινα μάτια τους τα έκαναν να μοιάζουν βαλσαμωμένα, ζωντανά χέλια σε εμαγιέ λεκάνες, ξεπουπουλιασμένα πουλερικά να κρέμονται στη σειρά, με τα γυμνά τους στήθη προτεταμένα, σαν γυμνοί φρουροί σε παρέλαση. Το κέφι του Γκόρντον έφτιαξε κάπως. Του άρεσε ο θόρυβος, η κίνηση, η ζωντάνια. Όποτε αντικρίζεις μια υπαίθρια αγορά, ξέρεις ότι υπάρχει ακόμα κάποια ελπίδα για την Αγγλία. Ακόμα κι εδώ όμως ένιωθε τη μοναξιά του. Κοπέλες συνωστίζονταν παντού, σε παρέες των τεσσάρων ή πέντε. Γυρόφερναν σαν τις μύγες τους πάγκους με τα φτηνιάρικα εσώρουχα ενώ αντάλλασσαν κουβεντολόι και ξέφρενα γέλια με τους νεαρούς που τις ακολουθούσαν. Καμιά τους δεν είχε μάτια για τον Γκόρντον, που περπατούσε ανάμεσά τους σαν να ήταν αόρατος, αν εξαιρούσες το γεγονός ότι παραμέριζαν για να τον αποφύγουν. Α! Για κοίτα εκεί! Άθελά του σχεδόν, σταμάτησε. Τρεις κοπέλες έσκυβαν αποφασισμένα πάνω από μια στοίβα εσώρουχα. Τα πρόσωπά τους ήταν κοντά το ένα με το άλλο –τρία νεανικά πρόσωπα, που κάτω από το έντονο φως θύμιζαν ένα θύσανο φλοξάκια ή αγριογαρύφαλλα. Η καρδιά του Γκόρντον σκίρτησε. Σιγά μην του χάριζαν έστω κι ένα βλέμμα! Η μια τους σήκωσε τα μάτια. Α! Βιαστικά, σαν να προσβλήθηκε, η κοπέλα απέστρεψε το βλέμμα. Ένα αχνορόδινο χρώμα έβαψε τα μάγουλά της. Η σεξουαλική πείνα που διάβασε στα μάτια του Γκόρντον την τρόμαξε. *Φεύγουν μακριά μου εκείνοι που κάποτε με αναζητούσαν*.

Ο Γκόρντον συνέχισε τον δρόμο του. Μακάρι να ήταν εδώ η Ρόζμαρι! Την είχε ήδη συγχωρήσει που δεν του είχε γράψει. Ας ήταν εδώ, και θα της συγχωρούσε οτιδήποτε. Γιατί γνώριζε πόσα σήμαινε για αυτόν, γιατί μόνο εκείνη, ανάμεσα σε όλες τις γυναίκες, ήταν ικανή να τον σώσει από τον εξευτελισμό της μοναξιάς του.

Και τότε σήκωσε το βλέμμα ψηλά και είδε κάτι που έκανε την καρδιά του να αναπηδήσει. Απέστρεψε αμέσως το βλέμμα. Για μια στιγμή νόμισε πως ήταν της φαντασίας του. Όμως όχι! *Ήταν* η Ρόζμαρι!

Η Ρόζμαρι κατηφόριζε τον διάδρομο ανάμεσα στους πάγκους, σε μια απόσταση είκοσι με τριάντα γιάρδες μακριά του. Έμοιαζε λες και η λαχτάρα του την είχε υλοποιήσει. Δεν τον είχε δει. Ερχόταν προς το μέρος του με σβέλτα βήματα ανάμεσα στους πάγκους και το σκουπιδομάνι. Το πρόσωπό της ίσα

που διακρινόταν κάτω από ένα επίπεδο μαύρο καπέλο που φορούσε γυρτό πάνω από τα μάτια της, σαν το ψάθινο καπέλο των σχολιαρόπαιδων του Χάροου.

Την πλησίασε βιαστικά φωνάζοντας το όνομά της.

«Ρόζμαρι! Ε! Ρόζμαρι!»

Ένας άνδρας με μπλε ποδιά, που πασπάτευε κάτι μπακαλιάρους πάνω από έναν πάγκο, στράφηκε και τον κοίταξε. Η Ρόζμαρι δεν τον άκουσε εξαιτίας της φασαρίας. Φώναξε το όνομά της ξανά.

«Ρόζμαρι! Ε! Ρόζμαρι!»

Τώρα τους χώριζαν μόνο ελάχιστες γιάρδες. Η Ρόζμαρι σήκωσε ξαφνιασμένη το βλέμμα.

«Γκόρντον! Τι γυρεύεις εδώ;»

«*Εσύ*, τι γυρεύεις εδώ;»

«Ερχόμουν να σε συναντήσω».

«Μα πώς ήξερες ότι θα με έβρισκες εδώ;»

«Δεν το ήξερα. Απλά πάντα κάνω αυτή τη διαδρομή. Κατεβαίνω στον σταθμό του Κάμντεν Τάουν».

Κάποιες φορές, η Ρόζμαρι πήγαινε να δει τον Γκόρντον στη Γουίλομπεντ Ρόαντ, και τότε η κυρία Γουίσμπιτς τον πληροφορούσε ξινισμένα ότι "μια νεαρή είχε έρθει να τον δει", κι ο Γκόρντον κατέβαινε κι έβγαιναν να κάνουν έναν περίπατο. Η σπιτονοικοκυρά δεν επέτρεπε στη Ρόζμαρι να μπει στο σπίτι, ούτε καν στον προθάλαμο. Αυτός ήταν ο κανονισμός. Θα νόμιζε κανείς ότι οι "νεαρές" ήταν πανούκλα, και μόνο από τον τρόπο που η κυρία Γουίσμπιτς μιλούσε για αυτές. Ο Γκόρντον έπιασε το μπράτσο της Ρόζμαρι κι έκανε να την τραβήξει στην αγκαλιά του.

«Ρόζμαρι! Τι χαρά που σε ξαναβλέπω! Ήμουν τόσο φρικτά μόνος! Γιατί άργησες τόσο να έρθεις;»

Η Ρόζμαρι του ξέφυγε και τραβήχτηκε μακριά του. Κάτω από το λοξό της καπέλο, του έριξε μια ματιά σαν να του είχε θυμώσει.

«Άσε με να φύγω, τώρα! Είμαι πολύ θυμωμένη μαζί σου. Μετά το απαίσιο γράμμα που μου έστειλες, ήμουν σχεδόν αποφασισμένη να μην έρθω».

«Ποιο απαίσιο γράμμα;»

«Ξέρεις πολύ καλά».

«Όχι, δεν ξέρω. Τέλος πάντων, πάμε να φύγουμε από εδώ, πάμε κάπου να μιλήσουμε. Έλα».

Έπιασε το μπράτσο της, εκείνη όμως τραβήχτηκε ξανά, αλλά συνέχισε να περπατάει δίπλα του. Έκανε πιο μικρά αλλά πιο σβέλτα βήματα, και καθώς προχωρούσε δίπλα του, έμοιαζε με κάτι μικροσκοπικό, ζωηρό και νεαρό, σαν ένα όλο ζωντάνια ζωάκι, για παράδειγμα ένα σκιουράκι, που χοροπηδούσε δίπλα του. Στην πραγματικότητα, το ύψος της ήταν λίγο πιο κάτω από του Γκόρντον, και στην ηλικία ήταν μόνο κάτι μήνες μικρότερή του. Κανένας όμως δεν θα την περιέγραφε σαν μια γεροντοκόρη που κόντευε τα τριάντα, αν και για αυτό ακριβώς επρόκειτο. Η Ρόζμαρι ήταν δυνατή, ευλύγιστη, με πυκνά μαύρα μαλλιά, ένα μικρό γωνιώδες πρόσωπο και έντονα τονισμένα φρύδια, ένα πρόσωπο που συναντάς στα πορτρέτα του δέκατου έκτου αιώνα. Όταν την πρωτοέβλεπες να βγάζει το καπέλο της, σε έπιανε μια έκπληξη, γιατί στην κορυφή του κεφαλιού της, τρεις άσπρες τρίχες ξεχώριζαν ανάμεσα στις μαύρες σαν ασημένια νήματα. Το να μην τη νοιάζει να της βγάλει, ήταν μια τυπική συμπεριφορά για τη Ρόζμαρι. Έβλεπε ακόμα τον εαυτό της σαν ένα πολύ νεαρό κορίτσι, κι έτσι την έβλεπαν όλοι. Παρ' όλα αυτά, αν την κοιτούσες από πολύ κοντά, διέκρινες τα σημάδια του χρόνου στο πρόσωπό της.

Ο Γκόρντον περπατούσε με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, τώρα που η Ρόζμαρι βρισκόταν στο πλευρό του. Ένιωθε περήφανος που ήταν δίπλα του. Ο κόσμος την κοιτούσε, οπότε κοιτούσε και αυτόν. Τώρα πια δεν ήταν αόρατος για τις γυναίκες. Όπως πάντα, η Ρόζμαρι ήταν ντυμένη όμορφα. Αποτελούσε μυστήριο πώς τα κατάφερνε με μισθό τέσσερις λίρες τη βδομάδα. Του άρεσε ιδιαίτερα το καπέλο που φορούσε –ένα από εκείνα τα λοξά τσόχινα που τότε έρχονταν στη μόδα και θύμιζαν τον ιερατικό μπερέ. Είχε έναν τόνο ανεμελιάς. Ήταν δύσκολο να το περιγράψει, όμως η κλίση που έκανε προς τα εμπρός ταίριαζε με τις πίσω καμπύλες της Ρόζμαρι.

«Μου αρέσει το καπέλο σου» είπε.

Παρά τη θέλησή της, ένα χαμογελάκι έσκασε στα χείλη της.

«*Είναι* αρκετά όμορφο» του απάντησε, δίνοντας με το χέρι μια μικρή ώθηση στο καπέλο.

Πάντως, ακόμα προσποιούταν ότι ήταν θυμωμένη. Φρόντιζε να μην αγγίζονται τα σώματά τους. Με το που έφτασαν στο τέρμα των πάγκων και βρέθηκαν πια στον κυρίως δρόμο, σταμάτησε και τον κοίταξε σοβαρά.

«Τι έχεις κατά νου γράφοντάς μου τέτοιου είδους γράμματα;»

«Τι είδους;»

«Που λες ότι σου ράγισα την καρδιά».

«Μα το έκανες».

«Έτσι λες εσύ».

«Δεν ξέρω, πάντως έτσι νιώθω».

Τα λόγια του Γκόρντον ειπώθηκαν μισοαστεία, όμως την έκαναν να τον κοιτάξει προσεκτικά –το χλωμό, ταλαιπωρημένο του πρόσωπο, τα ατημέλητα μαλλιά του, τη γενική παραμελημένη του εμφάνιση. Αμέσως η καρδιά της μαλάκωσε, παρά ταύτα έσμιξε τα φρύδια της. Γιατί *δεν έμπαινε στον κόπο* να φροντίσει τον εαυτό του; Αυτό βασάνιζε τη σκέψη της. Τώρα, τα σώματά τους είχαν πλησιάσει. Ο Γκόρντον την έπιασε από τους ώμους. Του επέτρεψε να το κάνει και βάζοντας τα μικρόσωμα χέρια της γύρω του, τον έσφιξε με στοργή αλλά και αγανάκτηση μαζί.

«Γκόρντον, *είσαι* άθλιος!» είπε.

«Γιατί είμαι άθλιος;»

«Γιατί δεν μπαίνεις στον κόπο να φροντίσεις τον εαυτό σου; Μοιάζεις με σκιάχτρο. Κοίτα τα φρικτά παλιόρουχα που φοράς!»

«Ταιριάζουν στην κατάστασή μου. Ξέρεις, δεν μπορείς να ντυθείς με ευπρέπεια με δύο λίρες τη βδομάδα».

«Αυτός δεν είναι λόγος να κυκλοφορείς με ρετάλια. Κοίτα αυτό το κουμπί στο σακάκι σου, έχει σπάσει στα δύο!»

Πασπάτεψε το σπασμένο κουμπί, και μετά ξαφνικά, παραμέρισε την ξέθωρη γραβάτα του. Από γυναικείο ένστικτο είχε μαντέψει ότι έλειπαν τα κουμπιά από το πουκάμισό του.

«*Αυτό ακριβώς!* Ούτε ένα κουμπί. Γκόρντον, είσαι φρικτός!»

«Στο είπα ότι δεν με απασχολούν τέτοια πράγματα. Η ψυχή μου είναι πάνω από κουμπιά και τα σχετικά».

«Μα γιατί δεν μου τα δίνεις να στα ράψω; Αχ! Γκόρντον. Ούτε που ξυρίστηκες σήμερα. Είσαι απελπισία. Θα μπορούσες τουλάχιστον να μπαίνεις στον κόπο να ξυρίζεσαι κάθε πρωί».

«Δεν με παίρνει να ξυρίζομαι κάθε πρωί» είπε πεισματικά.

«Τι εννοείς, Γκόρντον: Δεν κοστίζει να ξυρίζεσαι, έτσι δεν είναι;»

«Και βέβαια κοστίζει. Τα πάντα κοστίζουν. Η καθαριότητα, η αξιοπρέπεια, η ενέργεια, ο αυτοσεβασμός –τα πάντα. Όλα έχουν να κάνουν με το χρήμα. Δεν στο έχω πει ένα εκατομμύριο φορές;»

Τον πίεσε ξανά στα πλευρά –ήταν απρόσμενα δυνατή– και έσμιξε τα φρύδια μελετώντας το πρόσωπό του, όπως μια μητέρα κοιτάζει ένα μουτρωμένο παιδί που αγαπάει πολύ.

«*Πόσο* ανόητη είμαι!» του είπε.

«Τι εννοείς;»

«Είμαι ανόητη που σε αγαπάω».

«Με αγαπάς;»

«Φυσικά. Το ξέρεις. Σε λατρεύω. Ανοησία μου».

«Τότε πάμε κάπου σκοτεινά. Θέλω να σε φιλήσω».

«Τι ωραία να σε φιλάει κάποιος που δεν έχει καν ξυριστεί!»

«Να μια καινούρια εμπειρία για εσένα».

«Όχι, Γκόρντον. Δεν θα είναι κάτι καινούριο, αφού πάνε δύο χρόνια που σε γνωρίζω».

«Όπως κι αν έχει, πάμε».

Βρήκαν ένα σχεδόν σκοτεινό δρομάκι στην πίσω μεριά των σπιτιών. Σε τέτοια μέρη διαδραματίζονταν όλες τους οι ερωτοτροπίες. Μόνο στους δρόμους μπορούσαν να έχουν προσωπική ζωή. Πίεσε τους ώμους της στα τραχιά υγρά νοτισμένα τούβλα του τοίχου. Η Ρόζμαρι έστρεψε γεμάτη προσδοκία το πρόσωπό της προς το μέρος του και τον κράτησε σφιχτά με την άγρια στοργή ενός παιδιού. Κι όμως, όλη αυτή την ώρα, παρόλο που τα σώματά τους ήταν κολλημένα το ένα στο άλλο, έμοιαζε λες και ανάμεσά τους παρεμβαλλόταν μια ασπίδα. Η Ρόζμαρι τον φίλησε αθώα, όπως θα έκανε ένα παιδί, γιατί ήξερε ότι εκείνος περίμενε να τον φιλήσει. Έτσι γινόταν πάντα. Ήταν σπάνιες οι φορές που ο Γκόρντον κατάφερνε να ξυπνήσει μέσα της κάτι που προμήνυε ερωτική διέγερση, κάτι που όμως η Ρόζμαρι έδειχνε να έχει λησμονήσει μετά από λίγο, κι εκείνος να είναι αναγκασμένος κάθε φορά να ξεκινάει από την αρχή. Η αίσθηση του μικρού, καλοσχηματισμένου γυναικείου κορμιού απέπνεε κάτι αμυντικό. Ήταν λες και η Ρόζμαρι από τη μία ήθελε κι από την άλλη φοβόταν να ανακαλύψει τι σήμαινε η σαρκική αγάπη. Πίστευε πως θα κατέστρεφε τη νεότητά της, τον νεανικό, άφυλο κόσμο στον οποίο είχε επιλέξει να ζει.

Ο Γκόρντον αποτράβηξε τα χείλη του και της είπε:

«Με αγαπάς;»

«Φυσικά, χαζούλη. Γιατί με ρωτάς πάντα το ίδιο πράγμα;»

«Μου αρέσει να σε ακούω να το λες. Κατά κάποιο τρόπο, ποτέ δεν είμαι σίγουρος μέχρι να σε ακούσω να το λες».

«Μα, γιατί;»

«Ε, καλά. Μπορεί να άλλαξες γνώμη. Έτσι κι αλλιώς, δεν είμαι ακριβώς η απάντηση στην προσευχή μιας παρθένου κόρης. Είμαι τριάντα χρονών και ο χρόνος έχει αφήσει τα σημάδια του πάνω μου».

«Μη γίνεσαι παράλογος, Γκόρντον! Αν σε άκουγε κανείς, θα πίστευε ότι είσαι εκατό χρονών. Το ξέρεις ότι έχουμε την ίδια ηλικία».

«Ναι, αλλά σε εσένα δεν φαίνονται τα σημάδια του χρόνου».

Έτριψε το μάγουλό της πάνω στο δικό του, νιώθοντας την αγριάδα από το αξύριστο πηγούνι του. Τα σώματά τους αγγίζονταν. Ο Γκόρντον σκέφτηκε τα δύο χρόνια που την επιθυμούσε, τα δύο χρόνια που δεν την είχε δική του. Με τα χείλη του σχεδόν στο αυτί της, της ψιθύρισε:

«Θα κοιμηθείς *ποτέ* μαζί μου;»

«Ναι, θα γίνει κι αυτό κάποτε. Όχι τώρα. Κάποτε».

«Πάντα έτσι λες. Το "κάποτε" κρατάει δύο χρόνια τώρα».

«Το ξέρω. Δεν μπορώ να κάνω διαφορετικά».

Πίεσε την πλάτη της στον τοίχο, της έβγαλε το παράδοξο καπέλο και έχωσε το πρόσωπό του στα μαλλιά της. Ήταν βασανιστήριο. Να την έχει τόσο κοντά του και να μην έχει τίποτα. Της ανασήκωσε το πηγούνι, προσπαθώντας να διακρίνει τα χαρακτηριστικά του προσώπου της μέσα στο σκοτάδι.

«Πες ότι θα το κάνεις, Ρόζμαρι. Πες το, κορίτσι μου!»

«Το ξέρεις ότι θα το κάνω *κάποτε*».

«Ναι, αλλά όχι *κάποτε* –τώρα. Δεν εννοώ αυτή τη στιγμή, σύντομα όμως. Όταν θα μας δοθεί η ευκαιρία. Πες ότι θα το κάνεις!»

«Δεν μπορώ. Δεν μπορώ να υποσχεθώ».

«Πες το *ναι*, Ρόζμαρι. Σε παρακαλώ!»

«Όχι».

Χαϊδεύοντας ακόμη το αόρατο πρόσωπό της, απάγγειλε:

«Veuillez le dire donc selon, que vous estes benigne et doulche, car se doulx mot n' est pas si long, qu' il vous face mal en la bouche».[36]

«Τι πάει να πει αυτό;»

Το μετάφρασε:

---

[36] Σ.τ.Μ. Στίχοι του Γάλλου ποιητή Φρανσουά Βιγιόν, (1431-1463). Θεωρείται πρόδρομος των Καταραμένων ποιητών.

«Ελάτε λοιπόν, πείτε το μόνη, εσείς που είστε περίτρανα καλή, γιατί αυτή η γλυκιά λέξη δεν είναι τόση που να σας πονέσει για να βγει».

«Δεν μπορώ, Γκόρντον. Απλά, δεν μπορώ».

«Πες το *ναι*, Ρόζμαρι, κορίτσι μου. Σίγουρα είναι το ίδιο εύκολο με το *όχι*».

«Όχι, δεν είναι. Εσύ το βλέπεις εύκολο. Είσαι άντρας. Είναι διαφορετικά για μια γυναίκα».

«Πες το *ναι*, Ρόζμαρι! "Ναι"! –τόσο εύκολη λέξη. Εμπρός, πες το τώρα. "Ναι"!»

«Αν σε άκουγε κανείς, θα νόμιζε πως μαθαίνεις σε κάποιον παπαγάλο να μιλάει, Γκόρντον».

«Ω, πια! Μην κάνεις αστειάκια με τέτοια θέματα».

Δεν ωφελούσε να μαλώνουν. Σύντομα, είχαν βγει και πάλι στον δρόμο και περπατούσαν προς τα νότια. Κατά κάποιον τρόπο, από τις σβέλτες, στητές κινήσεις της Ρόζμαρι, από τον αέρα που αποπνέει μια κοπέλα που ξέρει πώς να προσέχει τον εαυτό της αλλά και να βλέπει τη ζωή σε γενικές γραμμές σαν ένα αστείο, θα μπορούσε κανείς να μαντέψει την ανατροφή της και το πνευματικό της επίπεδο. Ήταν το νεότερο παιδί μιας από εκείνες τις πολυπληθείς οικογένειες που βρίσκεις αραιά και πού στις μεσαίες τάξεις. Δεκατέσσερα παιδιά είχε συνολικά ο πατέρας –ένας επαρχιακός δικηγόρος. Κάποιες από τις αδελφές της Ρόζμαρι ήταν παντρεμένες, κάποιες ήταν δασκάλες ή είχαν γραφεία δακτυλογράφησης. Τα αγόρια βρίσκονταν στον Καναδά, σε φυτείες τσαγιού στην Κεϋλάνη, σε απροσδιόριστα τάγματα στον Ινδικό Στρατό. Σαν όλες τις γυναίκες που έζησαν μια περιπετειώδη παιδική ηλικία, η Ρόζμαρι ήθελε να παραμείνει παιδί. Κι αυτός ήταν ο λόγος που είχε μείνει τόσο ανώριμη σεξουαλικά. Είχε κρατήσει τη ζωηρή άφυλη ατμόσφαιρα της μεγάλης οικογένειας μέχρι αργά στη ζωή της, όπως επίσης είχε ενστερνιστεί το πνεύμα της ευγενούς άμιλλας και της ανοχής. Ήταν βαθύτατα μεγαλόψυχη, ανίκανη να ασκήσει ψυχολογική βία. Ανεχόταν οτιδήποτε από τον Γκόρντον, τον οποίον λάτρευε. Ακριβώς λόγω του αποθέματος μεγαλοψυχίας που τη διέκρινε, ποτέ, σε αυτά τα δύο χρόνια της γνωριμίας τους, δεν τον κατηγόρησε που δεν επιχειρούσε να κερδίσει ένα κανονικό εισόδημα.

Ο Γκόρντον τα αντιλαμβανόταν όλα αυτά. Τώρα όμως σκεφτόταν άλλα πράγματα. Στις χλωμές λίμνες που σχημάτιζε το φως των φανοστατών, δίπλα στη μικρόσωμη ευπρεπή Ρόζμαρι ένιωθε άχαρος, ατημέλητος και βρώμικος. Ευχόταν να είχε ξυριστεί το πρωί. Στα κρυφά, έβαλε το χέρι στην τσέπη του και ψηλάφισε τα χρήματα που είχε εκεί, με τον ενδόμυχο φόβο –τον κατέτρεχε συνεχώς αυτός ο φόβος– ότι μπορεί να είχε χάσει κάποιο νόμισμα. Πάντως, μπορούσε να νιώσει τις εγκοπές ενός σχήματος, του κύριου νομίσματος που διέθετε αυτή τη στιγμή. Τέσσερα σελίνια και τέσσερις πένες. Προφανώς και δεν μπορούσε να την πάει κάπου για να δειπνήσουν. Θα έπρεπε να αρκεστούν στο να πηγαινοέρχονται άσκοπα στους δρόμους ή στην καλύτερη περίπτωση να μπουν σε ένα Λάιονς για καφέ. Φρίκη! Πώς να βρεις μια στάλα διασκέδαση όταν δεν έχεις δεκάρα επάνω σου; Είπε με κατήφεια:

«Φυσικά και όλα καταλήγουν στα λεφτά».

Στην ξαφνική αυτή παρατήρηση, η Ρόζμαρι στράφηκε και τον κοίταξε έκπληκτη.

«Τι εννοείς με το όλα καταλήγουν στα λεφτά;»

«Εννοώ ότι τίποτα δεν πηγαίνει καλά στη ζωή μου. Πάντα είναι τα λεφτά, τα λεφτά. Αυτά κρύβονται πίσω από το καθετί. Και κυρίως, αυτά βρίσκονται ανάμεσά μας. Αυτός είναι και ο λόγος που δεν με αγαπάς πραγματικά. Σαν να υπάρχει μια μεμβράνη από λεφτά ανάμεσά μας, και τη νιώθω κάθε φορά που σε φιλάω».

«Τα λεφτά! Τι *σχέση* έχουν τα λεφτά, Γκόρντον;»

«Με όλα έχουν σχέση τα λεφτά. Αν είχα περισσότερα, θα με αγαπούσες περισσότερο».

«Φυσικά και δεν θα το έκανα! Για ποιο λόγο να το έκανα;»

«Δεν θα μπορούσες να κάνεις διαφορετικά. Δεν καταλαβαίνεις ότι αν είχα περισσότερα λεφτά, θα άξιζα περισσότερο την αγάπη σου; Κοίτα με τώρα! Κοίτα το πρόσωπό μου, κοίτα τα ρούχα μου, κοίτα οτιδήποτε πάνω μου. Έχεις την εντύπωση ότι θα ήμουν έτσι αν έβγαζα δύο χιλιάδες λίρες τον χρόνο; Αν είχα περισσότερα λεφτά, θα ήμουν διαφορετικός».

«Αν ήσουν διαφορετικός, δεν θα σε αγαπούσα».

«Άλλη χαζομάρα! Δες το έτσι τότε: Αν ήμασταν παντρεμένοι, θα κοιμόσουν μαζί μου;»

«Μα τι ερωτήσεις είναι αυτές που κάνεις! Φυσικά και θα κοιμόμουν. Διαφορετικά, ποιο νόημα θα είχε ο γάμος μας;»

«Τότε, αν υποθέσουμε ότι είχα ένα αξιοπρεπές εισόδημα, *θα* με παντρευόσουν;»

«Τι ωφελεί να το κουβεντιάζουμε, Γκόρντον; Το ξέρεις ότι δεν έχουμε την οικονομική δυνατότητα για να παντρευτούμε».

«Ναι, αλλά *αν* είχαμε, θα το έκανες;»

«Δεν ξέρω, ναι, θα το έκανα».

«Τα βλέπεις; Αυτό σου έλεγα –τα λεφτά!»

«Όχι, Γκόρντον, όχι! Δεν είναι δίκαιο αυτό που κάνεις! Διαστρεβλώνεις τα λόγια μου».

«Δεν είναι έτσι. Στο βάθος της καρδιάς σου έχει ριζώσει αυτή η ιστορία με τα λεφτά. Κάθε γυναίκα το ίδιο κάνει. Τώρα θα ευχόσουν να έχω μια *καλή δουλίτσα*, έτσι δεν είναι;»

«Όχι όπως το εννοείς εσύ. Φυσικά και θα ήθελα να κερδίζεις περισσότερα χρήματα».

«Και πιστεύεις ότι θα έπρεπε να έχω μείνει στη Νέα Αλβιόνα, έτσι; Να είμαι εκεί και να γράφω τώρα διαφημιστικά για τη Σάλτσα Κιου Τι και τα Τραγανά Δημητριακά Τρουγουίτ για το πρωινό. Αυτό δεν θα ήθελες;»

«Όχι, δεν θα το ήθελα. Δεν είπα ποτέ μου κάτι τέτοιο».

«Το σκέφτηκες όμως. Κάθε γυναίκα αυτό θα σκεφτόταν».

Γινόταν ολότελα άδικος και το ήξερε. Ποτέ της δεν είχε πει –προφανώς ήταν ανίκανη να το πει– ότι θα έπρεπε να επιστρέψει στη Νέα Αλβιόνα. Προς το παρόν όμως δεν ήθελε καν να είναι δίκαιος. Ακόμα τον έτσουζε η σεξουαλική του απογοήτευση. Με ένα είδος μελαγχολικής θριαμβολογίας, σκέφτηκε ότι σε τελευταία ανάλυση είχε δίκιο. Το ζήτημα των χρημάτων ήταν που στεκόταν

εμπόδιο ανάμεσά τους. Τα λεφτά, τα λεφτά, πάντα τα λεφτά! Ξέσπασε μεταξύ σοβαρού και αστείου:

«Γυναίκες! Πόσο γελοιοποιούν κάθε μας ιδέα! Γιατί κανείς δεν μπορεί να κάνει μακριά τους, και κάθε γυναίκα τούς κάνει όλους να πληρώνουν το ίδιο τίμημα. "Πέτα την αξιοπρέπειά σου και βγάλε περισσότερα λεφτά" –αυτό λένε οι γυναίκες. "Πέτα την αξιοπρέπειά σου, γλείψε τις μπότες του αφεντικού κι αγόρασέ μου ένα καλύτερο γούνινο παλτό από αυτό που φοράει η γειτόνισσα". Κάθε άνδρας γύρω σου έχει γαντζωμένη στον λαιμό του μια αναθεματισμένη γυναίκα, σαν τη γοργόνα, που τον τραβάει κάτω κι όλο και πιο κάτω, σε μια φρικτή ημιανεξάρτητη βιλίτσα στο Πούτνεϊ, με έπιπλα σε δόσεις, ραδιόφωνο και μια ασπιδίστρα στο παράθυρο. Οι γυναίκες είναι αυτές που κάνουν αδύνατη την πρόοδο. Όχι ότι πιστεύω στην πρόοδο» συμπλήρωσε μάλλον ανεπιτυχώς.

«Τι εντελώς *χαζομάρες* είναι αυτά που λες, Γκόρντον! Σαν να φταίνε οι γυναίκες για το καθεστί!»

«Αυτές φταίνε τελικά. Γιατί οι γυναίκες είναι που πιστεύουν στο σύστημα των χρημάτων. Και οι άνδρες υπακούνε. Έτσι πρέπει να κάνουν, κι ας μην το πιστεύουν. Οι γυναίκες είναι που συντηρούν το σύστημα. Οι γυναίκες και οι βίλες τους στο Πούτνεϊ και τα γούνινα παλτά τους και τα μωρά τους και οι ασπιδίστρες τους».

«*Δεν* είναι οι γυναίκες, Γκόρντον! Δεν εφηύραν οι γυναίκες το χρήμα, έτσι;»

«Τι σημασία έχει ποιος το εφηύρε; Το θέμα είναι ότι οι γυναίκες το λατρεύουν. Η γυναίκα έχει αναπτυγμένο ένα απόκρυφο αίσθημα για το χρήμα. Το καλό και το κακό στο μυαλό μιας γυναίκας σημαίνει χρήμα και έλλειψη χρήματος. Πάρε παράδειγμα εμένα κι εσένα. Δεν θέλεις να κοιμηθείς μαζί μου, απλά και μόνο επειδή δεν έχω λεφτά. Ναι, αυτός *είναι* ο λόγος. (Της έσφιξε το μπράτσο για να την κάνει να σωπάσει). Το παραδέχτηκες μόλις ένα λεπτό πριν. Κι αν είχα ένα αξιοπρεπές εισόδημα, αύριο κιόλας θα έπεφτες στο κρεβάτι μαζί μου. Δεν είναι επειδή είσαι ιδιοτελής. Δεν θέλεις να σε *πληρώσω* για να κοιμηθείς μαζί μου. Δεν είναι τόσο ωμός ο λόγος. Έχεις όμως αυτό το βαθύ μυστικιστικό αίσθημα ότι κατά κάποιον τρόπο, ένας άνδρας χωρίς λεφτά δεν σου αξίζει. Είναι

ανίκανος, κάτι σαν μισός άνδρας –έτσι νιώθεις. Ο Ηρακλής, θεός της δύναμης και του πλούτου –θα το βρεις στον Λεμπριέρ[37]. Οι γυναίκες συντηρούν τις κάθε είδους μυθολογίες. Γυναίκες!»

«Γυναίκες!» επανέλαβε σε διαφορετικό τόνο η Ρόζμαρι. «Απεχθάνομαι τον τρόπο με τον οποίο οι άνδρες μιλάνε πάντα για τις *γυναίκες*. "Οι *γυναίκες* κάνουν αυτό" και "οι *γυναίκες* κάνουν εκείνο" –λες και όλες οι γυναίκες είναι ίδιες ακριβώς!»

«Και βέβαια είναι ίδιες όλες οι γυναίκες! Τι ζητάει η κάθε γυναίκα πέρα από ένα σταθερό εισόδημα, δύο μωρά και μια ημιανεξάρτητη βίλα στο Πούτνεϊ με μια ασπιδίστρα στο παράθυρο;»

«Ω, πια! Εσύ και οι ασπιδίστρες σου!»

«Το αντίθετο, οι ασπιδίστρες *σας*. Εσείς είσαστε το φύλο που τις καλλιεργεί».

Η Ρόζμαρι του ζούληξε το μπράτσο και ξέσπασε σε γέλια. Ήταν αλήθεια υπερβολικά καλόκαρδη. Εξάλλου, ό,τι και αν της έλεγε, ήταν τόσο κατάφωρες ανοησίες που ούτε καν την εκνεύριζε. Οι ρητορείες του Γκόρντον εναντίον των γυναικών ήταν στην πραγματικότητα ένα είδος παράδοξου αστείου. Όντως, το όλο θέμα του πολέμου των φύλων δεν ήταν παρά ένα αστείο. Για τον ίδιο λόγο, έχει πλάκα να παριστάνεις τον φεμινιστή ή αντιφεμινιστή ανάλογα με το φύλο σου. Καθώς συνέχιζαν να περπατούν, έπιασαν να διαφωνούν έντονα σχετικά με το αιώνιο και ανόητο ερώτημα του Άνδρα σε αντιπαράθεση με τη Γυναίκα. Τα επιχειρήματά τους πάνω στο ακανθώδες ζήτημα –γιατί, κάθε φορά που συναντιόνταν, καταπιάνονταν με αυτό– ήταν πάντα ίδια σχεδόν. Οι άνδρες είναι αγριάνθρωποι και οι γυναίκες άκαρδες. Κι επίσης, οι γυναίκες ήταν πάντα υποχείρια και καλώς είναι υποχείρια. Και πάρε για παράδειγμα την υπομονετική

[37] Σ.τ.Μ Ο Τζον Λεμπριέρ (1765-1824) ήταν Άγγλος κλασικιστής, γνωστός για τα λεξικά του και τις κατατάξεις του σε θέματα κλασσικής ιστορίας και μυθολογίας. Το ότι ο Ηρακλής είναι ο θεός του πλούτου από τον οποίο αντλεί τη δύναμή του, είναι καθαρά μύθευμα του Γκόρντον.

Γκριζέλντα[38], και δες τη Λαίδη Άστορ[39], και τι έχεις να πεις για την πολυγαμία και τις χήρες στον Ινδουισμό[40], και τι να λέμε τώρα για τους καιρούς της Μητέρας Πάνκχερστ[41], τότε που κάθε γυναίκα που σεβόταν τον εαυτό της φορούσε ποντικοπαγίδες στις ζαρτιέρες της και δεν μπορούσε να κοιτάξει έναν άνδρα χωρίς να νιώθει το δεξί της χέρι να την τρώει να χρησιμοποιήσει ένα μαχαίρι για να τον ευνουχίσει;[42]

Ο Γκόρντον και η Ρόζμαρι δεν κουράζονταν να μάχονται ο καθένας για το δίκαιο της άποψής του. Ο ένας γελούσε εύθυμα με τις παραδοξολογίες του άλλου. Ο πόλεμος μεταξύ τους ήταν χαρούμενος. Ακόμα κι όταν διαφωνούσαν, περπατούσαν πιασμένοι αγκαζέ, νιώθοντας ευχαρίστηση καθώς τα σώματά τους ακουμπούσαν μεταξύ τους. Ήταν ευτυχισμένοι, ο ένας έβρισκε τον άλλον ένα αιώνιο αστείο και κάτι πάντα πολύτιμο.

Τώρα, μια μπλε και κόκκινη ομίχλη από φωτισμό νέον διαφαινόταν σε κάποια απόσταση. Είχαν φτάσει στις αρχές της Τότεναμ Κορτ Ρόαντ. Ο Γκόρντον έπιασε τη Ρόζμαρι από τη μέση και την έκανε να στραφεί προς τα δεξιά, σε έναν σκοτεινιασμένο παράδρομο. Ένιωθαν τόσο ευτυχισμένοι μαζί που έπρεπε να φιληθούν. Στάθηκαν κάτω από τη λάμπα του δρόμου,

---

[38] Σ.τ.Μ. Η Υπομονετική Γκριζέλντα είναι χαρακτήρας μυθοπλασίας σε μεσαιωνικά μυθιστορήματα. Γνωστή για την υπομονή της και τη συζυγική της αφοσίωση.

[39] Σ.τ.Μ. Η Λαίδη Άστορ, (1879-1964) Βρετανίδα πολιτικός, ήταν η πρώτη γυναίκα που κατέλαβε έδρα στο Βρετανικό Κοινοβούλιο το 1919.

[40] Σ.τ.Μ. Αναφέρεται στο έθιμο σάτι της Ινδουιστικής θρησκείας, όπου η γυναίκα καίγεται θυσιάζοντας τον εαυτό της πάνω στη νεκρική πυρά του αποθανόντος συζύγου της. Στην Ινδία, με νομοθετική πράξη, από το 1987 είναι παράνομο το να ωθείς ή να ενθαρρύνεις κάποιον να διαπράξει σάτι.

[41] Σ.τ.Μ. Η Έμελιν Πάνκχερστ (1858-1928) ήταν η διοργανώτρια του φεμινιστικού κινήματος (σουφραζέτες) στη Μεγάλη Βρετανία παλεύοντας για το δικαίωμα ψήφου των γυναικών. Ίδρυσε την Κοινωνική και Πολιτική Ένωση Γυναικών. Ένα μήνα μετά τον θάνατό της, το Κοινοβούλιο απέδωσε στις γυναίκες το πλήρες δικαίωμα ψήφου.

[42] Σ.τ.Μ. Οι ποντικοπαγίδες και τα μαχαίρια είναι μια σατιρική αναφορά στις τακτικές της Κοινωνικής και Πολιτικής Ένωσης Γυναικών που περιλάμβαναν το να ρίχνουν οξύ μέσα σε γραμματοκιβώτια, να σπάνε παράθυρα, να βανδαλίζουν γήπεδα του γκολφ.

κολλημένοι ο ένας πάνω στον άλλον, γελώντας ακόμα, δύο εχθροί στήθος με στήθος. Η Ρόζμαρι έτριψε το μάγουλό της πάνω στο μάγουλο του Γκόρντον.

«Γκόρντον, είσαι ένας αξιαγάπητος παλιογάιδαρος! Δεν μπορώ να μην σε αγαπάω, κι ας έχεις αξύριστο πηγούνι και όλα τα υπόλοιπα!»

«Αλήθεια το λες;»

«Αλήθεια πραγματικά».

Με τα χέρια της ακόμα γύρω του, έγειρε το σώμα της προς τα πίσω πιέζοντας την κοιλιά της πάνω του με έναν αθώα ηδονικό τρόπο.

«*Αξίζει* να ζει κανείς, έτσι δεν είναι Γκόρντον;»

«Ώρες ώρες».

«Μακάρι να μπορούσαμε να συναντιόμαστε λίγο πιο συχνά! Κάποιες φορές, κάνω βδομάδες να σε δω».

«Το ξέρω. Είναι απαίσιο. Αν ήξερες πόσο μισώ τα μοναχικά μου βράδια!»

«Είναι σαν να μη μένει χρόνος για τίποτα. Δεν φεύγω από το φρικτό γραφείο πριν να πάει επτά το βράδυ. Εσύ, Γκόρντον, τι κάνεις τις Κυριακές;»

«Θεέ μου! Σέρνομαι μέσα στη μιζέρια, όπως κάνουν όλοι».

«Γιατί να μην κανονίσουμε να πάμε μια βόλτα στην εξοχή κάποια στιγμή; Έτσι, θα είχαμε όλη τη μέρα δική μας. Να το κανονίζαμε, ας πούμε, την επόμενη Κυριακή;»

Τα λόγια της Ρόζμαρι του έφεραν κρυάδες. Θυμήθηκε ξανά το θέμα των χρημάτων, που για μισή ώρα τουλάχιστον είχε καταφέρει να διώξει από το μυαλό του. Ένα ταξιδάκι στην εξοχή θα κόστιζε, πολύ περισσότερο από όσο μπορούσε να αντέξει η τσέπη του. Απάντησε με επιφύλαξη, μεταθέτοντας την πρόταση της Ρόζμαρι σε μια απροσδιόριστη στιγμή:

«Φυσικά, δεν είναι κι άσχημα στο Ρίτσμοντ Παρκ τις Κυριακές. Ή και στο Χάμπστεντ Χιθ. Και ειδικά αν βρεθείς εκεί το πρωί προτού αρχίσει να μαζεύεται κόσμος».

«Ω! Μα ας πάμε στην πραγματική εξοχή! Για παράδειγμα, κάπου στο Σάρεϊ ή στο Μπέρνχαμ Μπίτσις. Είναι τόσο όμορφα αυτή την εποχή του χρόνου, με

όλα τα νεκρά φύλλα στο έδαφος, και μπορείς να περπατάς όλη μέρα χωρίς να συναντήσεις ψυχή. Θα κάνουμε πεζοπορία για μίλια και μετά θα γευματίσουμε σε μια παμπ. Θα περάσουμε υπέροχα. Ας το κάνουμε!»

Ανάθεμα! Η ιστορία με τα λεφτά ερχόταν πάλι στο προσκήνιο. Ένα ταξιδάκι, ακόμα και μέχρι το Μπέρνχαμ Μπίτσις, θα κόστιζε τουλάχιστον δέκα σελίνια. Έκανε βιαστικά έναν μαθηματικό υπολογισμό. Ίσως να κατάφερνε να εξοικονομήσει πέντε σελίνια και η Τζούλια θα του "δάνειζε" άλλα πέντε. Θα του *έδινε* άλλα πέντε, ήταν το σωστό. Την ίδια στιγμή θυμήθηκε τον όρκο που είχε κάνει, εκείνον που ανανέωνε συνεχώς και δεν τηρούσε ποτέ: να μη "δανειστεί" λεφτά από την Τζούλια. Είπε, το ίδιο ανέμελα όπως και πριν:

«Καλά *θα* ήταν. Νομίζω ότι θα μπορούσαμε να το κανονίσουμε. Θα σου πω σίγουρα μέσα στη βδομάδα, έτσι κι αλλιώς».

Βγήκαν από τον παράδρομο, ακόμα πιασμένοι αγκαζέ. Υπήρχε μια παμπ στη γωνία. Η Ρόζμαρι στάθηκε στις μύτες των ποδιών της και, στηριζόμενη στο μπράτσο του Γκόρντον, κατάφερε να κοιτάξει πάνω από το μισό του κρυσταλλωμένου από τον πάγο τζαμιού.

«Κοίτα, Γκόρντον! Έχει ένα ρολόι εκεί μέσα. Είναι σχεδόν εννέα και μισή. Δεν πεθαίνεις της πείνας;»

«Όχι» ήρθε η άμεση και ψευδής απάντηση.

«Εγώ πεινάω. Πεθαίνω της πείνας. Ας πάμε κάπου να τσιμπήσουμε».

Ξανά τα λεφτά! Λίγο ακόμα, και θα έπρεπε να της ομολογήσει ότι είχε πάνω του όλα κι όλα τέσσερα σελίνια και τέσσερις πένες, μήπως και καταφέρει να περάσει μέχρι την Παρασκευή.

«Δεν πάει κάτω ούτε μπουκιά» είπε. «Ίσως όμως να έπινα κάτι, θα έλεγα. Ας πάμε για έναν καφέ ή κάτι ανάλογο. Νομίζω πως θα καταφέρουμε να βρούμε ανοιχτό ένα Λάιονς».

«Αχ! Μην πάμε σε Λάιονς! Ξέρω ένα καλό ιταλικό εστιατόριο, λίγο παρακάτω είναι. Θα πάρουμε σπαγγέτι ναπολιτάνα και ένα μπουκάλι κόκκινο κρασί. Λατρεύω το σπαγγέτι. Έλα, πάμε!»

Η καρδιά του βούλιαξε. Δεν ωφελούσε. Θα έπρεπε να το παραδεχτεί. Ένα γεύμα στο ιταλικό εστιατόριο δεν θα κόστιζε λιγότερο από πέντε σελίνια για δύο άτομα. Είπε κακόκεφα σχεδόν:

«Βασικά, είναι ώρα να γυρίσω σπίτι».

«Ω, Γκόρντον! Κιόλας; Γιατί;»

«Ωραία, λοιπόν! Αν *θέλεις* να ξέρεις, το μόνο που έχω επάνω μου είναι τέσσερα σελίνια και τέσσερις πένες. Και πρέπει να μου κρατήσουν ως την Παρασκευή».

Η Ρόζμαρι σταμάτησε απότομα. Ήταν τόσο θυμωμένη που του τσίμπησε το μπράτσο με όλη της τη δύναμη, σαν να επεδίωκε να τον πονέσει και να τον τιμωρήσει.

«Γκόρντον, *είσαι* γάιδαρος! Είσαι εντελώς ανόητος! Είσαι ο πιο αδιανόητα ανόητος που συνάντησα ποτέ μου!»

«Και γιατί είμαι ανόητος;»

«Γιατί, τι σημασία έχει αν έχεις λεφτά! *Εγώ* είμαι που *σου* ζητάω να δειπνήσεις μαζί *μου*».

Ελευθέρωσε το χέρι του από το δικό της και στάθηκε παράμερα. Δεν ήθελε να την κοιτάξει καταπρόσωπο.

«Τι πράγμα; Νομίζεις ότι θα πήγαινα σε ένα εστιατόριο και θα σε άφηνα να πληρώσεις το φαγητό μου;»

«Μα, γιατί να μην το κάνω;»

«Γιατί δεν μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο. Δεν γίνεται».

«"Δεν γίνεται". Ώρες είναι να πεις "δεν είναι έντιμο". *Ποιο πράγμα* "δεν γίνεται";»

«Το να σε αφήσω να μου πληρώσεις το φαγητό. Ο άνδρας πληρώνει για τη γυναίκα, δεν πληρώνει η γυναίκα για τον άνδρα».

«Ω, Γκόρντον! Μήπως ζούμε στην εποχή της βασίλισσας Βικτόρια;»

«Ναι, ζούμε όσον αφορά αυτά τα θέματα. Οι ιδέες δεν αλλάζουν τόσο γρήγορα».

«Οι *δικές μου* ιδέες όμως έχουν αλλάξει».

«Όχι, δεν έχουν αλλάξει. Νομίζεις πως έχουν, δεν έχουν όμως. Ανατράφηκες ως γυναίκα και δεν μπορείς παρά να συμπεριφέρεσαι έτσι, όσο και να θέλεις να κάνεις διαφορετικά».

«Μα, τι θέλεις τέλος πάντων να πεις με το *να συμπεριφέρεσαι έτσι*;»

«Στο λέω, κάθε γυναίκα είναι ίδια όσον αφορά αυτό το θέμα. Μια γυναίκα απεχθάνεται τον άνδρα που εξαρτάται από αυτήν και τρώει τα λεφτά της. Μπορεί να λέει ότι δεν της προκαλεί απέχθεια, μπορεί να *σκέφτεται* ότι δεν τον απεχθάνεται, όμως το κάνει. Δεν γίνεται διαφορετικά. Αν σε άφηνα να μου πληρώσεις το φαγητό, θα *με* απεχθανόσουν».

Είχε αποστρέψει το πρόσωπό του. Ήξερε πόσο ελεεινά φερόταν, έπρεπε όμως με κάποιον τρόπο να τα πει αυτά τα πράγματα. Ένιωθε πολύ έντονα ότι ο κόσμος –ακόμα και η Ρόζμαρι– θα έπρεπε να τον απεχθάνεται επειδή ήταν φτωχός. Δεν μπορούσε να το βγάλει από πάνω του αυτό. Τον αυτοσεβασμό του μόνο με έναν τρόπο μπορούσε να τον διατηρήσει: με την άτεγκτη και ζηλότυπη αυτονομία.

Αυτή τη φορά η Ρόζμαρι ήταν πραγματικά στενοχωρημένη. Τον έπιασε από το μπράτσο, αναγκάζοντάς τον να στρέψει το πρόσωπο και να την αντικρύσει. Με μια επίμονη κίνηση, θυμωμένη και ταυτόχρονα ζητώντας να αγαπηθεί, πίεσε το στήθος της επάνω του.

«Γκόρντον! Δεν σου επιτρέπω να λες τέτοια πράγματα. Πώς είναι δυνατόν να λες ότι θα ένιωθα ποτέ μου απέχθεια για εσένα;»

«Δεν θα μπορούσες να κάνεις διαφορετικά, αν σε απομυζούσα».

«Να με απομυζούσες! Τι εκφράσεις χρησιμοποιείς! Πώς θα με απομυζείς αν με αφήσεις να πληρώσω για μία και μοναδική φορά το φαγητό σου;»

Ο Γκόρντον μπορούσε να νιώσει τα μικρά της στήθη, στητά και στρογγυλά, να ακουμπούν κάτω από το στέρνο του. Η Ρόζμαρι σήκωσε τα μάτια και τον κοίταξε σμίγοντας τα φρύδια, δεν απείχε όμως από το να βάλει τα κλάματα.

Σκεφτόταν πως ήταν ιδιότροπος, παράλογος, σκληρός. Η φυσική της εγγύτητα, όμως, είχε αποσπάσει την προσοχή του Γκόρντον. Αυτή τη στιγμή, το μόνο που μπορούσε να θυμηθεί ήταν ότι σε όλα αυτά τα δύο χρόνια, δεν του είχε δοθεί ποτέ. Του είχε στερήσει το μοναδικό που είχε πράγματι σημασία. Τι ωφελούσε να προσποιείται ότι τον αγαπούσε όταν έκανε πίσω στο μοναδικό ουσιώδες; Με ένα είδος πένθιμης ευχαρίστησης, πρόσθεσε:

«Κατά κάποιον τρόπο, όντως με απεχθάνεσαι. Ω, ναι! Το ξέρω ότι με αγαπάς. Τελικά όμως δεν μπορείς να με πάρεις στα σοβαρά. Με βλέπεις σαν ένα είδος αστείου. Με αγαπάς, από την άλλη όμως δεν είμαι απολύτως αντάξιός σου –αυτό ακριβώς νιώθεις».

Ήταν όσα είχε πει και πρωτύτερα, με τη διαφορά ότι τώρα τα εννοούσε ή τα έλεγε σαν να τα εννοούσε. Η Ρόζμαρι του φώναξε μέσα στα δάκρυά της:

«Δεν νιώθω έτσι, Γκόρντον, δεν νιώθω έτσι! Το *ξέρεις* πως δεν νιώθω έτσι!»

«Και βέβαια το νιώθεις. Αυτός είναι και ο λόγος που δεν θέλεις να κοιμηθείς μαζί μου. Δεν στο είπα και πρωτύτερα;»

Τον κοίταξε λίγο ακόμα και μετά έχωσε το πρόσωπό της στο στήθος του τόσο απότομα λες και έσκυβε για να αποφύγει ένα χτύπημα. Έφταιγε ότι την είχαν πιάσει τα κλάματα. Έκλαψε στο στήθος του, νιώθοντας θυμωμένη μαζί του, μισώντας τον. Κι όμως, είχε γαντζωθεί επάνω του σαν το παιδί. Αυτός ο παιδιάστικος τρόπος που είχε κολλήσει επάνω του, σαν ένα απλό αντρικό στέρνο για να θρηνήσει, ήταν που πείραξε περισσότερο τον Γκόρντον. Με ένα είδος μίσους προς τον εαυτό του, θυμήθηκε τις άλλες γυναίκες που έκλαψαν γέρνοντας με τον ίδιο τρόπο στο στήθος του. Το να κάνει τις γυναίκες να κλαίνε έμοιαζε το μοναδικό που μπορούσε να καταφέρει μαζί τους. Με τα χέρια του γύρω από τους ώμους της, τη χάιδεψε αδέξια, προσπαθώντας να την παρηγορήσει.

«Κατάφερες να με κάνεις να κλάψω!» κλαψούρισε νιώθοντας απέχθεια για τον εαυτό της.

«Συγγνώμη! Ρόζμαρι, αγάπη μου! Μην κλαις, *σε παρακαλώ*, μην κλαις».

«Λατρεμένε μου, Γκόρντον! *Γιατί* πρέπει να μου φέρεσαι τόσο σκληρά;»

«Συγγνώμη! Συγγνώμη! Είναι στιγμές που με ξεπερνάει».

«Γιατί όμως; Γιατί;»

Είχε πάψει να κλαίει. Έχοντας βρει κάπως την αυτοκυριαρχία της, τραβήχτηκε από πάνω του και άρχισε να ψάχνει κάτι να σκουπίσει τα μάτια της. Κανείς από τους δύο δεν είχε ένα μαντήλι πάνω του. Με μια ανυπόμονη κίνηση, σκούπισε τα μάτια της με την ανάστροφη της παλάμης.

«Πόσο κουτοί γινόμαστε πάντα! Λοιπόν, Γκόρντον! Για μια φορά, *δείξου* καλός. Πάμε στο εστιατόριο να φάμε και άσε με να πληρώσω εγώ».

«Όχι».

«Μόνο αυτή τη φορά. Ας αφήσουμε στην άκρη αυτή την ιστορία με τα λεφτά. Κάντο μόνο για να με ευχαριστήσεις».

«Σου λέω ότι δεν μπορώ να κάνω κάτι τέτοιο. Δεν μπορώ να αθετήσω τις αρχές μου».

«Μα τι εννοείς με το να μην αθετήσεις τις αρχές σου;»

«Έχω κηρύξει πόλεμο στο χρήμα και πρέπει να τηρήσω τους κανόνες. Ο πρώτος κανόνας είναι να μην δεχτώ ποτέ ελεημοσύνη».

«Ελεημοσύνη! Ω, Γκόρντον! Είσαι πράγματι κουτός!»

Του ζούληξε ξανά τα πλευρά. Ήταν ένα σημάδι ειρήνης. Δεν τον καταλάβαινε, ίσως και να μην τον καταλάβαινε ποτέ. Παρ' όλα αυτά, τον αποδεχόταν όπως ήταν, χωρίς καν να διαμαρτύρεται ενάντια στον παραλογισμό. Καθώς ανασήκωσε το πρόσωπό της για να δεχτεί το φιλί του, ο Γκόρντον πρόσεξε ότι τα χείλη της είχαν τη γεύση αλατιού. Ένα δάκρυ είχε κυλήσει μέχρι εκεί. Την πίεσε επάνω του. Η σκληρή αμυντική στάση είχε εγκαταλείψει το σώμα της. Έκλεισε τα μάτια της και αφέθηκε πάνω του και μέσα του, σαν να είχαν ατονήσει τα κόκαλά της, τα χείλη της χώρισαν και η γλώσσα της έψαξε τη δική του. Πολύ σπάνια έκανε κάτι τέτοιο. Και ξαφνικά, καθώς ο Γκόρντον ένιωθε το σώμα της να υποτάσσεται, συνειδητοποιούσε ότι η πάλη τους είχε πάρει τέλος. Ήταν δική του τώρα, αν επέλεγε να την έχει. Και όμως, η Ρόζμαρι δεν είχε συνειδητοποιήσει ακριβώς τι πρόσφερε. Ήταν απλά μια ενστικτώδης κίνηση γενναιοδωρίας, μια επιθυμία να τον καθησυχάσει –να

απαλύνει εκείνο το απεχθές αίσθημα του να νιώθει ότι δεν αγαπιέται ούτε μπορεί να αγαπηθεί. Δεν είπε τίποτα από όλα αυτά με λόγια, παρά έμοιαζε να εκφράζεται μέσω της αίσθησης του σώματός της. Ακόμα όμως κι αν αυτός ήταν ο χρόνος και ο τόπος για να την κάνει δική του, δεν θα μπορούσε, γιατί αυτή τη στιγμή την αγαπούσε, αλλά δεν την επιθυμούσε ερωτικά. Η ερωτική του επιθυμία θα επέστρεφε κάποια μελλοντική στιγμή, όταν δεν θα υπήρχε νωπή στη μνήμη του μια αντιπαράθεση αλλά ούτε και η συνείδηση των τεσσάρων σελινιών και τεσσάρων πενών στην τσέπη του να τον στοιχειώνει.

Σύντομα, τα στόματά τους χωρίστηκαν, αν και τα σώματά τους συνέχιζαν να ακουμπούν το ένα στο άλλο.

«Πόσο ανόητος είναι ο τρόπος που καυγαδίζουμε, έτσι δεν είναι Γκόρντον; Και μάλιστα, όταν συναντιόμαστε τόσο σπάνια».

«Το ξέρω. Όλα είναι δικό μου λάθος. Δεν μπορώ να κάνω διαφορετικά. Οι καταστάσεις με εκνευρίζουν. Πίσω από καθετί κρύβονται τα λεφτά, πάντα τα λεφτά».

«Αχ! Τα λεφτά! Τα αφήνεις να σε ανησυχούν πάρα πολύ, Γκόρντον».

«Αδύνατον να κάνω αλλιώς. Είναι το μόνο που αξίζει να ανησυχεί κανείς».

«Τέλος πάντων. Όμως, *θα* πάμε στην εξοχή την επόμενη Κυριακή, έτσι; Στο Μπέρναμ Μπίτσις ή κάπου αλλού. Θα ήταν τόσο όμορφα αν τα καταφέρναμε να πάμε».

«Ναι, πολύ θα μου άρεσε. Θα ξεκινήσουμε νωρίς για να έχουμε όλη τη μέρα. Θα βρω τρόπο να εξοικονομήσω τα εισιτήρια του τρένου».

«Όμως, θα με αφήσεις να πληρώσω το εισιτήριό μου, έτσι;»

«Όχι, θα προτιμούσα να τα πληρώσω και τα δύο εγώ. Πάντως, θα πάμε».

«Στ' αλήθεια δεν θα με αφήσεις, έστω για μία φορά, να πληρώσω το φαγητό σου, μόνο και μόνο για να δείξεις πως με εμπιστεύεσαι;»

«Όχι, δεν μπορώ. Λυπάμαι, Σου εξήγησα τον λόγο».

«Αχ! Αγάπη μου! Υποθέτω ότι πρέπει να πούμε καληνύχτα. Είναι αργά».

Παρ' όλα αυτά, συνέχισαν να κουβεντιάζουν για ώρα, με αποτέλεσμα η Ρόζμαρι να μείνει νηστική τελικά. Έπρεπε να επιστρέψει στα καταλύματά της μέχρι τις έντεκα, διαφορετικά οι δράκαινες θα θύμωναν. Ο Γκόρντον περπάτησε μέχρι την αρχή της Τότεναμ Κορτ Ρόαντ και πήρε το τραμ. Ήταν μία πένα φθηνότερο από το να έπαιρνε το λεωφορείο. Στο ξύλινο κάθισμα του επάνω ορόφου, είχε στριμωχτεί δίπλα σε έναν μικρόσωμο βρομερό Σκοτσέζο που διάβαζε τα αποτελέσματα των ποδοσφαιρικών αγώνων και έζεχνε μπύρα. Ο Γκόρντον ήταν πολύ χαρούμενος. Η Ρόζμαρι θα γινόταν ερωμένη του. *Κοφτά ο χολωμένος αέρας τις κυρτωμένες λεύκες σαρώνει.* Με τη συνοδεία του ρυθμικού βόμβου του τραμ, ψιθύρισε τις επτά ολοκληρωμένες στροφές του ποιήματός του. Με δύο ακόμα, θα έπαιρνε την τελική του μορφή. Ήταν καλό. Πίστευε και στο ποίημα και στον εαυτό του. Ήταν ποιητής. Γκόρντον Κόμστοκ, ο συγγραφέας των Ποντικιών. Για μία ακόμα φορά πίστευε ακόμα και στις Λονδρέζικες Απολαύσεις.

Σκέφτηκε την Κυριακή. Θα συναντιόντουσαν στις εννέα το πρωί, στον σταθμό του Πάντινκτον. Η εκδρομούλα θα κόστιζε γύρω στα δέκα σελίνια. Θα τα μάζευε τα λεφτά, ακόμα κι αν έπρεπε να βάλει ενέχυρο το πουκάμισό του. Και η Ρόζμαρι θα γινόταν ερωμένη του. Ίσως και αυτή την Κυριακή, αν έβρισκαν την κατάλληλη ευκαιρία. Τίποτα δεν είχε ειπωθεί, παρά μόνο, κατά κάποιον τρόπο, το είχαν συμφωνήσει.

Κάνε, Θεέ μου, να έχει καλό καιρό την Κυριακή! Ήταν προχωρημένος χειμώνας πια. Τι τύχη αν η μέρα ήταν μια από εκείνες τις υπέροχες, χωρίς αέρα –αυτές που μοιάζουν να είναι σχεδόν καλοκαίρι, κι έτσι μπορείς να ξαπλώσεις πάνω στο στρώμα από ξερά φύλλα με τις ώρες και να μην νιώθεις το κρύο! Δεν υπάρχουν συχνά όμως τέτοιες μέρες. Το πολύ καμιά δεκαριά μέσα στον κάθε χειμώνα. Πιθανόν και να έβρεχε. Αναρωτήθηκε αν θα είχαν την ευκαιρία να το κάνουν επιτέλους. Δεν είχαν κάποιο μέρος να πάνε, εκτός από την ύπαιθρο. Υπάρχουν τόσα ζευγάρια εραστών στο Λονδίνο, ζευγάρια που "δεν έχουν πού να πάνε". Δεν απομένουν παρά οι δρόμοι και τα πάρκα, όπου ούτε ιδιωτικότητα έχεις και κάνει πάντα κρύο. Δεν είναι εύκολο να κάνεις έρωτα σε ένα ψυχρό κλίμα όταν δεν έχεις λεφτά. Τα μυθιστορήματα δεν έχουν ασχοληθεί επαρκώς με το θέμα "ούτε ο σωστός χρόνος ούτε ο σωστός τόπος".

7ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ο καπνός από τις καμινάδες υψωνόταν κάθετα πάνω στο μουντό ροδί του ουρανού.

Ο Γκόρντον πήρε το λεωφορείο νούμερο 27 στις οκτώ και δέκα το πρωί. Οι δρόμοι ακόμα απολάμβαναν τον κυριακάτικο ύπνο τους. Στα κατώφλια των σπιτιών, τα μπουκάλια από τα γάλα περίμεναν να τα μαζέψουν, σαν μικροί λευκοί φρουροί. Ο Γκόρντον είχε δεκατέσσερα σελίνια στην τσέπη του –δεκατρία σελίνια και εννέα πένες για την ακρίβεια, μια και το εισιτήριο του λεωφορείου κόστισε τρεις πένες. Τα εννέα σελίνια τα είχε βάλει στην άκρη από τους μισθούς του –ένας Θεός μόνο ήξερε τι αποτέλεσμα θα είχε αυτό στα οικονομικά του στο τέλος της βδομάδας!– και τα πέντε σελίνια τα είχε δανειστεί από την Τζούλια.

Είχε περάσει από το σπίτι της την Πέμπτη το βράδυ. Το δωμάτιο της Τζούλια στο Ερλς Κορτ, αν και έβλεπε στην πίσω μεριά του δεύτερου ορόφου, δεν ήταν απλά μια άθλια κρεβατοκάμαρα σαν του Γκόρντον. Ήταν κρεβατοκάμαρα και καθιστικό, με έμφαση στο καθιστικό. Η Τζούλια θα προτιμούσε να πεθάνει από ασιτία παρά να ανεχτεί την εξαθλίωση στην οποία ζούσε ο Γκόρντον. Πράγματι, κάθε κομμάτι της επίπλωσης, που είχε συλλέξει κατά διαστήματα όλα αυτά τα χρόνια, αντιπροσώπευε περιόδους στέρησης. Υπήρχε ένας σοφάς και ένα στρογγυλό τραπεζάκι από καπνισμένο ξύλο βελανιδιάς, δύο "παλαιές" ξύλινες καρέκλες, ένα διακοσμητικό σκαμνάκι και μια πολυθρόνα με εμπριμέ ταπετσαρία –δεκατρείς μηνιαίες δόσεις από του Ντρέιτζ– μπροστά από τη μικρή

εστία γκαζιού. Υπήρχαν διάφορες κορνιζαρισμένες φωτογραφίες της μητέρας και του πατέρα, του Γκόρντον και της θείας Άντζελα, και ένα ημερολόγιο από σημύδα –Χριστουγεννιάτικο δώρο από κάποιον– με το ρητό "όλα τα δύσκολα θα περάσουν" σχηματισμένο με πυρογραφία. Η Τζούλια κατέθλιβε φρικτά τον Γκόρντον. Πάντα έλεγε στον εαυτό του ότι θα πήγαινε να την επισκέπτεται συχνότερα. Αυτά στη θεωρία μόνο, γιατί στην πράξη ποτέ δεν την πλησίαζε παρά μόνο για να "δανειστεί" λεφτά.

Όταν χτύπησε την εξώθυρα τρεις φορές –τρεις φορές για τον δεύτερο όροφο– η Τζούλια τον ανέβασε στο δωμάτιό της και γονάτισε μπροστά στην εστία του γκαζιού.

«Θα ανάψω πάλι τη φωτιά» είπε. «Θα ήθελες ένα φλιτζάνι τσάι, έτσι;»

Ο Γκόρντον παρατήρησε τη λέξη "πάλι". Το δωμάτιο ήταν τρομερά κρύο – καμία φωτιά δεν το είχε ζεστάνει όλο το βραδάκι. Η Τζούλια έκανε πάντα "οικονομία στο γκάζι" όταν ήταν μόνη. Το βλέμμα του στάθηκε στη μακριά στενή πλάτη της αδελφής του, καθώς εκείνη γονατισμένη πάλευε με το γκάζι. Πόσο είχαν γκριζάρει τα μαλλιά της! Ολόκληρες τούφες ήταν γκρίζες. Λίγο ακόμα και όλα της τα μαλλιά θα ήταν γκρίζα.

«Θέλεις δυνατό το τσάι σου, έτσι;» ξεφύσηξε πάνω από το κουτί του τσαγιού η Τζούλια. Οι κινήσεις της ήταν αργές σαν της χήνας.

Ο Γκόρντον ήπιε το τσάι του όρθιος, με το μάτι στο ημερολόγιο από σημύδα. Άντε, άνθρωπέ μου! Ξεστόμισέ το! Κι όμως, σχεδόν είχε χάσει το κουράγιο του. Πόσο ευτελής ήταν αυτή η μισητή ζητιανιά! Πόσα να ήταν άραγε τα χρήματα που είχε "δανειστεί" από την αδελφή του όλα αυτά τα χρόνια;

«Κοίτα, Τζούλια. Λυπάμαι πολύ –μισώ τον εαυτό μου που στο ζητάω, όμως…»

«Ναι, Γκόρντον;» του είπε ήσυχα. Ήξερε τι θα ακολουθούσε.

«Κοίτα, Τζούλια, λυπάμαι πολύ, θα μπορούσες όμως να μου δανείσεις πέντε σελίνια;»

«Ναι, Γκόρντον, πιστεύω πως μπορώ».

Πήγε να ψάξει στο μικρό φθαρμένο δερμάτινο πορτοφόλι της, που κρατούσε κρυμμένο στο βάθος του συρταριού με τα ασπρόρουχα. Ο Γκόρντον ήξερε τι σκεφτόταν η αδελφή του. Αν του έδινε τα πέντε σελίνια, αυτό θα σήμαινε λιγότερα χρήματα για τα χριστουγεννιάτικα δώρα. Αυτό ήταν πια το σπουδαιότερο γεγονός στη ζωή της –τα Χριστούγεννα και τα δώρα. Να ψάχνει στους δρόμους που γυάλιζαν από την υγρασία, αργά το βράδυ, αφού είχε κλείσει το τεϊοποτείο όπου δούλευε, να παζαρεύει από τον ένα πάγκο στον άλλο, να ξεδιαλέγει το σκουπιδαριό που παραδόξως αρέσει τόσο στις γυναίκες. Αρωματικά σακουλάκια για τα μαντήλια, κουτιά για τα γράμματα, τσαγιέρες, σετ περιποίησης νυχιών, ημερολόγια από σημύδα με ρητά γραμμένα με πυρογράφο. Σε όλη τη διάρκεια της χρονιάς, όλο και κάτι από τον πενιχρό μισθό της έβαζε στην άκρη για το δώρο του τάδε και του δείνα. Μήπως δεν είχε κάνει και στον ίδιον δώρο τα περασμένα Χριστούγεννα –γιατί ο Γκόρντον ήταν "λάτρης της ποίησης" –τη συλλογή ποιημάτων του Τζον Ντρινκγουότερ, σε δερμάτινο εξώφυλλο, την οποία πούλησε για μισή κορώνα; Καημένη Τζούλια! Ο Γκόρντον έδωσε τέλος στην επίσκεψη με την πρώτη ευκαιρία και έφυγε με τα πέντε σελίνια. Πώς γίνεται να μπορείς να δανείζεσαι από έναν μισοπεινασμένο συγγενή και όχι από έναν πλούσιο φίλο; Φυσικά όμως, η ίδια μας η οικογένεια "δεν μετράει".

Καθισμένος στον πάνω όροφο του λεωφορείου, ο Γκόρντον λογάριαζε στο μυαλό του. Είχε δεκατρία σελίνια και εννέα πένες. Δύο εισιτήρια με επιστροφή για το Σλάου κόστιζαν πέντε σελίνια. Πες και δύο ακόμα για τα εισιτήρια του λεωφορείου, σύνολο επτά. Ψωμί, τυρί και μπύρα σε μια παμπ, ένα σελίνι το άτομο, σύνολο εννέα σελίνια. Τσάι, από οκτώ πένες το άτομο, βάλε για δύο άτομα, πάμε σύνολο δεκατρία σελίνια. Και του απόμεναν εννέα πένες για κάτι έκτακτο. Θα τα έβγαζαν πέρα. Τι θα γινόταν όμως με την υπόλοιπη εβδομάδα; Ούτε πένα για καπνό δεν θα του έμενε! Αρνιόταν όμως να ανησυχήσει από τώρα. Η σημερινή μέρα θα άξιζε τα έξοδα, έτσι κι αλλιώς.

Η Ρόζμαρι ήταν στην ώρα της. Ένα από τα προτερήματά της ήταν το ότι δεν αργούσε ποτέ. Ακόμα και τόσο νωρίς το πρωί, ήταν λαμπερή και χαριτωμένη. Ως συνήθως, ήταν καλοντυμένη. Φορούσε και πάλι το ιδιόρρυθμο καπέλο, γιατί της είχε πει ότι του άρεσε. Στο σταθμό ήταν μόνοι. Ο τεράστιος γκρίζος

χώρος, βρόμικος και έρημος, απέπνεε έναν αέρα απλυσιάς και ατημελησίας, σαν κάποιον που κοιμόταν ακόμα μετά από ένα Σαββατιάτικο ξενύχτι. Ένας αξύριστος αχθοφόρος τούς πληροφόρησε ανάμεσα στα χασμουρητά του τον καλύτερο τρόπο για να φτάσουν στο Μπέρναμ Μπίτσις, και τώρα βρίσκονταν σε ένα βαγόνι τρίτης θέσης για καπνιστές οδεύοντας προς τα δυτικά. Η ασχήμια κι η αγριάδα του Λονδίνου έδινε τη θέση της σε σκουρόχρωμα χωράφια όπου δέσποζαν διαφημιστικές πινακίδες για τα χάπια Κάρτερ για το συκώτι. Η μέρα ήταν ήρεμη και ζεστή. Η προσευχή του Γκόρντον είχε εισακουστεί. Ήταν μια από εκείνες τις μέρες με άπνοια που δύσκολα ξεχώριζες τον χειμώνα από το καλοκαίρι. Πίσω από την καταχνιά, μπορούσες να νιώσεις τον ήλιο. Με λίγη τύχη, θα έκανε κι αυτός την εμφάνισή του σε λίγο.

Ο Γκόρντον και η Ρόζμαρι είχαν καταληφθεί από μια απόλυτη ευτυχία. Το να αποδράσουν από το Λονδίνο, έχοντας μπροστά τους μια ολόκληρη μέρα στην εξοχή, έδινε την αίσθηση μιας μεγάλης περιπέτειας. Η Ρόζμαρι είχε να πατήσει πόδι στην εξοχή μήνες, όσο για τον Γκόρντον, είχε περάσει ήδη χρόνος από την τελευταία φορά. Κάθονταν στο βαγόνι, ο ένας δίπλα στον άλλον, έχοντας απλωμένη στα πόδια τους την Κυριακάτικη Τάιμς, χωρίς να τη διαβάζουν, προτιμώντας να κοιτάζουν τα χωράφια, τις αγελάδες, τα σπίτια, τα αδειανά φορτηγά και τα μεγάλα κοιμισμένα εργοστάσια που περνούσαν στη διαδρομή. Και οι δυο τους απολάμβαναν τόσο το ταξίδι με το τρένο, που εύχονταν να διαρκούσε περισσότερο.

Αποβιβάστηκαν στο Σλάου και ταξίδεψαν μέχρι το Φάρναμ Κόμον σε ένα παράδοξο ανοιχτό λεωφορείο σοκολατί χρώματος. Το Σλάου ήταν ακόμα μισοκοιμισμένο. Φθάνοντας στο Φάρναμ Κόμον, η Ρόζμαρι θυμήθηκε τη διαδρομή που έπρεπε να κάνουν. Περπατούσες σε έναν αυλακωμένο δρόμο ώσπου έφτανες σε μια απλωσιά με πυκνό, υγρό χορτάρι, σπαρμένο γυμνές σημύδες. Μετά, ξεκινούσε το δάσος με τις οξιές. Δεν κουνιόταν ούτε φύλλο. Τα δέντρα έμοιαζαν με φαντάσματα μέσα στην ακίνητη καταχνιά. Και ο Γκόρντον και η Ρόζμαρι θαύμαζαν με επιφωνήματα το καθετί. Η πάχνη, η ηρεμία, οι στιλπνοί κορμοί των σημύδων, το μαλακό χορτάρι κάτω από τα πόδια σου! Βέβαια, στην αρχή, ένιωθαν εκτός τόπου και χρόνου, όπως νιώθουν οι Λονδρέζοι όταν βγαίνουν έξω από την πόλη τους. Ο Γκόρντον αισθανόταν λες

και ζούσε για πολύ καιρό κάτω από τη γη. Ένιωθε μαραζωμένος, ατημέλητος. Ξεγλίστρησε λίγο πίσω από τη Ρόζμαρι καθώς περπατούσαν, ώστε εκείνη να μη δει το ρυτιδιασμένο άχρωμο πρόσωπό του. Και βέβαια, λίγο μετά, πιάστηκε η αναπνοή τους από το περπάτημα, καθώς είχαν συνηθίσει μόνο στους δρόμους του Λονδίνου, οπότε το πρώτο μισάωρο της πεζοπορίας σπάνια αντάλλασαν κουβέντες. Μπήκαν στο δάσος και πήραν κατεύθυνση προς τα δυτικά, χωρίς να έχουν ιδέα πού ακριβώς πήγαιναν –δεν είχε σημασία εξάλλου, αρκεί που βρίσκονταν μακριά από το Λονδίνο. Γύρω τους υψώνονταν οξιές με παράδοξα φαλλικό σχήμα. Τίποτα δεν φύτρωνε στις ρίζες τους, όμως τα ξερά φύλλα είχαν κάνει ένα τόσο παχύ στρώμα που από απόσταση έδειχναν σαν πτυχές μεταξιού στο χρώμα του χαλκού. Ψυχή δεν υπήρχε τριγύρω.

Κάποια στιγμή, ο Γκόρντον βρέθηκε να περπατάει δίπλα και όχι πίσω από τη Ρόζμαρι. Πιασμένοι χέρι χέρι, τα πόδια τους θρόιζαν πατώντας τα ξερά χάλκινα φύλλα που είχαν φτιάξει βουναλάκια μέσα στις αυλακιές της γης. Κάποιες φορές έβγαιναν σε δρομάκια που περνούσαν μπροστά από τεράστια έρημα σπίτια –χλιδάτα εξοχικά τον καιρό που υπήρχαν άμαξες, εγκαταλειμμένα και απούλητα πια. Οι θάμνοι, ποτισμένοι από την υγρασία, είχαν μια παράξενη πορφυροκαφετί απόχρωση, χαρακτηριστική των θαμνότοπων τον χειμώνα. Συνάντησαν λίγα πουλιά –κίσσες που πετούσαν χαμηλά από το ένα δέντρο στο άλλο και φασιανούς που χαζολογούσαν με τις μακριές ουρές τους στο δρομάκι, ήμεροι σαν κότες, σαν να ήξεραν ότι δεν κινδύνευαν την Κυριακή. Μισή ώρα τώρα, ο Γκόρντον και η Ρόζμαρι δεν είχαν συναντήσει άνθρωπο. Η εξοχή κοιμόταν ακόμη. Ήταν δύσκολο να πιστέψουν ότι τους χώριζαν μόνο είκοσι μίλια από το Λονδίνο.

Τώρα πια είχαν ξαναβρεί τη φόρμα τους. Είχαν πάρει ανάσα, και το αίμα έτρεχε αναζωογονητικά στις φλέβες τους. Ήταν μια από εκείνες τις μέρες που σου δημιουργούν την αίσθηση ότι, αν χρειαζόταν, θα μπορούσες να περπατήσεις και εκατό μίλια. Ξάφνου, καθώς βγήκαν ξανά στη δημοσιά, το θέαμα της πάχνης πάνω στους θάμνους συναγωνιζόταν σε λάμψη ένα διαμάντι. Ο ήλιος είχε ξετρυπώσει μέσα από τα σύννεφα. Χρυσές αχτίνες έπεφταν λοξά στα χωράφια, κάνοντας να ξεπροβάλουν παντού απροσδόκητα ντελικάτα χρώματα, λες και το παιδί ενός γίγαντα είχε αφεθεί να παίζει με ένα

κουτί μπογιές. Η Ρόζμαρι έπιασε τον Γκόρντον από το μπράτσο και τον τράβηξε προς το μέρος της.

«Ω, Γκόρντον! Τι *υπέροχη* μέρα!»

«Υπέροχη».

«Και, ω! Κοίτα! Κοίτα τα κουνέλια σε εκείνο το χωράφι!»

Πράγματι, στην άλλη άκρη του αγρού αμέτρητα κουνέλια χαζολογούσαν, σαν να ήταν κοπάδι πρόβατα. Ξάφνου, μια αναστάτωση ακούστηκε από τη μεριά των θάμνων. Εκεί στεκόταν ένα κουνέλι, που δίνοντας έναν σάλτο άφησε τη φωλιά του στο χορτάρι και διέσχισε φουριόζικα το χωράφι, με όρθια την άσπρη του ουρά, τινάζοντας δροσοσταλίδες στο πέρασμά του. Η Ρόζμαρι έγειρε στην αγκαλιά του Γκόρντον. Γύρω τους, έκανε ζέστη σαν να ήταν καλοκαίρι. Πίεσαν τα σώματά τους, το ένα πάνω στο άλλο, με κάτι που θύμιζε παιδική έκσταση. Εδώ, στην ύπαιθρο, ο Γκόρντον μπορούσε να διακρίνει τα σημάδια που είχε αφήσει ο χρόνος στο πρόσωπο της Ρόζμαρι. Ήταν σχεδόν τριάντα χρονών και το έδειχνε. Κι αυτός ήταν τριάντα, και το έδειχνε περισσότερο. Δεν τον ένοιαζε. Της έβγαλε το παράδοξο καπέλο. Οι τρεις άσπρες τρίχες έλαμψαν στην κορυφή του κεφαλιού της. Αυτή τη στιγμή, δεν τις έβλεπε σαν κάτι άκομψο. Ήταν μέρος της Ρόζμαρι, και για αυτόν τον λόγο, αξιαγάπητες.

«Τι όμορφα που είναι εδώ μαζί σου! Χαίρομαι που ήρθαμε!»

«Ω, Γκόρντον! Και να σκεφτείς ότι έχουμε όλη τη μέρα δική μας! Φαντάσου ότι θα μπορούσε να έβρεχε. Πόσο τυχεροί είμαστε!»

«Ναι. Σε λίγο θα προσφέρουμε θυσία στους αιώνιους θεούς».

Ήταν κι οι δυο τους υπερβολικά χαρούμενοι. Καθώς συνέχιζαν να περπατούν, τους έπιανε ένας πυρετικός ενθουσιασμός για το καθετί που έβλεπαν: για ένα φτερό κίσσας που μάζεψαν, μπλε σαν το χρώμα του λάπις λάζουλι, για μια λιμνούλα στάσιμου νερού που έμοιαζε με καθρέφτη καθώς αντανακλούσε τα κλαδιά των δέντρων που έσκυβαν από πάνω της, για τα μανιτάρια που φύτρωναν στους κορμούς των δέντρων σαν τερατώδη οριζόντια αυτιά. Πέρασαν ώρα συζητώντας για το ποιο ήταν το

καταλληλότερο επίθετο για να περιγράψουν μια οξιά. Και οι δύο τους συμφωνούσαν ότι οι οξιές έμοιαζαν με ευαίσθητα πλάσματα, περισσότερο από κάθε άλλο δέντρο. Ίσως αυτό οφείλεται στο πόσο λείος είναι ο φλοιός τους και στον παράξενο τρόπο που τα κλαδιά, σαν να είναι ανθρώπινα μέλη, ξεφυτρώνουν από τον κορμό τους. Ο Γκόρντον είπε ότι οι μικροί κόμποι στον φλοιό τους έμοιαζαν με θηλές και ότι τα ελικοειδή ψηλότερα κλαδιά τους, με τον απαλό σκουρόχρωμο φλοιό, έμοιαζαν με συστρεφόμενες προβοσκίδες ελέφαντα. Λογομαχούσαν σχετικά με τις παρομοιώσεις και τις μεταφορές, και κάποιες φορές διαφωνούσαν έντονα, όπως το συνήθιζαν. Ο Γκόρντον άρχισε να πειράζει τη Ρόζμαρι, βρίσκοντας απαίσιες παρομοιώσεις για το καθετί που έβλεπαν. Έλεγε ότι το πορφυρό φύλλωμα των καρπίνων έμοιαζε με τα μαλλιά των παρθένων του Μπερν-Τζόουνς[43], και ότι οι τρυφεροί έλικες του κισσού που μπλέκονταν γύρω από τα δέντρα έμοιαζαν με χέρια ηρωίδων του Ντίκενς. Κάποια στιγμή, επέμεινε να καταστρέψουν ένα μοβ μανιτάρι, γιατί έλεγε ότι του θύμιζε τις εικονογραφήσεις του Ράκαμ και ότι υποψιαζόταν πως γύρω του χόρευαν νεράιδες. Η Ρόζμαρι τον αποκάλεσε άκαρδο γουρούνι. Περπατούσε σε ένα στρώμα φύλλων που είχαν πέσει από τις οξιές. Τα πόδια της βυθίζονταν μέχρι το γόνατο σε αυτή την πανάλαφρη χρυσοκόκκινη θάλασσα αφήνοντας ένα θρόισμα.

«Ω, Γκόρντον! Αυτά τα φύλλα! Κοίτα τα πώς φαίνονται καθώς τα ζεσταίνει ο ήλιος! Μοιάζουν χρυσαφένια. Πραγματικά μοιάζουν σαν χρυσάφι».

«Χρυσόσκονη από νεράιδες. Σε λίγο θα ανακαλύπτεις τον Μπάρι[44] στο καθετί. Εδώ που τα λέμε, αν θέλεις μια ακριβή παρομοίωση, βασικά σαν ντοματόσουπα μοιάζει το χρώμα τους».

---

[43] Σ.τ.Μ. Ο Έντουαρντ Μπερν Τζόουνς ήταν Βρετανός ζωγράφος (1833-1898). Τα έργα του διακρίνονται για την έντονη αισθητική τους.

[44] Σ.τ.Μ. Ο Τζέιμς Μπάρι ήταν Σκωτσέζος συγγραφέας(1860-1937). Μας είναι περισσότερο γνωστός ως ο δημιουργός του Πήτερ Παν.

«Μην είσαι γάιδαρος, Γκόρντον! Άκου πώς θροΐζουν. "Πυκνά σαν τα φθινοπωρινά φύλλα που γεμίζουν τα ρυάκια στη Σκιερή Κοιλάδα"[45]».

«Ή σαν ένα από εκείνα τα αμερικάνικα δημητριακά. Τα Τραγανά Δημητριακά Τρουγουίτ για το πρωινό. "Τα παιδάκια δεν κάνουν χωρίς τα τραγανά δημητριακά τους"».

«Είσαι τέρας!»

Η Ρόζμαρι έβαλε τα γέλια. Βάδιζαν χέρι χέρι, ενώ τα πόδια τους βυθισμένα μέχρι τον αστράγαλο στο στρώμα των φύλλων, έκαναν το παχύ χαλί να θροΐζει. Ταυτόχρονα φώναζαν:

«Πυκνά σαν τα τραγανά δημητριακά για το πρωινό που μαζεύονται στο πλακόστρωτο της Γουέλουιν Γκάρτεν Σίτι!»

Είχε πολλή πλάκα. Είχαν αφήσει πίσω τους το δάσος. Τώρα έβλεπες αρκετούς ανθρώπους έξω, αλλά όχι πολλά αυτοκίνητα αν απέφευγες τους βασικούς δρόμους. Καμιά φορά άκουγαν τις καμπάνες των εκκλησιών να χτυπούν και έκαναν παράκαμψη για να αποφύγουν το εκκλησίασμα. Άρχισαν να περνούν ληθαργικά χωριουδάκια, που στα περίχωρά τους έστεκαν απομονωμένες βίλες σε ψευδό-Τυδώρ στυλ, ανάμεσα στα γκαράζ τους, τις δάφνες και τα απεριποίητα παρτέρια τους. Και ο Γκόρντον αντλούσε κάποια ευχαρίστηση κοροϊδεύοντας τις βίλες και τον κενό πολιτισμό που αντιπροσώπευαν –έναν πολιτισμό από χρηματιστές και μακιγιαρισμένες συζύγους, ουίσκι, πνευματιστικά τραπεζάκια και σκυλάκια τεριέ που τα φώναζαν Τζοκ. Διένυσαν έτσι άλλα τέσσερα μίλια, συζητώντας και άλλοτε διαφωνώντας. Λίγα αραχνοΰφαντα σύννεφα αργοδιάβαιναν στον ουρανό, αλλά γενικά επικρατούσε σχεδόν άπνοια.

Στο μεταξύ, άρχισαν να πονούν τα πόδια τους από το περπάτημα, και τους έπιασε πείνα. Η φυσική πορεία της συζήτησης ήταν το θέμα του φαγητού. Κανείς τους δεν είχε ρολόι επάνω του, αλλά περνώντας από ένα χωριό, είδαν ότι οι παμπς ήταν ανοιχτές, άρα θα πρέπει να ήταν περασμένο μεσημέρι.

[45] Σ.τ.Μ. Αναφορά στην περιβόητη παρομοίωση του Τζον Μίλτον (1608-1674), από τον Χαμένο Παράδεισο.

Στάθηκαν διστακτικοί έξω από μια χαμηλοτάβανη παμπ με το όνομα Εξυπνοπούλι. Ο Γκόρντον ήταν της άποψης να μπουν, κάνοντας την κρυφή σκέψη ότι σε ένα τέτοιο μαγαζί, το ψωμοτύρι και η μπύρα δεν θα κόστιζαν πάνω από ένα σελίνι. Η Ρόζμαρι όμως είπε ότι το μέρος έδειχνε άθλιο, κάτι που όντως ήταν, και έτσι συνέχισαν τον δρόμο τους ελπίζοντας να βρουν μια πιο ευχάριστη παμπ στην άλλη άκρη του χωριού. Στο μυαλό τους έπαιζαν εικόνες ενός ζεστού χώρου με δρύινες καρέκλες και ίσως ένα βαλσαμωμένο λούτσο σε μια γυάλινη προθήκη στον τοίχο.

Δεν υπήρχαν άλλες παμπς στο χωριό όμως, και πλέον βρίσκονταν και πάλι στην εξοχή. Δεν υπήρχαν ούτε σπίτια στον ορίζοντα, αλλά ούτε και κάποια πινακίδα. Ο Γκόρντον και η Ρόζμαρι άρχισαν να ανησυχούν. Οι παμπς θα έκλειναν στις δύο η ώρα, και μετά δεν θα μπορούσαν να βρουν πουθενά κάτι να φάνε, εκτός ίσως από ένα πακέτο μπισκότα από το ζαχαροπλαστείο κάποιου χωριού. Και μόνο με αυτή τη σκέψη, μια λυσσαλέα πείνα τούς κατέλαβε. Πήραν την κουραστική ανηφόρα ενός ψηλού λόφου, με την ελπίδα να βρουν κάποιο χωριό από την άλλη πλευρά. Δεν υπήρχε κανένα χωριό, αλλά πέρα μακριά είδαν τις σκουρόχρωμες στροφές ενός ποταμιού, και κάτι που έμοιαζε με μεγάλη κωμόπολη στην άκρη του και μια γκρίζα γέφυρα που το διέσχιζε. Ούτε καν γνώριζαν ποιο να ήταν το ποτάμι –φυσικά ήταν ο Τάμεσης.

«Ευτυχώς!» είπε ο Γκόρντον. «Θα έχει πολλές παμπς εκεί κάτω. Το καλύτερο που έχουμε να κάνουμε είναι να μπούμε στην πρώτη που θα βρούμε μπροστά μας».

«Να, ας κάνουμε έτσι. Πεθαίνω της πείνας».

Όταν όμως πλησίασαν την κωμόπολη, τους φάνηκε ασυνήθιστα ήσυχη. Ο Γκόρντον αναρωτήθηκε αν όλος ο κόσμος βρισκόταν στην εκκλησία ή έτρωγε το μεσημεριανό του, μέχρι που αντιλήφθηκε ότι το μέρος ήταν ερημωμένο. Ήταν το Κρίκαμ ον Τέιμς, μια από εκείνες τις παραποτάμιες πόλεις που ξυπνούν την εποχή των λεμβοδρομιών και όλο τον υπόλοιπο χρόνο πέφτουν σε χειμερία νάρκη. Η κωμόπολη πάλευε με το ποτάμι για ένα μίλι και την αποτελούσαν αποκλειστικά ποταμόσπιτα και μικρά εξοχικά, όλα τους αμπαρωμένα και άδεια. Πουθενά δεν υπήρχε σημάδι ζωής. Τελικά πάντως, έπεσαν πάνω σε έναν χοντρό, απόμακρο τύπο, με ατημέλητο μουστάκι και κόκκινη μύτη, που

καθόταν σε ένα σκαμνάκι κι είχε ακουμπισμένη στα πόδια του μια κανάτα μπύρα. Ψάρευε με ένα μακρύ καλάμι, ενώ στο ήρεμο πράσινο νερό δύο κύκνοι γυρόφεραν μήπως και του κλέψουν το δόλωμα κάθε φορά που το τραβούσε.

«Μπορείτε να μας πείτε πού θα βρούμε κάτι να φάμε;» είπε ο Γκόρντον.

Ο χοντρός φαινόταν να περιμένει αυτήν ακριβώς την ερώτηση, που έμοιαζε να του φέρνει μια κρυφή ευχαρίστηση. Απάντησε χωρίς να κοιτάξει τον Γκόρντον.

«Δεν θα βρείτε τίποτα για φαγητό. Εδώ τουλάχιστον δεν θα βρείτε» είπε.

«Να πάρει! Θέλετε να πείτε πως δεν υπάρχει ούτε μία παμπ σε όλο τον τόπο; Έχουμε έρθει περπατώντας από το Φάρναμ Κόμον».

Ο χοντρός ρουθούνισε και φάνηκε να το σκέφτεται, ενώ είχε πάντα τα μάτια στο νερό παρακολουθώντας το καλάμι του. «Θα έλεγα να δοκιμάσετε στο ξενοδοχείο Ράβενσκροφτ. Μισό μίλι πιο πέρα είναι. Θα έλεγα πως κάτι θα βρείτε εκεί πέρα. Αν είναι ανοιχτό φυσικά».

«*Είναι* όμως ανοιχτό;»

«Μπορεί ναι, μπορεί και όχι» είπε ο χοντρός άνετα.

«Και μπορείτε να μας πείτε τι ώρα είναι;» ρώτησε η Ρόζμαρι.

«Μόλις πάτησε μία και τέταρτο».

Οι δύο κύκνοι ακολούθησαν τον Γκόρντον και τη Ρόζμαρι μέχρι λίγο πιο κάτω στο παρόχθιο μονοπάτι, περιμένοντας προφανώς να τους ταΐσουν. Δεν υπήρχε και μεγάλη ελπίδα να είναι ανοιχτό το ξενοδοχείο Ράβενσκροφτ. Όλο το μέρος είχε μια ατμόσφαιρα ερημιάς και αποχαύνωσης, χαρακτηριστική όλων των θέρετρων αναψυχής εκτός σεζόν. Η ξύλινη επένδυση των μικρών εξοχικών σπιτιών είχε ρωγμές, η άσπρη μπογιά είχε ξεφλουδίσει, τα σκονισμένα παράθυρα έδειχναν άδεια δωμάτια. Ακόμα και οι αυτόματοι πωλητές κατά μήκος της όχθης ήταν εκτός λειτουργίας. Φαινόταν να υπάρχει μία ακόμα γέφυρα στην άλλη άκρη της κωμόπολης. Ο Γκόρντον είπε ολοφάνερα τσαντισμένος:

«Τι βλάκες που είμαστε να μην πάμε σε εκείνη την παμπ όσο είχαμε την ευκαιρία!»

«Ω, αγάπη μου! *Πεθαίνω της πείνας*. Λες να είναι καλύτερα να επιστρέψουμε;»

«Δεν ωφελεί. Δεν υπήρχε καμία παμπ από εκεί που ήρθαμε. Καλύτερα να συνεχίσουμε. Υποθέτω ότι το ξενοδοχείο Ράβενσκροφτ βρίσκεται στην άλλη μεριά εκείνης της γέφυρας. Αν είναι στον κυρίως δρόμο, υπάρχει μια πιθανότητα να είναι ανοικτό. Αλλιώς, την πατήσαμε».

Έσυραν τα πόδια τους, που τώρα πονούσαν αφάνταστα, μέχρι τη γέφυρα. Μα, για κοίτα! Επιτέλους είδαν μπροστά τους το ποθούμενο, γιατί ακριβώς μετά τη γέφυρα, στην άκρη ενός μάλλον ιδιωτικού δρόμου, στεκόταν ένα μεγάλο καλογραμμένο κτίριο, με πρασιές που έφταναν μέχρι το ποτάμι. Φαινόταν να είναι ανοικτό. Ο Γκόρντον και η Ρόζμαρι ξεκίνησαν ανυπόμονα, αμέσως όμως σταμάτησαν φοβισμένοι.

«Μοιάζει απελπιστικά ακριβό» είπε η Ρόζμαρι.

Όντως έδειχνε ακριβό. Ήταν ένα κακόγουστο, επιτηδευμένο κτίσμα, όλο φιοριτούρες και λευκό χρώμα –ένα από εκείνα τα ξενοδοχεία όπου κάθε τους τούβλο φωνάζει πόσα υπερτιμημένα είναι και πόσο κακή εξυπηρέτηση παρέχουν. Στην είσοδο, μια επιβλητική πινακίδα ανακοίνωνε με επίχρυσα γράμματα:

Ξενοδοχείο Ράβενσκροφτ

Ανοικτό σε μη ενοίκους

Γεύμα- τσάι-δείπνο

Αίθουσα χορού και γήπεδα τένις

Αναλαμβάνουμε τροφοδοσία συναθροίσεων

Δυο αστραφτερά διθέσια αυτοκίνητα ήταν παρκαρισμένα στο δρομάκι έξω από το κτίριο. Ο Γκόρντον μαζεύτηκε. Τα λεφτά που είχε στην τσέπη του

έμοιαζαν να έχουν μηδενιστεί. Το ξενοδοχείο ήταν το ακριβώς αντίθετο από τη ζεστή παμπ που έψαχναν. Η Ρόζμαρι του τσίμπησε το μπράτσο.

«Μοιάζει απαίσιο. Λέω να συνεχίσουμε».

«Μα πρέπει κάτι να φάμε. Δεν θα έχουμε άλλη ευκαιρία. Δεν υπάρχει περίπτωση να βρούμε άλλη παμπ».

«Το φαγητό είναι πάντα τόσο αηδιαστικό σε αυτά τα μέρη. Ένα απαίσιο κρύο μοσχάρι που μπορεί να τους έχει ξεμείνει κι έναν χρόνο. Και σε χρεώνουν ό,τι έχεις και δεν έχεις».

«Ε, καλά. Θα παραγγείλουμε μόνο ψωμοτύρι και μπύρα. Αυτό κοστίζει παντού τα ίδια πάνω-κάτω».

«Μα, θα μας κοιτάξουν υποτιμητικά. Θα προσπαθήσουν να μας βάλουν με το ζόρι να παραγγείλουμε κανονικό γεύμα, θα δεις. Πρέπει να είμαστε απόλυτοι και να επιμείνουμε στο ψωμοτύρι».

«Εντάξει, θα είμαστε απόλυτοι. Έλα, πάμε».

Μπήκαν μέσα, αποφασισμένοι να μην υποχωρήσουν. Μα στον προθάλαμο, που έμπαζε ρεύμα, πλανιόταν μια ιδιαίτερη μυρωδιά –μια μυρωδιά εμπριμέ ταπετσαρίας, μαραμένων λουλουδιών, ποταμίσιου νερού και υπολειμμάτων από μπουκάλια κρασιού. Ήταν η χαρακτηριστική οσμή ενός παρόχθιου ξενοδοχείου. Η καρδιά του Γκόρντον βούλιαξε ακόμα πιο βαθιά. Γνώριζε το είδος αυτού του ξενοδοχείου. Ήταν από εκείνα τα καταθλιπτικά μέρη που βρίσκεις στους αυτοκινητόδρομους, σημεία όπου συχνάζουν χρηματιστές με τις κοκότες τους τα απογεύματα της Κυριακής. Σε τέτοια μέρη είναι κανόνας να σε προσβάλουν και να σε υπερχρεώνουν. Η Ρόζμαρι ήρθε πιο κοντά του, φοβισμένη και αυτή. Είδαν μια πόρτα με την ένδειξη "σάλα" και την έσπρωξαν νομίζοντας ότι βγάζει στο μπαρ. Δεν ήταν το μπαρ, όμως, αλλά ένα μεγάλο, καλόγουστο και ψυχρό δωμάτιο με καρέκλες και καναπέδες επενδυμένα με κοτλέ ύφασμα. Θα νόμιζες ότι ήταν ένα συνηθισμένο καθιστικό, μόνο που όλα τα τασάκια διαφήμιζαν το ουίσκι Γουάιτ Χορς. Και γύρω από τα στρογγυλά τραπέζια κάθονταν οι άνθρωποι των αυτοκινήτων που βρίσκονταν έξω, έχοντας προφανώς μόλις τελειώσει το γεύμα τους –δύο ξανθοί, πλατυκέφαλοι, εύσωμοι άνδρες, ντυμένοι υπερβολικά νεανικά, και δύο παράφωνα κομψές

νεαρές γυναίκες. Ένας σερβιτόρος έσκυβε πάνω από το τραπέζι τους και τους σέρβιρε λικέρ.

Ο Γκόρντον και η Ρόζμαρι είχαν μείνει ακίνητοι στην είσοδο. Οι άνθρωποι τους κοιτούσαν με το προσβλητικό ύφος της ανώτερης μεσαίας τάξης. Ο Γκόρντον και η Ρόζμαρι έδειχναν κουρασμένοι και βρώμικοι, και το ήξεραν. Η ιδέα να παραγγείλουν ψωμοτύρι και μπύρα είχε εξαφανιστεί από τις σκέψεις τους. Σε ένα τέτοιο μέρος μάλλον δεν μπορούσες να πεις "Ψωμοτύρι και μπύρα". "Γεύμα" ήταν το μόνο που μπορούσες να πεις. Δύο επιλογές είχες: ή έλεγες "γεύμα" ή το έβαζες στα πόδια. Ο σερβιτόρος τούς κοιτούσε κατάφωρα υποτιμητικά. Με μια ματιά, τους είχε κατατάξει στους αδέκαρους. Είχε όμως μαντέψει ότι σκέφτονταν να το σκάσουν, και ήταν αποφασισμένος να τους σταματήσει προτού εξαφανιστούν.

«Κύγιε;» είπε ερωτηματικά σηκώνοντας τον δίσκο του από το τραπέζι.

Εμπρός λοιπόν! Πες "ψωμοτύρι και μπύρα" και ανάθεμα τις επιπτώσεις! Δυστυχώς! Το κουράγιο είχε εγκαταλείψει τον Γκόρντον. Δεν γινόταν παρά να πει τη λέξη "γεύμα". Με μια φαινομενικά αδιάφορη κίνηση, έβαλε το χέρι του στην τσέπη, για να σιγουρευτεί ότι τα χρήματά του βρίσκονταν ακόμα εκεί. Επτά σελίνια και έντεκα πένες είχαν απομείνει, το ήξερε. Το μάτι του σερβιτόρου ακολούθησε την κίνησή του. Ο Γκόρντον είχε την απαίσια αίσθηση ότι ο σερβιτόρος μπορούσε όντως να δει μέσα από το ύφασμα και να μετρήσει τα χρήματα που είχε στην τσέπη του. Παίρνοντας, όσο πιο πετυχημένα μπορούσε, ύφος λόρδου, σχολίασε:

«Θα μπορούσαμε να γευματίσουμε, παρακαλώ;»

«Γεύμα, κύγιε; Μάλιστα, κύγιε. Από εδώ, κύγιε».

Ο σερβιτόρος ήταν ένας μελαχρινός νεαρός με ένα καλοσχηματισμένο καθαρό, χλωμό πρόσωπο. Η στολή του ήταν κομψή, αλλά έδειχνε βρόμικη, σαν να την έβγαζε σπάνια από πάνω του. Έμοιαζε με Ρώσο πρίγκιπα. Μάλλον ήταν Άγγλος και είχε υιοθετήσει ξενική προφορά, γιατί έτσι ταίριαζε σε έναν σερβιτόρο. Αποκαρδιωμένοι, η Ρόζμαρι και ο Γκόρντον τον ακολούθησαν στην τραπεζαρία, που ήταν στην πίσω μεριά του κτιρίου και έβλεπε στην πρασιά. Έμοιαζε με ενυδρείο. Ήταν φτιαγμένη από πρασινωπό γυαλί, και ήταν τόσο

υγρή και παγωμένη που σχεδόν ένιωθες ότι ζούσες κάτω από το νερό. Και έβλεπες, και μύριζες το ποτάμι έξω. Στο μέσον κάθε μικρού στρογγυλού τραπεζιού, υπήρχε ένα βάζο με χάρτινα λουλούδια, αλλά στη μία μεριά της αίθουσας, για να ολοκληρωθεί η εντύπωση του ενυδρείου, υπήρχε μια ολόκληρη προθήκη ανθοπωλείου με αειθαλή, φοίνικες, ασπιδίστρες, και πάει λέγοντας, που έμοιαζαν με παράξενα υδρόβια φυτά. Ένα τέτοιο δωμάτιο θα ήταν αρκετά ευχάριστο το καλοκαίρι. Τώρα όμως, που ο ήλιος είχε χαθεί πίσω από τα σύννεφα, ήταν κρύο, υγρό και μίζερο. Η Ρόζμαρι φοβόταν σχεδόν όσο και ο Γκόρντον τον σερβιτόρο. Καθώς κάθισαν και εκείνος έστρεψε την πλάτη του, του έκανε μια γκριμάτσα.

«Θα πληρώσω το μερίδιό μου» ψιθύρισε στον Γκόρντον, καθισμένη απέναντί του.

«Όχι, δεν θα το κάνεις».

«Τι φρικτό μέρος! Σίγουρα το φαγητό θα είναι βρομερό. Μακάρι να μην είχαμε έρθει».

«Σς!»

Ο σερβιτόρος είχε επιστρέψει κρατώντας έναν κατάλογο διάστικτο από ακαθαρσίες εντόμων. Τον έτεινε στον Γκόρντον και στάθηκε πάνω από το κεφάλι του με το εκφοβιστικό ύφος ενός σερβιτόρου που γνωρίζει ότι δεν έχεις αρκετά λεφτά στην τσέπη σου. Η καρδιά του Γκόρντον βροντοχτυπούσε. Αν ήταν φιξ μενού που κόστιζε τρία σελίνια και έξι πένες ή ακόμα και μισή κορώνα, την είχαν πατήσει. Έσφιξε τα δόντια και κοίταξε τον κατάλογο. Ευτυχώς! Μπορούσες να παραγγείλεις ελεύθερα. Το πιο φτηνό πράγμα στον κατάλογο ήταν το κρύο μοσχάρι και η σαλάτα που κόστιζαν ένα σελίνι και έξι πένες. Είπε ή μάλλον, μουρμούρισε:

«Θα πάρουμε κρύο μοσχάρι, παρακαλώ».

Τα λεπτεπίλεπτα φρύδια του σερβιτόρου ανασηκώθηκαν. Προσποιήθηκε έκπληξη.

«Μόνο το κγύο μοσχάγι, κύγιε;»

‘‘Ναι, είναι αρκετό, θα έλεγα».

«Αλλά, δεν θέλετε *κάτι άλλο*, κύγιε;»

«Ω, τότε φέρτε μας ψωμί, φυσικά. Και βούτυρο».

«Όχι σούπα όμως για αγχή, κύγιε;»

«Όχι. Όχι σούπα».

«Ούτε ψάγι, κύγιε; Μόνο το κγύο μοσχάγι;»

«Θέλουμε ψάρι, Ρόζμαρι; Δεν νομίζω. Όχι. Όχι ψάρι».

«Ούτε επιδόγπιο, κύγιε; *Μόνο* το κγύο μοσχάγι;»

Ο Γκόρντον διατηρούσε με δυσκολία την ψυχραιμία του. Σκέφτηκε ότι δεν μίσησε ποτέ κανέναν περισσότερο από όσο μισούσε αυτόν τον σερβιτόρο.

«Θα σας ενημερώσουμε αν χρειαστούμε κάτι άλλο» είπε.

«Και θα πιείτε, κύγιε;»

Ο Γκόρντον σκόπευε να παραγγείλει μπύρα, αλλά τώρα το κουράγιο του τον είχε εγκαταλείψει. Έπρεπε να ανακτήσει το κύρος του μετά την υπόθεση με το κρύο μοσχάρι.

«Φέρτε μου τον κατάλογο των κρασιών» είπε κοφτά.

Άλλος ένας κατάλογος με ακαθαρσίες εντόμων έκανε την εμφάνισή του. Όλα τα κρασιά έδειχναν ανήκουστα ακριβά. Πάντως, πάνω πάνω στη λίστα υπήρχε ένα επιτραπέζιο Μπορντώ χωρίς ετικέτα, που κόστιζε δύο σελίνια και εννέα πένες το μπουκάλι. Ο Γκόρντον έκανε έναν βιαστικό υπολογισμό. Ίσα ίσα είχε τα λεφτά για το κρασί. Το έδειξε με τον δείχτη του.

«Φέρτε μας ένα μπουκάλι από αυτό» είπε.

Τα φρύδια του σερβιτόρου υψώθηκαν ξανά. Μίλησε με έναν τόνο ειρωνείας.

«Θα πάγετε *όλο* το μπουκάλι, κύγιε; Δεν θα πγοτιμούσατε μισό μπουκάλι;»

«Ολόκληρο μπουκάλι» είπε ψυχρά ο Γκόρντον.

Με μία και μόνη υποτιμητική κίνηση, ο σερβιτόρος έσκυψε το κεφάλι, ανασήκωσε τον αριστερό ώμο και αποχώρησε. Ο Γκόρντον κόντευε να εκραγεί. Είδε πώς τον κοιτούσε η Ρόζμαρι από την απέναντι μεριά του τραπεζιού. Έπρεπε να βάλουν με κάποιον τρόπο στη θέση του τον σερβιτόρο.

Ευθύς, ο σερβιτόρος επέστρεψε κρατώντας από τον λαιμό ένα μπουκάλι φτηνό κρασί, μισοκρύβοντάς το πίσω από την ουρά του σακακιού του, σαν να ήταν κάτι κάπως ρυπαρό ή ανέντιμο. Ο Γκόρντον είχε σκεφτεί έναν τρόπο για να πάρει την εκδίκησή του. Την ώρα που ο σερβιτόρος τού έδειχνε το μπουκάλι, έτεινε το χέρι, το ψηλάφισε και κατσούφιασε.

«Δεν είναι τρόπος αυτός να σερβίρετε κόκκινο κρασί» είπε.

Για μια στιγμή ο σερβιτόρος τα έχασε. «Κύγιε;» είπε.

«Είναι εντελώς παγωμένο. Πάρτε το και ζεστάνετέ το».

«Πολύ καλά, κύγιε».

Δεν ήταν όμως μια πραγματική νίκη. Ο σερβιτόρος δεν έδειχνε ντροπιασμένος. Άξιζε τον κόπο να ζεσταθεί το κρασί; Αυτό έλεγαν τα ανασηκωμένα του φρύδια. Απομάκρυνε το μπουκάλι απαξιωτικά, σαν να ξεκαθάριζε ότι το να παραγγείλουν το πιο φτηνό κρασί ήταν από μόνο του εξευτελιστικό, χωρίς να χρειάζεται να κάνουν τόση φασαρία για το ξαναζέσταμα.

Το μοσχάρι και η σαλάτα ήταν κατάκρυα, δεν έμοιαζαν καν με αληθινό φαγητό. Η γεύση τους ήταν ανύπαρκτη. Τα ψωμάκια ήταν μπαγιάτικα και πανιασμένα. Το νερό του Τάμεση έμοιαζε να έχει ποτίσει τα πάντα. Δεν αποτέλεσε έκπληξη ότι το κρασί, με το που ανοίχτηκε το μπουκάλι, είχε τη γεύση της λάσπης. Ήταν όμως αλκοόλ, κι αυτό μετρούσε. Σε καταλάμβανε εξ απροόπτου το πόσο τονωτικό ήταν, αφού είχε περάσει τον οισοφάγο σου και είχε καταλήξει στο στομάχι σου. Μετά από ενάμιση ποτηράκι, ο Γκόρντον ένιωσε πολύ καλύτερα. Ο σερβιτόρος στεκόταν δίπλα στην πόρτα, ειρωνικά υπομονετικός, με την πετσέτα στο μπράτσο, προσπαθώντας με την παρουσία του να κάνει τον Γκόρντον και τη Ρόζμαρι να νιώσουν αμηχανία. Στην αρχή το πέτυχε, ο Γκόρντον όμως του είχε στραμμένη την πλάτη, οπότε τον αγνόησε, και στο τέλος ξέχασε ολότελα την παρουσία του. Βαθμιαία, το ζευγάρι ξαναβρήκε το κουράγιο του. Άρχισαν να κουβεντιάζουν όλο και πιο άνετα, όλο και πιο δυνατά.

«Κοίτα» είπε ο Γκόρντον. «Εκείνοι οι κύκνοι μάς ακολούθησαν μέχρι εδώ».

Όντως, υπήρχαν δύο κύκνοι που έπλεαν αργά πάνω-κάτω στα σκουροπράσινα νερά. Και αυτή τη στιγμή ακριβώς, ο ήλιος διαπέρασε τα σύννεφα, και η σαν ενυδρείο μουντή σάλα πλημμύρισε ένα ευχάριστο πρασινωπό φως. Ο Γκόρντον και η Ρόζμαρι ένιωσαν ξαφνικά ζεστοί κι ευτυχισμένοι. Άρχισαν να κουβεντιάζουν περί ανέμων και υδάτων, σαν να μην υπήρχε καν ο σερβιτόρος, και ο Γκόρντον σήκωσε το μπουκάλι και σέρβιρε άλλα δύο ποτήρια.

Τα μάτια τους συναντήθηκαν πάνω από τα ποτήρια. Εκείνη τον κοιτούσε με μια χαλαρή ειρωνεία. "Είμαι η ερωμένη σου" έλεγαν τα μάτια της. "Για φαντάσου!" Τα γόνατά τους αγγίζονταν κάτω από μικρό τραπέζι. Για μια στιγμή, η Ρόζμαρι πίεσε το γόνατό της στο δικό του. Ο Γκόρντον ένιωσε κάτι να λαχταράει μέσα του. Ένα ζεστό κύμα ερωτισμού και τρυφερότητας διαπέρασε το σώμα του. Ήταν η κοπέλα του, η ερωμένη του. Σύντομα, όταν θα βρίσκονταν μόνοι τους, σε κάποια κρυψώνα, στη ζεστή άπνοια της εξοχής, θα είχε επιτέλους δικό του το γυμνό της σώμα. Η αλήθεια ήταν πως το ήξερε όλο το πρωινό, κατά κάποιον τρόπο όμως αυτή η γνώση ήταν εξωπραγματική. Μόνο τώρα συλλάμβανε το νόημά της. Χωρίς να ειπωθεί μια λέξη, με ένα είδος σωματικής βεβαιότητας, η Ρόζμαρι θα βρισκόταν γυμνή στην αγκαλιά του την επόμενη ώρα.

Καθώς κάθονταν στη σάλα, μέσα στο ζεστό φως, με τα γόνατά τους να αγγίζονται, τα βλέμματά τους να συναντιούνται, ένιωθαν σαν να είχαν ήδη ολοκληρώσει. Υπήρχε μια βαθιά οικειότητα ανάμεσά τους. Θα μπορούσαν να κάθονται εκεί με τις ώρες, απλά κοιτάζοντας ο ένας τον άλλον και κουβεντιάζοντας καθημερινότητες που δεν είχαν σημασία για κανέναν εκτός από τους ίδιους.

Πράγματι, κάθισαν στη σάλα για είκοσι λεπτά, ίσως και παραπάνω. Ο Γκόρντον είχε ξεχάσει τον σερβιτόρο –είχε για την ώρα ξεχάσει ως και το γεγονός ότι είχε παγιδευτεί σε αυτό το γεύμα που θα του κόστιζε και την τελευταία του δεκάρα. Τώρα όμως, ο ήλιος είχε χαθεί ξανά, το δωμάτιο είχε ξαναγίνει μουντό και είχε έρθει πια η ώρα να φύγουν.

«Τον λογαριασμό» είπε ο Γκόρντον, μισοστρέφοντας το σώμα του.

Ο σερβιτόρος έκανε μια τελευταία προσπάθεια να τον πικάρει.

«Το λογαγιασμό, κύγιε; Μα, δεν επιθυμείτε να πάγετε καφέ, κύγιε;»

«Όχι, όχι καφέ. Τον λογαριασμό».

Ο σερβιτόρος αποσύρθηκε και επέστρεψε με ένα διπλωμένο χαρτί πάνω στον δίσκο του. Ο Γκόρντον το ξεδίπλωσε. Έξι σελίνια και τρεις πένες –και τα μόνα χρήματα που είχε ήταν επτά σελίνια και έντεκα πένες! Φυσικά και ήξερε πάνω κάτω ποιο θα ήταν το ποσό του λογαριασμού, παρ' όλα αυτά όμως κλονίστηκε όταν τον είδε. Σηκώθηκε όρθιος, έψαξε την τσέπη του και έβγαλε τα χρήματά του. Ο χλωμός νεαρός σερβιτόρος, με τον δίσκο στο μπράτσο, έριξε μια ματιά στα χρήματα. Σίγουρα είχα μαντέψει πως αυτά είχε όλα κι όλα επάνω του ο Γκόρντον. Η Ρόζμαρι είχε επίσης σηκωθεί και πλησίαζε τον Γκόρντον. Του τσίμπησε τον ώμο, σαν σύνθημα ότι ήθελε να πληρώσει το μερίδιό της. Ο Γκόρντον έκανε ότι δεν κατάλαβε. Πλήρωσε τα έξι σελίνια και τις τρεις πένες, και, καθώς στρεφόταν να φύγει, έριξε άλλο ένα σελίνι στον δίσκο. Ο σερβιτόρος ζύγισε για λίγο το σελίνι στο χέρι του, το κοίταξε και από την άλλη μεριά και μετά το γλίστρησε στην τσέπη του φράκου του, έχοντας πάρει ένα ύφος σαν να κάλυπτε κάτι που δεν άξιζε τον κόπο ούτε να το αναφέρει.

Καθώς προχωρούσαν στον διάδρομο, ο Γκόρντον ένιωθε απογοητευμένος, ανήμπορος –σχεδόν παραλυμένος. Όλα αυτά τα λεφτά είχαν πάει στον βρόντο με μια κίνηση! Φρικτό! Μακάρι να μην είχαν πατήσει το πόδι τους σε αυτό το καταραμένο μέρος! Όλη η μέρα είχε πια καταστραφεί –κι όλα αυτά για δυο πιάτα κρύο μοσχάρι και ένα μπουκάλι θολό κρασί! Σε λίγο θα έπρεπε να σκεφτεί το τσάι. Του είχαν απομείνει έξι τσιγάρα. Έπρεπε να υπολογίσει και τα εισιτήρια για το λεωφορείο που θα τους πήγαινε πίσω στο Σλάου, κι ένας Θεός ήξερε τι ακόμα. Κι είχε μόνο οκτώ πένες για να τα βγάλει πέρα με όλα αυτά!

Βγήκαν από το ξενοδοχείο με την αίσθηση ότι τους είχαν πετάξει έξω με τις κλωτσιές και τους είχαν κλείσει την πόρτα κατάμουτρα. Όλη η ζεστή οικειότητα των προηγούμενων στιγμών είχε χαθεί πια. Τα πάντα έμοιαζαν διαφορετικά τώρα που είχαν βγει έξω. Το αίμα τους ήταν σαν να κυλούσε πιο αργά στον καθαρό αέρα. Η Ρόζμαρι προπορευόταν, φαινόταν νευρική, δεν μιλούσε. Τώρα, ήταν μισοτρομαγμένη από αυτό που είχε αποφασίσει να κάνει. Ο

Γκόρντον παρατηρούσε τα δυνατά λεπτά της μέλη καθώς κινούνταν. Είχε μπροστά του το σώμα της, αυτό που τόσο καιρό επιθυμούσε. Τώρα όμως που είχε φτάσει η ώρα, η σκέψη έμοιαζε να τον στοιχειώνει. Ήθελε να την κάνει δική του, ήθελε να την *αποκτήσει*, αλλά ταυτόχρονα ευχόταν να είχαν τελειώσει ήδη όλα. Χρειαζόταν να προσπαθήσει –χρειαζόταν να επιστρατεύσει όλη του τη θέληση. Παράξενο πόσο αυτή η τερατώδης ιστορία με τον λογαριασμό στο ξενοδοχείο τον είχε αναστατώσει. Η ανέμελη διάθεση του πρωινού είχε διαλυθεί, και στη θέση της είχε κάνει την επανεμφάνισή του το μισητό, ενοχλητικό, οικείο συναίσθημα –το άγχος για τα λεφτά. Σε ελάχιστο χρόνο, θα έπρεπε να ομολογήσει ότι του είχαν μείνει μόνο οκτώ πένες. Θα έπρεπε να δανειστεί λεφτά από τη Ρόζμαρι, για να επιστρέψουν, κάτι που το έβρισκε άθλιο, κάτι που τον γέμιζε ντροπή. Μόνο το κρασί που έρεε μέσα του, του έδινε ακόμα κουράγιο. Η ζεστασιά του κρασιού και η οδυνηρή αίσθηση των οκτώ πενών που του είχαν απομείνει, πάλευαν μεταξύ τους χωρίς να επικρατεί κάτι από τα δύο.

Περπατούσαν μάλλον αργά, σύντομα όμως είχαν αφήσει πίσω τους το ποτάμι και ανηφόριζαν. Ο καθένας τους έψαχνε απεγνωσμένα κάτι να πει, δεν έβρισκε όμως ούτε μία λέξη. Ο Γκόρντον στάθηκε δίπλα στη Ρόζμαρι, της έπιασε το χέρι και έπλεξε τα δάχτυλά του στα δικά της. Με αυτή την κίνηση, ένιωσαν και οι δύο καλύτερα. Η καρδιά του όμως χτυπούσε άτακτα, τα σωθικά του ήταν σφιγμένα. Αναρωτήθηκε αν και η Ρόζμαρι ένιωθε το ίδιο.

«Μοιάζει να μην υπάρχει ψυχή εδώ γύρω» του είπε τελικά.

«Είναι Κυριακή απόγευμα. Κοιμούνται όλοι κάτω από την ασπιδίστρα, χωνεύοντας το ψητό και την πουτίγκα».

Ακολούθησε σιωπή. Περπάτησαν καμιά πενηνταριά γιάρδες. Τιθασεύοντας με δυσκολία τη φωνή του, ο Γκόρντον κατάφερε να πει:

«Κάνει πολλή ζέστη. Καλύτερα να ξαποστάσουμε λίγο αν βρούμε ένα κατάλληλο μέρος».

«Ναι, εντάξει. Αν θέλεις».

Τώρα είχαν φτάσει σε ένα σύδεντρο, στα αριστερά του δρόμου. Έμοιαζε άδειο και έρημο, τίποτα δεν φύτρωνε στα ριζά των γυμνών δένδρων. Στην άλλη του άκρη όμως, υπήρχε μια μπλεγμένη συστάδα θάμνων, μάλλον

αγριοδαμασκηνιές. Ο Γκόρντον, αμίλητος, πέρασε το χέρι του γύρω από τη μέση της Ρόζμαρι, κάνοντάς την να στραφεί προς εκείνη την κατεύθυνση. Υπήρχε ένα κενό στη βλάστηση, με κάτι σαν συρματόπλεγμα ανάμεσα. Ανασήκωσε το σύρμα για να περάσει η Ρόζμαρι, κι εκείνη υπάκουσε με σβέλτες κινήσεις. Η καρδιά του σκίρτησε ξανά. Πόσο δυνατή και ευλύγιστη ήταν! Καθώς όμως σήκωνε το πόδι του για να περάσει κι αυτός το συρματόπλεγμα, τα νομίσματα –ένα εξάπενο και δύο πένες– κουδούνισαν στην τσέπη του, στοιχειώνοντάς τον ξανά.

Φθάνοντας στους θάμνους, βρήκαν μια φυσική εσοχή. Στις τρεις μεριές, υπήρχαν αγκαθωτοί θάμνοι, χωρίς φύλλωμα, αλλά αδιαπέραστοι, και η τέταρτη μεριά επέτρεπε στο βλέμμα να περιπλανηθεί στα γυμνά οργωμένα χωράφια της πλαγιάς από κάτω. Στα ριζά του λόφου έστεκε ένα χαμηλοτάβανο αγροτόσπιτο, μικροσκοπικό σαν παιδικό παιχνίδι. Δεν έβγαινε καπνός από τις καμινάδες του. Ούτε ένα ζωντανό πλάσμα δεν ακουγόταν ολόγυρα. Πουθενά αλλού δεν θα ένιωθες πιο μόνος από ό,τι σε αυτό το μέρος. Αντί για χορτάρι, φύτρωναν βρύα, από το είδος που βρίσκει κανείς κάτω από τα δέντρα.

«Έπρεπε να έχουμε φέρει ένα αδιάβροχο» της είπε, ενώ γονάτιζε στο έδαφος.

«Δεν πειράζει. Είναι αρκετά στεγνά» είπε η Ρόζμαρι.

Την τράβηξε προς το μέρος του, τη φίλησε, της έβγαλε το καπέλο, την πήρε στην αγκαλιά του, φίλησε παντού το πρόσωπό της. Η Ρόζμαρι βρέθηκε ξαπλωμένη από κάτω του, υποχωρώντας, χωρίς όμως να ανταποκρίνεται. Δεν έφερε αντίσταση όταν το χέρι του πήγε στο στήθος της. Βαθιά μέσα της όμως ήταν ακόμα φοβισμένη. Θα το έκανε –ναι! θα τηρούσε τη σιωπηρή της απόφαση, δεν θα υποχωρούσε, εντούτοις ήταν φοβισμένη. Κατά βάθος, και ο Γκόρντον μισοδίσταζε. Τον κατέθλιβε καθώς ανακάλυπτε πόσο λίγο την ποθούσε αυτή τη στιγμή. Ήταν ακόμη επηρεασμένος από την ιστορία με τα λεφτά. Πώς να κάνεις έρωτα όταν έχεις μόνο οκτώ πένες στην τσέπη σου και το σκέφτεσαι συνέχεια; Κι όμως, με τον τρόπο του την ήθελε. Πράγματι, δεν μπορούσε να κάνει μακριά της. Η ζωή του θα άλλαζε όταν θα ήταν πια εραστές. Για ώρα, ήταν ξαπλωμένος πάνω στο στήθος της, ενώ εκείνη είχε

στρέψει το κεφάλι της στα πλάγια. Το πρόσωπό του ακουμπούσε στον λαιμό και στα μαλλιά της, χωρίς να κάνει άλλη κίνηση.

Και μετά, ο ήλιος ξετρύπωσε από τα σύννεφα. Είχε ήδη αρχίσει να χαμηλώνει στον ορίζοντα. Το ζεστό φως τούς τύλιξε, σαν να έσπασε μια μεμβράνη στον ουρανό και να χύθηκε επάνω τους. Η αλήθεια ήταν πως το γρασίδι είχε μια παγωμένη αίσθηση όσο ο ήλιος έμενε κρυμμένος πίσω από τα σύννεφα. Τώρα έμοιαζε ξανά σαν να είχε σχεδόν καλοκαιριάσει. Και οι δυο τους ανακάθισαν θαυμάζοντας το θέαμα.

«Ω, Γκόρντον! Κοίτα! Κοίτα πώς ο ήλιος φωτίζει τα πάντα!»

Καθώς τα σύννεφα διαλύονταν, μια φαρδιά φωτεινή αχτίνα διέσχισε γοργά την πεδιάδα, σκορπίζοντας λάμψη στο πέρασμά της. Το μουντό γρασίδι έλαμψε σαν να ήταν σμαράγδι. Το άδειο αγροτόσπιτο, από κάτω, αστραποβόλησε ζεστά χρώματα, βαθύ μπλε τα κεραμίδια, κερασί τα τούβλα του. Το μόνο που σου θύμιζε ότι ήταν ακόμα χειμώνας ήταν το γεγονός ότι δεν ακουγόταν πουλί να κελαηδάει.

Ο Γκόρντον πέρασε το μπράτσο του γύρω από τη Ρόζμαρι και την τράβηξε βιαστικά κοντά του. Ακουμπούσαν με τα μάγουλά τους ο ένας τον άλλον. Κοιτούσαν και οι δύο προς τα κάτω, την πεδιάδα. Στράφηκε και τη φίλησε.

«Με συμπαθείς, έτσι δεν είναι;»

«Σε λατρεύω, ανόητε».

«Και θα είσαι καλή μαζί μου, έτσι;»

«Καλή μαζί σου;»

«Θα με αφήσεις να σου κάνω ό,τι θέλω;»

«Ναι, προφανώς».

«Ό,τι θέλω;»

«Ναι, εντάξει. Ό, τι θέλεις».

Πίεσε την πλάτη της και την ξάπλωσε στο χορτάρι. Η ατμόσφαιρα μεταξύ τους είχε αλλάξει. Η ζεστασιά του ήλιου έμοιαζε να έχει φτάσει ως το μεδούλι τους. «Βγάλε τα ρούχα σου, καλή μου» της ψιθύρισε. Το έκανε υπάκουα. Δεν

τον ντρεπόταν. Εξάλλου, ήταν τόσο ζεστά και το μέρος τόσο απομονωμένο, που δεν είχε σημασία πόσα ρούχα έβγαζες. Τακτοποίησαν τα ρούχα της ώστε να μπορεί να ξαπλώσει επάνω τους. Ξάπλωσε, γυμνή, με τα χέρια πίσω από το κεφάλι, τα μάτια κλειστά, χαμογελώντας ελαφρά, σαν να τα είχε σκεφτεί όλα και να ήταν ήσυχη με τη συνείδησή της. Για ώρα, ο Γκόρντον έμεινε γονατισμένος κοιτάζοντας εξεταστικά το σώμα της. Η ομορφιά της τον τρόμαζε. Γυμνή έδειχνε πολύ πιο όμορφη από όσο όταν φορούσε τα ρούχα της. Το πρόσωπό της, χαλαρό, με τα μάτια κλειστά, έμοιαζε σχεδόν παιδικό. Την πλησίασε. Για μια ακόμη φορά τα νομίσματα κουδούνισαν στην τσέπη του. Μόνο οκτώ πένες είχαν απομείνει! Οι μπελάδες πλησίαζαν, αρνιόταν όμως να τους σκεφτεί τώρα. Εμπρός, συνέχισε, αυτό μετράει τώρα, άσε τις σκέψεις για το μέλλον! Πέρασε το μπράτσο του κάτω από το σώμα της και ξάπλωσε επάνω της.

«Μπορώ; Τώρα;»

«Ναι, εντάξει».

«Δεν φοβάσαι;»

«Όχι».

«Θα είμαι όσο μπορώ πιο τρυφερός».

«Δεν πειράζει».

Μια στιγμή αργότερα:

«Ω, Γκόρντον! Όχι, όχι, όχι!»

«Τι; Τι έγινε;»

«Όχι, Γκόρντον, όχι! Δεν πρέπει! Όχι!»

Τον έσπρωξε βίαια. Το πρόσωπό της έμοιαζε απόμακρο, φοβισμένο, εχθρικό σχεδόν. Ο Γκόρντον ένιωσε απαίσια που τον έκανε πέρα ακριβώς πάνω σε αυτή τη στιγμή. Ήταν σαν κάποιος να τον είχε λούσει με έναν κουβά παγωμένο νερό. Αποτραβήχτηκε απογοητευμένος, τακτοποιώντας βιαστικά τα ρούχα του.

«Τι έγινε; Τι συμβαίνει;»

«Ω, Γκόρντον! Νόμιζα πως –ω, Θεέ μου!»

Κάλυψε το πρόσωπο με το χέρι της και κύλησε στα πλάγια, μακριά του, νιώθοντας ξαφνική ντροπή.

«Τι συμβαίνει;» την ξαναρώτησε.

«Πώς μπορείς να είσαι τόσο *επιπόλαιος*;»

«Τι εννοείς –επιπόλαιος;»

«Ω! Ξέρεις τι εννοώ!»

Η καρδιά του βούλιαξε. Ήξερε τι εννοούσε, δεν το είχε σκεφτεί όμως παρά μόνο τώρα. Και φυσικά –ω, ναι!– όφειλε να το έχει σκεφτεί. Σηκώθηκε όρθιος και γύρισε την πλάτη του. Ξαφνικά, συνειδητοποιούσε ότι δεν μπορούσε να προχωρήσει τις περιπτύξεις τους. Σε ένα υγρό χωράφι, μια Κυριακή απόγευμα, μέσα στο καταχείμωνο! Αδύνατον! Και φάνταζε τόσο σωστό, τόσο φυσικό μια στιγμή πριν. Τώρα όμως έδειχνε σαν κάτι βρόμικο και ελεεινό.

«Δεν περίμενα να καταλήξουμε *έτσι*» είπε με πίκρα.

«Μα δεν μπορούσα να κάνω αλλιώς, Γκόρντον! Όφειλες να –ξέρεις».

«Δεν πιστεύεις ότι θα έκανα κάτι τέτοιο, έτσι;»

«Μα τι άλλο να κάνουμε; Δεν γίνεται να κάνω μωρό!»

«Πρέπει να ρισκάρεις».

«Ω, Γκόρντον! Είσαι ανυπόφορος!»

Απόμεινε να τον κοιτάζει, με τη δυστυχία ζωγραφισμένη στο πρόσωπό της, τόσο καταβεβλημένη που είχε ξεχάσει τη γύμνια της. Η απογοήτευσή του μετατράπηκε σε θυμό. Να, βλέπεις; Ξανά τα λεφτά στη μέση! Ακόμα και σε μια τόσο ιδιαίτερη στιγμή, δεν τα αποφεύγεις. Πρέπει να τα διαλύσεις όλα με τις ψυχρές προφυλάξεις για χάρη των χρημάτων. Λεφτά, λεφτά, παντού και πάντα τα λεφτά! Ακόμα και στο νυφικό κρεβάτι εισχωρεί ο δάκτυλος του θεού του χρήματος! Στα πάνω και στα κάτω, βρίσκεται πάντα εκεί.

Έκανε ένα δυο βήματα με τα χέρια στις τσέπες.

«Βλέπεις! Πάλι τα λεφτά!» είπε. «Ακόμα και σε μια τέτοια στιγμή, έχουν τη δύναμη να σταθούν απέναντί μας και να μας φοβερίσουν. Ακόμα κι εδώ που είμαστε μόνοι, μίλια μακριά, χωρίς ψυχή τριγύρω».

«Τι σχέση έχουν τα *λεφτά* με την υπόθεσή μας;»

«Σου λέω λοιπόν ότι ούτε που θα σου περνούσε από το μυαλό να ανησυχήσεις για το θέμα του μωρού, αν δεν ήταν τα λεφτά στη μέση. Αν δεν ήταν αυτά, *θα το ήθελες* το μωρό. Λες ότι "δεν γίνεται" να κάνεις μωρό. Τι εννοείς "δεν γίνεται"; Εννοείς δεν θα τολμούσες. Γιατί θα έχανες τη δουλειά σου, και εγώ δεν έχω λεφτά, κι όλοι μας θα πεθαίναμε της πείνας. Αυτή η ιστορία με τον έλεγχο των γεννήσεων! Είναι άλλος ένας τρόπος που έχουν ανακαλύψει για να μας εκφοβίσουν. Κι εσύ προφανώς συναινείς».

«Μα, τι θέλεις να κάνω, Γκόρντον; Τι θέλεις να κάνω;»

Ο ήλιος διάλεξε τη στιγμή για να χαθεί ξανά πίσω από τα σύννεφα. Ψύχρανε αισθητά. Σε τελευταία ανάλυση, το όλο σκηνικό ήταν αποκρουστικό –η γυμνή γυναίκα ξαπλωμένη στο χορτάρι, ο άντρας, ντυμένος, να στέκεται παράμερα μουτρωμένος, με τα χέρια στις τσέπες. Η Ρόζμαρι θα άρπαζε ένα γερό κρύωμα, αν έμενε κι άλλο σε αυτή τη θέση. Η όλη κατάσταση ήταν παράλογη και απρεπής.

«Μα, τι άλλο να κάνω;» επανέλαβε η Ρόζμαρι.

«Θα έλεγα να αρχίσεις να ντύνεσαι» της απάντησε ψυχρά.

Το είπε μόνο για να κατευνάσει τον δικό του εκνευρισμό, το αποτέλεσμα όμως ήταν να την κάνει να νιώσει τόσο έντονα ντροπή που αναγκάστηκε να της γυρίσει την πλάτη. Δεν χρειάστηκε παρά ελάχιστο χρόνο για να ντυθεί. Καθώς έσκυβε για να δέσει τα παπούτσια της, την άκουσε που ρουθούνισε μια δυο φορές. Θα ξεσπούσε σε κλάματα, και έκανε προσπάθειες να το αποφύγει. Ο Γκόρντον ένιωσε τρομερά ντροπιασμένος. Θα ήθελε να πέσει στα γόνατα δίπλα της, να την πάρει στην αγκαλιά του και να της ζητήσει συγγνώμη. Δεν μπορούσε όμως να κάνει τίποτα από όλα αυτά. Το σκηνικό τον είχε αφήσει βαρύ και αμήχανο. Δυσκολευόταν να τιθασεύσει τη φωνή του ακόμα και για να κάνει την πιο κοινότοπη παρατήρηση.

«Είσαι έτοιμη;» ρώτησε άχρωμα.

«Ναι».

Βγήκαν ξανά στον δρόμο, πέρασαν το συρματόπλεγμα και κατηφόρισαν τον λόφο, αμίλητοι. Καινούρια σύννεφα περνούσαν μπροστά από τον ήλιο. Ψύχραινε όλο και περισσότερο. Μία ώρα ακόμα και θα σουρούπωνε. Κατέβηκαν τον λόφο και έφτασαν στο σημείο όπου ξεχώριζε το ξενοδοχείο Ράβενσκροφτ, το σκηνικό της πανωλεθρίας τους.

«Πού πηγαίνουμε;» ρώτησε η Ρόζμαρι με χαμηλή άκεφη φωνή.

«Πίσω στο Σλάου, υποθέτω. Πρέπει να περάσουμε τη γέφυρα και να κοιτάξουμε τις πινακίδες».

Σχεδόν δεν μίλησαν μέχρι να περπατήσουν για αρκετά μίλια. Η Ρόζμαρι ήταν δυστυχής και ντροπιασμένη. Κάποιες φορές τον πλησίασε για να του πιάσει το χέρι, ο Γκόρντον όμως τραβήχτηκε μακριά της. Κι έτσι συνέχισαν να περπατάνε στο ίδιο ύψος, ο ένας από τη μία και ο άλλος από την άλλη μεριά του δρόμου. Η Ρόζμαρι σκεφτόταν ότι είχε προσβάλει θανάσιμα τον Γκόρντον. Υπέθετε ότι ήταν θυμωμένος μαζί της εξ αιτίας της απογοήτευσής του –γιατί τον είχε απορρίψει πάνω στην κρίσιμη στιγμή. Θα απολογιόταν αν της είχε δώσει έστω και μια μικρή ευκαιρία.

Η αλήθεια ήταν όμως ότι ο Γκόρντον ούτε καν σκεφτόταν τα ίδια πράγματα αυτή τη στιγμή. Οι σκέψεις του είχαν πάει αλλού. Αυτό που τον ταλάνιζε τώρα ήταν το χρηματικό ζήτημα –το γεγονός ότι είχε οκτώ πένες μονάχα στην τσέπη του. Πολύ σύντομα, θα έπρεπε να το ομολογήσει. Θα χρειάζονταν χρήματα, για τα εισιτήρια του λεωφορείου από το Φάρναμ στο Σλάου, για το τσάι στο Σλάου, για τσιγάρα, για τα εισιτήρια του άλλου λεωφορείου, ίσως και για ένα δείπνο όταν θα επέστρεφαν πίσω στο Λονδίνο. Και να έχει επάνω του μόνο οκτώ πένες για να καλύψει όλα αυτά τα έξοδα! Δεν γινόταν διαφορετικά, θα έπρεπε να δανειστεί από τη Ρόζμαρι. Κι αυτό ήταν κάτι τρομερά εξευτελιστικό. Δεν υπάρχει χειρότερο από το να πρέπει να δανειστείς χρήματα από κάποιον με τον οποίο καυγάδιζες πριν λίγο. Ωραία εντύπωση θα έκανε μετά από όλα τα μεγάλα του λόγια! Να' τος, αυτός που της έκανε διάλεξη, αυτός με την υπεράνω συμπεριφορά, που έκανε τον έκπληκτο, επειδή η Ρόζμαρι είχε πάρει ως δεδομένο το θέμα της αντισύλληψης. Και την επόμενη στιγμή να αλλάζει ρότα και να της ζητάει λεφτά! Αλλά, βλέπεις, να τι μπορούν να προκαλέσουν

τα χρήματα. Δεν υπάρχει τίποτα που να μην μπορεί να διαπεράσει το χρήμα ή την έλλειψή του.

Στις τέσσερις και μισή, ήταν σχεδόν σκοτάδι. Περπατούσαν στα τυφλά σε καταχνιασμένους δρόμους, με οδηγό το ελάχιστο φως που ξέφευγε από κάποια χαραμάδα ενός χωριατόσπιτου ή τον κιτρινωπό προβολέα ενός περαστικού αυτοκινήτου. Το κρύο είχε γίνει ανυπόφορο, είχαν όμως περπατήσει τέσσερα μίλια, και η άσκηση τους είχε ζεστάνει. Δεν γινόταν να συνεχίζουν να είναι ακοινώνητοι. Άρχισαν να λένε κάποιες κουβέντες, και βαθμιαία πλησίασαν ο ένας τον άλλον. Η Ρόζμαρι του έπιασε το μπράτσο, τον σταμάτησε και τον ανάγκασε να την κοιτάξει.

«Γκόρντον, *γιατί* μου φέρεσαι τόσο άκαρδα;»

«Πώς σου φέρομαι άκαρδα;»

«Να περπατάμε τόση ώρα και να μη λέμε κουβέντα!»

«Ω, τώρα!»

«Μου είσαι ακόμα θυμωμένος γι' αυτό που έγινε;»

«Όχι, ποτέ μου δεν θύμωσα μαζί σου. Δεν φταις *εσύ*».

Σήκωσε τα μάτια και τον κοίταξε, προσπαθώντας να μαντέψει μέσα στο σκοτάδι την έκφραση του προσώπου του. Ο Γκόρντον την τράβηξε κοντά του, έγειρε το πρόσωπό της και τη φίλησε. Εκείνη γαντζώθηκε επάνω του, το σώμα της έλιωσε στο δικό του. Προφανώς, αυτό ήταν που περίμενε να γίνει.

«Γκόρντον, με αγαπάς, έτσι δεν είναι;»

«Φυσικά και σε αγαπάω».

«Τα πράγματα ξέφυγαν κάπως, αλλά δεν μπορούσα να κάνω αλλιώς. Ξαφνικά, με έπιασε φόβος».

«Δεν πειράζει. Κάποια άλλη στιγμή, όλα θα πάνε καλά».

Είχε κουρνιάσει χαλαρή στην αγκαλιά του, ακουμπώντας το κεφάλι της στο στήθος του. Ο Γκόρντον μπορούσε να νιώσει την καρδιά της να χτυπάει. Έμοιαζε να φτεροκοπάει με βιάση, λες και η Ρόζμαρι προσπαθούσε να πάρει μιαν απόφαση.

«Δεν με νοιάζει» είπε ακατάληπτα, με το πρόσωπό της να έχει βρει καταφύγιο στο σακάκι του.

«Δεν σε νοιάζει τι πράγμα;»

«Για το μωρό. Θα το ρισκάρω. Μπορείς να με κάνεις ό,τι θέλεις».

Στο άκουσμα αυτών των υποχωρητικών λέξεων, ο Γκόρντον ένιωσε μια ασθενική επιθυμία να γεννιέται μέσα του και να διαλύεται ευθύς αμέσως. Ήξερε για ποιον λόγο είχε μιλήσει έτσι η Ρόζμαρι. Δεν ήταν επειδή αυτή τη στιγμή ήθελε να της κάνει έρωτα. Ήταν από μια γενναιόδωρη παρόρμηση, για να τον κάνει να καταλάβει ότι τον αγαπούσε και θα ρίσκαρε για να μην τον απογοητεύσει.

«Τώρα;» τη ρώτησε.

«Ναι, αν το θέλεις».

Το σκέφτηκε. Πόσο ήθελε να σιγουρευτεί ότι την είχε δική του! Ο παγωμένος νυχτερινός αέρας όμως μαινόταν τριγύρω τους. Πίσω από τους θάμνους, το χορτάρι θα ήταν υγρό και παγωμένο. Δεν ήταν ούτε η κατάλληλη ώρα ούτε το κατάλληλο μέρος. Εξάλλου, η ιστορία με τις οκτώ πένες είχε απορροφήσει τις σκέψεις του. Δεν είχε πια την ερωτική διάθεση.

«Δεν μπορώ» είπε τελικά.

«Δεν μπορείς! Μα, Γκόρντον, νόμιζα…»

«Το ξέρω. Τώρα όμως είναι όλα διαφορετικά».

«Είσαι ακόμα αναστατωμένος;»

«Ναι, κατά κάποιον τρόπο».

«Γιατί;»

Την κράτησε λίγο μακριά του. Καλύτερα να της εξηγούσε τώρα παρά αργότερα. Πάντως, ένιωθε τέτοια ντροπή που περισσότερο μουρμούρισε παρά είπε καθαρά:

«Πρέπει να σου πω κάτι απαίσιο, που με ανησυχεί σε όλη τη διαδρομή».

«Τι πράγμα;»

«Να! Μπορείς να μου δανείσεις λίγα χρήματα; Έχω ξετιναχτεί. Είχα αρκετά λεφτά για τη σημερινή μέρα, αλλά αυτός ο φρικτός λογαριασμός στο ξενοδοχείο ανέτρεψε τα πάντα. Μου έχουν μείνει οκτώ πένες όλες κι όλες».

Η Ρόζμαρι έμεινε κατάπληκτη, τόσο που ξέφυγε από την αγκαλιά του.

«Έχεις μόνο οκτώ πένες; Μα τι *είναι* αυτά που λες; Τι πειράζει που έχεις μόνο οκτώ πένες;»

«Δεν άκουσες πως σε λίγο θα πρέπει να δανειστώ χρήματα από σένα; Θα πρέπει να πληρώσεις το εισιτήριό σου και το δικό μου, το τσάι κι ένας Θεός ξέρει τι ακόμα. Και να σκεφτείς πως εγώ σου ζήτησα να βγούμε! Υποτίθεται ότι ήσουν καλεσμένη μου. Φρίκη, σκέτη φρίκη!»

«*Καλεσμένη* σου! Ω, Γκόρντον! *Αυτό* σε ανησυχούσε όλη την ώρα;»

«Ναι».

«Γκόρντον, είσαι τόσο *μωρό*! Πώς γίνεται να ανησυχείς για κάτι τέτοιο; Λες και θα με πείραζε να σου δανείσω! Εγώ δεν είμαι που σου λέω πάντα ότι θέλω να πληρώνω το μερίδιό μου όταν βγαίνουμε;»

«Ναι, και ξέρεις πόσο το απεχθάνομαι. Την κάναμε αυτή την κουβέντα και το ξεκαθαρίσαμε τις προάλλες».

«Ω, πόσο παράλογος γίνεσαι! Νομίζεις ότι πρέπει να ντρέπεσαι που δεν έχεις λεφτά;»

«Φυσικά και το νομίζω! Είναι το μόνο πράγμα για το οποίο πρέπει κάποιος να ντρέπεται».

«Τι σχέση έχει όμως με το αν θα κάνουμε έρωτα εγώ κι εσύ; Δεν το καταλαβαίνω. Πρώτα θέλεις, και μετά δεν θέλεις. Τι δουλειά έχουν τα λεφτά;»

«Τα λεφτά είναι το παν».

Την έπιασε αγκαζέ και συνέχισαν τον δρόμο τους. Η Ρόζμαρι δεν θα καταλάβαινε ποτέ της, πάντως έπρεπε να της εξηγήσει.

«Δεν καταλαβαίνεις ότι δεν είσαι ολοκληρωμένος άνθρωπος –δεν *νιώθεις* άνθρωπος– εκτός κι αν έχεις λεφτά στην τσέπη σου;»

«Όχι. Νομίζω ότι είναι μια απλή ανοησία».

«Δεν είναι ότι δεν θέλω να κάνω έρωτα μαζί σου. Αυτό που σου λέω είναι ότι δεν μπορώ να κάνω έρωτα όταν έχω μόνο οκτώ πένες στην τσέπη μου. Τουλάχιστον όταν ξέρεις ότι έχω τόσα. Απλά, δεν μπορώ να το κάνω. Μου είναι σωματικά ακατόρθωτο».

«Μα γιατί; Γιατί;»

«Θα το βρεις στον Λεμπριέρ» της είπε σκοτεινά.

Κι έτσι διευθετήθηκε το ζήτημα, και ούτε που ξαναμίλησαν για το θέμα. Ο Γκόρντον είχε δείξει για δεύτερη φορά την κακή συμπεριφορά του. Και όμως, έκανε τη Ρόζμαρι να νιώθει ότι ήταν αυτή που είχε άδικο. Συνέχισαν να περπατούν. Δεν τον καταλάβαινε, κι από την άλλη, του συγχωρούσε τα πάντα. Κάποια στιγμή, έφτασαν στο Φάρναμ Κόμον. Μετά από μια σύντομη αναμονή στο σταυροδρόμι, πήραν το λεωφορείο για το Σλάου. Στο σκοτάδι, την ώρα που το λεωφορείο πλησίαζε, η Ρόζμαρι γλίστρησε μισή κορώνα στο χέρι του Γκόρντον, ώστε να είναι αυτός που θα πλήρωνε τα εισιτήρια και να μην ντροπιαστεί δημόσια αφήνοντας μια γυναίκα να πληρώσει.

Από τη μεριά του, ο Γκόρντον θα προτιμούσε να περπατήσει μέχρι το Σλάου κι έτσι να γλυτώσει και τα εισιτήρια του λεωφορείου, ήξερε όμως ότι η Ρόζμαρι θα αρνιόταν. Στο Σλάου, ήταν της άποψης να πάρουν κατευθείαν το τρένο για το Λονδίνο, η Ρόζμαρι όμως είπε αγανακτισμένη ότι δεν θα γύριζε πίσω χωρίς να πάρει το τσάι της, κι έτσι βρέθηκαν σε ένα μεγάλο, μουντό, κρύο ξενοδοχείο κοντά στον σταθμό. Το τσάι, με συνοδεία κάτι πανιασμένα σαντουιτσάκια και κεκάκια σαν πλαστελίνη, κόστιζε δύο σελίνια το άτομο. Για τον Γκόρντον, ήταν μαρτύριο να την αφήσει να του πληρώσει το μερίδιο. Είχε μουτρώσει, δεν έφαγε τίποτα και μετά από έναν χαμηλόφωνο καυγά, επέμεινε να συνεισφέρει τις οκτώ του πένες για τα έξοδα του τσαγιού.

Η ώρα είχε πάει επτά όταν πήραν το τρένο για να επιστρέψουν στο Λονδίνο. Το τρένο ήταν γεμάτο από κουρασμένους πεζοπόρους με χακί βερμούδες. Η Ρόζμαρι και ο Γκόρντον δεν αντάλλαξαν πολλά λόγια. Κάθονταν δίπλα δίπλα. Η Ρόζμαρι είχε περάσει το μπράτσο της στο δικό του κι έπαιζε με το χέρι του, ο Γκόρντον κοιτούσε έξω από το παράθυρο. Ο κόσμος στο βαγόνι τούς έριχνε ματιές, προσπαθώντας να καταλάβει για τι πράγμα είχαν καυγαδίσει. Ο

Γκόρντον παρατηρούσε την εναλλαγή ανάμεσα στο φως και το σκοτάδι, καθώς κάποια λάμπα φώτιζε το σκοτεινό τοπίο της διαδρομής. Κι έτσι είχε τελειώσει η μέρα που τόσο ανυπόμονα περίμενε. Και τώρα, πίσω στη Γουίλομπεντ Ρόαντ, για το ξεκίνημα μιας εβδομάδας αφραγκίας. Για μια ολόκληρη εβδομάδα, εκτός κι αν συνέβαινε κάποιο θαύμα, δεν θα ήταν σε θέση ούτε τσιγάρο να αγοράσει. Τι ηλίθιος που υπήρξε! Η Ρόζμαρι δεν ήταν θυμωμένη μαζί του. Σφίγγοντάς του το χέρι, προσπαθούσε να του ξεκαθαρίσει ότι τον αγαπούσε. Το ωχρό απογοητευμένο του πρόσωπο και τα ατημέλητα ποντικίσια μαλλιά του, που φώναζαν ότι ήθελαν κόψιμο, τη γέμιζαν με μια βαθιά συμπόνια. Ένιωθε πολύ πιο τρυφερά απέναντί του από όσο θα αισθανόταν αν είχαν πάει όλα καλά, γιατί με τον γυναικείο της τρόπο είχε καταλάβει ότι ήταν δυστυχής και ότι η ζωή είχε φανεί άκαρδη απέναντί του.

«Θα με συνοδεύσεις μέχρι το σπίτι μου;» του είπε καθώς βγήκαν από τον σταθμό του Πάντινκτον.

«Αν δεν σε πειράζει να περπατήσεις. Δεν έχω λεφτά για τα εισιτήρια».

«Μα, άφησε να πληρώσω εγώ τα εισιτήρια. Ω, αγάπη μου! Υποθέτω πως δεν θα το δεχτείς. Πώς όμως θα επιστρέψεις στο σπίτι σου;»

«Α! Θα περπατήσω. Ξέρω τον δρόμο. Δεν είναι πολύ μακριά».

«Απεχθάνομαι και μόνο τη σκέψη ότι θα περπατήσεις όλη αυτή τη διαδρομή. Φαίνεσαι τόσο κουρασμένος. Κάνε μου τη χάρη και άφησέ με να σου πληρώσω το εισιτήριο. *Σε παρακαλώ!*»

«Όχι. Αρκετά μου πλήρωσες».

«Αγάπη μου! Γίνεσαι τόσο ανόητος!»

Σταμάτησαν στην είσοδο του Υπογείου. Ο Γκόρντον τής έπιασε το χέρι. «Υποθέτω ότι πρέπει να αποχαιρετιστούμε για την ώρα» είπε.

«Αντίο, αγαπημένε μου Γκόρντον. Σε ευχαριστώ πολύ που με έβγαλες έξω. Περάσαμε τόσο υπέροχα το πρωινό».

«Α, το πρωινό! Ήταν διαφορετικά τότε».

Οι σκέψεις του έτρεξαν πίσω στις πρωινές ώρες, όταν οι δυο τους ήταν μόνοι στον δρόμο, ο ένας δίπλα στον άλλον, όταν υπήρχαν ακόμη χρήματα στην τσέπη του. Τον έπιασαν ενοχές. Αν το έβλεπε σφαιρικά, είχε συμπεριφερθεί πολύ άσχημα. Έσφιξε το χέρι της Ρόζμαρι λίγο παραπάνω. «Δεν μου έχεις θυμώσει, έτσι;»

«Όχι, χαζούλη, φυσικά και όχι».

«Δεν είχα πρόθεση να σου φερθώ τόσο άκαρδα. Τα λεφτά έφταιγαν. Πάντα για τα λεφτά πρόκειται».

«Δεν πειράζει. Η επόμενη φορά θα είναι καλύτερη. Θα πάμε σε ένα πιο όμορφο μέρος. Θα πάμε στο Μπράιτον για το Σαββατοκύριακο ή κάτι τέτοιο».

«Ίσως, όταν θα έχω χρήματα. Θα μου γράψεις σύντομα, έτσι δεν είναι;»

«Ναι».

«Τα γράμματά σου είναι το μόνο που με κρατάει. Πες μου πότε θα μου γράψεις, ώστε να έχω να περιμένω το γράμμα σου».

«Θα σου γράψω αύριο το βραδάκι και θα το ταχυδρομήσω την Τρίτη. Έτσι θα το λάβεις με το τελευταίο ταχυδρομείο, την Τρίτη το βράδυ».

«Τότε, αντίο, αγαπημένη Ρόζμαρι».

«Αντίο, Γκόρντον, αγάπη μου».

Την άφησε στο γκισέ των εισιτηρίων. Δεν είχε διανύσει είκοσι γιάρδες, όταν ένιωσε ένα χέρι να ακουμπάει το μπράτσο του. Στράφηκε απότομα. Ήταν η Ρόζμαρι. Του έβαλε στην τσέπη ένα πακέτο είκοσι τσιγάρων μάρκας Γκολντ Φλέικ, που είχε αγοράσει από το καπνοπωλείο, και έφυγε τρέχοντας για να γυρίσει στον Υπόγειο προτού ο Γκόρντον προλάβει να διαμαρτυρηθεί.

Έσυρε τα πόδια του στην ερημική Μέριλμπον και το Ρίτζεντ Παρκ. Ήταν το τέλος της ημέρας. Οι δρόμοι ήταν αδειανοί και ερημικοί, αποπνέοντας αυτήν την παράδοξη ληθαργική αίσθηση της Κυριακάτικης νυχτιάς, όταν ο κόσμος, μετά από μια ράθυμη ημέρα, νιώθει πιο κουρασμένος από όσο θα αισθανόταν αν δούλευε. Έκανε πολύ κρύο. Ο άνεμος δυνάμωνε όταν έπεφτε το σκοτάδι. *Κοφτά ο χολωμένος αέρας…*

Πονούσαν τα πόδια του, έχοντας περπατήσει δώδεκα ή και δεκαπέντε μίλια. Και φυσικά πεινούσε. Είχε φάει ελάχιστα όλη τη μέρα. Το πρωί έφυγε βιαστικά χωρίς να πάρει ένα σωστό πρωινό, όσο για το γεύμα στο ξενοδοχείο Ράβενσκροφτ, δεν ήταν από εκείνα που μπορούσαν να σε θρέψουν. Πάντως, ούτε και σπίτι του είχε κάποια ελπίδα να βρει φαγητό. Είχε πει στη Μητέρα Γουίσμπιτς ότι θα έλειπε όλη την ημέρα.

Όταν έφτασε στη Χάμπστεντ Ρόαντ, έπρεπε να περιμένει στο πεζοδρόμιο μέχρι να περάσει μια ορδή αυτοκινήτων. Ακόμα και εδώ, όλα έδειχναν σκοτεινά και μουντά, παρά τις φωτεινές λάμπες και το ψυχρό λαμπύρισμα των βιτρινών των κοσμηματοπωλείων. Ο άγριος αέρας τρυπούσε τα ρούχα του, κάνοντάς τον να τρέμει. *Κοφτά ο χολωμένος αέρας τις κυρτωμένες λεύκες σαρώνει που βρέθηκαν ξέσκεπες μεμιάς στο χιόνι.* Το είχε τελειώσει το ποίημα, σχεδόν δηλαδή, κάτι λίγο είχε απομείνει. Ανάτρεξε και πάλι σε εκείνες τις πρωινές ώρες – τους άδειους καταχνιασμένους δρόμους, την αίσθηση της ελευθερίας και της περιπέτειας, την αίσθηση ότι έχεις όλη τη μέρα και όλη την εξοχή μπροστά σου, για να κάνεις ό,τι σου αρέσει. Αυτό ήταν φυσικά η απόρροια των χρημάτων. Επτά σελίνια και έντεκα πένες είχε στην τσέπη του το πρωί. Είχε καταφέρει να νικήσει έστω και για λίγο τον θεό του χρήματος. Αποστασία ενός πρωινού, ταξιδάκι στα περιβόλια του Ασταρόθ[46]. Αυτά τα πράγματα όμως δεν έχουν διάρκεια. Τελειώνουν τα λεφτά, σου τελειώνει και η ελευθερία. *Περιτέμνετε τη σάρκα της ακροβυστίας σας, είπεν ο Κύριος*. Και ξανά πίσω στις τρύπες μας φωλιάζουμε, κλαψουρίζοντας υπάκουα.

Άλλο ένα πλήθος αυτοκινήτων πέρασε. Ένα από αυτά τράβηξε το βλέμμα του Γκόρντον, μια μακρόστενη κατασκευή, κομψή σαν ένα χελιδόνι, που άστραφτε μέσα στα μπλε και ασημένια της χρώματα. Σίγουρα θα είχε κοστίσει τουλάχιστον χίλιες λίρες, σκέφτηκε. Ένας σοφέρ, ντυμένος με μπλε στολή, καθόταν στο τιμόνι, στητός, ακίνητος, σαν υπεροπτικό άγαλμα. Στο πίσω κάθισμα, κάτω από ένα ρόδινο φωτισμό, τέσσερα κομψά νεαρά άτομα, δύο αγόρια και δύο κορίτσια, κάπνιζαν και γελούσαν. Ο Γκόρντον είδε φευγαλέα τα

[46] Σ.τ.Μ. Ο Ασταρόθ, στη δαιμονολογία, είναι το ένα από τα τρία μέρη της πρώτης στην ιεραρχία κακής τριάδας της Κόλασης. Τα άλλα δύο μέρη είναι ο Μπελζεβούλ και ο Λούσιφερ.

άψογα κουνελίσια τους πρόσωπα, πρόσωπα σφριγηλά και απαλά, πρόσωπα που φωτίζονταν από μια ιδιαίτερη εσωτερική ασυναγώνιστη λάμψη, τη ζεστή ακτινοβολία του χρήματος.

Διέσχισε τον δρόμο. Δεν θα έτρωγε απόψε. Πάντως, είχε ακόμα λίγο πετρέλαιο στη λάμπα του, πάλι καλά. Θα έφτιαχνε ένα τσαγάκι στα κρυφά με το που θα γύριζε στο σπίτι. Αυτή τη στιγμή, περνούσε από μπροστά του η ζωή του χωρίς αυταπάτες. Κάθε νύχτα τα ίδια και τα ίδια –πίσω στην κρύα και άδεια κάμαρή του, στις λεκιασμένες σελίδες του ποιήματος που δεν θα ολοκλήρωνε ποτέ. Ήταν αδιέξοδο. Ποτέ δεν θα τελείωνε τις Λονδρέζικες Απολαύσεις. Ποτέ δεν θα παντρευόταν τη Ρόζμαρι. Ποτέ δεν θα έβαζε μια τάξη στη ζωή του. Σαν να βρισκόταν σε μια θάλασσα, πότε θα επέπλεε παρασυρμένος από τα κύματα, πότε θα βούλιαζε, σαν όλα τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειάς του, χειρότερα μάλλον –σε έναν φρικτό υποθαλάσσιο κόσμο που ούτε να φανταστεί δεν ήθελε. Αυτό όμως επέλεξε όταν κήρυξε πόλεμο στο χρήμα. Ή που θα υπηρετήσεις τον θεό του χρήματος ή που θα βουλιάξεις, δεν υπάρχει άλλη επιλογή.

Κάτι υπόκωφο έκανε το πλακόστρωτο να τρεμουλιάσει: το υπόγειο τρένο καθώς διένυε τη μέση γη. Ο Γκόρντον οραματίστηκε το Λονδίνο, τον δυτικό κόσμο. Είδε εκατομμύρια σκλάβους να μοχθούν και να κάνουν υποκλίσεις γύρω από τον θρόνο του χρήματος. Η γη οργώνεται, τα πλοία φεύγουν για ταξίδι, οι ανθρακωρύχοι ιδρώνουν σε υγρά λαγούμια, οι υπάλληλοι τρέχουν να προλάβουν το τρένο των οκτώ και τέταρτο με τον φόβο του αφεντικού τους να τους τρώει τα σωθικά. Ακόμα κι όταν ξαπλώνουν στο κρεβάτι με τις γυναίκες τους, τρέμουν και υπακούουν. Ποιον; Το ιερατείο του χρήματος, τους ροδομάγουλους αφέντες του κόσμου. Τους φραγκάτους. Ένα συνονθύλευμα από αψεγάδιαστα κουνελάκια με αυτοκίνητα των χιλίων λιρών, χρηματιστές που παίζουν γκολφ και κοσμοπολίτες χρηματοοικονομικούς συμβούλους, δικηγόρους του Δημοσίου, μοδάτα θηλυπρεπή αγοράκια, τραπεζίτες, μεγιστάνες του τύπου, μυθιστοριογράφους και των τεσσάρων φύλων, αμερικανούς πυγμάχους, γυναίκες αεροπόρους, σταρ του κινηματογράφου, επισκόπους, βραβευμένους ποιητές, γκάγκστερς του Σικάγο.

Είχε προχωρήσει άλλες πενήντα γιάρδες, όταν βρήκε τις ρίμες για τις τελευταίες στροφές του ποιήματός του. Καθώς κατευθυνόταν προς το σπίτι του, ο Γκόρντον επαναλάμβανε από μέσα του:

Κοφτά ο χολωμένος αέρας τις κυρτωμένες λεύκες σαρώνει

Που βρέθηκαν ξέσκεπες μεμιάς στο χιόνι

Κι οι σκοτεινές κορδέλες απ' τα φουγάρα

στρίβουν στου βοριά την αντάρα.

Τα διαφημιστικά ανεμίζουν ταραγμένα απ' τις ριπές.

Τα τρένα κι οι οπλές ένα κροτάλισμα διαρκές.

Υπάλληλοι συρρέουν σαν μυρμήγκια βιαστικά,

χαμένο βλέμμα πετάει στου σταθμού τα ανατολικά,

ζωσμένο σκέψεις για τη χειμωνιά,

Θεέ μου να κρατήσω τη δουλειά!

Καθώς το κρύο περονιάζει και τρυπά,

Η σκέψη στο μυαλό τους αλυχτά

για νοίκι, φόρους κάρβουνο κι ασφάλεια,

σχολεία, η δόση για τα κρεβάτια και η άδεια.

Γιατί ζώντας μες στην ξενοιασιά για χρόνια τώρα

Στου Ασταρόθ εκπορνευόμαστε τη χώρα

Μετανιωμένοι μες του κρύου τη λαχτάρα

Γονατίζουμε στην τραγική κατάρα

Στο χρήμα που βασιλεύει παντού

Που ρουφάει αίμα, σώμα, νου

Που κεραμίδια βάζει στο κεφάλι

Που μας δίνει και μας παίρνει πάλι.

Που όλα τα κατασκοπεύει

Που τις σκέψεις μας θωπεύει

Που τις μέρες μας ορίζει

Που τη ζωή μας κανονίζει.

Που τον θυμό μας κατευνάζει

Που γυρίζει της ελπίδας το γρανάζι

Που τις ζωές μας αγοράζει

Και για αντάλλαγμα χαράζει

Την προσβολή, την προδοσία,

Την υποταγή στην ασυδοσία.

Που αλυσοδένει τον ποιητή

Που μπαίνει ανάμεσα σε κάθε εραστή

Που ατιμάζει τον στρατιώτη

Που κάνει τον άνθρωπο καταδότη.

8ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Καθώς το ρολόι χτύπησε την πρώτη ώρα του απογεύματος, ο Γκόρντον βρόντηξε πίσω του την πόρτα του βιβλιοπωλείου και βιαστικά, τρέχοντας σχεδόν, κατευθύνθηκε στο υποκατάστημα της Τράπεζας Γουέστμινστερ στην κάτω μεριά του δρόμου.

Με μια σχεδόν ασυναίσθητη προφύλαξη, κρατούσε σφιχτά επάνω του το πέτο του σακακιού του. Εκεί, καταχωνιασμένο στην αριστερή εσωτερική τσέπη, βρισκόταν ένα αντικείμενο που ακόμα δεν πίστευε εντελώς στην ύπαρξή του. Ήταν ένας παχύς μπλε φάκελος με αμερικάνικα γραμματόσημα. Ο φάκελος περιείχε μια επιταγή πενήντα δολαρίων. Και η επιταγή είχε το όνομά του: "Γκόρντον Κόμστοκ"!

Μπορούσε να νιώσει το τετράγωνο περίγραμμα του φακέλου να διαγράφεται τόσο ξεκάθαρα σαν να τον έκαιγε. Το ένιωθε εκεί όλο το πρωινό, είτε το άγγιζε είτε όχι. Ήταν σαν να είχε αναπτύξει μια ιδιαίτερη ευαισθησία στην επιδερμίδα της αριστερής μεριάς του στέρνου του. Κάθε δέκα λεπτά, έβγαζε τον φάκελο και εξέταζε αγχωμένος το περιεχόμενό του. Στο κάτω κάτω, οι επιταγές είναι πολύπλοκα πράγματα. Θα ήταν τρομερό αν προέκυπτε κάποιο πρόβλημα με την ημερομηνία ή την υπογραφή. Εξάλλου, μπορεί και να την έχανε –ή μπορεί και να εξαφανιζόταν από μόνη της σαν κάποιος νεραϊδοθησαυρός.

Την επιταγή την είχε στείλει η Καλιφόρνιαν Ριβιού, εκείνο το αμερικάνικο περιοδικό, στο οποίο πριν βδομάδες ή μήνες, είχε πάνω στην απελπισία του στείλει ένα ποίημα. Το είχε σχεδόν ξεχάσει –ήταν τόσο μεγάλο το χρονικό διάστημα– και τούτο το πρωινό, το γράμμα τους είχε εμφανιστεί από το πουθενά. Και τι γράμμα! Κανένας Άγγλος εκδότης δεν θα έγραφε τέτοιο γράμμα. Του είχαν γράψει ότι ήταν "θετικά διακείμενοι" στο ποίημά του. Θα προσπαθούσαν να το "εντάξουν" στο επόμενό τους τεύχος. Θα τους έκανε την τιμή να τους "προτιμήσει", ώστε να τους δώσει και άλλα δείγματα της δουλειάς του; (Θα τους έκανε; Μανούλα μου! όπως θα έλεγε και ο Φλάξμαν). Και μαζί με την επιστολή, είχε έρθει και η επιταγή. Έμοιαζε καθαρή τρέλα, μέσα στην παρακμή του 1934 να υπάρχει κάποιος που να πληρώνει πενήντα δολάρια για ένα ποίημα. Τέλος πάντων, εδώ ήταν η επιστολή, εδώ και η επιταγή, που έδειχνε απολύτως γνήσια όσο συχνά κι αν την επιθεωρούσε.

Δεν θα ησύχαζε παρά μόνο όταν θα την εισέπραττε –γιατί κατά πάσα πιθανότητα η τράπεζα θα την απέρριπτε– ήδη όμως μια συνεχόμενη ροή εικόνων περνούσε από τις σκέψεις του. Εικόνες κοριτσίστικων προσώπων, μπουκαλιών πεπαλαιωμένου κλαρέ, λίτρων μπύρας, ενός καινούριου κοστουμιού, του παλτού του που θα έπαιρνε από το ενεχυροδανειστήριο, εικόνες ενός Σαββατοκύριακου στο Μπράιτον με τη Ρόζμαρι, εικόνες του κολλαριστού πεντόλιρου που θα έδινε στην Τζούλια. Φυσικά, προτεραιότητα είχε το πεντόλιρο για την Τζούλια. Ήταν σχεδόν το πρώτο πράγμα που σκέφτηκε όταν είδε την επιταγή. Όπως κι αν χρησιμοποιούσε τα χρήματα, όφειλε τα μισά να τα δώσει στην Τζούλια. Ήταν το λιγότερο που μπορούσε να κάνει, αν λάμβανε κανείς υπ' όψιν πόσα είχε "δανειστεί" από την αδελφή του όλα αυτά τα χρόνια. Η σκέψη της Τζούλια και των χρημάτων που της χρωστούσε ξεπηδούσε μπροστά του σε άσχετες στιγμές όλο το πρωινό, ήταν όμως μια αόριστα ενοχλητική σκέψη. Θα την ξεχνούσε για μισή ώρα, θα σχεδίαζε δεκάδες τρόπους για να ξοδέψει τις δέκα λίρες[47] μέχρι την τελευταία πένα, και τότε ξαφνικά θα θυμόταν την Τζούλια. Η καλή φτωχή Τζούλια! Ναι, η Τζούλια θα έπαιρνε το μερίδιό της. Ένα πεντόλιρο, τουλάχιστον, που δεν ήταν ούτε το ένα

[47] Σ.τ.Μ. Το 1934 η ισοτιμία μεταξύ αγγλικής λίρας και αμερικάνικου δολαρίου, όπως σκέπτεται ο ήρωας, σημαίνει ότι τα πενήντα δολάρια αντιστοιχούν σε δέκα λίρες.

δέκατο από αυτά που της χρωστούσε. Για πολλοστή φορά, με μια κάποια δυσφορία, έκανε τη νοερή καταχώρηση: πέντε λίρες για την Τζούλια.

Η τράπεζα δεν δημιούργησε κάποιο θέμα με την επιταγή. Ο Γκόρντον δεν είχε λογαριασμό στην τράπεζα, όμως τον γνώριζαν καλά, γιατί είχαν πελάτη τους τον κύριο Μακκένι. Είχαν εξαργυρώσει και άλλες φορές επιταγές εκδοτών για τον Γκόρντον. Χρειάστηκε μόνο ένα λεπτό για τα διαδικαστικά και μετά ο ταμίας επέστρεψε στο γκισέ.

«Χαρτονομίσματα, κύριε Κόμστοκ;»

«Ένα πεντόλιρο και τα υπόλοιπα σε χαρτονομίσματα της μίας λίρας, παρακαλώ».

Το λεπτό χορταστικό πεντόλιρο και τα πέντε άψογα χαρτονομίσματα της μίας λίρας γλίστρησαν με ένα θρόισμα κάτω από το μπρούτζινο κάγκελο. Αμέσως μετά, ο ταμίας έσπρωξε και έναν μικρό σωρό από μισές κορώνες και πένες. Με ύφος λόρδου, ο Γκόρντον έριξε τα κέρματα στην τσέπη του χωρίς καν να τα μετρήσει. Αυτά ήταν ένα είδος φιλοδωρήματος. Περίμενε πως θα έπαιρνε δέκα λίρες για τα πενήντα δολάρια. Το δολάριο θα πρέπει να είχε ανέβει. Πάντως, το χαρτονόμισμα των πέντε λιρών το δίπλωσε προσεκτικά και το φύλαξε στον αμερικάνικο φάκελο. Ήταν το πεντόλιρο της Τζούλια, ιερό και απαραβίαστο. Θα της το έστελνε με το ταχυδρομείο σύντομα.

Δεν επέστρεψε στο σπίτι του για να γευματίσει. Γιατί να μασουλήσει το λαστιχένιο μοσχάρι στην τραπεζαρία με τις ασπιδίστρες όταν είχε δέκα λίρες στην τσέπη του –για την ακρίβεια, πέντε λίρες; (Ξεχνούσε συνεχώς ότι τα μισά χρήματα ήταν υποθηκευμένα στη Τζούλια). Για την ώρα, δεν μπήκε στον κόπο να ταχυδρομήσει τις πέντε λίρες στην αδελφή του. Είχε καιρό μέχρι το βραδάκι. Εξάλλου, του άρεσε να νιώθει στην τσέπη του το χαρτονόμισμα. Ήταν παράξενο πόσο διαφορετικά νιώθεις με όλα αυτά τα χρήματα στην τσέπη σου. Όχι πλούσιος, αλλά ασφαλής, αναζωογονημένος, αναγεννημένος. Ένιωθε άλλος άνθρωπος, διαφορετικός από τον χθεσινό Γκόρντον. *Ήταν* διαφορετικός. Δεν ήταν πλέον ο κακομοίρης που όλοι ποδοπατούσαν, εκείνος που έφτιαχνε στα κρυφά τσάι πάνω από το γκαζάκι του στο νούμερο 31 της Γουίλομπεντ Ρόαντ. Ήταν ο Γκόρντον Κόμστοκ, ο ποιητής, φημισμένος και στις

δύο πλευρές του Ατλαντικού. Εργογραφία: Ποντίκια (1932), Λονδρέζικες Απολαύσεις (1935). Τώρα έβλεπε τις Λονδρέζικες απολαύσεις με θετική πίστη. Σε τρεις μήνες θα έβγαιναν στο φως. Ένα κομψό και λεπτό βιβλιαράκι, με εξώφυλλο από λευκό καναβάτσο. Όλα μπορούσε να τα πετύχει τώρα που είχε γυρίσει η τύχη του.

Μπήκε στον Πρίγκιπα της Ουαλίας να τσιμπήσει κάτι. Μια μπριζόλα και σαλάτα κόστιζαν ένα σελίνι και δύο πένες. Μια πίντα ξανθιά μπύρα εννέα πένες, είκοσι τσιγάρα Γκολντ Φλέικς ένα σελίνι. Ακόμα και μετά από αυτή τη σπατάλη, θα του έμεναν πάνω από δέκα λίρες –ή μάλλον πάνω από πέντε. Ξανανιωμένος από την μπύρα, κάθισε και σκέφτηκε όλα όσα μπορούσε να κάνει με τις πέντε λίρες. Ένα καινούριο κοστούμι, ένα Σαββατοκύριακο στην εξοχή, ένα ημερήσιο ταξιδάκι στο Παρίσι, πέντε κατανυκτικά μεθύσια, δέκα γεύματα σε εστιατόρια του Σόχο. Μόλις τώρα σκέφτηκε ότι αυτός, η Ρόζμαρι και ο Ράβελστον θα έπρεπε να δειπνήσουν μαζί και μάλιστα το ίδιο βράδυ. Έτσι, για να γιορτάσουν την εύνοια που του είχε δείξει η τύχη. Στο κάτω κάτω, δεν πέφτουν κάθε μέρα από τον ουρανό στην αγκαλιά σου δέκα λίρες –πέντε λίρες. Η σκέψη της παρέας που θα έκαναν οι τρεις τους απόψε, με καλό φαγητό, κρασί και χωρίς χρηματικές σκοτούρες, ήταν κάτι στο οποίο δεν μπορούσε να αντισταθεί. Ένιωσε μόνο ένα αδύναμο προειδοποιητικό σήμα: δεν έπρεπε να ξοδέψει *όλα* του τα χρήματα. Πάντως, μπορούσε άνετα να ξοδέψει μια λίρα ή και δύο. Σε λίγα λεπτά μιλούσε με τον Ράβελστον από το τηλέφωνο της παμπ.

«Εσύ είσαι, Ράβελστον; Άκου, Ράβελστον! Κοίτα, πρέπει να δειπνήσεις μαζί μου απόψε».

Από την άλλη άκρη της γραμμής, ο Ράβελστον πρόβαλε μια χλιαρή αντίδραση. «Όχι, διάβολε! Εσύ πρέπει να δειπνήσεις *μαζί μου*». Ο Γκόρντον όμως επέμενε στο δικό του. Ανοησίες! Ο Ράβελστον έπρεπε να δειπνήσει *μαζί του*, το ίδιο βράδυ. Ο Ράβελστον συγκατάνευσε με βαριά καρδιά. Εντάξει, ναι, ευχαριστώ. Θα το ήθελε πολύ. Η φωνή του όμως έδειχνε μια πονεμένη συγκατάβαση. Μάντευε τι είχε συμβεί: με κάποιο τρόπο ο Γκόρντον είχε βρεθεί με ένα χρηματικό ποσό και το σκόρπιζε χωρίς σκέψη. Ως συνήθως, ο Ράβελστον ένιωσε ότι δεν είχε το δικαίωμα να ανακατευτεί. Πού θα πήγαιναν;

ρωτούσε ο Γκόρντον. Ο Ράβελστον άρχισε να μιλάει με επαινετικά λόγια για εκείνα τα χαρούμενα μικρά εστιατόρια στο Σόχο όπου μπορούσες να φας υπέροχα με μισή κορώνα. Με το που τα ανέφερε όμως, τα εστιατόρια του Σόχο ακούστηκαν σαν κάτι τερατώδες. Ο Γκόρντον ούτε να το συζητήσει δεν ήθελε. Ανοησίες! Θα πήγαιναν κάπου καλά. Από μέσα του σκεφτόταν: "Ας το κάνουμε, όπως και να' χει. Με παίρνει να ξοδέψω δύο λίρες –και τρεις ακόμα". Πού πήγαινε συνήθως ο Ράβελστον; Στου Μοντιλιάνι. Ήταν όμως πολύ –ακόμα και από το τηλέφωνο, ο Ράβελστον δεν μπορούσε να ξεστομίσει τη μισητή λέξη "ακριβά". Ήταν δυνατόν να υπενθυμίσει στον Γκόρντον τη φτώχεια του; Μπορεί να μην τον ενδιέφερε ένα τέτοιο μέρος, είπε όσο πιο κομψά μπορούσε, ο Γκόρντον όμως έδειξε ικανοποιημένος με την πρόταση. Στου Μοντιλιάνι; Και βέβαια, στις οκτώ και μισή. Ωραία! Στο κάτω κάτω, ακόμα κι αν ξόδευε τρεις λίρες για το δείπνο, θα του έμεναν άλλες δύο για να αγοράσει ένα καινούριο ζευγάρι παπούτσια, ένα γιλέκο κι ένα ζευγάρι παντελόνια.

Σε πέντε λεπτά είχε κανονίσει και με τη Ρόζμαρι. Η Νέα Αλβιόνα δεν ήθελε να λαμβάνουν τηλεφωνήματα σε ώρες εργασίας οι υπάλληλοί της, μια φορά όμως στις τόσες δεν είχε σημασία. Μετά από εκείνη την απογοητευτική Κυριακή, πέντε μέρες πριν, ο Γκόρντον είχε νέα της Ρόζμαρι μια φορά, δεν την είχε δει όμως. Του απάντησε πρόθυμα στο τηλέφωνο όταν κατάλαβε τη φωνή του. Θα δειπνούσε μαζί του απόψε; Φυσικά! Τι καλά! Κι έτσι, σε δέκα λεπτά, είχε κανονιστεί η βραδινή έξοδος. Ο Γκόρντον ανέκαθεν επιθυμούσε να γνωριστούν μεταξύ τους ο Ράβελστον και η Ρόζμαρι, δεν είχε δοθεί όμως η ευκαιρία. Αυτά τα πράγματα γίνονται πιο εύκολα όταν έχεις λεφτά για ξόδεμα, έστω και λίγα.

Το ταξί τον μετέφερε προς τα δυτικά μέσα από δρόμους όπου είχε αρχίσει να πέφτει το σκοτάδι. Τρία μίλια ήταν η κούρσα –την άντεχε όμως η τσέπη του. Η φτώχεια θέλει καλοπέραση. Δεν θα ξόδευε μόνο δύο λίρες απόψε, αλλά τρεις, και παραπάνω –και τέσσερις αν του έκανε κέφι. Κι ό,τι βρέξει, ας κατεβάσει. Επιθυμούσε να περάσουν καλά, χωρίς να υπολογίζει τα έξοδα. Α! Τώρα που το θυμήθηκε! Το πεντόλιρο της Τζούλια. Δεν το είχε ταχυδρομήσει ακόμη. Δεν πειράζει. Θα το έκανε νωρίς το πρωί. Φτωχή καλή Τζούλια! Της άξιζε να πάρει το πεντόλιρό της.

Τι απολαυστικά που ήταν τα μαλακά καθίσματα του ταξί κάτω από τον πισινό του! Ένιωθε χαλαρός δοκιμάζοντας πότε τη μία και πότε την άλλη θέση. Φυσικά και τα είχε τσούξει λίγο –είχε πιει δύο ποτά στα γρήγορα, μπορεί και τρία, προτού μπει στο ταξί. Ο ταξιτζής ήταν ένας στρουμπουλός φιλοσοφημένος τύπος, με ανεμοδαρμένο πρόσωπο και κοφτερό μάτι. Αυτός και ο Γκόρντον τα βρήκαν αμέσως. Είχαν πιάσει φιλίες στο μπαρ όπου ο Γκόρντον έπινε στα γρήγορα. Καθώς τώρα πλησίαζαν το Γουέστ Εντ, ο ταξιτζής σταμάτησε από μόνος του έξω από μια ταπεινή παμπ στη γωνία του δρόμου. Ήξερε τι είχε κατά νου ο Γκόρντον: ότι δεν θα έβλαπτε ένα ακόμα γρήγορο ποτάκι. Ούτε τον ταξιτζή θα τον έβλαπτε. Τα ποτά όμως θα τα πλήρωνε ο Γκόρντον –έτσι, για να είμαστε εξηγημένοι.

«Προβλέψατε τις σκέψεις μου» είπε ο Γκόρντον καθώς έβγαινε από το ταξί.

«Μάλιστα, κύριε».

«Ένα ποτάκι στα γρήγορα είναι ό,τι πρέπει».

«Αυτό σκέφτηκα κι εγώ, κύριε».

«Πιστεύετε ότι θα μπορούσατε να πιείτε κι εσείς ένα, τι λέτε;»

«Όπου υπάρχει θέληση, υπάρχει και ο τρόπος» φιλοσόφησε ο ταξιτζής.

«Τότε, ας μπούμε» είπε ο Γκόρντον.

Έγειραν συντροφικά στην μπρούτζινη άκρη του πάγκου, ο ένας δίπλα στον άλλον, ανάβοντας να καπνίσουν δύο από τα τσιγάρα του ταξιτζή. Ο Γκόρντον ένιωθε ευφορία και εξωστρέφεια. Πολύ θα ήθελε να διηγηθεί στον ταξιτζή την ιστορία της ζωής του. Ο μπάρμαν, που φορούσε μια άσπρη ποδιά, τους πλησίασε βιαστικά.

«Παρακαλώ, κύριε;» είπε ο μπάρμαν.

«Τζιν» είπε ο Γκόρντον.

«Κάντα δύο» είπε ο ταξιτζής.

Πιο συντροφικά από ποτέ, τσούγκρισαν τα ποτήρια τους.

«Άντε, και του χρόνου» είπε ο Γκόρντον.

«Έχετε γενέθλια σήμερα, κύριε;»

«Μεταφορικά μόνο. Έχω την αναγέννησή μου, θα έλεγα».

«Ποτέ μου δεν μορφώθηκα αρκετά» είπε ο ταξιτζής.

«Μιλούσα παραβολικά» είπε ο Γκόρντον.

«Τα αγγλικά μού αρκούν» είπε ο ταξιτζής.

«Ήταν η γλώσσα του Σαίξπηρ» είπε ο Γκόρντον.

«Είστε μορφωμένος άνθρωπος, έτσι δεν είναι, κύριε;»

«Μοιάζω τόσο σκοροφαγωμένος;»

«Όχι σκοροφαγωμένος, κύριε. Έχετε τρόπους διανοούμενου».

«Σωστά τα λέτε. Ποιητής».

«Ποιητής! Όλα χρειάζονται σε αυτόν τον κόσμο, δίκιο δεν έχω;» είπε ο ταξιτζής.

«Τέτοιος κόσμος που είναι!» είπε ο Γκόρντον με λυρική διάθεση.

Ήπιαν το τζιν κι ακολούθησε ένας γύρος ακόμα. Μετά, βγήκαν από την παμπ πιασμένοι αγκαζέ και μπήκαν στο ταξί. Οπότε, ο Γκόρντον μέχρι στιγμής είχε πιεί πέντε τζιν κι ένιωθε μια ευφορία στις φλέβες του, λες και το τζιν έρρεε στο σώμα του, ανάκατα με το αίμα. Κάθισε αναπαυτικά στη γωνία του καθίσματος και μέσα στο γαλαζωπό σκοτάδι, έβλεπε να περνούν από μπροστά του σαν κολυμβητές οι αστραφτερές διαφημιστικές ταμπέλες των κτιρίων. Τα δαιμονισμένα μπλε και κόκκινα νέον τον έκαναν να νιώθει ευχάριστα. Πώς γλιστρούσε το ταξί στους δρόμους! Σαν γόνδολα πήγαινε, όχι σαν αυτοκίνητο. Αυτά απολάμβανες όταν είχες χρήματα στην τσέπη σου. Το χρήμα κινεί τα γρανάζια. Σκέφτηκε τη βραδιά που απλωνόταν μπροστά του: καλό φαγητό, καλό κρασί –και πάνω απ' όλα, αχ! χωρίς να έχει να ανησυχεί για τα λεφτά. Χωρίς την αναθεματισμένη μουρμούρα για τα εξάπενα και "δεν μπορούμε να αγοράσουμε αυτό", "δεν μπορούμε να αγοράσουμε εκείνο". Η Ρόζμαρι και ο Ράβελστον θα προσπαθούσαν να τον κάνουν να αφήσει κατά μέρους τις σπατάλες, αλλά θα τους αποστόμωνε. Αν του έκανε κέφι, θα ξόδευε και την τελευταία πένα στην τσέπη του. Είχε δέκα ολόκληρες λίρες για ξόδεμα.

Πέντε λίρες, τέλος πάντων. Η σκέψη της Τζούλια πέρασε φευγαλέα από το μυαλό του και χάθηκε στη στιγμή.

Ήταν αρκετά νηφάλιος όταν έφτασαν στου Μοντιλιάνι. Ο πελώριος πορτιέρης, σαν αστραφτερό κέρινο ομοίωμα, έσπευσε να ανοίξει την πόρτα του ταξί. Το βλοσυρό του βλέμμα έπεσε δύσπιστα στα ρούχα του Γκόρντον. Όχι ότι περίμενε κανείς να είσαι "καλά ντυμένος" για να μπεις στου Μοντιλιάνι. Φυσικά και ήταν εντελώς μποέμ ο κώδικας στο εστιατόριο. Υπάρχουν όμως τρόποι και τρόποι για να δείξεις ότι είσαι πέρα από συμβάσεις και κανόνες, και σίγουρα ο Γκόρντον δεν ανήκε σε αυτή την κατηγορία. Δεν τον ένοιαζε όμως. Αποχαιρέτησε εγκάρδια τον ταξιτζή και πρόσθεσε μισή κορώνα στο κόμιστρο, σαν φιλοδώρημα, μια κίνηση που έκανε λιγότερο βλοσυρό το βλέμμα του πορτιέρη. Πάνω στην ώρα, ο Ράβελστον πρόβαλε στην είσοδο. Φυσικά, ο πορτιέρης γνώριζε τον Ράβελστον, που τώρα, ψηλός, μεγαλόπρεπος και επιμελώς ατημέλητος διέσχιζε το πεζοδρόμιο με κάπως σκυθρωπό ύφος. Ήδη ανησυχούσε για το τι θα κόστιζε αυτό το δείπνο στον Γκόρντον.

«Α! Εδώ είσαι, Γκόρντον!»

«Γεια σου, Ράβελστον! Πού είναι η Ρόζμαρι;»

«Μάλλον περιμένει μέσα. Το ξέρεις ότι δεν την γνωρίζω εξ όψεως. Κοίτα να δεις, όμως, Γκόρντον! Προτού μπούμε, ήθελα…»

«Κοίτα! Να η Ρόζμαρι!»

Ερχόταν προς το μέρος τους με σβέλτα αλλά κομψά βήματα. Άνοιγε δρόμο μέσα από το πλήθος με το στυλ ενός μικρού ευέλικτου αντιτορπιλικού ανάμεσα σε βαριά φορτηγά πλοία. Και, ως συνήθως, ήταν ντυμένη πολύ όμορφα. Το λοξό καπέλο της είχε μια προκλητική κλίση. Η καρδιά του Γκόρντον σκίρτησε. Αυτό ήταν το κορίτσι του! Ένιωθε περήφανος που θα τη συναντούσε ο Ράβελστον. Η Ρόζμαρι ήταν πολύ ευδιάθετη απόψε. Έμοιαζε να γράφει στο πρόσωπό της ότι δεν ήταν διατεθειμένη να θυμηθεί ή να θυμίσει στον Γκόρντον την τελευταία τους ολέθρια συνάντηση. Ίσως να γέλασε και να μίλησε λίγο πιο ζωηρά όταν εκείνος έκανε τις συστάσεις και μπήκαν στο εστιατόριο. Ο Ράβελστον όμως τη συμπάθησε αμέσως. Πράγματι, το ίδιο συνέβαινε με όποιον συναντούσε τη Ρόζμαρι.

Το εσωτερικό του εστιατορίου προκάλεσε ένα στιγμιαίο δέος στον Γκόρντον. Ήταν τόσο, μα τόσο κομψό: σκουρόχρωμα επεκτεινόμενα τραπέζια, επάργυρα κηροπήγια, πίνακες μοντέρνων Γάλλων ζωγράφων στους τοίχους. Ένας από τους πίνακες, που απεικόνιζε μια σκηνή δρόμου, έμοιαζε να είναι Ουτριλό.[48]Ο Γκόρντον ένιωσε μια ένταση. Ανάθεμα, τι στο καλό φοβόταν; Το πεντόλιρο ήταν καλά φυλαγμένο στον φάκελο που είχε στην τσέπη του. Φυσικά, αυτές οι πέντε λίρες ανήκαν στη Τζούλια, δεν είχε σκοπό να τις ξοδέψει. Πάντως, η ύπαρξή τους είχε θετική επίδραση, του έδινε κουράγιο, σαν να ήταν κάποιο είδος φυλαχτού.

Κατευθύνονταν προς το πιο απομακρυσμένο γωνιακό τραπέζι –το αγαπημένο του Ράβελστον. Ο Ράβελστον έπιασε τον Γκόρντον από το μπράτσο και τον τράβηξε λίγο παράμερα, για να μην τους ακούσει η Ρόζμαρι.

«Άκου λίγο, Γκόρντον!»

«Τι πράγμα;»

«Άκου λίγο. *Εγώ* θα σας κάνω το δείπνο απόψε».

«Τρίχες! Εγώ θα κάνω τα έξοδα».

«Αλήθεια, θα προτιμούσα να μην το κάνεις. Δεν μου αρέσει να σε βλέπω να ξοδεύεις ένα σωρό χρήματα».

«Δεν θα μιλήσουμε για χρήματα απόψε» είπε ο Γκόρντον.

«Ας πληρώσουμε μισά μισά, τότε» ικέτευσε ο Ράβελστον.

«Εγώ θα πληρώσω» είπε αφοπλιστικά ο Γκόρντον.

Ο Ράβελστον υποχώρησε. Δίπλα στο γωνιακό τραπέζι, ο χοντρός, ασπρομάλλης σερβιτόρος υποκλινόταν ήδη όλο χαμόγελα. Απευθυνόταν όμως στον Ράβελστον και όχι στον Γκόρντον. Ο Γκόρντον κάθισε με την αίσθηση ότι έπρεπε να κάνει ορατή την παρουσία του άμεσα. Έγνεψε στον σερβιτόρο για να του δείξει ότι δεν χρειάζονταν τον κατάλογο που τους είχε μόλις παρουσιάσει.

«Πρέπει να κανονίσουμε πρώτα τι θα πιούμε» είπε.

---

[48] Σ.τ.Μ. Μορίς Ουτριλό (1883-1955). Γάλλος ζωγράφος με ειδίκευση στα αστικά τοπία.

«Μπύρα για εμένα» είπε ο Ράβελστον με μια κατηφή βιασύνη. «Η μπύρα είναι το ποτό που προτιμώ».

«Κι εγώ το ίδιο» συμφώνησε η Ρόζμαρι.

«Δεν με παρατάτε! Θα πάρουμε κρασί. Τι προτιμάτε, λευκό ή κόκκινο; Δώστε μου τον κατάλογο των κρασιών» είπε στον σερβιτόρο.

«Τότε, ας πάρουμε ένα απλό Μπορντώ. Ένα Μεντόκ ή ένα Σεν Ζουλιάν ή κάτι τέτοιο» είπε ο Ράβελστον.

«Λατρεύω το Σεν Ζουλιάν» είπε η Ρόζμαρι, έχοντας την πεποίθηση ότι το Σεν Ζουλιάν ήταν πάντα το πιο φθηνό κρασί στον κατάλογο.

Ο Γκόρντον βλαστήμησε από μέσα του. Τα βλέπεις! Ο Ράβελστον και η Ρόζμαρι είχαν ήδη σχηματίσει κόμμα εναντίον του. Προσπαθούσαν να τον κάνουν να μην ξοδευτεί. Τώρα θα κρεμόταν απειλητικά από πάνω του αυτή η φρικτή αίσθηση του "δεν σε παίρνει να ξοδευτείς για κάτι τέτοιο". Και μόνο που το σκεφτόταν, γινόταν όλο και πιο αποφασισμένος να φανεί σπάταλος. Μια στιγμή πριν θα συμβιβαζόταν με ένα κρασί Βουργουνδίας. Τώρα όμως είχε πάρει την απόφαση να παραγγείλουν κάτι πραγματικά ακριβό –κάτι αφρώδες, κάτι τολμηρό. Σαμπάνια, ίσως; Μπα, δεν θα τον άφηναν να παραγγείλει σαμπάνια. Α! Το είχε βρει.

«Έχετε Άστι;» είπε στον σερβιτόρο.

Το πρόσωπο του σερβιτόρου έλαμψε ξαφνικά –σκεφτόταν σίγουρα το ποσοστό που θα έπαιρνε από την κατανάλωση. Μόλις είχε αντιληφθεί ότι ο Γκόρντον, και όχι ο Ράβελστον, ήταν ο οικοδεσπότης. Απάντησε σε αυτό το περίεργο ιδίωμα αγγλικής και γαλλικής που είχε υιοθετήσει.

«Άστι, κύριε; Μάλιστα, κύριε. Πολύ καλό Άστι! Αφρώδες Άστι! Très fin! Très vif![49]»

Ο Γκόρντον έριξε ένα ανήσυχο βλέμμα στον Γκόρντον, σαν να προσπαθούσε να τον προειδοποιήσει. Δεν μπορείς να ξοδέψεις τόσα χρήματα για το κρασί, ήταν σαν να τον ικέτευε.

[49] Σ.τ.Μ. Πολύ καλό, πολύ ζωηρό!

«Είναι αφρώδες;» ρώτησε η Ρόζμαρι.

«Πολύ αφρώδες, μαντάμ. Πολύ ζωντανό κρασί. Très vif! Ποπ!» έκανε μια κίνηση με τα χέρια, σχηματίζοντας έναν φανταστικό αφρώδη χείμαρρο.

«Άστι» είπε ο Γκόρντον, προλαβαίνοντας τη Ρόζμαρι.

Ο Ράβελστον είχε πάρει ένα δυστυχισμένο ύφος. Ήξερε ότι ένα μπουκάλι Άστι θα κόστιζε δέκα με δεκαπέντε σελίνια. Ο Γκόρντον έκανε ότι δεν τον πρόσεξε. Άρχισε να μιλάει για τον Σταντάλ –και συνειρμικά για τη Δούκισσα Σανσεβερίνα και το "τονωτικό" της Άστι[50]. Πάνω στην ώρα, κατέφθασε το Άστι μέσα σε έναν κουβά πάγο –κάτι που ήταν λάθος, όπως θα έλεγε ο Ράβελστον στον Γκόρντον, αν του είχε δοθεί η ευκαιρία. Ο φελλός πετάχτηκε με δύναμη. Ποπ! Το ασυγκράτητο κρασί γέμισε αφρό τα ποτήρια. Με έναν μυστηριώδη τρόπο, η ατμόσφαιρα στο τραπέζι άλλαξε. Κάτι είχε συμβεί και στους τρεις τους. Ακόμα και προτού δοκιμάσουν μια γουλιά, το κρασί είχε κάνει το θαύμα του. Η Ρόζμαρι είχε χάσει τη νευρικότητά της, ο Ράβελστον την ανησυχία του για την σπατάλη του φίλου του, ο Γκόρντον την απόφασή του να μην κάνει υπερβολές. Έτρωγαν αντζούγιες, βουτυρωμένο ψωμί, ψητό φασιανό με σάλτσα ψωμιού και τραγανές πατάτες. Κυρίως όμως έπιναν και κουβέντιαζαν. Και τι έξυπνα που κουβέντιαζαν –ή έτσι τους φαινόταν, τέλος πάντων! Μιλούσαν για την απάνθρωπη σύγχρονη ζωή και τα απάνθρωπα σύγχρονα βιβλία. Τι άλλο να συζητήσει κανείς σήμερα; Ως συνήθως (όμως, ω! πόσο διαφορετικά, τώρα που είχε χρήματα στην τσέπη του και δεν πίστευε αληθινά όσα έλεγε) ο Γκόρντον αναφέρθηκε διεξοδικά στην απάθεια και τον μηδενισμό της σύγχρονης εποχής: τα προφυλακτικά και τα οπλοπολυβόλα, τις ταινίες και την Ντέιλι Μέιλ! Ήταν κατάφωρη αλήθεια όταν τριγύριζε με άδειες τσέπες, αυτή τη στιγμή όμως έμοιαζε με κακόγουστο αστείο. Έχει πλάκα –όντως *έχει* πλάκα, όταν έχεις φάει κι έχεις πιει καλά– να επιχειρηματολογείς πάνω στην αθλιότητα και τον ξεπεσμό του κόσμου μας. Έκανε πνεύμα πάνω στο θέμα της σύγχρονης λογοτεχνίας. Όλοι τους έκαναν πνεύμα. Με την εμπάθεια αυτού που δεν έχει εκδώσει κάτι, ο Γκόρντον γκρέμιζε τα λογοτεχνικά είδωλα το ένα μετά το άλλο. Ο Σω, ο Γέιτς, ο Έλιοτ, ο Τζόις, ο Χάξλεϊ, ο Λιούις, ο Χέμινγουεϊ –

[50] Σ.τ.Μ. Αναφορά στο μυθιστόρημα του Σταντάλ "Το Μοναστήρι της Πάρμας".

όλοι τους ρίχτηκαν στον κάλαθο των αχρήστων με μια δυο απερίσκεπτες φράσεις. Τι πλάκα που είχαν όλα αυτά, αν γινόταν να διαρκέσουν! Και φυσικά, εκείνη την ιδιαίτερη στιγμή, ο Γκόρντον είχε την πεποίθηση ότι *μπορούσαν* να διαρκέσουν. Από το πρώτο μπουκάλι του Άστι, ο Γκόρντον ήπιε τρία ποτήρια, ο Ράβελστον δύο και η Ρόζμαρι ένα. Ο Γκόρντον αντιλήφθηκε ότι μια κοπέλα από το απέναντι τραπέζι τον παρατηρούσε. Ήταν μια ψηλή, κομψή κοπέλα, με δέρμα σαν το φίλντισι και αμυγδαλόσχημα μάτια. Προφανώς πλούσια. Μια ματσωμένη διανοούμενη. Τον έβρισκε ενδιαφέροντα –σίγουρα αναρωτιόταν ποιος να ήταν. Ο Γκόρντον έφτασε να κάνει ιδιαίτερο πνεύμα, για να την εντυπωσιάσει. Και *ήταν* πνευματώδης, δεν υπήρχε καμία αμφιβολία. Κι αυτό στα χρήματα οφειλόταν. Το χρήμα λαδώνει τα γρανάζια –τα γρανάζια της μηχανής του μυαλού, όπως και της μηχανής ενός ταξί.

Κατά έναν περίεργο τρόπο, το δεύτερο μπουκάλι Άστι δεν έφερε τα ίδια αποτελέσματα με αυτό που είχε προηγηθεί. Κατά πρώτον, υπήρχε μια αμηχανία όταν έγινε η παραγγελία. Ο Γκόρντον ένευσε στον σερβιτόρο.

«Έχετε ακόμα ένα από αυτό το Άστι;»

Το πρόσωπο του σερβιτόρου έλαμψε. «Μάλιστα, κύριε! Mais certainemant, monsieur![51]»

Η Ρόζμαρι έσμιξε τα φρύδια και σκούντηξε το πόδι του Γκόρντον κάτω από το τραπέζι. «Όχι, Γκόρντον. Όχι! Δεν πρέπει».

«Δεν πρέπει, τι;»

«Δεν πρέπει να παραγγείλεις άλλο μπουκάλι. Δεν μας χρειάζεται».

«Μπούρδες! Φέρτε μας ένα μπουκάλι ακόμα, σερβιτόρε».

«Μάλιστα, κύριε».

Ο Ράβελστον έτριψε τη μύτη του. Ένοχα, μην τολμώντας να κοιτάξει στα μάτια τον Γκόρντον, παρατηρούσε το ποτήρι του. «Άκου, Γκόρντον. Άσε να κεράσω εγώ αυτό το μπουκάλι. Θα μου έκανες χάρη».

«Μπούρδες!» επανέλαβε ο Γκόρντον.

---

[51] Σ.τ.Μ. Μα φυσικά, κύριε!

«Τότε, ας παραγγείλουμε μισό μπουκάλι» είπε η Ρόζμαρι.

«Ολόκληρο το μπουκάλι, σερβιτόρε» είπε ο Γκόρντον.

Μετά από αυτό το περιστατικό, τίποτα δεν ήταν το ίδιο. Συνέχισαν να κουβεντιάζουν, να γελούν, να επιχειρηματολογούν, τα πράγματα όμως δεν ήταν το ίδιο. Η κομψή κοπέλα στο απέναντι τραπέζι είχε πάψει να παρατηρεί τον Γκόρντον. Κατά κάποιον τρόπο, ο Γκόρντον είχε πάψει πλέον να είναι πνευματώδης. Σχεδόν πάντα είναι λάθος να παραγγέλνεις δεύτερο μπουκάλι κρασί. Μοιάζει σαν να κάνεις μπάνιο στη θάλασσα το καλοκαίρι δύο φορές την ίδια μέρα. Όσο ζεστή κι αν είναι η μέρα, όσο κι αν ευχαριστήθηκες το πρώτο σου μπάνιο, θα το μετανιώνεις πάντα τη δεύτερη φορά. Η μαγεία είχε χαθεί από το κρασί. Έμοιαζε να αφρίζει και να λαμπυρίζει λιγότερο, να έχει μια ξινίλα, να σου φέρνει ένα μπούκωμα καθώς το κατάπινες βιαστικά, μισοαηδιασμένος από τη μία και από την άλλη μισοελπίζοντας ότι θα μεθούσες συντομότερα. Ο Γκόρντον ήταν πλέον μεθυσμένος, παρότι κρατούσε τα προσχήματα. Ήταν μια ιδιόμορφη κατάσταση η δική του: ο μισός του εαυτός ήταν μεθυσμένος, ο άλλος μισός νηφάλιος. Είχε αρχίσει να νιώθει αυτό το περίεργο μούδιασμα, σαν να έχουν πρηστεί τα χαρακτηριστικά του προσώπου σου και τα δάχτυλά σου, αυτό που παρατηρείται στο δεύτερο στάδιο της μέθης. Πάντως, το νηφάλιο μισό του ήταν αυτό που κρατούσε τα προσχήματα. Η συζήτηση γινόταν όλο και πιο βαρετή. Ο Γκόρντον και ο Ράβελστον κουβέντιαζαν με εκείνον τον αμήχανο, απόμακρο τρόπο των ανθρώπων που έχουν κάποια διαφωνία, δεν είναι όμως διατεθειμένοι να το παραδεχτούν. Μιλούσαν για τον Σαίξπηρ. Η συζήτηση είχε καταλήξει σε μια μακρηγορία πάνω στην ερμηνεία του Άμλετ. Ήταν πολύ ανιαρή. Η Ρόζμαρι έπνιξε ένα χασμουρητό. Όσο το νηφάλιο μισό του Γκόρντον μιλούσε, το μεθυσμένο του μισό στεκόταν παράμερα και άκουγε. Το μεθυσμένο μισό ήταν πολύ θυμωμένο. Του είχαν χαλάσει τη βραδιά, ανάθεμά τους, με τη διαφωνία τους για το δεύτερο μπουκάλι. Το μόνο που ήθελε τώρα ήταν να μεθύσει με την ησυχία του και να τελειώνει μια και καλή. Από τα έξι ποτήρια του δεύτερου μπουκαλιού, είχε πιει τα τέσσερα –η Ρόζμαρι είχε αρνηθεί να πιει παραπάνω. Δεν μπορούσες να καταφέρεις όμως και πολλά με αυτό το ξενέρωτο κρασί. Το μεθυσμένο μισό ζητούσε να πιει όλο και περισσότερο. Λίτρα μπύρας,

κουβάδες μπύρας! Ένα ποτό που θα σε ανέβαζε όπως έπρεπε! Και μα τον Θεό! Θα έπινε μπύρα αργότερα. Σκέφτηκε το πεντόλιρο που είχε καταχωνιασμένο στην εσωτερική του τσέπη. Έτσι κι αλλιώς, είχε κι αυτές τις λίρες για ξόδεμα.

Το μελωδικό ρολόι που ήταν κρυμμένο κάπου στο εσωτερικό του εστιατορίου σήμανε δέκα. «Τι λέτε; Φεύγουμε;» είπε ο Γκόρντον.

Τα μάτια του Ράβελστον τον κοίταξαν ικετευτικά, ένοχα, από την απέναντι μεριά του τραπεζιού. Ας μοιραστούμε τον λογαριασμό! έλεγαν τα μάτια του. Ο Γκόρντον τον αγνόησε.

«Είμαι της άποψης να πάμε στο Καφέ Ιμπίριαλ» είπε.

Ο λογαριασμός δεν κατάφερε να τον ξεμεθύσει. Ήταν κάτι παραπάνω από δύο λίρες για το φαγητό, τριάντα σελίνια το κρασί. Φυσικά, δεν άφησε τους άλλους να δουν το ποσό του λογαριασμού, τον είδαν όμως που πλήρωνε. Πέταξε τέσσερα χαρτονομίσματα της μίας λίρας στον δίσκο του σερβιτόρου και είπε άνετα: «Κρατείστε τα ρέστα». Τώρα, πέρα από το πεντόλιρο, δεν του έμεναν παρά δέκα σελίνια. Ο Ράβελστον βοηθούσε τη Ρόζμαρι να φορέσει το παλτό της. Εκείνη, βλέποντας τον Γκόρντον να πετάει τα χαρτονομίσματα στον σερβιτόρο, έσφιξε με απογοήτευση τα χείλη. Δεν είχε ιδέα ότι το δείπνο θα κόστιζε τέσσερις λίρες. Το να βλέπει τον Γκόρντον να πετάει τα χρήματά του με αυτόν τον τρόπο ήταν κάτι που την τρόμαζε. Ο Ράβελστον είχε ένα ύφος σκυθρωπό και αποδοκιμαστικό. Ο Γκόρντον τούς αναθεμάτισε σιωπηλά. Γιατί ανησυχούσαν όλη την ώρα; Μπορούσε να πληρώσει, έτσι; Και είχε ακόμα εκείνο το πεντόλιρο. Μα τον Θεό όμως, δεν θα ήταν δικό του το λάθος αν γύριζε στο σπίτι του χωρίς να του έχει μείνει έστω και μια πένα!

Εξωτερικά όμως, έδειχνε νηφάλιος και πολύ πιο συγκρατημένος από ό,τι μισή ώρα πριν. «Καλύτερα να πάρουμε ένα ταξί μέχρι το Καφέ Ιμπίριαλ» είπε.

«Ω! Ας περπατήσουμε!» είπε η Ρόζμαρι. «Δυο βήματα είναι».

«Όχι, θα πάρουμε ταξί».

Μπήκαν στο ταξί και ο Γκόρντον κάθισε δίπλα στη Ρόζμαρι. Είχε κατά νου να περάσει το χέρι του γύρω από τον ώμο της Ρόζμαρι, παρά την παρουσία του Ράβελστον. Εκείνη όμως τη στιγμή μια ριπή ψυχρού νυχτερινού αέρα μπήκε

από το παράθυρο του αυτοκινήτου και βρήκε τον Γκόρντον στο μέτωπο, προκαλώντας του σοκ. Έμοιαζε με εκείνες τις φορές μέσα στη νύχτα, όταν ξυπνάς ξαφνικά από βαθύ ύπνο με μια φοβερή διαπίστωση –για παράδειγμα ότι είσαι καταδικασμένος να πεθάνεις ή ότι όλη σου η ζωή είναι μια αποτυχία. Για περίπου ένα λεπτό, ο Γκόρντον ένιωσε εντελώς νηφάλιος. Καταλάβαινε τι τρέλα έκανε και συνέχιζε να κάνει –ήξερε ότι είχε σκορπίσει πέντε λίρες σε βλακείες και ότι τώρα θα σκόρπιζε και το πεντόλιρο που ανήκε στην Τζούλια. Το όραμα της Τζούλια πέρασε φευγαλέα αλλά ολοζώντανα μπροστά από τα μάτια του: η Τζούλια με το ισχνό πρόσωπο και τα γκρίζα της μαλλιά καθισμένη μέσα στο κρύο της άχαρης γκαρσονιέρας της. Φτωχή, καλή Τζούλια! Η Τζούλια, που είχε θυσιάσει όλη τη ζωή της για χάρη του, η Τζούλια από την οποία δανειζόταν τη μία λίρα μετά την άλλη. Και τώρα, αυτός, ο αδελφός της, δεν είχε καν την αξιοπρέπεια να περιφρουρήσει τις πέντε λίρες που της ανήκαν! Έδιωξε βίαια τη σκέψη, καταφεύγοντας στο μεθύσι του για παρηγοριά. Γρήγορα, κάντε γρήγορα, αρχίζουμε να ξενερώνουμε! Ώρα να ξανανιώσουμε εκείνη την πρώτη ανέμελη έκσταση! Έξω στον δρόμο, η πολύχρωμη βιτρίνα ενός ιταλικού παντοπωλείου, ανοιχτού ακόμη, φάνηκε μπροστά τους. Ο Γκόρντον χτύπησε δυνατά το διαχωριστικό τζάμι και το ταξί σταμάτησε. Προσπάθησε να βγει σκαρφαλώνοντας πάνω από τα γόνατα της Ρόζμαρι.

«Πού πηγαίνεις, Γκόρντον;»

«Να ξανανιώσω την πρώτη ανέμελη έκσταση» είπε ο Γκόρντον από το πεζοδρόμιο.

«Τι;»

«Ώρα να πιούμε κάτι ακόμα. Οι παμπς κλείνουν σε μισή ώρα».

«Όχι, Γκόρντον, όχι! Δεν θα πιεις άλλο. Αρκετά ήπιες ήδη».

«Περιμένετε!»

Βγήκε από το μαγαζί κρατώντας ως κόρη οφθαλμού ένα μονόλιτρο Κιάντι. Ο παντοπώλης, για να διευκολύνει τον πελάτη του, είχε βγάλει τον φελλό και τον είχε ξανακλείσει χαλαρά. Οι άλλοι είχαν πια συνειδητοποιήσει ότι ο Γκόρντον ήταν μεθυσμένος –ότι μάλλον είχε αρχίσει να πίνει προτού καν συναντηθούν. Ντροπιασμένοι τον ακολούθησαν στο Καφέ Ιμπίριαλ, όμως και στων δύο το

μυαλό κυριαρχούσε μία σκέψη: να τον γυρίσουν στο κρεβάτι του όσο το δυνατόν γρηγορότερα. Η Ρόζμαρι ψιθύρισε πίσω από την πλάτη του Γκόρντον: «Σας παρακαλώ, μην τον αφήσετε να πιει άλλο!» Ο Ράβελστον συγκατάνευσε σκυθρωπά. Ο Γκόρντον προπορευόταν, βαδίζοντας αποφασιστικά προς ένα άδειο τραπέζι, αδιαφορώντας εντελώς για τα βλέμματα που όλοι έριχναν στο μπουκάλι του κρασιού που κουβαλούσε παραμάσχαλα.

Κάθισαν και οι τρεις και παράγγειλαν καφέ. Ο Ράβελστον κατάφερε με δυσκολία να αποτρέψει τον Γκόρντον από το να παραγγείλει και μπράντι. Όλοι τους ένιωθαν άβολα. Η ατμόσφαιρα στο μεγάλο φανταχτερό καφέ ήταν φρικτή, η ζέστη αποπνικτική, η οχλοβοή απίστευτη καθώς ενώνονταν εκατοντάδες φωνές με το κροτάλισμα των ποτηριών και των πιατικών και το ασταμάτητο τσίριγμα της μπάντας. Και οι τρεις τους ήθελαν να φύγουν. Ο Ράβελστον συνέχιζε να ανησυχεί για τα έξοδα. Η Ρόζμαρι ανησυχούσε επειδή ο Γκόρντον ήταν μεθυσμένος. Όσο για τον ίδιο τον Γκόρντον, αυτός ήταν νευρικός και διψασμένος. Ενώ δική του ιδέα ήταν το καφέ, με το που πάτησε το πόδι του εκεί μέσα ήθελε να το βάλει στα πόδια. Το μεθυσμένο του μισό ζητούσε λίγη διασκέδαση, χωρίς άλλο λεπτό καθυστέρησης. Μπύρα, μπύρα! φώναξε το μεθυσμένο μισό.

Ο Γκόρντον μίσησε το αποπνικτικό μαγαζί. Οραματιζόταν τη σάλα μιας παμπ με μεγάλα ξέχειλα βαρέλια και λίτρα μπύρας σε ποτήρια στεφανωμένα αφρό. Το μάτι του παρακολουθούσε το ρολόι. Πλησίαζε δέκα και μισή, οι παμπς, ακόμα και στην περιοχή του Γουέστμινστερ, έκλειναν στις έντεκα. Δεν έπρεπε να χάσει τη μπύρα του! Το μπουκάλι του κρασιού ήταν για μετά, όταν οι παμπς θα είχαν κλείσει πια.

Η Ρόζμαρι καθόταν απέναντί του κουβεντιάζοντας με τον Ράβελστον αμήχανα, αλλά προσποιούμενη με σχετική επιτυχία ότι διασκέδαζε και δεν συνέβαινε απολύτως τίποτα. Συζητούσαν ακόμα μάταια για τον Σαίξπηρ. Ο Γκόρντον απεχθανόταν τον Σαίξπηρ. Καθώς παρακολουθούσε τη Ρόζμαρι να μιλάει, τον κατάκλυσε μια απότομη, διεστραμμένη επιθυμία για εκείνη. Η Ρόζμαρι έγερνε εμπρός, με τους αγκώνες στο τραπέζι, κι έτσι ο Γκόρντον μπορούσε να διακρίνει καθαρά τα μικρά της στήθη να διαγράφονται μέσα από το φόρεμά της. Σκέφτηκε με κάτι σαν σοκ, ένα σφίξιμο στην αναπνοή, που

για λίγο τον ξεμέθυσε, ότι την είχε δει γυμνή. Ήταν το κορίτσι του! Και μα τον Θεό, απόψε θα την έκανε δική του! Γιατί όχι; Ήταν ένα τέλος που ταίριαζε στη βραδιά. Θα μπορούσαν να βρουν κάπου να πάνε, δεν υπήρχε δυσκολία. Υπάρχουν πολλά ξενοδοχεία γύρω από τη Σάφτσμπερι Άβενιου όπου δεν σε ρωτάνε το παραμικρό, αρκεί να μπορείς να πληρώσεις τον λογαριασμό. Είχε ακόμη επάνω του το πεντόλιρό του. Ψηλάφισε με το πόδι του το δικό της, κάτω από το τραπέζι, θέλοντας να της αφήσει ένα απαλό χάδι στο δέρμα, το μόνο που πέτυχε όμως ήταν να πατήσει το νύχι της. Η Ρόζμαρι τράβηξε το πόδι της.

«Πάμε να φύγουμε από εδώ μέσα» είπε απότομα ο Γκόρντον και σηκώθηκε αστραπιαία.

«Ναι, ας φύγουμε!» είπε η Ρόζμαρι ανακουφισμένη.

Είχαν βρεθεί και πάλι στη Ρίτζεντ Στριτ. Πιο κάτω, στα αριστερά, άστραφτε το Πικαντίλι Σέρκους, μια λίμνη από φως που σε τύφλωνε. Το βλέμμα της Ρόζμαρι στράφηκε προς τη στάση του λεωφορείου, στην απέναντι μεριά.

«Είναι δέκα και μισή» είπε αβέβαια. «Πρέπει να είμαι σπίτι μέχρι τις έντεκα».

«Σιγά τώρα! Πάμε να βρούμε μια παμπ της προκοπής. Δεν θέλω να χάσω την μπύρα μου».

«Ω, όχι, Γκόρντον! Τέρμα οι παμπς για απόψε. Δεν θα μπορούσα να πιω άλλο. Ούτε εσύ θα έπρεπε».

«Δεν πειράζει. Πάμε από εδώ».

Την έπιασε από το μπράτσο και άρχισε να την κατευθύνει προς το βάθος της Ρίτζεντ Στριτ, κρατώντας την αρκετά σφιχτά, σαν να φοβόταν ότι θα του ξέφευγε. Για την ώρα, είχε ξεχάσει την ύπαρξη του Ράβελστον, ο οποίος ακολουθούσε αναρωτώμενος αν έπρεπε να τους αφήσει μόνους ή να μείνει για να προσέχει τον Γκόρντον. Η Ρόζμαρι σταμάτησε να περπατάει, καθώς δεν της άρεσε ο τρόπος που την τραβολογούσε ο Γκόρντον.

«Πού με πηγαίνεις, Γκόρντον;»

«Στη γωνία, που είναι σκοτάδι. Θέλω να σε φιλήσω».

«Δεν νομίζω ότι θέλω εγώ».

«Και βέβαια θέλεις».

«Όχι!»

«Ναι!»

Τον άφησε να κάνει το δικό του. Ο Ράβελστον περίμενε στη γωνία του Ρίτζεντ Πάλας, αβέβαιος για το τι έπρεπε να πράξει. Ο Γκόρντον και η Ρόζμαρι εξαφανίστηκαν στρίβοντας τη γωνία και βρέθηκαν αμέσως σε πιο σκοτεινούς και στενούς δρόμους. Κοκότες, με αποκρουστικά πρόσωπα, σαν νεκροκεφαλές πασαλειμμένες με ροζ πούδρα, πρόβαλλαν χυδαία στα κατώφλια. Η Ρόζμαρι μαζεύτηκε με απέχθεια. Ο Γκόρντον, από την άλλη, σχεδόν το διασκέδαζε.

«Νομίζουν ότι είσαι κι εσύ κοκότα» της εξήγησε.

Ακούμπησε τη μπουκάλα του προσεκτικά στο πεζοδρόμιο, δίπλα στον τοίχο, και μετά άρπαξε απότομα τη Ρόζμαρι και την κόλλησε στα νοτισμένα τούβλα. Την ήθελε απελπιστικά και δεν μπορούσε να χάνει χρόνο με τα προκαταρκτικά. Άρχισε να τη φιλάει παντού στο πρόσωπο, άτσαλα, αλλά έντονα. Εκείνη τον ανέχτηκε για μια στιγμή, όμως ο τρόπος του τη φόβιζε. Το πρόσωπό του, τόσο κοντά στο δικό της. έδειχνε ωχρό, παράξενο και αφηρημένο. Απέπνεε μια μπόχα αλκοόλ. Προσπάθησε να τον αποφύγει στρέφοντας το πρόσωπό της, ώστε να τη φιλάει μόνο στα μαλλιά και τον λαιμό.

«Γκόρντον, δεν πρέπει!»

«Γιατί δεν πρέπει;»

«Τι κάνεις;»

«Εσύ τι νομίζεις ότι κάνω;»

Την έσπρωξε ξανά πάνω στον τοίχο και με τις αργές, σχολαστικές κινήσεις ενός μεθυσμένου, προσπάθησε να ξεκουμπώσει τα μπροστινά κουμπιά στο φόρεμά της. Τα κουμπιά δεν άνοιγαν, γιατί ήταν διακοσμητικά. Τώρα, η Ρόζμαρι είχε θυμώσει. Πάλεψε για να κάνει πέρα το χέρι του.

«Γκόρντον, σταμάτα αμέσως!»

«Γιατί;»

«Αν το ξανακάνεις, θα σε χαστουκίσω».

«Θα με χαστουκίσεις! Μη μου κάνεις εμένα την προσκοπίνα!»

«Άφησέ με!»

«Θυμήσου την προηγούμενη Κυριακή» της είπε πρόστυχα.

«Γκόρντον, αν συνεχίσεις, θα σε χτυπήσω, αλήθεια θα το κάνω».

«Αποκλείεται».

Έχωσε το χέρι του κάτω από το φουστάνι της. Η κίνηση ήταν παράδοξα ζωώδης, λες και η Ρόζμαρι δεν ήταν παρά μια ξένη. Το κατάλαβε από την έκφραση στο πρόσωπό του και αυτό την αναστάτωσε τρομερά. Δεν ήταν πια η Ρόζμαρι, παρά ένα κορίτσι, ένα κοριτσίστικο σώμα. Παλεύοντας, κατάφερε να ελευθερωθεί. Ο Γκόρντον την ακολούθησε και της άρπαξε το μπράτσο. Η Ρόζμαρι τον χαστούκισε όσο πιο δυνατά μπορούσε και στάθηκε παράμερα, σε απόσταση ασφαλείας.

«Γιατί το έκανες αυτό;» τη ρώτησε ενώ ψηλάφιζε το μάγουλό του, χωρίς πάντως να νιώθει πόνο από το χαστούκι.

«Δεν πρόκειται να ανεχτώ τέτοια συμπεριφορά. Πηγαίνω σπίτι. Αύριο θα είσαι διαφορετικός».

«Μπούρδες! Θα έρθεις μαζί μου. Θα πλαγιάσουμε μαζί».

«Καληνύχτα!» του είπε και εξαφανίστηκε τρέχοντας στον σκοτεινό παράδρομο.

Για μια στιγμή, ο Γκόρντον σκέφτηκε να την ακολουθήσει, μα τα πόδια του δεν τον βαστούσαν. Έτσι κι αλλιώς, δεν άξιζε τον κόπο. Περπάτησε ξανά μέχρι το σημείο που έστεκε ο Ράβελστον, έρημος και σκυθρωπός, από τη μία γιατί ανησυχούσε για τον Γκόρντον και από την άλλη γιατί προσπαθούσε να αγνοήσει δύο κοκότες που είχαν κολλήσει σχεδόν στην πλάτη του. Ο Γκόρντον έδειχνε εντελώς μεθυσμένος, σκέφτηκε ο Ράβελστον. Τα μαλλιά του, ανάκατα, σκέπαζαν το μέτωπο, το μάγουλό του ήταν από τη μία πολύ ωχρό και από την άλλη είχε μια κοκκινίλα, εκεί που τον είχε χαστουκίσει η Ρόζμαρι. Ο Ράβελστον νόμισε ότι αυτό οφειλόταν στην έξαψη του μεθυσιού.

«Τι έγινε με τη Ρόζμαρι;» τον ρώτησε.

«Έφυγε» είπε ο Γκόρντον κάνοντας μια κίνηση με το χέρι, σαν έτσι να είχε δώσει αρκετές εξηγήσεις. «Η νύχτα όμως είναι ακόμη μπροστά μας».

«Κοίτα, Γκόρντον. Είναι ώρα να πας στο κρεβάτι σου».

«Στο κρεβάτι μου, ναι. Όχι μόνος όμως».

Ο Γκόρντον στάθηκε στο πεζοδρόμιο, ατενίζοντας το αποκρουστικό φεγγάρι. Για μια στιγμή ένιωσε εντελώς απαίσια. Το πρόσωπό του τον έκαιγε. Όλο του το σώμα απέπνεε μια φρικτή, λυσσαλέα, πρησμένη αίσθηση. Ειδικά το κεφάλι του έμοιαζε έτοιμο να εκραγεί. Κατά κάποιον τρόπο, το απειλητικό φως ήταν συγχρονισμένο με τις αισθήσεις του. Παρατηρούσε τις ταμπέλες ψηλά να αναβοσβήνουν, να λάμπουν μπλε και κόκκινες, σχηματίζοντας τόξα πάνω κάτω –το απαίσιο, μοχθηρό λαμπύρισμα ενός καταδικασμένου πολιτισμού, σαν τα φώτα ενός πλοίου που ενώ βυθίζεται, αυτά φέγγουν ακόμα. Έπιασε το μπράτσο του Ράβελστον και έκανε μια κίνηση που περιλάμβανε όλο το Πικαντίλι Σέρκους.

«Τα φώτα της Κόλασης θα είναι ολόιδια με αυτά».

«Δεν θα μου φαινόταν παράξενο».

Ο Ράβελστον έψαχνε για ελεύθερο ταξί. Έπρεπε να πάει τον Γκόρντον στο κρεβάτι του χωρίς άλλη καθυστέρηση. Ο Γκόρντον, πάλι, αναρωτιόταν αν ένιωθε χαρά ή πόνο. Αυτό το κάψιμο, αυτή η έκρηξη του είχε αφήσει μια φρικτή αίσθηση. Το νηφάλιο μισό του ήταν ζωντανό ακόμα. Το νηφάλιο μισό του γνώριζε με ψυχρή διαύγεια τι είχε κάνει και τι συνέχιζε να κάνει. Είχε διαπράξει τέτοιες τρέλες που αύριο θα ένιωθε σαν να ήθελε να αυτοκτονήσει. Είχε σπαταλήσει πέντε λίρες σε άσκοπες υπερβολές, είχε κλέψει την Τζούλια, είχε προσβάλει τη Ρόζμαρι. Και αύριο –Ω! Αύριο θα είμαστε νηφάλιοι! Γύρνα σπίτι, γύρνα σπίτι! φώναξε το νηφάλιο μισό. Άντε πνίξου! απάντησε το μεθυσμένο μισό περιφρονητικά. Το μεθυσμένο μισό αποζητούσε ακόμα λίγη διασκέδαση. Και το μεθυσμένο μισό ήταν το πιο ισχυρό. Ένα εντυπωσιακό ρολόι, κάπου απέναντι, τράβηξε το βλέμμα του Γκόρντον. Έντεκα παρά είκοσι. Γρήγορα,

προτού κλείσουν οι παμπς! Haro! La gorge m' ard![52] Για μια ακόμη φορά τον είχε πιάσει μια λυρική διάθεση. Ένιωσε ένα σκληρό στρογγυλεμένο σχήμα κάτω από το μπράτσο του, ανακάλυψε ότι ήταν το μπουκάλι με το Κιάντι και ξεβούλωσε τον φελλό. Ο Ράβελστον, που έκανε νόημα σε έναν ταξιτζή αποτυγχάνοντας να του τραβήξει την προσοχή, άκουσε ένα σοκαρισμένο στρίγκλισμα που ξέφυγε από τις κοκότες πίσω του. Στράφηκε και είδε με τρόμο ότι ο Γκόρντον είχε υψώσει το μπράτσο του, είχε γείρει το μπουκάλι και τώρα κατάπινε λαίμαργα το κρασί που έπεφτε στο στόμα του.

«Ε! Γκόρντον!»

Τον έφτασε βιαστικά και του κατέβασε με τη βία το μπράτσο. Ένας πίδακας κρασιού λέρωσε το πέτο του Γκόρντον.

«Για όνομα του Θεού, πρόσεχε! Θέλεις να κουβαληθεί η αστυνομία και να σε συλλάβει;»

«Χρειάζομαι ένα ποτό» παραπονέθηκε ο Γκόρντον.

«Διάβολε! Δεν μπορείς να πίνεις εδώ».

«Πήγαινέ με σε μια παμπ» είπε ο Γκόρντον.

Ο Ράβελστον έτριψε τη μύτη του απελπισμένος. «Θεέ μου! Πάντως, μάλλον καλύτερα σε παμπ παρά να πίνεις στη μέση του δρόμου. Έλα, θα πάμε σε μια παμπ, να πιεις το ποτό σου εκεί».

Ο Γκόρντον έβαλε προσεκτικά τον φελλό στο μπουκάλι. Ο Ράβελστον τον καθοδήγησε για να διασχίσουν την πλατεία. Ο Γκόρντον είχε κολλήσει στο μπράτσο του –όχι ότι το είχε ανάγκη, αφού τα πόδια του τον κρατούσαν ακόμα. Έφτασαν στο διάζωμα, και μετά, βρίσκοντας ένα κενό στη ροή των αυτοκινήτων, πέρασαν στη Χέιμαρκετ.

Η ατμόσφαιρα στην παμπ έμοιαζε ποτισμένη μπύρα. Η μπόχα της ήταν το κυρίαρχο στοιχείο, ενώ κατά διαστήματα τη διαπερνούσε μια αποκρουστική αψάδα από ουίσκι. Κατά μήκος του πάγκου του μπαρ, ένα τσούρμο άνδρες

[52] Σ.τ.Μ. "Βοήθεια! Με καίει ο λαιμός μου!" Η αντίστοιχη φράση στα Γαλλικά προέρχεται από το "Ιστορία ενός Χωρικού που έκανε τον Αφέντη του να θυμώσει" του Γάλλου ποιητή Jean de la Fontaine (1621-1695).

κατέβαζαν, με προθυμία όμοια με του Φάουστ, τα τελευταία τους ποτά. Έμοιαζαν να ατμίζουν από την μπύρα που κατανάλωναν με βιάση προτού το ρολόι σημάνει τη θανατική καταδίκη στις έντεκα η ώρα. Ο Γκόρντον γλίστρησε ανενόχλητος ανάμεσα στο πλήθος. Δεν ήταν σε θέση να τον ανησυχήσουν λίγα σκουντήματα και σπρωξίματα. Στη στιγμή, είχε προσεγγίσει πια τον πάγκο και είχε βρεθεί ανάμεσα σε έναν εύσωμο εμπορικό αντιπρόσωπο που έπινε Γκίνες και σε έναν ψηλόλιγνο τύπο με γερτά μουστάκια και αέρα παρακμασμένου ταγματάρχη, που η αποκλειστική συνεισφορά του στην κουβέντα δεν ήταν παρά μια σειρά από "για δες!" και "για φαντάσου!" Ο Γκόρντον πέταξε μισή κορώνα πάνω στον ποτισμένο μπύρα πάγκο.

«Ένα λίτρο πικρή μπύρα, παρακαλώ!»

«Δεν σερβίρουμε λίτρα εδώ πέρα!» διαμαρτυρήθηκε η εξουθενωμένη σερβιτόρα ενώ μετρούσε αναλογίες ουίσκι με το ένα μάτι στο ρολόι.

«Τα ποτήρια του λίτρου είναι στο πάνω ράφι, Έφι!» φώναξε, από την άλλη μεριά του πάγκου, πάνω από τον ώμο του ο ιδιοκτήτης.

Η σερβιτόρα ανεβοκατέβασε βιαστικά τρεις φορές το χερούλι της κάνουλας του μπυροβάρελου. Το τερατώδες ποτήρι σερβιρίστηκε μπροστά στον Γκόρντον. Το σήκωσε. Πόσο βαρύ ήταν! Μια πίντα καθαρό νερό ζυγίζει μια λίβρα και ένα τέταρτο. Εμπρός! Πιες! Ρούφα! Κατάπιε! Μια μεγάλη ρουφηξιά μπύρας κύλησε ευχάριστα στον οισοφάγο του. Πήρε μια ανάσα, μια ελαφριά αδιαθεσία. Άντε! Άλλη μία! Ρούφα, κατάπιε! Αυτή τη φορά παραλίγο να πνιγεί. Έλα, παλικάρι μου! Μέσα στον καταιγισμό της μπύρας που περνούσε ορμητικά από τον λαιμό του κι έμοιαζε να του φτάνει μέχρι τα αυτιά, άκουσε τη φωνή του ιδιοκτήτη: «Τελευταίες παραγγελίες, κύριοι. Παρακαλώ!»

Για μια στιγμή, ο Γκόρντον απομάκρυνε το πρόσωπό του από το τεράστιο ποτήρι, πήρε μια κοφτή ανάσα και ήρθε στα ίσια του. Άντε και το τελευταίο! Ρούφα! Κατάπιε! Αααα! Το είχε αδειάσει με τρεις γουλιές –όχι κι άσχημα. Κατέβασε το ποτήρι κοπανώντας το στον πάγκο.

«Ε! Ένα από τα ίδια –γρήγορα!»

«Για δες, για δες!» είπε ο ταγματάρχης.

«Το διασκεδάζεις, φίλε, έτσι;» είπε ο εμπορικός αντιπρόσωπος.

Ο Ράβελστον, κάπου πιο μακριά, στριμωγμένος ανάμεσα στον κόσμο, είδε τι έκανε ο Γκόρντον. Τον φώναξε: «Ε, Γκόρντον», έσμιξε τα φρύδια και κούνησε το κεφάλι, μην τολμώντας να πει μπροστά σε όλους: «Μην πίνεις άλλο». Ο Γκόρντον πάτησε γερά στα πόδια του, για να διατηρήσει την ισορροπία του. Είχε ακόμα σταθερότητα, αλλά μόνο κάνοντας συνειδητή προσπάθεια. Του φαινόταν ότι το κεφάλι του είχε πρηστεί και είχε γίνει τεράστιο, όλο του το σώμα έδινε την ίδια φρικτή, πρησμένη, καυτή αίσθηση όπως και πρωτύτερα. Με μια αποχαύνωση, ύψωσε το ξαναγεμισμένο μπυροπότηρο. Τώρα όμως δεν το ήθελε. Δεν ήταν παρά ένα αηδιαστικό αχνοκίτρινο υγρό που βρομούσε. Σχεδόν σαν κάτουρο! Αδύνατον να αδειάσει όλον αυτόν τον κουβά στα φλεγόμενα σωθικά του. Έλα όμως! Μη δειλιάζεις! Γιατί ήρθαμε εδώ άλλωστε; Τελείωνε! Κοίτα πόσο κοντά στη μύτη μου είναι η μπυρίτσα! Άντε, λοιπόν, άδειασέ τη να κατέβει στο λαρύγγι σου! Ρούφα, κατάπιε!

Την ίδια στιγμή, συνέβη κάτι τρομερό. Ή ο οισοφάγος του έκλεισε από μόνος του ή υπολόγισε λάθος και δεν άδειασε την μπύρα στο στόμα του, γιατί τώρα ένας καταρράκτης μπύρας τον περιέλουζε. Πνιγόταν στην μπύρα σαν τον Αδελφό Πίτερ στους Μύθους του Ινγκόλντσμπι[53]. Βοήθεια! Προσπάθησε να φωνάξει, του κόπηκε η ανάσα και άφησε το μπυροπότηρο να πέσει. Μια αναταραχή ξέσπασε γύρω του. Κόσμος πηδούσε παράμερα για να αποφύγει το σιντριβάνι της μπύρας. Κρακ! Το τεράστιο ποτήρι έγινε θρύψαλα. Ο Γκόρντον, όρθιος, κουνιόταν πέρα δώθε. Όλα γύριζαν γύρω του: οι άνθρωποι, τα μπουκάλια, οι καθρέφτες. Σωριαζόταν, έχανε τις αισθήσεις του. Το μόνο που έβλεπε θολά μπροστά του ήταν ένα όρθιο μαύρο σχήμα, το μόνο σταθερό σημείο σε έναν κόσμο που στριφογύριζε –το χερούλι της κάνουλας του μπυροβάρελου. Το άρπαξε, τραμπαλίστηκε για λίγο και έμεινε σε εκείνη τη θέση γραπωμένος από το χερούλι. Ο Ράβελστον κίνησε προς το μέρος του.

---

[53] Σ.τ.Μ. Ιστορίες και μύθοι γραμμένοι σε πρόζα και σε ποιητική μορφή από τον Ρίτσαρντ Χάρις Μπάραμ (1788-1845) με το ψευδώνυμο Τόμας Ινγκόλντσμπι. Ο Όργουελ αναφέρεται εδώ στην ιστορία του Αδελφού Πίτερ, προσαρμογή από έναν λαϊκό μύθο. που χρησιμοποιώντας ένα μαγικό ξόρκι, διατάζει το σκουπόξυλο του Αγίου Ντάνσταν να του φέρει μπύρα. Ο αδελφός τιμωρείται όταν τον περιλούζει ένα ολόκληρο βαρέλι μπύρα.

Η σερβιτόρα έσκυψε άσεμνα πάνω από τον πάγκο του μπαρ. Ο κόσμος που μέχρι αυτή τη στιγμή στριφογύριζε, σταθεροποιήθηκε. Το μυαλό του Γκόρντον ξεκαθάρισε.

«Ε! Γιατί κρατιέστε από το χερούλι της κάνουλας;»

«Πανάθεμά σε, όλη η μπύρα στο παντελόνι μου χύθηκε!» φώναξε ο εμπορικός αντιπρόσωπος.

«Γιατί κρατιέμαι από το χερούλι της κάνουλας;»

«*Ναι!* Τι πάθατε και το κρατάτε;»

Ο Γκόρντον ταλαντεύτηκε. Το μακρουλό πρόσωπο του ταγματάρχη τον κοιτούσε από ψηλά, με τα μουστάκια του να στάζουν.

«Αυτή μου λέει: ''Γιατί κρατιέμαι από το χερούλι''».

«Για δες! Για δες!»

Ο Ράβελστον, στο μεταξύ, είχε παραμερίσει με τα χίλια ζόρια τον κόσμο και είχε φτάσει τον Γκόρντον. Πέρασε στοιβαρά το μπράτσο του γύρω από τη μέση του και τον όρθωσε στα πόδια του.

«Για όνομα του Θεού! Σήκω όρθιος! Είσαι μεθυσμένος».

«Μεθυσμένος;» είπε ο Γκόρντον.

Όλος ο κόσμος γελούσε κοροϊδευτικά με το θέαμα. Το πρόσωπο του Ράβελστον είχε βαφτεί κόκκινο.

«Δύο σελίνια και τρεις πένες κοστίζουν τα μπυροπότηρα» είπε ψυχρά η σερβιτόρα.

«Και με το αναθεματισμένο παντελόνι μου, τι θα γίνει;» είπε ο εμπορικός αντιπρόσωπος.

«Θα πληρώσω εγώ την μπύρα» είπε ο Ράβελστον. Το έκανε και μετά είπε στον Γκόρντον: «Πάμε τώρα να φύγουμε. Είσαι τύφλα στο μεθύσι».

Άρχισε να οδηγεί τον Γκόρντον κατά την πόρτα, με το ένα του χέρι περασμένο γύρω από τον ώμο του, ενώ στο άλλο κρατούσε το μπουκάλι με το

Κιάντι, που του είχε αρπάξει νωρίτερα. Ο Γκόρντον έκανε πέρα το χέρι του Ράβελστον. Μπορούσε να περπατήσει σταθερά. Είπε με αξιοπρέπεια:

«Μεθυσμένος, είπες;»

Ο Ράβελστον τον έπιασε ξανά από το μπράτσο. «Ναι, φοβάμαι πως ναι. Οριστικά και αμετάκλητα».

«Άσπρη πέτρα ξέξασπρη κι από τον ήλιο ξεξασπρότερη» είπε ο Γκόρντον. [54]

«Γκόρντον, *είσαι* μεθυσμένος. Όσο πιο γρήγορα πας στο κρεβάτι σου, τόσο το καλύτερο».

«Πρώτα βγάλε το δοκάρι από το μάτι σου, για να δεις καθαρά, και μετά βγάλε το σκουπιδάκι από το μάτι του αδελφού σου» είπε ο Γκόρντον. [55]

Μέχρι να τελειώσει τις ρητορείες του, ο Ράβελστον τον είχε ήδη βγάλει στο πεζοδρόμιο έξω από την παμπ. «Καλύτερα να πάρουμε ένα ταξί» του είπε ενώ έψαχνε πάνω-κάτω τον δρόμο.

Πάντως, πουθενά δεν φαινόταν κάποιο ταξί. Ο κόσμος έβγαινε φασαριόζικα από την παμπ, που ήταν ώρα να κατεβάσει ρολά. Ο Γκόρντον ένιωσε καλύτερα τώρα που βρισκόταν σε ανοιχτό χώρο. Το μυαλό του δεν είχε ποτέ μεγαλύτερη διαύγεια. Η σατανική κόκκινη λάμψη των νέον, κάπου μακριά, του γέννησε μια εξαιρετική καινούρια ιδέα. Τράβηξε τον Ράβελστον από το μπράτσο.

«Ράβελστον! Ε, Ράβελστον!»

«Τι;»

«Ας αγκαζάρουμε δυο κοκότες».

Παρά το μεθύσι του Γκόρντον, ο Ράβελστον σκανδαλίστηκε. «Καλέ μου φίλε! Δεν γίνεται κάτι τέτοιο».

---

[54] Σ.τ.Μ. Μεταφορά από τον αγγλικό γλωσσοδέτη του πρωτότυπου κειμένου: "swan swam across the sea, well swam swan" σε έναν γνωστό ελληνικό που εξυπηρετεί τους αναγνώστες, ώστε να κατανοήσουν ότι ο ήρωας επιμένει ότι είναι νηφάλιος, εφόσον μπορεί να πει τον γλωσσοδέτη χωρίς να λαθέψει η γλώσσα του.

[55] Σ.τ.Μ. Κατά Ματθαίον 7:5

«Μην είσαι τόσο *μη μου άπτου*. Γιατί όχι;»

«Μα, πώς μπορείς να το λες αυτό; Ανάθεμα! Μόλις πριν λίγο αποχαιρέτησες τη Ρόζμαρι –ένα τόσο αξιαγάπητο κορίτσι!»

«Τη νύχτα, όλες οι γάτες είναι γκρίζες» είπε ο Γκόρντον, με την αίσθηση ότι εξέφραζε μια βαθιά και κυνική σοφία.

Ο Ράβελστον αποφάσισε να αγνοήσει αυτή την παρατήρηση. «Καλύτερα να περπατήσουμε μέχρι το Πικαντίλι Σέρκους» είπε. «Εκεί θα υπάρχουν αρκετά ταξί».

Τα θέατρα άδειαζαν. Πλήθος κόσμου και στρατιές αυτοκινήτων πηγαινοέρχονταν κάτω από το δυσάρεστα χλωμό φως. Το μυαλό του Γκόρντον είχε ξεκαθαρίσει εντελώς. Τώρα γνώριζε καλά τι τρέλες και ασχήμιες είχε κάνει και τι θα έκανε ακόμα. Κι όμως, σε τελευταία ανάλυση, δεν έμοιαζε να έχει σημασία. Είδε σαν κάτι τρομερά απόμακρο, όπως όταν κοιτάς από τη λάθος μεριά του τηλεσκοπίου, τα τριάντα του χρόνια, την ξοδεμένη του ζωή, το κενό μέλλον, το πεντόλιρο της Τζούλια, τη Ρόζμαρι. Είπε με ένα είδος φιλοσοφικής ανησυχίας:

«Κοίτα τα φώτα Νέον! Κοίτα εκείνα εκεί τα φρικτά μπλε πάνω από το πορνομάγαζο. Όταν βλέπω τέτοια φώτα, ξέρω ότι είμαι μια καταδικασμένη ψυχή».

«Μάλιστα» είπε ο Ράβελστον, χωρίς να δώσει προσοχή. «Α! Να ένα ταξί!» Έκανε σήμα. «Ανάθεμα! Δεν με είδε. Περίμενε εδώ ένα λεπτό».

Άφησε τον Γκόρντον δίπλα στον σταθμό του Υπογείου και διέσχισε τρέχοντας τον δρόμο. Για λίγο, το μυαλό του Γκόρντον έπεσε σε λήθαργο. Μετά, αντιλήφθηκε δύο σκληρά, κι όμως νεανικά, πρόσωπα, σαν τα πρόσωπα των νεαρών αρπακτικών, να έχουν κολλήσει σχεδόν στο δικό του. Είχαν τονισμένα με μολύβι φρύδια και φορούσαν καπέλα σαν της Ρόζμαρι, σε μια πιο άκομψη εκδοχή. Ως φαίνεται, εδώ και αρκετά λεπτά αντάλλασε πειράγματα μαζί τους.

«Γεια χαρά, Ντόρα! Γεια χαρά, Μπάρμπαρα! (Προφανώς, γνώριζε τα ονόματά τους). Πώς τα πάτε; Τι κάνει η βαλσαμωμένη γριά Αγγλία;»

«Α! Θράσος που το έχεις!»

«Και τι σκαρώνετε τέτοιες ώρες τη νύχτα;»

«Α! Βγήκαμε βόλτα να πάρουμε αέρα».

«Σαν το λιοντάρι, που ψάχνει ποιον θα κατασπαράξει;»

«Α! Κι αν έχεις θράσος εσύ! Δεν συμφωνείς, Μπάρμπαρα; *Έχεις* θράσος!»

Ένα ταξί, με τον Ράβελστον μέσα, σταμάτησε στο σημείο που στεκόταν ο Γκόρντον. Ο Ράβελστον βγήκε, είδε τον Γκόρντον ανάμεσα στις δυο κοπέλες και έμεινε έντρομος.

«Γκόρντον! Θεέ μου! Τι στο καλό πήγες κι έκανες;»

«Να κάνω τις συστάσεις. Η Ντόρα και η Μπάρμπαρα» είπε ο Γκόρντον.

Για μια στιγμή, ο Ράβελστον φάνηκε να θυμώνει. Για την ακρίβεια, ο Ράβελστον ήταν ανίκανος να θυμώσει πραγματικά. Αναστατωμένος, αμήχανος, ντροπιασμένος –ναι, όχι όμως θυμωμένος. Έκανε ένα βήμα μπροστά προσπαθώντας, όχι πολύ πετυχημένα, να αγνοήσει την ύπαρξη των δύο κοριτσιών. Αν έδειχνε ότι τις είχε προσέξει, το είχε χάσει το παιχνίδι. Έπιασε τον Γκόρντον από το μπράτσο με την πρόθεση να τον πετάξει σαν το τσουβάλι μέσα στο ταξί.

«Έλα, Γκόρντον, για τον Θεό! Το ταξί περιμένει. Θα πάμε κατευθείαν στο σπίτι σου και θα σε βάλουμε για ύπνο».

Η Ντόρα έπιασε το άλλο μπράτσο του Γκόρντον και τον τράβηξε σαν να ήταν μια κλεμμένη τσάντα.

«Εσύ τι ανακατεύεσαι;» φώναξε άγρια.

«Δεν νομίζω να θέλεις να προσβάλεις αυτές τις δύο κυρίες» είπε ο Γκόρντον.

Ο Ράβελστον δίστασε, έκανε ένα βήμα πίσω και έτριψε τη μύτη του. Τώρα ήταν η στιγμή να δείξει την πυγμή του. Ο Ράβελστον, όμως, ποτέ στη ζωή του δεν είχε δείξει πυγμή. Το βλέμμα του πήγε από την Ντόρα στον Γκόρντον, από τον Γκόρντον στην Μπάρμπαρα. Αυτό αποδείχτηκε μοιραίο. Με το που τις κοίταξε καταπρόσωπο, το είχε χάσει το παιχνίδι. Θεέ μου! Τι να έκανε; Ήταν ανθρώπινα πλάσματα –δεν μπορούσε να τις προσβάλει. Το ίδιο ένστικτο, που

έκανε το χέρι του να χώνεται στην τσέπη του με το που έβλεπε έναν ζητιάνο, τον είχε αδρανοποιήσει αυτή τη στιγμή. Φτωχά, καημένα κορίτσια! Δεν του πήγαινε η καρδιά να τις διώξει μέσα στη νύχτα. Ξαφνικά, συνειδητοποίησε ότι έπρεπε να ολοκληρώσει αυτή την ακατανόμαστη περιπέτεια στην οποία τον είχε μπλέξει ο Γκόρντον. Για πρώτη φορά στη ζωή του, ήταν αναγκασμένος να γυρίσει σπίτι του με μια κοκότα.

«Ανάθεμα!» είπε αδύναμα.

«Allons- y»[56] είπε ο Γκόρντον.

Ο ταξιτζής, με ένα νεύμα της Ντόρα, κατάλαβε πού πήγαιναν και ξεκίνησε. Ο Γκόρντον βούλιαξε στο γωνιακό κάθισμα και έμοιαζε να έχει βυθιστεί ακαριαία σε μια απέραντη άβυσσο από την οποία ανασυρόταν βαθμιαία, με μια μερική αίσθηση του τι είχε πράξει ακριβώς. Έπλεε χαλαρά προς μια έναστρη σκοτεινιά. Ή μήπως τα φώτα κινούνταν, και ο ίδιος έμενε στάσιμος; Ήταν σαν να βρισκόταν στον βυθό του ωκεανού, ανάμεσα σε γυαλιστερά, ευέλικτα ψάρια. Του ξανάρθε η ιδέα ότι ήταν μια ψυχή καταδικασμένη στην κόλαση. Έτσι θα ήταν το τοπίο εκεί. Φαράγγια παγωμένης διαβολικής φωτιάς, με το σκοτάδι να παραφυλάει από πάνω. Στην κόλαση όμως, υπήρχαν και τα βασανιστήρια. Ήταν αυτό που περνούσε βασανιστήριο; Προσπάθησε να κατηγοριοποιήσει τις αισθήσεις του. Η προσωρινή ολίσθηση στην ασυνειδησία τον είχε αφήσει αδύναμο, άρρωστο, συντετριμμένο. Το μέτωπό του έμοιαζε να ανοίγει στα δύο. Άπλωσε το χέρι. Συνάντησε ένα γόνατο, μια ζαρτιέρα, μια μικροκαμωμένη απαλή παλάμη που έψαξε μηχανικά τη δική του. Αντιλήφθηκε ότι ο Ράβελστον, που καθόταν στο απέναντι κάθισμα, χτυπούσε το πέλμα του επιτακτικά και νευρικά.

«Γκόρντον! Γκόρντον! Ξύπνα!»

«Τι;»

---

[56] Σ.τ.Μ. Ας πηγαίνουμε!

«Γκόρντον! Ανάθεμα! Causons en francais. Qu' est-ce que tu as fait? Crois – tu que je veux couchez avec une sale? –oh, damnation![57]»

«A! Parley-voo francey![58]» τσίριξαν ενθουσιασμένα τα κορίτσια.

Ο Γκόρντον το βρήκε μια κάπως τονωτική διασκέδαση. Καλό θα έκανε στον Ράβελστον, σκέφτηκε. Ένας Σοσιαλιστής του σαλονιού, να γυρίζει στο σπίτι του με μια κοκότα! Θα ήταν η πρώτη αυθεντικά προλεταριακή πράξη της ζωής του. Σαν να διάβασε τις σκέψεις του, ο Ράβελστον κούρνιασε στη θέση του σε μια κατάσταση εμφανούς δυστυχίας, προσπαθώντας να κρατήσει όσο μεγαλύτερη απόσταση από την Μπάρμπαρα. Το ταξί σταμάτησε μπροστά από ένα ξενοδοχείο σε έναν παράδρομο. Ήταν ένα άθλιο οίκημα, μίζερο και σαθρό. Η ταμπέλα με την ένδειξη "ξενοδοχείο" πάνω από την είσοδο έμοιαζε αλλήθωρη. Τα παράθυρα ήταν σκοτεινά σχεδόν, αλλά από το εσωτερικό τους έρρεε ο ήχος μεθυσμένου παράφωνου τραγουδιού. Ο Γκόρντον βγήκε από το ταξί σκοντάφτοντας, και έψαξε το μπράτσο της Ντόρα. Ρίξε μια βοήθεια, Ντόρα. Προσοχή στο σκαλοπάτι. Εδώ είμαστε!

Ένα μικρός, σκοτεινιασμένος, βρομερός προθάλαμος με έναν ξεφτισμένο λινοτάπητα που έδινε την αίσθηση του προσωρινού. Από ένα δωμάτιο κάπου στα αριστερά, το τραγούδι δυνάμωσε, πένθιμο σαν μελωδία εκκλησιαστικού οργάνου. Μια αλλήθωρη εχθρική καμαριέρα εμφανίστηκε από το πουθενά. Αυτή και η Ντόρα έδειχναν να γνωρίζονται μεταξύ τους. Τι χαζή! Σιγά που θα την ανταγωνιζόταν η καμαριέρα!

Από το δωμάτιο στα αριστερά, μια και μόνη φωνή ξανάπιασε να τραγουδάει με χιουμοριστικό τόνο:

«Του άντρα που φιλάει ένα όμορφο κορίτσι, αυτού που στη μητέρα του το μαρτυράει, θα έπρεπε να του κόψουνε τα χείλη, θα έπρεπε να…»[59]

---

[57] Σ.τ.Μ. Ας κουβεντιάσουμε στα Γαλλικά. Τι πήγες κι έκανες; Έχεις την εντύπωση ότι θέλω να πλαγιάσω με μια κοκότα; Ανάθεμα!

[58] Σ.τ.Μ. Μιλάτε γαλλικά; (στο κείμενο, με βαριά αγγλική προφορά)

[59] Σ.τ.Μ. Από το λαϊκό τραγούδι "Come Landlord, Fill The Flowing Bowl"

Η φωνή έσβησε, αφήνοντας να πλανιέται στον αέρα η απερίγραπτη, πανομοιότυπη θλίψη της ανηθικότητας. Η φωνή έμοιαζε πολύ νεανική, ίσως ενός φτωχού αγοριού που κατά βάθος ζητούσε μόνο να βρίσκεται στο σπίτι του με τη μητέρα και τις αδελφές του και να παίζει κρυφτό. Στα σίγουρα τίποτα νεαροί ανόητοι θα είχαν στήσει πάρτι εκεί μέσα, μια φανφάρα με ουίσκι και κορίτσια. Το τραγούδι επανέφερε το μνημονικό του Γκόρντον. Στράφηκε προς τον Ράβελστον, που μόλις έμπαινε, με την Μπάρμπαρα στο κατόπι του.

«Πού είναι το Κιάντι μου;» του είπε.

Ο Ράβελστον του έδωσε το μπουκάλι. Το πρόσωπό του έδειχνε ωχρό, ταλαιπωρημένο, σχεδόν τρομαγμένο. Συνέχιζε να κρατάει απόσταση από την Μπάρμπαρα, κάνοντας ένοχες αμήχανες κινήσεις. Δεν μπορούσε να την αγγίξει ή έστω να την κοιτάξει, αλλά και το να το βάλει στα πόδια ήταν πέρα από τις δυνάμεις του. Τα μάτια του έψαξαν τον Γκόρντον. "Για όνομα του Θεού, δεν μπορούμε με κάποιον τρόπο να φύγουμε από εδώ μέσα;" ήταν σαν να του έλεγαν. Ο Γκόρντον τον αγριοκοίταξε. Μη διστάζεις! Κάνε το! Έπιασε ξανά το μπράτσο της Ντόρα. Άντε, Ντόρα! Ας ανέβουμε τα σκαλιά. Α! Μια στιγμή.

Με το χέρι της γύρω από τη μέση του, για να τον στηρίζει, η Ντόρα τον τράβηξε παράμερα. Από τα σκοτεινιασμένα δύσοσμα σκαλοπάτια ερχόταν ναζιάρικα μια νεαρή γυναίκα κουμπώνοντας το ένα της γάντι. Την ακολουθούσε ένας φαλακρός μεσήλικας με βραδινά ρούχα, μαύρο παλτό και άσπρο μεταξωτό κασκόλ, κρατώντας στο χέρι ένα καπέλο όπερας. Τους προσπέρασε με σφιγμένα χείλη, κάνοντας ότι δεν τους είδε. Οικογενειάρχης προφανώς, αυτό έδειχνε το ένοχο ύφος του. Ο Γκόρντον παρατηρούσε πώς έπαιζε στο φαλακρό του κεφάλι το φως της γκαζόλαμπας. Ο προηγούμενος. Προφανώς στο ίδιο κρεβάτι, σαν τον μανδύα που περνούσε από τον έναν προφήτη στον άλλον. Έλα, Ντόρα, πάμε! Difficillis ascencus Averni[60]. Ωραία, εδώ είμαστε! «Πρόσεχε το σκαλοπάτι» είπε στην Ντόρα. Είχαν φτάσει στο κατώφλι. Ο λινοτάπητας ήταν ασπρόμαυρος, σαν σκακιέρα. Ασπροβαμμένες

[60] Σ.τ.Μ. Λατινικά στο κείμενο. Δύσκολη η ανάβαση από την Κόλαση. Παραλλαγή του: εύκολη η κατάβαση στην Κόλαση, φράση του ποιητή Βιργίλιου.

πόρτες. Μυρωδιά νεροπλυμάτων και μια πιο ασθενική οσμή χρησιμοποιημένων σεντονιών.

Από εδώ εμείς, από εκεί εσείς. Στη διπλανή πόρτα, ο Ράβελστον σταμάτησε, με το χέρι στο χερούλι. Δεν μπορούσε –όχι, δεν *μπορούσε* να το κάνει. Δεν μπορούσε να μπει σε εκείνο το φρικαλέο δωμάτιο. Για τελευταία φορά, τα μάτια του, σαν του σκύλου που πρόκειται να φάει βουρδουλιές, στράφηκαν προς τον Γκόρντον. "Πρέπει να το κάνω, αλήθεια πρέπει;" έλεγαν τα μάτια του. Ο Γκόρντον τον κοίταξε αυστηρά. Κουράγιο, Ρέγκουλους![61] Όδευσε στον θάνατό σου! Atqui sciebat quae sibi Barbara.[62] Θα πράξεις κάτι πολύ πιο προλεταριακό από ό,τι έχεις μέχρι τώρα κάνει. Και τότε, αιφνιδιαστικά, το πρόσωπο του Ράβελστον φωτίστηκε από μια έκφραση ανακούφισης, ευχαρίστησης σχεδόν. Μόλις του είχε έρθει μια καταπληκτική σκέψη. Στο κάτω κάτω, μπορούσες πάντα να πληρώσεις το κορίτσι χωρίς στην πραγματικότητα να κάνεις το παραμικρό! Δόξα τον Θεό! Πήρε κουράγιο και με στητό παράστημα, μπήκε στο δωμάτιο. Η πόρτα έκλεισε πίσω του.

Εδώ είμαστε λοιπόν. Ένα μίζερο, φρικαλέο δωμάτιο. Λινοτάπητας στο πάτωμα, μια γκαζόσομπα, ένα τεράστιο διπλό κρεβάτι με αμφίβολης καθαριότητας σεντόνια. Πάνω από το κρεβάτι, μια κορνιζαρισμένη ερωτική απεικόνιση από το La Vie Parisienne.[63] Μεγάλο λάθος. Συχνά το πρωτότυπο δεν ανταποκρίνεται στο σχέδιο. Και μα τον Δία! Στο μπαμπού τραπεζάκι δίπλα στο παράθυρο, φυσικά μια ασπιδίστρα! Και εδώ με βρήκες, εχθρέ μου;[64] Για έλα εδώ, Ντόρα. Να σε δούμε λίγο.

---

[61] Σ.τ.Μ. Ρωμαίος πολιτικός και στρατιωτικός, πρότυπο ηρωισμού.

[62] Σ.τ.Μ. Λατινικά στο κείμενο: "Αλλά ήξερε ποια ήταν η Μπάρμπαρα". Εδώ ο Γκόρντον χρησιμοποιεί μια φράση του Οράτιου αντικαθιστώντας το βάρβαρος με το γυναικείο όνομα Μπάρμπαρα, κάνοντας ένα λογοπαίγνιο.

[63] Σ.τ.Μ. Η Παρισινή Ζωή ήταν ένα γαλλικό εβδομαδιαίο περιοδικό (1863-1970), πολύ δημοφιλές στις αρχές του εικοστού αιώνα. Στην αρχή είχε θέματα ποικίλης ύλης, αργότερα το περιεχόμενό του έγινε πιο ερωτικό.

[64] Σ.τ.Μ. Φράση από την Παλαιά Διαθήκη, την οποία απευθύνει ο Βασιλιάς Αχάμπ στον Προφήτη Ιωήλ.

Μάλλον ήταν ξαπλωμένος στο κρεβάτι. Δεν μπορούσε να διακρίνει πολλά πράγματα γύρω του. Το νεαρό, σαν αρπακτικού, πρόσωπο της Ντόρα, με τα βαμμένα φρύδια, έγειρε από πάνω του, καθώς ο Γκόρντον απλώθηκε στα σεντόνια.

«Τι θα γίνει με το δωράκι μου;» είπε το κορίτσι με ύφος που έμοιαζε να καλοπιάνει και να απειλεί ταυτόχρονα.

Άφησέ το αυτό τώρα. Εμπρός, στη δουλειά μας! Έλα εδώ. Όχι κι άσχημο στοματάκι. Έλα εδώ. Έλα πιο κοντά. Αχ!

Όχι. Δεν ωφελεί. Αδύνατον. Υπάρχει η θέληση, υπολείπεται ο τρόπος. Το μεν πνεύμα πρόθυμο, η δε σάρκα ασθενής. Για κάνε μια ακόμη προσπάθεια. Όχι. Μάλλον φταίει το ποτό. Δες και τον Μάκβεθ[65]. Μια τελευταία προσπάθεια. Όχι, δεν ωφελεί. Φοβάμαι πως όχι απόψε.

Εντάξει, Ντόρα, μην ανησυχείς. Εσύ θα τις πάρεις τις δυο σου λίρες. Δεν πληρώνουμε σύμφωνα με το αποτέλεσμα.

Έκανε μια άτσαλη χειρονομία. «Έλα, δώσε μας το μπουκάλι. Εκείνο εκεί στην εταζέρα».

Η Ντόρα το έφερε. Αχ! Καλύτερα τώρα. Αυτό τουλάχιστον δεν απογοητεύει ποτέ. Με τις πρησμένες του παλάμες σήκωσε το μπουκάλι του Κιάντι και το έγειρε στο στόμα του. Το κρασί κύλησε στο λαρύγγι του, στυφό, πνίγοντάς τον, ένα μέρος τού ανέβηκε στη μύτη. Το ποτό τον εξουθένωσε. Ο Γκόρντον κυλούσε, γλιστρούσε, έπεφτε από το κρεβάτι. Το κεφάλι του συνάντησε το πάτωμα, ενώ τα πόδια του ήταν ακόμα πάνω στο κρεβάτι. Για λίγο, έμεινε σε αυτή τη θέση. Είναι τρόπος να ζει κανείς έτσι; Από τον κάτω όροφο, οι νεανικές φωνές ακόμα τραγουδούσαν πένθιμα:

«Γιατί απόψε θα χαρούμε, γιατί απόψε θα χαρούμε, γιατί απόψε θα χαρούμε, και αύριο ξεμέθυστοι θα βρεθούμε!»

---

[65] Σ.τ.Μ. Αναφορά στο έργο του Σαίξπηρ, όπου δια στόματος του φρουρού της πύλης γίνεται μνεία στις καταστρεπτικές συνέπειες του αλκοόλ στις ανδρικές επιδόσεις.

9ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Και, μα τον Δία, την επόμενη ημέρα *ήμασταν* ξεμέθυστοι!

Ο Γκόρντον αναδύθηκε από ένα μακρύ, λιγωτικό όνειρο, με την αίσθηση ότι τα βιβλία στη δανειστική βιβλιοθήκη ήταν τοποθετημένα ανάποδα. Αντί να είναι κάθετα στη σειρά, ήταν στα πλάγια. Και το πιο παράξενο, οι ράχες τους είχαν ξασπρίσει –λευκές και γυαλιστερές, σαν πορσελάνη.

Άνοιξε τα μάτια λίγο περισσότερο και κίνησε το ένα του μπράτσο. Η κίνηση έκανε να αναβλύσουν ρυάκια πόνου, που διέτρεξαν το σώμα του σε απίθανα σημεία –στα πέλματά του, και στις δύο πλευρές του κεφαλιού του. Αντιλήφθηκε ότι ήταν ξαπλωμένος σε πλάγια στάση. Ένα σκληρό μαξιλάρι τού πίεζε το μάγουλο και μια τραχιά κουβέρτα γρατζουνούσε το πρόσωπό του και έσπρωχνε τα μαλλιά του στο στόμα. Πέρα από τους επουσιώδεις πόνους που τον μαχαίρωναν σε κάθε του κίνηση, ένιωθε κι έναν τρομερό, αμβλύ πόνο που δεν μπορούσε να προσδιορίσει, ο οποίος όμως έμοιαζε να τον περικυκλώνει.

Ξαφνικά, έκανε πέρα την κουβέρτα και ανακάθισε. Βρισκόταν σε ένα κελί. Αμέσως, τον κατέλαβε ένας τρομερός σπασμός ναυτίας. Διακρίνοντας θολά ένα αποχωρητήριο στη γωνία, σύρθηκε μέχρι εκεί και έκανε εμετό τρεις τέσσερις φορές.

Μετά, για αρκετά λεπτά, πονούσε οδυνηρά. Μόλις που μπορούσε να σταθεί στα πόδια του, το κεφάλι του παλλόταν σαν να ήταν έτοιμο να εκραγεί και το

φως έμοιαζε με κάποιο ζεματιστό λευκό υγρό που χυνόταν στο κρανίο του μέσα από τις κόχες των ματιών του. Κάθισε στο κρεβάτι βαστώντας το κεφάλι του με τα δύο του χέρια. Σε λίγο, όταν ένα μέρος των παλμών είχε υποχωρήσει, κοίταξε ξανά γύρω του. Το κελί έπιανε δώδεκα πόδια στο μήκος και έξι στο πλάτος και ήταν ψηλοτάβανο. Οι τοίχοι είχαν κάτασπρα πεντακάθαρα πλακάκια. Αναρωτήθηκε άτονα πώς άραγε κατάφερναν να τα καθαρίσουν μέχρι το ταβάνι. Ίσως με κάποια μάνικα. Στη μια άκρη του κελιού, υπήρχε ένα σιδερόφρακτο παραθυράκι, πολύ ψηλά. Στην άλλη άκρη, πάνω από την πόρτα, ένας λαμπτήρας εξείχε από τον τοίχο, ντυμένος με ένα προστατευτικό συρμάτινο πλέγμα. Βασικά, αυτό πάνω στο οποίο καθόταν δεν ήταν ένα κρεβάτι παρά ένας πάγκος, σαν ράφι, με μια κουβέρτα και ένα μαξιλάρι από καραβόπανο. Η πόρτα ήταν ατσάλινη, βαμμένη πράσινη. Στην πόρτα υπήρχε μια μικρή στρογγυλή τρύπα με ένα καπάκι στην εξωτερική της πλευρά.

Αφού τα είδε όλα αυτά, ο Γκόρντον ξάπλωσε ξανά και σκεπάστηκε με την κουβέρτα. Δεν είχε καμία περαιτέρω περιέργεια σχετικά με το περιβάλλον. Όσο για το τι είχε συμβεί την προηγούμενη νύχτα, τα θυμόταν όλα –τουλάχιστον, θυμόταν ό,τι είχε συμβεί μέχρι να βρεθεί με την Ντόρα στο δωμάτιο με την ασπιδίστρα. Ένας Θεός ήξερε τι συνέβη μετά. Έγινε ένας τσακωμός και κατέληξε στη στενή. Δεν είχε ιδέα τι είχε κάνει. Μέχρι και φόνο μπορεί να είχε κάνει, μήπως και ήξερε; Όχι ότι τον ενδιέφερε. Έστρεψε το πρόσωπο κατά τη μεριά του τοίχου και κουκουλώθηκε με την κουβέρτα για να αποφύγει το φως.

Πέρασε αρκετή ώρα, μέχρι που κάποιος έσπρωξε το καπάκι και το ματάκι της πόρτας άνοιξε. Ο Γκόρντον κατάφερε να στρέψει το κεφάλι του. Οι μύες του λαιμού του έτριξαν. Μέσα από το ματάκι της πόρτας μπόρεσε να διακρίνει ένα γαλάζιο μάτι και μια υποψία ενός ρόδινου παχουλού μάγουλου.

«Θέλετε ένα τσαγάκι;» είπε μια φωνή.

Ο Γκόρντον ανακάθισε και αμέσως ξανάνιωσε ναυτία. Έβαλε το κεφάλι στα χέρια και μούγκρισε. Η σκέψη ενός ζεστού τσαγιού ήταν θελκτική, ήξερε όμως ότι θα τον αηδίαζε αν είχε ζάχαρη μέσα.

«Ναι, παρακαλώ».

Ο αστυφύλακας άνοιξε ένα χώρισμα στην πάνω μεριά της πόρτας και πέρασε μέσα μια άσπρη κούπα με τσάι. Είχε ζάχαρη. Ο αστυφύλακας ήταν ένας στιβαρός ρόδινος νεαρός γύρω στα είκοσι πέντε, με ευγενικό πρόσωπο, ανοιχτόχρωμες βλεφαρίδες και ένα θηριώδες στέρνο, που θύμιζε στον Γκόρντον το στέρνο ενός αλόγου που σέρνει άμαξα. Αν και η προφορά του ήταν σωστή, το τελείωμα των λέξεων είχε έναν λαϊκό τόνο. Για λίγο, απόμεινε να παρατηρεί τον Γκόρντον.

«Δεν ήσασταν και τόσο χάλια χθες τη νύχτα» είπε στο τέλος.

«Τώρα όμως είμαι χάλια».

«Χθες όμως ήσασταν πιο χάλια. Τι σας έπιασε και χτυπήσατε τον αρχιφύλακα;»

«Αλήθεια, τον χτύπησα;»

«Αν τον χτυπήσατε, λέει! Άφρισε από το κακό του. Γυρίζει κατά τη μεριά μου και λέει –κρατούσε το αυτί του, να! έτσι– και λέει λοιπόν: "Λοιπόν, αν ο τύπος δεν ήταν τόσο πιωμένος που να μην μπορεί να σταθεί, θα του άλλαζα τον αδόξαστο". Είναι όλα γραμμένα στο κατηγορητήριο. Μέθη και διατάραξη. Θα υπήρχε μόνο η μέθη, αν δεν είχατε χτυπήσει τον αρχιφύλακα».

«Ξέρετε τι ποινή θα μου επιβληθεί;»

«Πέντε λίρες ή δεκαπέντε μέρες φυλακή. Θα εμφανιστείτε ενώπιον του Κυρίου Γκρουμ. Πάλι καλά που δεν είναι ο Κύριος Γουόκερ. Θα σας έβαζε έναν μήνα χωρίς αναστολή. Είναι πολύ αυστηρός με τους μεθυσμένους. Δεν πίνει καθόλου».

Ο Γκόρντον κατέφερε να πιει λίγο τσάι. Ήταν αηδιαστικά γλυκό, η ζεστασιά του όμως τον είχε αναζωογονήσει. Το κατέβασε με μεγάλες γουλιές. Πάνω στην ώρα, μια φωνή σαν μοχθηρό γρύλισμα –αναμφίβολα ο αρχιφύλακας που είχε χτυπήσει ο Γκόρντον– γάβγισε από κάπου έξω:

«Πάρτε τον και πηγαίνετέ τον να πλυθεί. Η Μαύρη Μαρία[66] φεύγει στις εννέα και μισή».

---

[66] Σ.τ.Μ. Μαύρη Μαρία ήταν το παρατσούκλι της αστυνομικής κλούβας.

Ο αστυφύλακας βιάστηκε να ανοίξει την πόρτα του κελιού. Ο Γκόρντον, με το που βγήκε έξω, ένιωσε χειρότερα από ποτέ. Αυτό οφειλόταν και στο ότι έκανε περισσότερο κρύο στον διάδρομο παρά στο κελί. Περπάτησε ένα δύο βήματα, και ξαφνικά το κεφάλι του άρχισε να γυρίζει. «Θα κάνω εμετό!» φώναξε. Κλυδωνιζόταν. Άπλωσε το χέρι και στηρίχτηκε στον τοίχο. Ο αστυφύλακας τον συγκράτησε με το στιβαρό του μπράτσο. Ο Γκόρντον έσκυψε πάνω από το μπράτσο σαν να ήταν παραπέτο, διπλωμένος στα δύο, αδύναμος. Ένας πίδακας εμετού εκτοξεύτηκε από το στόμα του. Ήταν το τσάι, φυσικά. Υπήρχε μια σχάρα υπονόμου κατά μήκος του πέτρινου δαπέδου. Στο τέλος του διαδρόμου, ο μυστακοφόρος αρχιφύλακας, με στολή, αλλά χωρίς ζώνη, στεκόταν με τα χέρια στους γοφούς και τον κοιτούσε αηδιασμένος.

«Βρωμομπάσταρδε!» μουρμούρισε και γύρισε από την άλλη μεριά.

«Ελάτε, φιλαράκο» είπε ο αστυφύλακας. «Σε μια στιγμούλα, θα νιώθετε καλύτερα».

Με τον αστυφύλακα πότε να οδηγεί και πότε να σέρνει τον Γκόρντον, έφτασαν σε έναν μεγάλο πέτρινο νεροχύτη στο τέλος του διαδρόμου. Ο αστυφύλακας τον βοήθησε να γδυθεί από τη μέση και πάνω. Η ευγένειά του προκαλούσε έκπληξη. Αντιμετώπιζε τον Γκόρντον όπως θα έκανε μια νοσοκόμα με ένα παιδί. Ο Γκόρντον είχε ανακτήσει αρκετή δύναμη ώστε να πλυθεί με το παγωμένο νερό και να ξεπλύνει το στόμα του. Ο αστυφύλακας του έδωσε μια σκισμένη πετσέτα να σκουπιστεί και μετά τον γύρισε στο κελί.

«Τώρα, καθίστε ήσυχα εδώ μέχρι να έρθει η Μαύρη Μαρία. Κι ακούστε τη συμβουλή μου –όταν εμφανιστείτε στο δικαστήριο, ομολογείστε την ενοχή σας και πείτε ότι δεν θα το ξανακάνετε. Ο Κύριος Γκρουμ δεν θα φανεί σκληρός μαζί σας».

«Πού είναι το κολάρο και η γραβάτα μου;» είπε ο Γκόρντον.

«Σας τα βγάλαμε χθες τη νύχτα. Θα τα πάρετε πίσω προτού πάτε στο δικαστήριο. Μια φορά, ένας τύπος κρεμάστηκε με τη γραβάτα του».

Ο Γκόρντον κάθισε στο κρεβάτι. Για λίγο, απασχολήθηκε μετρώντας τα πορσελάνινα πλακάκια στον τοίχο, μετά έβαλε τους αγκώνες στα γόνατα και κράτησε το κεφάλι στα χέρια του. Πονούσε ακόμα παντού. Ένιωθε αδύναμος,

παγωμένος, εξουθενωμένος και πάνω απ' όλα, βαριεστημένος. Ευχόταν αυτή η ενοχλητική ιστορία της εμφάνισής του στο δικαστήριο να μπορούσε με κάποιον τρόπο να αποφευχθεί. Η σκέψη ότι θα έμπαινε σε κάποιο όχημα που θα τραμπαλιζόταν στους δρόμους και ότι θα διέσχιζε το Λονδίνο για να ξεροσταλιάζει σε παγερούς διαδρόμους και κελιά, η σκέψη ότι θα έπρεπε να απαντήσει σε ερωτήσεις και να ακούσει να του κάνουν διάλεξη οι δικαστές, τον κούραζε αφάνταστα. Το μόνο που ήθελε ήταν να τον αφήσουν στην ησυχία του. Εκείνη όμως τη στιγμή, ακούστηκε ο ήχος φωνών κάπου από το βάθος του διαδρόμου, και μετά ο ήχος ποδιών που πλησίαζαν. Το χώρισμα της πόρτας άνοιξε.

«Έχετε επισκέψεις» είπε ο αστυφύλακας.

Ο Γκόρντον ένιωσε πλήξη και μόνο στη σκέψη κάποιου επισκέπτη. Απρόθυμα, σήκωσε τα μάτια του και είδε τον Φλάξμαν και τον Ράβελστον να τον κοιτάζουν. Το πώς είχαν φτάσει μαζί μέχρι εκεί ήταν ένα μυστήριο, ο Γκόρντον όμως δεν ένιωθε καμία περιέργεια να μάθει. Τον κούραζαν. Μακάρι να εξαφανίζονταν.

«Γεια χαρά, φιλαράκι!» είπε ο Φλάξμαν.

«*Εσύ* εδώ;» είπε ο Γκόρντον κάπως επιθετικά.

Ο Ράβελστον έδειχνε να είναι σε άθλια κατάσταση. Είχε σηκωθεί από τα ξημερώματα, ψάχνοντας τον Γκόρντον. Αυτή ήταν η πρώτη φορά στη ζωή του που έβλεπε το εσωτερικό ενός κρατητηρίου. Το πρόσωπό του ζάρωσε από αηδία καθώς κοιτούσε το ψυχρό πλακοστρωμένο μέρος με το ξεδιάντροπο αποχωρητήριο στη γωνία. Ο Φλάξμαν όμως ήταν πιο συνηθισμένος σε τέτοιες καταστάσεις. Έριξε ένα έμπειρο βλέμμα στον Γκόρντον.

«Έχω δει και χειρότερα» είπε εύθυμα. «Δώσε του κάτι με ωμό αυγό μέσα και θα γίνει περδίκι. Ξέρεις πώς μοιάζουν τα μάτια σου, φιλαράκι;» είπε στον Γκόρντον. «Σαν να τα έχεις βγάλει και να τα έχεις μαγειρέψει στον ατμό είναι».

«Μέθυσα χθες το βράδυ» είπε ο Γκόρντον, που συνέχιζε να έχει το κεφάλι ανάμεσα στα χέρια του.

«Το φαντάστηκα, φιλαράκι».

«Κοίτα, Γκόρντον» είπε ο Ράβελστον. «Ήρθαμε να σε βγάλουμε με εγγύηση, αλλά μάλλον αργήσαμε. Σε πηγαίνουν στο δικαστήριο σε λίγα λεπτά. Παλιοκατάσταση. Κρίμα που δεν τους έδωσες ψεύτικο όνομα όταν σε έφεραν εδώ χθες το βράδυ».

«Τους είπα το όνομά μου;»

«Τους είπες τα πάντα. Μακάρι να μη σε είχα αφήσει στιγμή από τα μάτια μου. Δεν ξέρω πώς ξεγλίστρησες από το σπίτι και βγήκες στον δρόμο».

«Τριγυρνώντας πάνω κάτω στη Σφάφτσμπερυ Άβενιου, μπεκροπίνοντας από ένα μπουκάλι» είπε επιδοκιμαστικά ο Φλάξμαν. «Δεν έπρεπε όμως να χτυπήσεις τον αρχιφύλακα, φιλαράκι! Αυτό ήταν μεγάλη βλακεία. Και να μη σου πω ότι η Μητέρα Γουίσμπιτς ψάχνει να σε βρει. Όταν ο κολλητός σου από δω πέρασε από το σπίτι το πρωί και της είπε ότι είχες ξεφαντώσει, εκείνη το πήρε σαν να είχες κάνει φόνο».

«Και… άκουσε, Γκόρντον» είπε ο Ράβελστον.

Το πρόσωπό του είχε πάρει τη γνωστή αμήχανη έκφραση. Ως συνήθως, ήταν κάτι που αφορούσε χρήματα. Ο Γκόρντον σήκωσε το βλέμμα. Ο Ράβελστον κοιτούσε αφηρημένα κάπου μακριά.

«Κοίτα να δεις».

«Τι;»

«Για το πρόστιμό σου. Άφησέ το πάνω μου, καλύτερα. Θα το πληρώσω εγώ».

«Όχι, δεν θα το κάνεις».

«Καλέ μου φίλε! Θα σε στείλουν στη φυλακή αν δεν το πληρώσεις».

«Σκοτίστηκα!»

Δεν τον ένοιαζε. Αυτή τη στιγμή δεν τον ένοιαζε ακόμη κι αν τον έστελναν στη φυλακή για έναν χρόνο. Φυσικά και δεν μπορούσε να πληρώσει ο ίδιος το πρόστιμό του. Ήξερε, χωρίς καν να χρειαστεί να ψαχτεί, ότι δεν του είχαν μείνει καθόλου λεφτά. Θα τα έδωσε στην Ντόρα ή το πιο πιθανό, θα του τα βούτηξε. Ξάπλωσε ξανά στο κρεβάτι και γύρισε την πλάτη στους επισκέπτες του. Τόσο

κακόκεφος και βαρύς που ένιωθε, δεν είχε άλλη επιθυμία από το να απαλλαγεί από την παρουσία τους. Εκείνοι έκαναν μερικές ακόμη προσπάθειες να του μιλήσουν. Δεν τους απάντησε, οπότε έφυγαν. Η φωνή του Φλάξμαν αντηχούσε εύθυμη στον διάδρομο. Έδινε στον Ράβελστον λεπτομερείς οδηγίες για το πώς μπορούσε να φτιάξει ένα ποτό, αντίδοτο για το μεθύσι. [67]

Η υπόλοιπη ημέρα ήταν ελεεινή. Ελεεινή ήταν η διαδρομή με τη Μαύρη Μαρία, που το εσωτερικό της αποτελούσε μια μινιατούρα δημόσιας τουαλέτας, με μικρούς θαλαμίσκους σε κάθε της μεριά, μέσα στους οποίους σε κλείδωναν, και όπου δεν είχες καλά-καλά χώρο να κάτσεις. Ακόμα πιο ελεεινή ήταν η αναμονή σε ένα από τα κελιά δίπλα στην αίθουσα του δικαστηρίου. Αυτό το κελί ήταν πανομοιότυπο με το κρατητήριο, ακόμα και τα πορσελάνινα πλακάκια του είχαν τον ίδιο αριθμό. Η μόνη διαφορά που παρουσίαζε ήταν η αποκρουστική βρομιά του. Έκανε κρύο εκεί μέσα, ο αέρας όμως ήταν τόσο μπαγιάτικος, ώστε σχεδόν δεν μπορούσες να ανασάνεις. Κρατούμενοι πηγαινοέρχονταν συνέχεια. Τους πέταγαν στο κελί, μετά από μια δυο ώρες τους έπαιρναν για να τους οδηγήσουν στο δικαστήριο, και μετά ίσως και να τους ξαναέφερναν μέχρι ο δικαστής να βγάλει απόφαση για την ποινή τους ή μέχρι να κλητευθούν νέοι μάρτυρες. Υπήρχαν πάντα πέντε με έξι άνδρες στο κελί, και δεν είχες τίποτα να καθίσεις επάνω του, εκτός από το σανιδένιο κρεβάτι. Και το χειρότερο ήταν ότι σχεδόν όλοι τους χρησιμοποιούσαν το αποχωρητήριο –σε κοινή θέα, μέσα στο μικροσκοπικό κελί. Δεν μπορούσαν να κάνουν διαφορετικά. Δεν υπήρχε πουθενά αλλού να πάνε. Και το καζανάκι του ελεεινού καμπινέ, ούτε καν δούλευε σωστά.

Μέχρι να πάει απόγευμα, ο Γκόρντον ένιωθε άρρωστος και αδύναμος. Δεν είχε την ευκαιρία να ξυριστεί και το πρόσωπό του τον γρατζουνούσε τρομερά. Στην αρχή, είχε καθίσει στη γωνία του σανιδένιου κρεβατιού, στη μεριά που βρισκόταν πιο κοντά στην πόρτα και όσο πιο μακριά από το αποχωρητήριο, και δεν έδινε σημασία στους άλλους κρατούμενους. Τον κούραζαν και τον αηδίαζαν. Αργότερα, καθώς ο πονοκέφαλός του έσβησε, άρχισε να τους

[67] Σ.τ.Μ. Στο κείμενο, αναφέρεται το prairie oyster. Το στρείδι του λιβαδιού θα το λέγαμε, και τα υλικά που χρειάζονται είναι: ωμό αυγό, ξύδι, αλάτι, πιπέρι και σάλτσα Γουόρσεστερ.

παρατηρεί με ένα αμυδρό ενδιαφέρον. Μέσα στο κελί βρισκόταν ένας επαγγελματίας διαρρήκτης –ένας αδύνατος ανήσυχος γκριζομάλλης, που αγχωνόταν για το τι θα συνέβαινε στη γυναίκα του και τα παιδιά του αν τον έστελναν φυλακή. Είχε συλληφθεί με την κατηγορία ότι "τριγυρνούσε με σκοπό τη διάρρηξη" –ένα αόριστο αδίκημα για το οποίο καταδικάζεσαι αν έχεις βεβαρυμμένο ποινικό μητρώο. Πήγαινε συνέχεια πάνω κάτω τινάζοντας τα δάχτυλα του δεξιού του χεριού με μια παράξενη νευρική κίνηση και κραυγάζοντας για την κατάφωρη αδικία. Στο κελί ήταν κι ένας κωφάλαλος που βρωμοκοπούσε σαν κουνάβι και ένας μικρόσωμος μεσήλικας Εβραίος που φορούσε ένα παλτό με γούνα στο κολάρο. Αυτός δούλευε σε μια μεγάλη εταιρεία Εβραίων χασάπηδων. Το είχε σκάσει με είκοσι επτά λίρες, είχε πάει στο Αμπερντίν –μέρος που βρήκε!– και είχε ξοδέψει τα λεφτά στις κοκότες. Κι αυτός παραπονιόταν, γιατί ισχυριζόταν πως η υπόθεσή του έπρεπε να δικαστεί από το δικαστήριο των ραβίνων και ότι δεν ήταν δικαιοδοσία της αστυνομίας. Υπήρχε ακόμα και ένας ιδιοκτήτης παμπ, ο οποίος είχε καταχραστεί τα χρήματα του συλλόγου που προορίζονταν για τη χριστουγεννιάτικη γιορτή. Ήταν ένας μεγαλόσωμος, εγκάρδιος και ανθηρός άνδρας γύρω στα τριάντα πέντε, με ροδοκόκκινο πρόσωπο. Φορούσε ένα κραυγαλέο μπλε παλτό –το είδος του ανθρώπου που αν δεν ήταν ιδιοκτήτης μαγαζιού θα τον περνούσες για πράκτορα στοιχημάτων. Οι συγγενείς του είχαν πληρώσει το ποσό που είχε καταχραστεί, εκτός από δώδεκα λίρες, αλλά τα μέλη του συλλόγου είχαν αποφασίσει να μην αποσύρουν τις κατηγορίες. Υπήρχε κάτι στο βλέμμα του άνδρα που προβληματίζε τον Γκόρντον. Ο τύπος έκανε τον μάγκα, ταυτόχρονα όμως το βλέμμα του ήταν άδειο. Σε κάθε διάλειμμα της κουβέντας, έμοιαζε να πέφτει σε ένα είδος ονειροπόλησης. Δεν παρουσίαζε και το καλύτερο θέαμα έτσι όπως τον είχες μπροστά σου, ντυμένο με τα κομψά του ρούχα και την αίγλη της ζωής που μέχρι πριν ένα δύο μήνες ζούσε. Και τώρα, είχε καταστραφεί, προφανώς για πάντα. Όπως όλοι οι Λονδρέζοι ιδιοκτήτες παμπ, βρισκόταν πιασμένος στην αρπάγη των ζυθοποιών, το μαγαζί του θα ξεπουλιόταν, τα έπιπλα και ο εξοπλισμός θα δεσμεύονταν και όταν θα έβγαινε από τη φυλακή, δεν θα έβρισκε άλλο μαγαζί ή δουλειά ποτέ πια.

Το πρωινό κύλησε αργά. Επιτρεπόταν να καπνίσεις –τα σπίρτα απαγορεύονταν, όμως ο αστυφύλακας υπηρεσίας μπορούσε να σου δώσει φωτιά μέσα από το χώρισμα της πόρτας. Κανένας τους δεν είχε τσιγάρα επάνω του εκτός από τον ιδιοκτήτη παμπ, που είχε τις τσέπες του γεμάτες, και τα μοίραζε δωρεάν. Κρατούμενοι πηγαινοέρχονταν. Ένας βρομιάρης κουρελής, που ισχυριζόταν πως ήταν πλανόδιος, είχε κατηγορηθεί για παρακώλυση κυκλοφορίας και τον είχαν βάλει στο κελί για μισή ώρα. Φλυαρούσε συνέχεια, αλλά αμέσως γέννησε υποψίες στους υπόλοιπους. Όταν τον πήραν από το κελί, οι άλλοι κρατούμενοι είπαν ότι ήταν "καρφί". Η αστυνομία, έτσι λεγόταν, συχνά έβαζε ένα "καρφί" στα κελιά, μεταμφιεσμένο σαν κατάδικο, για να μπορέσει να συλλέξει πληροφορίες. Κάποια στιγμή έγινε μεγάλο σούσουρο όταν ο αστυφύλακας ψιθύρισε μέσα από το χώρισμα της πόρτας ότι ένας δολοφόνος ή ύποπτος δολοφονίας, ήταν στο διπλανό κελί. Επρόκειτο για έναν νεαρό γύρω στα δεκαοκτώ, που είχε μαχαιρώσει θανάσιμα την κοκότα του στην κοιλιά. Κάποια άλλη στιγμή, το χώρισμα άνοιξε και φάνηκε το κουρασμένο χλωμό πρόσωπο ενός κληρικού. Κοίταξε μέσα στο κελί, είδε τον διαρρήκτη, είπε βαριεστημένα: «Εδώ είσαι *πάλι*, Τζόουνς;» και απομακρύνθηκε ξανά. Το κατ' ευφημισμό φαγητό σερβιρίστηκε γύρω στις δώδεκα το μεσημέρι και δεν ήταν παρά μια κούπα τσάι και δυο φέτες ψωμί με μαργαρίνη. Βέβαια, είχες τη δυνατότητα να σου στείλουν φαγητό απ' έξω, αν μπορούσες να το πληρώσεις. Ο ιδιοκτήτης παμπ είχε παραγγείλει ένα καλό γεύμα που είχε φτάσει σε σκεπασμένα πιάτα, αλλά δεν είχε όρεξη, και το περισσότερο το μοίρασε δεξιά κι αριστερά. Ο Ράβελστον τριγύριζε ακόμα στο δικαστήριο, περιμένοντας να έρθει η σειρά της εκδίκασης της υπόθεσης του Γκόρντον, όμως δεν γνώριζε καλά τα κόλπα ώστε να κανονίσει να του στείλουν φαγητό. Μέχρι στιγμής, ο ιδιοκτήτης παμπ και ο διαρρήκτης είχαν παρουσιαστεί στο δικαστήριο, είχαν καταδικαστεί και είχαν επιστρέψει στο κελί σε αναμονή της Μαύρης Μαρίας, που θα τους μετέφερε στη φυλακή. Ο καθένας τους έφαγε εννέα μήνες φυλάκιση. Ο ιδιοκτήτης παμπ ρωτούσε τον διαρρήκτη πώς ήταν το περιβάλλον της φυλακής. Η συζήτηση περιστράφηκε, διανθισμένη με προστυχιές, στο θέμα της έλλειψης των γυναικών στη φυλακή.

Η υπόθεση του Γκόρντον κλήθηκε για συζήτηση στις δύο και μισή το απόγευμα, και όλα τελείωσαν τόσο γρήγορα που του φάνηκε εξωφρενικό να περιμένει τόσες ώρες πριν. Μετά, δεν μπορούσε να θυμηθεί το παραμικρό για το δικαστήριο πέρα από τα οικόσημα πάνω από την καρέκλα του δικαστή. Ο δικαστής ξεμπέρδευε με τις υποθέσεις μέθης σε χρόνο δύο το λεπτό. Στον ρυθμό του "Τζον Σμιθ, καταδίκη λόγω μέθης, έξι σελίνια, *ο επόμενος*!", περνούσαν από το εδώλιο όπως ακριβώς ένα πλήθος που είχε πάει να αγοράσει εισιτήρια στο εκδοτήριο. Πάντως, η υπόθεση του Γκόρντον πήρε δύο λεπτά και όχι τριάντα δευτερόλεπτα, γιατί στο κατηγορητήριο υπήρχε και το αδίκημα της διατάραξης, και ο αρχιφύλακας έπρεπε να καταθέσει ότι ο Γκόρντον τον είχε χτυπήσει στο αυτί και τον είχε αποκαλέσει μπάσταρδο. Έγινε και ένα μικρό σούσουρο στην αίθουσα, επειδή ο Γκόρντον, όταν είχε ανακριθεί στο αστυνομικό τμήμα, είχε αποκαλέσει τον εαυτό του ποιητή. Μάλλον θα ήταν τύφλα στο μεθύσι για να πει κάτι τέτοιο. Ο δικαστής τον κοίταξε καχύποπτα.

«Βλέπω ότι αυτοαποκαλείστε *ποιητής*. *Είστε* ποιητής;»

«Γράφω ποίηση» είπε κακοδιάθετα ο Γκόρντον.

«Χμ! Λοιπόν, δεν φαίνεται όμως να σας έμαθε τρόπους η ποίηση, έτσι δεν είναι; Θα πληρώσετε πέντε λίρες ή διαφορετικά θα έχετε φυλάκιση δεκατεσσάρων ημερών. *Ο επόμενος!*»

Αυτό ήταν όλο. Πάντως, κάπου στο βάθος της αίθουσας, ένας βαριεστημένος ανταποκριτής τύπου τέντωσε τα αυτιά του.

Στην άλλη πλευρά του δικαστηρίου, υπήρχε ένα δωμάτιο όπου ένας αστυφύλακας καθόταν, έχοντας μπροστά του ένα τεράστιο τεφτέρι για να καταγράφει τα πρόστιμα των μεθυσμένων και να τα πληρώνεται. Όσοι δεν μπορούσαν να πληρώσουν το πρόστιμό τους, οδηγούνταν πίσω στα κελιά. Το ίδιο περίμενε να του συμβεί και ο Γκόρντον. Είχε συμβιβαστεί με την ιδέα της φυλακής. Βγαίνοντας όμως από την αίθουσα του δικαστηρίου, είδε ότι ο Ράβελστον τον περίμενε, έχοντας ήδη πληρώσει το πρόστιμό του. Ο Γκόρντον δεν διαμαρτυρήθηκε. Άφησε τον Ράβελστον να τον βάλει σε ένα ταξί και να τον πάει στο διαμέρισμά του στο Ρίτζεντς Παρκ. Με το που έφτασαν εκεί, ο Γκόρντον έκανε ένα ζεστό μπάνιο. Του χρειαζόταν μετά τη μολυσματική λίγδα

των τελευταίων δώδεκα ωρών. Ο Ράβελστον του δάνεισε ένα ξυραφάκι, ένα καθαρό πουκάμισο, πυτζάμες, κάλτσες και εσώρουχα, ως και οδοντόβουρτσα πήγε και του αγόρασε. Ήταν ιδιαίτερα περιποιητικός, καθώς δεν μπορούσε να απαλλαχτεί από το αίσθημα της ενοχής: ό,τι είχε συμβεί την προηγούμενη νύχτα ήταν κυρίως δικό του λάθος. Έπρεπε να είχε πατήσει πόδι και να γυρίσει τον Γκόρντον στο σπίτι του με το που είδε τα πρώτα σημάδια της μέθης. Ο Γκόρντον δεν έδωσε καμία σημασία σε όσα γίνονταν για χάρη του. Ούτε καν τον προβλημάτισε τα γεγονός ότι ο Ράβελστον είχε πληρώσει το πρόστιμό του.

Το υπόλοιπο εκείνου του απογεύματος το πέρασε σε μια πολυθρόνα μπροστά στο τζάκι διαβάζοντας ένα αστυνομικό μυθιστόρημα. Αρνιόταν να σκεφτεί το μέλλον που τον περίμενε. Νύσταξε από νωρίς. Στις οκτώ, πήγε να ξαπλώσει στον ξενώνα και κοιμήθηκε σαν το κούτσουρο εννέα ώρες.

Μόλις το επόμενο πρωί ήταν που άρχισε να σκέφτεται σοβαρά την κατάστασή του. Ξύπνησε στο φαρδύ άνετο κρεβάτι, πιο ζεστό και πιο μαλακό από οπουδήποτε είχε μέχρι τότε κοιμηθεί, κι άρχισε να ψάχνει στα τυφλά τα σπίρτα του. Τότε, θυμήθηκε ότι σε τέτοια μέρη δεν χρειαζόσουν σπίρτα για να έχεις φως, και ψηλάφισε τον διακόπτη που κρεμόταν από ένα κορδόνι στο κεφαλάρι του κρεβατιού. Ένα απαλό φως πλημμύρισε το δωμάτιο. Ένα σιφόν με ανθρακούχο νερό ήταν στο κομοδίνο. Ο Γκόρντον διαπίστωσε ότι ακόμα και μετά από τριάντα έξι ώρες, ένιωθε ακόμη στυφό το στόμα του. Ήπιε από το ανθρακούχο νερό και κοίταξε γύρω του.

Ήταν παράδοξη η αίσθηση του να είσαι ξαπλωμένος σε ξένο κρεβάτι φορώντας ξένες πυτζάμες. Ένιωσε ότι ήταν παρείσακτος –δεν είχε καμία δουλειά εκεί μέσα. Δεν μπορούσε παρά να αισθάνεται τύψεις για την πολυτέλεια που τον περιέβαλλε, τη στιγμή που είχε καταστραφεί και δεν είχε ούτε δεκάρα. Γιατί στα σίγουρα είχε καταστραφεί, δεν υπήρχε καμία αμφιβολία. Έμοιαζε να γνωρίζει με απόλυτη σιγουριά ότι είχε χάσει τη δουλειά του. Ένας Θεός ήξερε τι θα συνέβαινε πλέον. Η ανάμνηση εκείνης της ανόητης ακολασίας γύρισε ξανά στο μυαλό του, ολοζώντανη. Μπορούσε να θυμηθεί τα πάντα, από το που ήπιε το πρώτο τζιν μέχρι το βερικοκί χρώμα που είχαν οι ζαρτιέρες της Ντόρα. Ένιωσε άβολα στη θύμηση της Ντόρα. *Γιατί* να κάνει κανείς τέτοια πράγματα; Τα λεφτά έμπαιναν πάλι στη μέση, πάντα τα λεφτά! Οι

πλούσιοι δεν συμπεριφέρονται με τέτοιο τρόπο. Οι πλούσιοι έχουν χάρη, ακόμα και τα ελαττώματά τους είναι χαριτωμένα. Όταν όμως δεν έχεις λεφτά, δεν ξέρεις καν πώς να τα ξοδέψεις όταν τα αποκτήσεις. Απλά ξοδεύεις ασυλλόγιστα, σαν τον ναύτη που πάει σε ένα πορνείο στην πρώτη του έξοδο στην ξηρά.

Είχε μείνει στη στενή δώδεκα ώρες. Θυμήθηκε το παγωμένο δυσώδες κελί στο αστυνομικό τμήμα. Μια πρόγευση των ημερών που θα ακολουθούσαν. Κι όλος ο κόσμος θα μάθαινε ότι είχε περάσει από τη στενή. Με λίγη τύχη, θα το έκρυβαν από τη θεία Άντζελα και τον θείο Γουόλτερ, αλλά η Τζούλια και η Ρόζμαρι πιθανόν το γνώριζαν ήδη. Ως προς τη Ρόζμαρι, δεν είχε και τόση σημασία, αλλά η Τζούλια θα ένιωθε ντροπή και δυστυχία. Σκέφτηκε την Τζούλια: τη στενή της πλάτη καθώς έσκυβε πάνω από το τσαγιερό, το καλοκάγαθο ταλαιπωρημένο πρόσωπό της. Ποτέ της δεν είχε ζήσει μια πραγματική ζωή. Από την παιδική της ηλικία, το μόνο που έκανε ήταν να θυσιάζεται για τον Γκόρντον, το "αγόρι". Μπορεί και να είχε "δανειστεί" εκατό λίρες από την αδελφή του όλα αυτά τα χρόνια. Και τώρα; Ούτε πέντε λίρες δεν είχε καταφέρει να κρατήσει και να της δώσει. Τις είχε βάλει στην άκρη τις πέντε λίρες και στο τέλος, τις είχε ξοδέψει σε μια κοκότα!

Έσβησε το φως και ξάπλωσε ανάσκελα, εντελώς ξύπνιος. Αυτή τη στιγμή, έβλεπε τον εαυτό του με απίστευτη διαύγεια. Νοερά, τσέκαρε ποιος ήταν και τι είχε πράξει μέχρι τώρα στη ζωή του. Ήταν ο Γκόρντον Κόμστοκ, ο τελευταίος από τη γενιά των Κόμστοκ. Τριάντα χρονών, του είχαν απομείνει είκοσι έξι δόντια. Δεν είχε λεφτά, δεν είχε δουλειά. Βρισκόταν σε δανεικό κρεβάτι, με δανεικές πυτζάμες. Δεν είχε να περιμένει τίποτα από το μέλλον πέρα από ζητιανιά και στέρηση. Δεν είχε αφήσει τίποτα πίσω του πέρα από ελεεινές και ανόητες συμπεριφορές. Η μόνη του περιουσία δεν ήταν άλλη από το σαρκίο του και δύο χαρτονένιες βαλίτσες γεμάτες φθαρμένα ρούχα.

Στις επτά το πρωί, ο Ράβελστον ξύπνησε από ένα χτύπημα στην πόρτα του. Γύρισε στο πλευρό του και είπε κοιμισμένα: «Ναι;» Ο Γκόρντον μπήκε στο δωμάτιο –ατημέλητος, σχεδόν χαμένος μέσα στις δανεικές μεταξωτές πυτζάμες. Ο Ράβελστον ανασηκώθηκε με ένα χασμουρητό. Θεωρητικά, ξυπνούσε στις επτά, ώρα –κατ' αυτόν– έγερσης των προλετάριων. Στην πράξη, σπάνια άνοιγε

τα βλέφαρά του αν δεν κατέφθανε πρώτα η κυρία Μπίβερ, η παραδουλεύτρα του, στις οκτώ. Ο Γκόρντον έστρωσε τα μαλλιά που του έπεφταν στα μάτια και κάθισε στα πόδια του κρεβατιού του Ράβελστον.

«Κοίτα, Ράβελστον, είναι σκέτη τρέλα. Κάθισα και τα σκέφτηκα τα πράγματα. Θα γίνει μεγάλος χαμός».

«Τι πράγμα;»

«Θα χάσω τη δουλειά μου. Ο Μακκένι δεν πρόκειται να με κρατήσει μόλις μάθει ότι ήμουν στη στενή. Εξάλλου, θα έπρεπε να είχα πάει στη δουλειά χθες. Προφανώς, το μαγαζί θα έμεινε κλειστό όλη μέρα».

Ο Ράβελστον χασμουρήθηκε. «Νομίζω πως δεν θα συμβεί τίποτα. Εκείνος ο παχουλός τύπος –πώς τον λένε; Φλάξμαν– τηλεφώνησε στον Μακκένι και του είπε ότι είχες γρίπη. Ήταν πολύ πειστικός. Είπε ότι είχες πολύ ψηλό πυρετό. Η σπιτονοικοκυρά σου, φυσικά, ξέρει, αλλά δεν νομίζω να το πει στον Μακκένι».

«Αν όμως έχουν γράψει οι εφημερίδες!»

«Ω, Θεέ μου! Υποθέτω ότι θα μπορούσε να συμβεί κάτι τέτοιο. Η παραδουλεύτρα μου φέρνει τις εφημερίδες στις οκτώ. Ασχολούνται όμως με υποθέσεις μέθης; Δεν νομίζω».

Η κυρία Μπίβερ έφερε την Τέλεγκραφ και τη Χέραλντ. Ο Ράβελστον την έστειλε να πάρει τη Μέιλ και την Εξπρές. Έψαξαν αγχωμένοι τα δικαστικά νέα. Δόξα τον Θεό! Τελικά, δεν ήταν στις εφημερίδες. Στο κάτω κάτω, για ποιο λόγο να είναι; Ο Γκόρντον δεν ήταν ούτε ραλίστας ούτε επαγγελματίας ποδοσφαιριστής. Νιώθοντας καλύτερα, ο Γκόρντον κατάφερε να φάει κάτι. Μετά το πρόγευμα, ο Ράβελστον βγήκε έξω. Είχαν συμφωνήσει ότι θα πήγαινε από το μαγαζί, θα συναντούσε τον κύριο Μακκένι, θα του μιλούσε με περισσότερες λεπτομέρειες για την ασθένεια του Γκόρντον και θα βολιδοσκοπούσε την κατάσταση. Φαινόταν φυσικό στον Ράβελστον να σπαταλάει τον καιρό του προσπαθώντας να ξελασπώσει τον Γκόρντον.

Ο Γκόρντον πέρασε όλο το πρωινό μέσα στο διαμέρισμα, ανήσυχος και άκεφος, καπνίζοντας αδιάκοπα. Τώρα που βρισκόταν μόνος, κάθε ελπίδα τον είχε εγκαταλείψει. Το ένστικτό του τού έλεγε ότι ο Μακκένι είχε ήδη μάθει για τη

σύλληψή του. Δεν ήταν από τα θέματα που μπορούσαν να μείνουν κρυφά. Την είχε χάσει τη δουλειά του, αυτό τα έλεγε όλα.

Στάθηκε τεμπέλικα στο παράθυρο και κοίταξε έξω. Ήταν μια θλιβερή μέρα. Ο αχνόγκριζος ουρανός έμοιαζε σαν να μην έμελλε να ξαναγίνει γαλανός. Τα γυμνά δένδρα έσταζαν ράθυμα στα ρείθρα του πεζοδρομίου. Από έναν γειτονικό δρόμο αντηχούσε πένθιμη η φωνή του καρβουνιάρη. Δύο βδομάδες απόμεναν έως τα Χριστούγεννα. Τι ειρωνεία να μένεις χωρίς δουλειά τέτοια εποχή! Η σκέψη αυτή όμως, αντί να τον τρομάξει, απλά τον κούραζε. Η ιδιαίτερη ληθαργική αίσθηση, το μπούκωμα που ένιωθε πίσω από τα μάτια, μεθεόρτια της οινοποσίας, έμοιαζαν να έχουν γίνει μόνιμα. Η προοπτική αναζήτησης μιας νέας δουλειάς τον κούραζε περισσότερο από την προοπτική της εξαθλίωσης. Εξάλλου, ποτέ δεν θα έβρισκε άλλη δουλειά. Δεν υπήρχαν πια δουλειές. Κατρακυλούσε στον υπόκοσμο της ανεργίας, στα κατάβαθα της πείνας, της βρομιάς και της ματαιότητας. Η βασική του έγνοια ήταν να τελειώνει με όλα αυτά όσο το δυνατόν πιο αναίμακτα.

Η ώρα είχε πάει μία όταν επέστρεψε ο Ράβελστον. Έβγαλε τα γάντια του και τα πέταξε σε μια καρέκλα. Έδειχνε κουρασμένος και αποκαρδιωμένος. Ο Γκόρντον, με μια ματιά, κατάλαβε ότι το παιχνίδι είχε χαθεί.

«Το έμαθε, έτσι;» είπε.

«Φοβάμαι πως τα έμαθε όλα».

«Πώς; Μάλλον αυτή η γελάδα η Γουίσμπιτς πήγε και του τα κάρφωσε».

«Όχι. Το έγραψε η τοπική εφημερίδα. Από εκεί το έμαθε».

«Διάβολε! Το είχα ξεχάσει αυτό».

Από την τσέπη του σακακιού του, ο Ράβελστον έβγαλε ένα διπλωμένο αντίτυπο μιας εφημερίδας που κυκλοφορούσε δις εβδομαδιαία. Ήταν μία από αυτές που αγόραζαν στο μαγαζί, γιατί ο κύριος Μακκένι διαφημιζόταν στις σελίδες της –ο Γκόρντον το είχε ξεχάσει. Την άνοιξε. Φρίκη! Ήταν φάτσα φόρα στη μεσαία σελίδα.

ΕΠΙΒΟΛΗ ΠΡΟΣΤΙΜΟΥ ΣΕ ΒΟΗΘΟ ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΗ

ΑΥΣΤΗΡΗ ΕΠΙΠΛΗΞΗ ΑΠΟ ΤΟΝ ΔΙΚΑΣΤΗ

ΣΚΑΝΔΑΛΩΔΗΣ ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΤΑΡΑΧΗΣ

Έπιανε σχεδόν δύο στήλες.

Ο Γκόρντον δεν είχε υπάρξει ποτέ τόσο διάσημος, ούτε και θα γινόταν ξανά. Προφανώς διψούσαν για οποιαδήποτε είδηση, φτάνει να γέμιζαν τις σελίδες τους. Όμως, αυτές οι τοπικές εφημερίδες διακατέχονται από έναν παράδοξο πατριωτισμό. Λαχταράνε τόσο τα τοπικά νέα που ένα ποδηλατικό ατύχημα στη Χάροου Ρόαντ είναι ικανό να καταλάβει περισσότερο χώρο από μια κρίση στην Ευρώπη, και θέματα τύπου "άνδρας από το Χάμστεντ κατηγορείται για φόνο" ή "διαμελισμένο βρέφος σε κελάρι στο Κάμπεργουελ" φιγουράρουν περίτρανα.

Ο Ράβελστον περιέγραψε τη συνάντησή του με τον κύριο Μακκένι. Ως φαίνεται, ο κύριος Μακκένι ήταν διχασμένος ανάμεσα στην οργή που ένιωθε για τον Γκόρντον και στην επιθυμία να μην προσβάλει έναν τόσο καλό πελάτη σαν τον Ράβελστον. Φυσικά όμως, μετά από μια τέτοια κατάσταση, δεν περίμενε κανείς να δεχτεί τον Γκόρντον και πάλι στη δουλειά. Αυτά τα σκάνδαλα δεν έκαναν καλό στο εμπόριο, και εξάλλου, ήταν δικαίως θυμωμένος με τα ψέματα που του είχε πει ο Φλάξμαν στο τηλέφωνο. Περισσότερο όμως τον είχε εξοργίσει το γεγονός ότι ο βοηθός *του* είχε κατηγορηθεί για μέθη και διατάραξη. Ο Ράβελστον είπε ότι η μέθη είχε βγάλει από τα ρούχα του τον βιβλιοπώλη, που θα το έφερε λιγότερο βαριά αν ο Γκόρντον είχε βουτήξει λεφτά από το ταμείο. Φυσικά, ο ίδιος ο κύριος Μακκένι δεν έπινε καθόλου αλκοόλ. Ο Γκόρντον είχε πολλές φορές αναρωτηθεί μήπως ήταν κρυφός πότης, κατά τον συνήθη σκωτσέζικο τρόπο. Η μύτη του πάντως ήταν κατακόκκινη. Ίσως όμως να έφταιγε το ταμπάκο. Τέλος πάντων, ούτως είχε η κατάσταση. Ο Γκόρντον ήταν βουτηγμένος μέχρι το κεφάλι στους μπελάδες.

«Υποθέτω ότι η Γουίσμπιτς θα κρατήσει τα ρούχα και τα πράγματά μου» είπε. «Δεν πρόκειται να πάω από εκεί να τα πάρω. Εξάλλου της χρωστάω τα νοίκια μιας βδομάδας».

«Ω! Μην ανησυχείς για αυτό. Θα φροντίσω εγώ για το ενοίκιο και για όλα τα άλλα».

«Καλέ μου φίλε, δεν μπορώ να σε αφήσω να μου πληρώσεις το ενοίκιο!»

«Ω, διάβολε!» Το πρόσωπο του Ράβελστον έγινε αχνορόδινο. Ατένισε δυστυχής το κενό, και μετά είπε μαζεμένα: «Κοίτα, Γκόρντον. Πρέπει να ξεκαθαρίσουμε κάτι. Πρέπει να μείνεις εδώ μέχρι να ξεθυμάνει αυτή η υπόθεση. Θα σε βοηθήσω με τα χρήματα και με όλα τα άλλα. Δεν χρειάζεται να νομίζεις ότι είσαι ενόχληση, γιατί δεν είσαι. Και τέλος πάντων, προσωρινό είναι, μέχρι να βρεις δουλειά».

Ο Γκόρντον, κακόκεφος, έκανε λίγα βήματα πέρα, με τα χέρια στις τσέπες. Τα είχε προβλέψει όλα αυτά, φυσικά και τα είχε προβλέψει. Ήξερε ότι όφειλε να αρνηθεί, *ήθελε* να αρνηθεί, αλλά και πάλι, του έλειπε το κουράγιο.

«Δεν σκοπεύω να σε απομυζήσω με αυτόν τον τρόπο» είπε σκυθρωπά.

«Για όνομα του Θεού! Μη χρησιμοποιείς τέτοιες εκφράσεις. Εξάλλου, πού θα πήγαινες, αν δεν έμενες εδώ;»

«Δεν ξέρω –προφανώς σε κανέναν υπόνομο, εκεί που ανήκω. Όσο γρηγορότερα βρεθώ εκεί, τόσο το καλύτερο».

«Ανοησίες! Θα μείνεις εδώ μέχρι να βρεις μια άλλη δουλειά».

«Μα δεν υπάρχουν δουλειές. Μπορεί να πάρει και έναν χρόνο μέχρι να βρω κάτι. Δεν *θέλω* δουλειά».

«Δεν πρέπει να μιλάς έτσι. Και βέβαια θα βρεις δουλειά. Κάτι θα εμφανιστεί. Και για όνομα του Θεού, μην ξαναπείς ότι με *απομυζείς*. Δεν είναι παρά ένας διακανονισμός μεταξύ φίλων. Αν το θέλεις πραγματικά, μπορείς να με ξεπληρώσεις όταν θα έχεις χρήματα».

«Ναι –*όταν*!»

Στο τέλος όμως, αφέθηκε να πειστεί. Το ήξερε ότι θα αφηνόταν να πειστεί. Παρέμεινε στο διαμέρισμα και επέτρεψε στον Ράβελστον να πάει στη Γουίλομπεντ Ρόαντ για να πληρώσει το ενοίκιό του και να πάρει τις δυο του χαρτονένιες βαλίτσες. Του επέτρεψε ως και να του δανείσει δύο λίρες για τα τρέχοντα έξοδά του, αν και ένιωσε να αρρωσταίνει η ψυχή του. Ζούσε εις βάρος του Ράβελστον –απομυζούσε τον Ράβελστον. Πώς μπορούσε να υπάρξει αληθινή φιλία ανάμεσά τους μετά από αυτό; Εξάλλου κατά βάθος, δεν ήθελε να του προσφέρουν βοήθεια. Το μόνο που ήθελε ήταν να τον αφήσουν

στην ησυχία του. Όδευε κατευθείαν προς τον υπόνομο. Καλύτερα να τον έφτανε στα γρήγορα, να ξεμπερδεύει. Προς το παρόν όμως, παρέμενε στου Ράβελστον, γιατί απλούστατα του έλειπε το κουράγιο να πράξει διαφορετικά.

Όσο για την ιστορία της εύρεσης δουλειάς, ήταν μάταιη από την αρχή. Ακόμα και ο Ράβελστον, παρότι πλούσιος, δεν μπορούσε να κατασκευάσει δουλειές από το μηδέν. Ο Γκόρντον γνώριζε εκ των προτέρων ότι με τα παρακάλια δεν έβρισκες δουλειές στο εμπόριο βιβλίων. Τις επόμενες τρεις μέρες, έλιωσε τις σόλες των παπουτσιών του πηγαίνοντας από τον έναν βιβλιοπώλη στον άλλον. Από μαγαζί σε μαγαζί, έσφιγγε τα δόντια, έμπαινε, ζητούσε να δει τον διευθυντή, και τρία λεπτά αργότερα έβγαινε και πάλι, με υπεροπτικό ύφος. Η απάντηση ήταν πάντα η ίδια –δεν υπήρχαν κενές θέσεις. Κάποιοι λίγοι βιβλιοπώλες ήταν διατεθειμένοι να προσλάβουν κάποιον επιπλέον υπάλληλο για την περίοδο αιχμής των Χριστουγέννων, αλλά ο Γκόρντον δεν ήταν ο τύπος που έψαχναν. Δεν ήταν ούτε κομψός ούτε δουλοπρεπής. Φορούσε φθαρμένα ρούχα και μιλούσε με προφορά τζέντλεμαν. Εξάλλου, μετά από λίγες ερωτήσεις, ερχόταν στην επιφάνεια η απόλυσή του λόγω μέθης. Μετά από αυτές τις τρεις μέρες, τα παράτησε. Γνώριζε ότι δεν ωφελούσε. Παρίστανε ότι έψαχνε για δουλειά μόνο και μόνο για να ευχαριστήσει τον Ράβελστον.

Το απόγευμα γύρισε στο διαμέρισμα με πονεμένα πόδια και τα νεύρα τεντωμένα μετά από τις τόσες προσβολές που είχε δεχτεί. Όλες τις διαδρομές τις έκανε περπατώντας, για να κάνει οικονομία στις δυο λίρες που του είχε δανείσει ο Ράβελστον. Επιστρέφοντας, βρήκε τον Ράβελστον, που είχε μόλις γυρίσει από το γραφείο, να κάθεται σε μια από τις πολυθρόνες μπροστά στη φωτιά. Ο Ράβελστον σήκωσε το βλέμμα από τα δοκίμια προς διόρθωση που ήταν απλωμένα στα γόνατά του.

«Πώς πήγε;» ρώτησε ως συνήθως.

Ο Γκόρντον δεν απάντησε. Αν απαντούσε, θα ήταν μόνο για να βρίσει. Χωρίς να κοιτάξει καν τον Ράβελστον, πήγε κατευθείαν στην κρεβατοκάμαρά του, κλώτσησε πέρα τα παπούτσια του και έπεσε στο κρεβάτι. Αυτή τη στιγμή μισούσε τον εαυτό του. Γιατί είχε επιστρέψει; Ποιο δικαίωμα είχε να επιστρέφει και να απομυζεί τον Ράβελστον αφού δεν είχε πλέον την πρόθεση να ψάξει για

δουλειά; Έπρεπε να είχε μείνει στους δρόμους, να κοιμηθεί στην πλατεία Τραφάλγκαρ, να ζητιανέψει –οτιδήποτε. Δεν είχε όμως ακόμα το κουράγιο να μείνει στους δρόμους. Η προοπτική της ζεστασιάς και του καταφυγίου τον είχε τραβήξει πίσω. Έμεινε ξαπλωμένος με τα χέρια πίσω από το κεφάλι, νιώθοντας από τη μία απάθεια και από την άλλη μίσος για τον εαυτό του. Μετά από περίπου μισή ώρα, άκουσε το κουδούνι της πόρτας και τον Ράβελστον να σηκώνεται για να απαντήσει. Θα ήταν εκείνη η σκύλα, η Ερμιόνη Σλέιτερ, προφανώς. Ο Ράβελστον είχε συστήσει τον Γκόρντον στην Ερμιόνη δυο μέρες πριν, και η κοπέλα τού είχε φερθεί σαν να ήταν σκουπίδι. Μια στιγμή αργότερα όμως, άκουσε να του χτυπούν την πόρτα.

«Τι είναι;» είπε ο Γκόρντον.

«Έχει έρθει κάποιος να σε δει» είπε ο Ράβελστον.

«Να *με* δει;»

«Ναι. Έλα στο άλλο δωμάτιο».

Ο Γκόρντον έβρισε από μέσα του και σηκώθηκε βαρύς από το κρεβάτι. Όταν έκανε την εμφάνισή του στο άλλο δωμάτιο, διαπίστωσε ότι ο επισκέπτης του ήταν η Ρόζμαρι. Το μισοπερίμενε βέβαια, αλλά εκνευρίστηκε που την είδε. Ήξερε για ποιον λόγο είχε έρθει: για να τον συμμεριστεί, να τον συμπονέσει, να τον μεμφθεί –το ίδιο έκανε. Έτσι όπως ήταν αποκαρδιωμένος και παραιτημένος, δεν ήθελε να κάνει καμία προσπάθεια να της μιλήσει. Το μόνο που ήθελε ήταν να τον αφήσουν ήσυχο. Ο Ράβελστον όμως χάρηκε που την είδε. Την είχε συμπαθήσει από την πρώτη τους συνάντηση και σκέφτηκε ότι η παρουσία της Ρόζμαρι θα χαροποιούσε τον Γκόρντον. Με μια γελοία πρόφαση, αποσύρθηκε στον κάτω όροφο, στο γραφείο του, για να τους αφήσει μόνους.

Έμειναν μόνοι, όμως ο Γκόρντον δεν έκανε καμία κίνηση να την αγκαλιάσει. Στεκόταν μπροστά στη φωτιά, με σκυφτούς ώμους, τα χέρια στις τσέπες του σακακιού του, τα πόδια μέσα στις παντόφλες του Ράβελστον, που του έπεφταν μεγάλες. Η Ρόζμαρι τον πλησίασε διστακτικά, φορώντας ακόμη το καπέλο και το παλτό της. Την πονούσε που τον έβλεπε. Σε λιγότερο από μία εβδομάδα, η εμφάνισή του είχε αλλοιωθεί παράξενα. Είχε ήδη φανερά την ταλαιπωρημένη, αδιάφορη όψη του άνεργου. Το πρόσωπό του έμοιαζε να έχει αδυνατίσει, τα

μάτια του είχαν κύκλους. Ήταν ολοφάνερο ότι δεν είχε μπει στον κόπο να ξυριστεί το πρωί.

Έβαλε το χέρι της στο μπράτσο του, κάπως αμήχανα, όπως κάνει μια γυναίκα όταν αυτή πρέπει να πάρει την πρωτοβουλία της πρώτης αγκαλιάς.

«Γκόρντον…»

«Ναι;» Της μίλησε σχεδόν μουτρωμένα.

Την επόμενη στιγμή η Ρόζμαρι ήταν στην αγκαλιά του. Εκείνη όμως είχε κάνει την πρώτη κίνηση, όχι ο Γκόρντον. Το κεφάλι της ακουμπούσε στο στέρνο του και να! προσπαθούσε με όλη της τη δύναμη να συγκρατήσει τα δάκρυα που κόντευαν να την πνίξουν. Τον κούραζε όλο αυτό τον Γκόρντον. Πόσο συχνά την έκανε να κλαίει! Δεν ήθελε να τον λυπούνται. Να μείνει μόνος του ήθελε – μόνος με τη μαυρίλα και την απελπισία του. Καθώς την κρατούσε στην αγκαλιά του, με το ένα του χέρι να της χαϊδεύει μηχανικά τα μαλλιά, αυτό που ένιωθε ήταν απάθεια. Με το να έρθει να τον δει, η Ρόζμαρι είχε δυσκολέψει την κατάστασή του. Το μέλλον του ήταν η βρομιά, το κρύο, η πείνα, οι δρόμοι, το πτωχοκομείο και η φυλακή. Ενάντια σε όλα αυτά έπρεπε να ατσαλώσει τον εαυτό του. Κι αυτό θα μπορούσε να γίνει μόνο αν η Ρόζμαρι τον άφηνε μόνο του και δεν του φορτωνόταν με όλα αυτά τα μάταια συναισθήματα.

Την κράτησε λίγο μακριά του. Εκείνη είχε ξαναβρεί γρήγορα την ψυχραιμία της, όπως το συνήθιζε.

«Γκόρντον, αγάπη μου! Ω! Λυπάμαι, πόσο λυπάμαι!»

«Λυπάσαι; Για ποιο λόγο;»

«Πού έχασες τη δουλειά σου, και για ό,τι έγινε. Δείχνεις τόσο δυστυχισμένος».

«Δεν είμαι δυστυχισμένος. Μη με λυπάσαι, για όνομα του Θεού».

Ελευθερώθηκε από το αγκάλιασμά της. Η Ρόζμαρι έβγαλε το καπέλο της και το πέταξε σε μια καρέκλα. Είχε έρθει για να πει κάτι συγκεκριμένο. Ήταν κάτι που είχε αποφύγει να πει όλα αυτά τα χρόνια –κάτι που δεν έλεγε από τακτ. Τώρα όμως έπρεπε να ειπωθεί και θα το έβγαζε αμέσως από μέσα της. Δεν ήταν του χαρακτήρα της να υπεκφεύγει.

«Γκόρντον, θα μου κάνεις ένα χατίρι;»

«Τι;»

«Θα γυρίσεις στη Νέα Αλβιόνα;»

Ώστε αυτό ήταν! Φυσικά και το είχε προβλέψει. Θα άρχιζε να τον τριβελίζει, ακριβώς όπως έκαναν όλοι οι άλλοι. Θα πήγαινε να προστεθεί στον συρφετό όλων εκείνων που τον άγχωναν και τον πίεζαν να "πάει μπροστά". Τι άλλο όμως μπορούσε να περιμένει; Αυτό ακριβώς θα έλεγε οποιαδήποτε γυναίκα. Το θαύμα ήταν που δεν το είχε αναφέρει μέχρι τώρα. Να γυρίσει στη Νέα Αλβιόνα! Το να φύγει από εκεί ήταν η μοναδική σημαντική πράξη που είχε κάνει στη ζωή του. Θα έλεγε κανείς ότι το να μείνει μακριά από τον βρομερό κόσμο του χρήματος ήταν η θρησκεία του. Και όμως, αυτή τη στιγμή δεν μπορούσε να θυμηθεί με διαύγεια τους λόγους που τον είχαν κάνει να εγκαταλείψει τη Νέα Αλβιόνα. Το μόνο που ήξερε ήταν ότι ποτέ του δεν θα ξαναγυρνούσε, ακόμα κι αν έπεφτε ο ουρανός στο κεφάλι του. Γι' αυτό και η συζήτηση που μάντευε ότι θα ακολουθούσε, τον κούραζε προκαταβολικά.

Ανασήκωσε τους ώμους και αποτράβηξε το βλέμμα του.

«Η Νέα Αλβιόνα δεν θα με δεχόταν πίσω» είπε κοφτά.

«Ναι, θα σε δεχόταν. Θυμάσαι τι είπε ο κύριος Έρσκιν. Δεν πάει πολύς καιρός –μόνο δύο χρόνια. Και ψάχνουν πάντα για ικανούς κειμενογράφους. Στο γραφείο όλοι αυτό λένε. Είμαι σίγουρη ότι θα σε προσλάμβαναν, αν πήγαινες και τους το ζητούσες. Και θα σε πλήρωναν τουλάχιστον τέσσερις λίρες την εβδομάδα».

«Τέσσερις λίρες την εβδομάδα! Θαυμάσια! Θα μπορούσα να συντηρήσω και μια ασπιδίστρα με αυτόν τον μισθό, έτσι;»

«Γκόρντον, μην αστειεύεσαι με αυτά τώρα».

«Δεν αστειεύομαι, σοβαρά μιλάω».

«Εννοείς ότι δεν θα ξαναγυρνούσες –ακόμα κι αν σου πρόσφεραν δουλειά;»

«Ούτε σε χίλια χρόνια. Ακόμα κι αν με πλήρωναν πενήντα λίρες την εβδομάδα».

«Γιατί όμως; Γιατί;»

«Σου έχω πει γιατί» είπε βαριεστημένα.

Τον κοίταξε ανήμπορη. Τελικά, δεν ωφελούσε. Ήταν αυτή η ιστορία με τα χρήματα που στεκόταν εμπόδιο –αυτές οι ανούσιες ηθικές αναστολές που δεν είχε καταλάβει ποτέ της αλλά τις είχε αποδεχτεί επειδή ήταν δικές του. Ένιωσε όλη την αδυναμία, την πικρία μιας γυναίκας που βλέπει μια αφηρημένη ιδέα να επικρατεί της λογικής. Πόσο εξοργιστικό ήταν να αφήνεται να τον σπρώχνει στο βάραθρο κάτι τέτοιο! Του είπε, σχεδόν θυμωμένα:

«Δεν σε καταλαβαίνω, Γκόρντον. Πραγματικά δεν σε καταλαβαίνω. Τώρα έχεις μείνει χωρίς δουλειά, σε λίγο ίσως φτάσεις και να πεινάσεις. Κι όμως, ενώ υπάρχει μια καλή δουλειά που μπορείς να την έχεις αν τη ζητήσεις, δεν τη δέχεσαι».

«Όχι. Έχεις δίκιο. Δεν τη δέχομαι».

«Μα, πρέπει να κάνεις *κάποια* δουλειά, έτσι δεν είναι;»

«Μια δουλειά, όχι μια *καλή* δουλειά. Στο έχω εξηγήσει ένας Θεός ξέρει πόσες φορές. Θα έλεγα ότι αργά ή γρήγορα θα κάνω κάποια δουλειά. Την ίδια που έκανα και πριν».

«Όμως, δεν πιστεύω ότι *προσπαθείς* καν να βρεις μια δουλειά».

«Ναι, το προσπαθώ. Σήμερα ήμουν όλη τη μέρα έξω και επισκεπτόμουν βιβλιοπώλες».

«Και ούτε καν ξυρίστηκες σήμερα το πρωί!» είπε αλλάζοντας θέμα με γυναικεία ετοιμότητα.

Ο Γκόρντον ψηλάφισε το πηγούνι του. «Για να πω την αλήθεια, δεν νομίζω ότι ξυρίστηκα».

«Και μετά περιμένεις να σου προσφέρουν δουλειά! Ω, Γκόρντον!»

«Ε, καλά! Τι σημασία έχει; Είναι μεγάλος μπελάς το καθημερινό ξύρισμα».

«Αφήνεσαι να γίνεις κομμάτια» του είπε με πικρία. «Δεν δείχνεις να *θέλεις* να κάνεις καμία προσπάθεια. Θέλεις να βουλιάξεις –απλά *να βουλιάξεις*!»

«Δεν ξέρω –ίσως. Προτιμώ να βουλιάξω παρά να ανέβω στην επιφάνεια».

Η αψιμαχία τους συνεχίστηκε. Ήταν η πρώτη φορά που η Ρόζμαρι του είχε μιλήσει με τέτοιο τρόπο. Για μια ακόμα φορά τής ήρθαν δάκρυα στα μάτια, και για μια ακόμα φορά τα συγκράτησε. Προτού φτάσει στο διαμέρισμα, είχε ορκιστεί ότι δεν θα έκλαιγε. Το φοβερό ήταν ότι τα δάκρυά της, αντί να στενοχωρήσουν τον Γκόρντον, απλά τον κούραζαν. Ήταν σαν να μην *μπορούσε* να δείξει ενδιαφέρον, και πάλι όμως, βαθιά μέσα του τον προβλημάτιζε το γεγονός ότι δεν μπορούσε να ενδιαφερθεί. Μακάρι να τον άφηνε στην ησυχία του! Μόνο του, απελευθερωμένο από τη συνείδηση της παταγώδους του αποτυχίας. Ελεύθερο να βουλιάξει, όπως είχε πει η Ρόζμαρι, να βουλιάξει μέχρι να φτάσει κάπου ήσυχα, κάπου όπου το χρήμα, η προσπάθεια και η ηθική υποχρέωση δεν υπήρχαν.

Τελικά, άφησε τη Ρόζμαρι μόνη και επέστρεψε στον ξενώνα. Είχαν καυγαδίσει –και ήταν ο πρώτος σοβαρός καυγάς που έκαναν ποτέ. Δεν ήξερε αν ήταν οριστικός. Ούτε και τον ενδιέφερε αυτή τη στιγμή. Κλείδωσε την πόρτα και ξάπλωσε καπνίζοντας ένα τσιγάρο. Έπρεπε να φύγει από του Ράβελστον, και μάλιστα το συντομότερο! Αύριο το πρωί, θα τα μάζευε και θα έφευγε. Τέρμα οι τράκες στον Ράβελστον! Τέρμα οι εκβιασμοί στους θεούς της αξιοπρέπειας! Να βουλιάξει στον βούρκο, στους δρόμους, στο πτωχοκομείο και τέλος στη φυλακή. Μόνο εκεί θα έβρισκε την ησυχία του.

Όταν ο Ράβελστον μπήκε ξανά στο σπίτι, βρήκε τη Ρόζμαρι μόνη και έτοιμη να φύγει. Η κοπέλα τον αποχαιρέτησε, αλλά σαν να σκέφτηκε κάτι, στράφηκε ξανά προς το μέρος του αγγίζοντας το μπράτσο του. Ένιωθε ότι τον ήξερε αρκετά ώστε να τον εμπιστευτεί.

«Κύριε Ράβελστον, σας παρακαλώ –θα προσπαθήσετε να πείσετε τον Γκόρντον να βρει μια δουλειά;»

«Θα κάνω ό,τι περνάει από το χέρι μου. Βέβαια, δεν είναι και πολύ εύκολο. Πιστεύω όμως ότι κάτι θα βρεθεί σύντομα».

«Είναι φρικτό να τον βλέπω σε αυτή την κατάσταση! Έχει αφεθεί να καταρρεύσει. Και να σκεφτείτε, όλο αυτό το διάστημα υπάρχει μια δουλειά που θα μπορούσε να είναι δική του, αρκεί να το ήθελε –μια πραγματικά *καλή* δουλειά. Οπότε δεν είναι ότι δεν μπορεί να βρει δουλειά, απλά δεν θέλει».

Του εξήγησε για τη Νέα Αλβιόνα. Ο Ράβελστον έτριψε τη μύτη του.

«Ναι. Όντως έχω μάθει κάτι σχετικό. Το είχαμε συζητήσει όταν άφησε τη Νέα Αλβιόνα».

«Δεν πιστεύετε όμως ότι ήταν σωστό να τους αφήσει, έτσι;» είπε, μαντεύοντας ευθύς πως ο Ράβελστον *έβρισκε* όντως σωστή την κίνηση του Γκόρντον.

«Κοιτάξτε –σίγουρα δεν ήταν και πολύ έξυπνο από μέρους του. Υπάρχει όμως αρκετή αλήθεια σε όσα λέει ο Γκόρντον. Ο Καπιταλισμός είναι διεφθαρμένος, και οφείλουμε να μείνουμε μακριά του –αυτό είναι το πιστεύω του. Μπορεί να μην είναι πρακτικό, με τον τρόπο του όμως είναι λογικό».

«Ω! Σαν θεωρία όλα μια χαρά είναι! Όταν όμως έχει μείνει άνεργος, και θα μπορούσε να έχει αυτή τη δουλειά, αρκεί να το ζητούσε –*σίγουρα* δεν πιστεύετε ότι έχει δίκιο που την αρνείται».

«Με βάση την κοινή λογική, έχει άδικο. Με βάση τις αρχές του, έχει δίκιο».

«Ω, οι αρχές του! Τους ανθρώπους του είδους μας δεν τους παίρνει να έχουν αρχές. *Αυτό* είναι που μοιάζει να μην καταλαβαίνει ο Γκόρντον».

Ο Γκόρντον δεν άφησε το διαμέρισμα το επόμενο πρωί. Κάποια πράγματα τα παίρνεις απόφαση, *θέλεις* να τα κάνεις, όταν όμως φτάνει η στιγμή, στο ψυχρό φως του πρωινού, κατά κάποιο τρόπο σού φαίνεται αδύνατον να γίνουν. Είπε στον εαυτό του ότι θα έμενε ακόμα μια μέρα. Το ίδιο είπε και την επόμενη, μέχρι που συμπληρώθηκαν πέντε μέρες από την επίσκεψη της Ρόζμαρι και ο Γκόρντον χαζολογούσε ακόμα στο διαμέρισμα, ζώντας εις βάρος του Ράβελστον, χωρίς ίχνος πιθανής δουλειάς στον ορίζοντα. Συνέχιζε να κάνει κάποιες δήθεν προσπάθειες ότι έψαχνε για δουλειά, απλά και μόνο για να σώσει τις εντυπώσεις. Στην ουσία, έφευγε από το σπίτι και χάζευε με τις ώρες στις δημόσιες βιβλιοθήκες, μέχρι να επιστρέψει για να ξαπλώσει στο κρεβάτι του ξενώνα βγάζοντας μοναχά τα παπούτσια του και καπνίζοντας το ένα τσιγάρο πάνω στο άλλο. Παρόλο όμως που η απραξία και ο φόβος μιας ζωής στους δρόμους τον έκαναν να μένει ακόμα στο διαμέρισμα, εκείνες οι πέντε ημέρες

ήταν σαν μια απερίγραπτη καταδίκη. Δεν υπάρχει τίποτα πιο τρομερό από το να ζεις στο σπίτι κάποιου άλλου, να τρως το ψωμί του και να μην κάνεις τίποτα για να του το ανταποδώσεις. Και ίσως είναι χειρότερο όταν ο ευεργέτης σου δεν παραδέχεται στιγμή ότι σε ευεργετεί. Τίποτα δεν μπορούσε να συγκριθεί με το τακτ που έδειχνε ο Ράβελστον. Το είχε καλύτερο να πεθάνει παρά να παραδεχτεί ότι ο Γκόρντον ζούσε εις βάρος του. Είχε πληρώσει το πρόστιμο του Γκόρντον, είχε πληρώσει τα καθυστερημένα του ενοίκια, τον συντηρούσε επί μία εβδομάδα και του είχε "δανείσει" και δύο λίρες από πάνω. Όλα αυτά όμως δεν ήταν τίποτα, δεν ήταν παρά ένας διακανονισμός μεταξύ φίλων. Το ίδιο θα έκανε και ο Γκόρντον για χάρη του κάποια άλλη φορά. Σποραδικά, ο Γκόρντον έκανε αδύναμες προσπάθειες να ξεφύγει, πάντα όμως είχαν την ίδια κατάληξη.

«Κοίτα, Ράβελστον. Δεν μπορώ να μείνω άλλο εδώ. Αρκετό καιρό με κράτησες. Αύριο το πρωί, τα μαζεύω και φεύγω».

«Μα, καλέ μου φίλε! Έλα στα συγκαλά σου! Δεν έχεις…» Όχι όμως! Ακόμα και τώρα, που ο Γκόρντον βρισκόταν όντως σε μπελάδες, ο Ράβελστον δεν μπορούσε να του πει: «Δεν έχεις δεκάρα». Δεν μπορείς να πεις κάτι τέτοιο. Έτσι, συμβιβάστηκε ρωτώντας τον: «Και πού λες να μείνεις;»

«Ένας Θεός ξέρει –δεν με νοιάζει. Υπάρχουν ξενώνες, υπάρχουν δωμάτια. Έχω κάτι λίγα σελίνια ακόμα».

«Μην γίνεσαι παράλογος. Καλά θα έκανες να μείνεις εδώ μέχρι να βρεις δουλειά».

«Μα, μπορεί να περάσουν μήνες, σου λέω. Δεν γίνεται να ζω εις βάρος σου».

«Βλακείες, φίλε μου! Μου αρέσει που μένεις μαζί μου».

Φυσικά όμως, κατά βάθος δεν του άρεσε που ο Γκόρντον έμενε μαζί του. Πώς θα μπορούσε άλλωστε; Η κατάσταση ήταν αφόρητη. Συνεχώς υπέβοσκε μια ένταση ανάμεσά τους. Έτσι γίνεται πάντα όταν ο ένας ζει εις βάρος του άλλου. Όσο και να καλύπτεται διακριτικά, η φιλανθρωπία εμπεριέχει και κάτι ελεεινό. Υπάρχει μια δυσφορία, κάτι σαν κρυφό μίσος, ανάμεσα στον ευεργέτη και τον ευεργετούμενο. Ο Γκόρντον γνώριζε ότι η φιλία του με τον Ράβελστον ποτέ πια δεν θα ήταν η ίδια. Ό,τι και να συνέβαινε αργότερα, η ανάμνηση

αυτών των χαλεπών καιρών θα παρέμενε ανάμεσά τους. Η αίσθηση της εξάρτησης, του ότι έμπαινε σαν το εμπόδιο στη μέση, σαν ένας ανεπιθύμητος μπελάς, τον ακολουθούσε μέρα νύχτα. Ο Γκόρντον έφτασε να τρώει ελάχιστα, να μην καπνίζει από τα τσιγάρα του Ράβελστον. Με τα λίγα σελίνια που του είχαν απομείνει, αγόραζε δικά του τσιγάρα. Ούτε την γκαζιέρα στον ξενώνα δεν άναβε πια. Αν μπορούσε, θα γινόταν αόρατος. Καθημερινά, φυσικά, κόσμος πηγαινοερχόταν και στο διαμέρισμα και στο γραφείο του Ράβελστον. Όλοι τους έβλεπαν τον Γκόρντον και αντιλαμβάνονταν αμέσως την κατάστασή του. Άλλος ένας από τους χαϊδεμένους τρακαδόρους του Ράβελστον, έλεγαν όλοι. Ο Γκόρντον πάντως διέκρινε κάτι σαν επαγγελματικό ανταγωνισμό σε έναν δύο από τους κολλιτσίδες του Αντίχριστου.

Εκείνη την εβδομάδα, η Ερμιόνη Σλέιτερ εμφανίστηκε τρεις φορές. Μετά την πρώτη τους αντιπαράθεση, έφευγε από το διαμέρισμα με το που έφτανε εκείνη. Σε μια περίπτωση, η Ερμιόνη εμφανίστηκε βράδυ, και ο Γκόρντον αναγκάστηκε να μείνει έξω μέχρι τα μεσάνυχτα. Η κυρία Μπίβερ, η παραδουλεύτρα, είχε επίσης "καταλάβει" τι λογής ήταν ο Γκόρντον. Τους ήξερε κάτι τέτοιους τύπους. Ήταν ένας από εκείνους τους ανίκανους για οτιδήποτε νεαρούς κυρίους που "έγραφαν" και δεν έκαναν άλλο από το να ζουν σε βάρος του καημένου του κυρίου Ράβελστον. Έτσι, απροκάλυπτα, έκανε τη ζωή δύσκολη στον Γκόρντον. Τα αγαπημένο της κόλπο ήταν να τον κάνει να παίρνει δρόμο με τη σκούπα και το φαράσι της –«Τώρα, κύριε Κόμστοκ, πρέπει να συγυρίσω το δωμάτιο, *αν* έχετε την καλοσύνη»– από το οποιοδήποτε δωμάτιο είχε βολευτεί.

Στο τέλος όμως, απροσδόκητα και χωρίς ο ίδιος να κάνει το παραμικρό, ο Γκόρντον βρήκε δουλειά. Ένα πρωί, κατέφθασε ένα γράμμα για τον Ράβελστον με αποστολέα τον κύριο Μακκένι. Ο κύριος Μακκένι είχε υποχωρήσει –όχι φυσικά μέχρι το σημείο του να δεχτεί πίσω τον Γκόρντον, αλλά να του βρει μια άλλη δουλειά. Είπε ότι κάποιος κύριος Τσίζμαν, ένας βιβλιοπώλης στο Λάμπεθ, έψαχνε βοηθό. Από όσα έλεγε το γράμμα, ήταν προφανές ότι ο Γκόρντον θα έπαιρνε τη θέση, αν πήγαινε. Ήταν εξίσου προφανές ότι κάτι στραβό υπήρχε σχετικά με τη δουλειά. Ο Γκόρντον είχε ακούσει αόριστα για τον κύριο Τσίζμαν – στο εμπόριο βιβλίων όλοι γνωρίζονται μεταξύ τους. Τα νέα σχετικά με τη δουλειά τού δημιούργησαν ένα είδος ενόχλησης. Δεν την ήθελε στην

πραγματικότητα. Δεν ήθελε να εργαστεί ποτέ ξανά στη ζωή του. Το μόνο που ήθελε ήταν να βουλιάξει άκοπα στον βούρκο. Δεν μπορούσε όμως να απογοητεύσει τον Ράβελστον, μετά από όλα όσα είχε κάνει για αυτόν. Κι έτσι, το ίδιο πρωί πήγε στο Λάμπεθ για να ρωτήσει για τη δουλειά.

Το μαγαζί βρισκόταν σε έναν έρημο δρόμο νότια της Γουότερλου Μπριτζ. Ήταν στενόχωρο και μίζερο, και η ξεθωριασμένη ταμπέλα από πάνω του δεν έγραφε το όνομα Τσίζμαν, αλλά Έλντριτζ. Στη βιτρίνα του, πάντως, ήταν εκτεθειμένοι ορισμένοι πολύτιμοι δερματόδετοι τόμοι και χάρτες του δέκατου έκτου αιώνα, που ο Γκόρντον υπολόγισε ότι θα είχαν κάποια αξία. Προφανώς ο κύριος Τσίζμαν ειδικευόταν σε "σπάνια" βιβλία. Ο Γκόρντον πήρε κουράγιο και μπήκε στο μαγαζί.

Με το που σήμανε το καμπανάκι της πόρτας, ένα μικροσκοπικό πλάσμα με διαβολική εμφάνιση, σουβλερή μύτη και σκούρα πυκνά φρύδια πρόβαλε από το γραφείο που βρισκόταν στην πίσω μεριά του μαγαζιού. Κοίταξε τον Γκόρντον με ένα βλέμμα νοσηρής περιέργειας. Όταν μίλησε, οι λέξεις που πρόφερε ακούστηκαν κοφτές, σαν να έκοβε την κάθε μία στη μέση προτού του ξεφύγει από το στόμα. «Τι μπρω καν γιασα!» -έτσι περίπου ακούστηκε. Ο Γκόρντον εξήγησε για ποιον λόγο είχε έρθει. Ο κύριος Τσίζμαν τού έριξε ένα όλο σημασία βλέμμα και απάντησε στο ίδιο με πριν κοφτό τόνο:

«Α! Κόμστοκ, ε; Περάσ απ' εδώ. 'Χω το γραφείο μ' εκεί πις. Σας περιμέν».

Ο Γκόρντον τον ακολούθησε. Ο κύριος Τσίζμαν ήταν ένα δυσοίωνο μικρόσωμο ανθρωπάκι, τόσο μικρόσωμο που μπορούσες να τον πεις και νάνο, με κορακίσια μαλλιά και ελαφρώς παραμορφωμένος. Κατά κανόνα, ένας νάνος, όταν έχει κάποια δυσμορφία, διαθέτει αρκετά μεγάλο στέρνο και σχεδόν ανύπαρκτα πόδια. Με τον κύριο Τσίζμαν, συνέβαινε το αντίθετο. Τα πόδια του είχαν το κανονικό μήκος, το πάνω του μισό όμως ήταν τόσο κοντό που τα οπίσθιά του έμοιαζαν να ξεφυτρώνουν κατευθείαν κάτω από τις ωμοπλάτες του. Κι έτσι, όταν περπατούσε, έμοιαζε με ένα ζευγάρι ψαλίδια. Διέθετε τους δυνατούς ώμους ενός νάνου, τα μεγάλα άσχημα χέρια και τις κοφτές αδιάκριτες κινήσεις του κεφαλιού. Τα ρούχα του είχαν την ιδιαίτερη

κοκαλωμένη και γυαλιστερή εμφάνιση υφάσματος πολύ παλιού και πολύ βρόμικου.

Κατευθύνονταν προς το γραφείο, όταν το καμπανάκι της πόρτας σήμανε ξανά και εμφανίστηκε ένας πελάτης, κραδαίνοντας στο ένα χέρι ένα βιβλίο από το καλάθι των εξάπενων προσφορών έξω από το μαγαζί και μισή κορώνα στο άλλο. Ο κύριος Τσίζμαν δεν έδωσε τα ρέστα από το ταμείο –προφανώς δεν υπήρχε ταμείο– παρά εμφάνισε ένα καταλιγδωμένο και φθαρμένο δερμάτινο πορτοφόλι από κάποια μυστική τσέπη κάτω από το γιλέκο του. Κρατούσε το πορτοφόλι, που έμοιαζε αόρατο μέσα στις τεράστιες παλάμες του, με μεγάλη μυστικότητα, σαν να ήθελε να το κρύψει από την κοινή θέα.

«Μ'ρέσει να κρατώ τα λεφτά μ μες στη τσέπ» εξήγησε σηκώνοντας το βλέμμα ενώ έμπαιναν στο γραφείο.

Ήταν προφανές ότι ο κύριος Τσίζμαν έκοβε τις λέξεις από μια αίσθηση οικονομίας. Οι λέξεις κόστιζαν και δεν έπρεπε να σπαταλιούνται. Στο γραφείο, έκαναν μια κουβέντα, και ο κύριος Τσίζμαν απόσπασε από τον Γκόρντον την ομολογία ότι είχε απολυθεί λόγω μέθης. Βασικά, ήταν κάτι που γνώριζε ήδη. Είχε μάθει για τον Γκόρντον από τον κύριο Μακκένι, τον οποίο είχε συναντήσει σε μια δημοπρασία κάτι μέρες νωρίτερα. Είχε τεντώσει τα αυτιά του όταν άκουσε την ιστορία, γιατί έψαχνε έναν βοηθό, και φυσικά ένας βοηθός που είχε απολυθεί λόγω μέθης θα του στοίχιζε φθηνότερα. Ο Γκόρντον κατάλαβε ότι το μεθύσι του ήταν το όπλο που θα στρεφόταν εναντίον του. Παρ' όλα αυτά, ο κύριος Τσίζμαν δεν έδειχνε εντελώς εχθρικός. Έμοιαζε άνθρωπος που θα σε εξαπατήσει αν του δοθεί η ευκαιρία και θα σε φοβερίσει αν του δώσεις αφορμή, αλλά και άνθρωπος που θα σε αντιμετωπίσει με καλοπροαίρετη υποτίμηση. Εμπιστεύτηκε τον Γκόρντον, του μίλησε για τις συνθήκες του εμπορίου και καυχήθηκε χαχανίζοντας για τη δική του οξυδέρκεια. Το γέλιο του είχε μια ιδιαιτερότητα, καθώς το στόμα του τσιτωνόταν έτοιμο να καταπιεί τη μύτη του.

Πρόσφατα, είπε στον Γκόρντον, του είχε έρθει μια ιδέα για μια κερδοφόρα δεύτερη δουλειά. Θα ξεκινούσε μια βιβλιοθήκη των δύο πενών. Θα έπρεπε όμως να τη διαχωρίσει από το μαγαζί, γιατί οτιδήποτε τόσο φτηνιάρικο θα έδιωχνε τους εραστές του βιβλίου που έρχονταν εδώ σε αναζήτηση "σπάνιων"

βιβλίων. Είχε βρει έναν χώρο κάπου κοντά, και την ώρα του μεσημεριανού διαλλείματος, πήγε τον Γκόρντον να τον δει.

Ο χώρος βρισκόταν λίγο πιο κάτω, στον ίδιο μουντό δρόμο, ανάμεσα σε ένα χασάπικο, όπου οι μύγες έκαναν παρέλαση και ένα δήθεν κομψό γραφείο κηδειών. Οι διαφημίσεις στη βιτρίνα του νεκροθάφτη τράβηξαν το βλέμμα του Γκόρντον. Ως φαίνεται, μπορείς να πας στον τάφο σου μόνο με δύο λίρες και δέκα σελίνια, στις μέρες μας. Ακόμα και με δόσεις. Υπήρχε ακόμα και μια διαφήμιση για αποτεφρώσεις –"Αξιοσέβαστες, Υγιεινές, Φθηνές".

Ο χώρος περιλάμβανε ένα μοναδικό στενό δωμάτιο –ένας σωλήνας με ένα στενό παράθυρο και μοναδικά έπιπλα ένα φτηνιάρικο γραφείο, μια καρέκλα και μια καρτελοθήκη. Τα φρεσκοβαμμένα ράφια περίμεναν άδεια. Με μια ματιά, ο Γκόρντον αντιλήφθηκε ότι αυτή δεν θα ήταν μια βιβλιοθήκη του είδους που διαχειριζόταν στου Μακκένι. Η βιβλιοθήκη του Μακκένι ήταν εξεζητημένη σε σύγκριση με αυτήν εδώ. Είχε βιβλία του επιπέδου της Ντελ και πάνω. Διέθετε ως και αντίτυπα του Λόρενς και του Χάξλεϊ. Ετούτη εδώ όμως ήταν μια από εκείνες τις φτηνές στείρες βιβλιοθήκες της συμφοράς ("βιβλιοθήκες μανιτάρια"[68] τις αποκαλούσαν), που ξεφυτρώνουν παντού στο Λονδίνο και απευθύνονται συγκεκριμένα στους ακαλλιέργητους. Σε βιβλιοθήκες τέτοιου τύπου δεν θα βρεις ούτε ένα βιβλίο που να το αναφέρουν οι κριτικές ή να το έχει ακουστά ο κάθε πολιτισμένος άνθρωπος. Τα βιβλία αυτά εκδίδονται από μικρές επιχειρήσεις οι οποίες εξειδικεύονται στη λαϊκή κουλτούρα, και συγγράφονται από ερασιτέχνες, κακομοίρηδες που τα ξεπετάνε τέσσερα τον χρόνο, μηχανικά, σαν να φτιάχνουν λουκάνικα, και μάλιστα με λιγότερη επιτυχία. Στην πραγματικότητα πρόκειται για νουβέλες, που δεν κοστίζουν πάνω από τέσσερις πένες, μεταμφιεσμένες σε μυθιστορήματα. Στον ιδιοκτήτη της βιβλιοθήκης, έρχεται ένα σελίνι και οκτώ πένες ο τόμος. Ο κύριος Τσίζμαν εξήγησε ότι δεν είχε παραγγείλει ακόμα τα βιβλία. Μιλούσε για την "παραγγελία των βιβλίων" σαν να επρόκειτο να παραγγείλει έναν τόνο κάρβουνο. Θα

[68] Σ.τ.Μ. Ονομάστηκαν έτσι γιατί πραγματικά ξεφύτρωναν παντού, κυρίως στις εργατικές συνοικίες στο Λονδίνο της δεκαετίας του 1930. Επειδή ο αποκλειστικός τους σκοπός ήταν το κέρδος, άνοιγαν και έκλειναν σε χρόνο ρεκόρ. Τη μία μέρα η βιβλιοθήκη λειτουργούσε και την άλλη είχε κατεβάσει ρολά οριστικά.

ξεκινούσε με πεντακόσιους τίτλους, διαφόρων ειδών, έτσι είπε. Τα ράφια είχαν ήδη χωριστεί σε τμήματα –"Ερωτικά", "Αστυνομικά", "Άγρια Δύση" και πάει λέγοντας.

Ο κύριος Τσίζμαν έδωσε τη δουλειά στον Γκόρντον. Βασικά ήταν πολύ απλή εργασία. Το μόνο που είχες να κάνεις ήταν να παραμένεις στη βιβλιοθήκη δέκα ώρες την ημέρα και να εμποδίζεις τους επίδοξους κλέφτες. Η πληρωμή, πρόσθεσε με μια υπολογιστική πλάγια ματιά, ήταν τριάντα σελίνια την εβδομάδα.

Ο Γκόρντον δέχτηκε αμέσως. Ο κύριος Τσίζμαν ίσως και να απογοητεύτηκε λίγο. Περίμενε μια διαμαρτυρία και θα το χαιρόταν ιδιαίτερα αποστομώνοντας τον Γκόρντον καθώς θα του υπενθύμιζε την παροιμία: "Στην αναβροχιά, καλό είναι και το χαλάζι". Ο Γκόρντον όμως ήταν ικανοποιημένος. Η δουλειά ήταν ό,τι έπρεπε. Δεν είχες κανένα *μπελά* με μια τέτοια δουλειά. Δεν είχες περιθώρια για φιλοδοξίες, δεν έκανες καμία προσπάθεια, δεν έτρεφες καμία ελπίδα. Βέβαια θα έπαιρνε δέκα σελίνια λιγότερα από όσα του έδινε ο Μακκένι –δέκα σελίνια πιο κοντά στον βούρκο. Αυτό ακριβώς ήθελε.

"Δανείστηκε" άλλες δύο λίρες από τον Ράβελστον και έπιασε ένα επιπλωμένο δωμάτιο με οκτώ σελίνια την εβδομάδα, σε ένα άθλιο δρομάκι παράλληλο του Λάμπεθ Κατ. Ο κύριος Τσίζμαν παράγγειλε τα πεντακόσια βιβλία, και ο Γκόρντον ξεκίνησε τη δουλειά στις είκοσι Δεκεμβρίου, την ημέρα των τριακοστών γενεθλίων του.

10ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ολο και πιο κάτω, στα έγκατα της γης! Στη μαλακή της μήτρα, εκεί που δεν υπάρχει ο βραχνάς της αναζήτησης δουλειάς ή της ανεργίας, εκεί που δεν υπάρχουν συγγενείς ή φίλοι να σου φορτώνονται με την γκρίνια τους, εκεί που δεν έχεις ελπίδα, φόβο, φιλοδοξία, τιμή, καθήκον – κανένα χρέος να σε πιέζει. Εκεί ήθελε να βρίσκεται.

Από την άλλη όμως, δεν επιθυμούσε τον θάνατο, τουλάχιστον όχι τον σωματικό θάνατο. Η αίσθηση που τον διακατείχε ήταν πολύ περίεργη. Τον είχε καταλάβει για πρώτη φορά εκείνο το πρωινό που ξύπνησε στο κρατητήριο και από τότε, του είχε κολλήσει στο δέρμα σαν δεύτερο ρούχο. Η διαβολική αντάρτικη διάθεση που σε πιάνει μετά το μεθύσι έμοιαζε να του έχει γίνει συνήθεια. Εκείνη η νύχτα της ακολασίας είχε γίνει ορόσημο στη ζωή του. Τον είχε κάνει να βουλιάξει μέσα σε ανύποπτο χρόνο. Πριν από το περιστατικό, αντιμαχόταν τον κώδικα του χρήματος, διατηρώντας όμως κάποια επαρκή αποθέματα αξιοπρέπειας. Τώρα όμως ήθελε να απαλλαγεί από αυτήν ακριβώς την αξιοπρέπεια. Ήθελε να βουλιάξει τόσο βαθιά, ώσπου να φτάσει σε ένα σημείο που δεν είχε σημασία πλέον η αξιοπρέπεια. Ήθελε να κόψει και το τελευταίο νήμα αυτοεκτίμησης, να βυθιστεί –*να βουλιάξει*, όπως είχε πει η Ρόζμαρι. Στο μυαλό του, όλα αυτά ήταν συνδεδεμένα με τη σκέψη του *να ζεις στο περιθώριο*. Του άρεσε να σκέφτεται τους χαμένους της ζωής, τους ανθρώπους του περιθωρίου: τους αλήτες, τους ζητιάνους, τους εγκληματίες, τις πόρνες. Μια χαρά είναι ο κόσμος που κατοικούν, στα ακατάστατα κοινά

υπνωτήρια και στα πτωχοκομεία. Του άρεσε να σκέφτεται ότι πίσω από τον κόσμο του χρήματος, υπάρχει ένας εκτεταμένος βρομερός υπόκοσμος όπου η επιτυχία και η αποτυχία δεν έχουν κανένα νόημα, ένα είδος βασιλείου φαντασμάτων όπου όλοι είναι ίσοι. Εκεί ήθελε να βρίσκεται, στη βασιλεία των φαντασμάτων, *μακριά* από κάθε φιλοδοξία. Τον παρηγορούσε κάπως να σκέφτεται τις γεμάτες κάπνα φτωχογειτονιές του Νότιου Λονδίνου να αυξάνονται και να πληθύνονται σε μια απέραντη άχαρη ερημιά όπου μπορούσες να χαθείς για πάντα.

Κατά κάποιον τρόπο, αυτή η δουλειά ήταν ό,τι ακριβώς επιθυμούσε ή τουλάχιστον, κάτι παραπλήσιο. Κάτω εκεί στο Λάμπεθ, τον χειμώνα, στους σκοτεινούς δρόμους όπου σαν ωχρές σκιές, τα πρόσωπα των μεθυσμένων από την υπερβολική κατανάλωση τσαγιού ξεπετάγονται από την ομίχλη, σε καταλάμβανε η αίσθηση του περιθωρίου. Σε αυτά τα μέρη δεν είχες καμία επαφή με το χρήμα ή με την κουλτούρα. Δεν είχες να αντιμετωπίσεις διανοούμενους πελάτες παριστάνοντας κι εσύ τον διανοούμενο. Δεν είχες να αντιμετωπίσεις κανέναν από εκείνους που ήταν ικανοί να σε ρωτήσουν, με το αδιάκριτο ύφος που χαρακτηρίζει τους εύπορους: "Τι δουλειά έχεις εσύ εδώ, με το μυαλό και τη μόρφωσή σου; "Αποτελούσες απλά μέρος της φτωχογειτονιάς, και σε θεωρούσαν δεδομένο, σαν άλλον έναν κάτοικό της. Οι νεαροί, τα κορίτσια και οι λασπωμένες γυναικούλες που επισκέπτονταν την βιβλιοθήκη, ούτε καν παρατηρούσαν ότι ο Γκόρντον ήταν μορφωμένος. Δεν ήταν άλλος από τον "τύπο στη βιβλιοθήκη", πρακτικά κάποιος όμοιός τους.

Φυσικά, η δουλειά από μόνη της ήταν ασύλληπτα μάταιη. Απλά καθόσουν εκεί, δέκα ώρες την ημέρα –έξι ώρες την Πέμπτη– κι έδινες βιβλία, τα καταχωρούσες και έπαιρνες το αντίτιμο των δύο πενών. Στο ενδιάμεσο δεν είχες τίποτα άλλο για να περάσεις την ώρα σου πέρα από το διάβασμα. Δεν υπήρχε τίποτα αξιόλογο για να παρατηρήσεις έξω στον έρημο δρόμο. Το πιο κοσμοϊστορικό της ημέρας ήταν όταν κατέφθανε η νεκροφόρα στο γραφείο κηδειών δίπλα. Αυτό παρουσίαζε ένα κάποιο ενδιαφέρον για τον Γκόρντον, καθώς η μπογιά ξέβαφε σε ένα από τα άλογα, και εμφανιζόταν το κανονικό του χρώμα, ένα παράξενο καφεκόκκινο. Την περισσότερη ώρα, όταν δεν υπήρχαν πελάτες, ο Γκόρντον περνούσε τον καιρό του διαβάζοντας το

σκουπιδομάνι της βιβλιοθήκης. Τέτοιου είδους βιβλία τα διάβαζες με συχνότητα ένα την ώρα. Και ήταν από το είδος των βιβλίων που του ταίριαζαν αυτόν τον καιρό. Η πραμάτεια στις βιβλιοθήκες των δύο πενών ήταν πραγματικά "λογοτεχνία διαφυγής", ό,τι καλύτερο για όποιον δεν επιθυμούσε να σκοτίσει το μυαλό του. Ακόμα και το να δεις μια ταινία, συγκριτικά απαιτούσε κάποια πνευματική προσπάθεια. Κι έτσι, όταν ένας πελάτης ζητούσε το βιβλίο της τάδε ή της δείνα κατηγορίας είτε ήταν "Ερωτικό" είτε "Αστυνομικό" είτε "Άγρια Δύση" είτε "Αισθηματικό", ο Γκόρντον ήταν πάντα σε θέση να δώσει συμβουλή ειδήμονα.

Ο κύριος Τσίζμαν δεν ήταν κανένας κακός εργοδότης, φτάνει να είχες αποδεχτεί ότι ακόμα κι αν δούλευες μέχρι την ημέρα της Κρίσης, δεν θα έβλεπες ποτέ αύξηση στον μισθό σου. Περιττό να πούμε ότι είχε υποψίες πως ο Γκόρντον βούταγε λεφτά από το ταμείο. Μετά από μια δυο βδομάδες, ο κύριος Τσίζμαν σχεδίασε ένα νέο σύστημα ταξινόμησης των βιβλίων, ένα σύστημα που του επέτρεπε να ξέρει πόσα βιβλία έβγαιναν καθημερινά και να τα αντιπαραβάλει με τα έσοδα της ημέρας. Εξακολουθούσε όμως (έτσι σκεφτόταν) να είναι στο χέρι του Γκόρντον να δίνει βιβλία και να μην τα καταχωρεί. Κι έτσι, συνέχιζε να τον απασχολεί η πιθανότητα μήπως ο Γκόρντον τον έκλεβε κατά έξι πένες ή και ένα σελίνι τη μέρα, κι αυτή η υποψία τον βασάνιζε σαν το μπιζέλι στο στρώμα της πριγκίπισσας του παραμυθιού. Πάντως, ο κύριος Τσίζμαν, παρά την παράδοξη συμπεριφορά του, δεν ήταν αντιπαθητικός. Τα απογεύματα, όταν είχε πλέον κατεβάσει ρολά στο βιβλιοπωλείο του, και πήγαινε στη βιβλιοθήκη για να μαζέψει τις εισπράξεις της ημέρας, έμενε να κουβεντιάσει λίγο με τον Γκόρντον και να του διηγηθεί χαχανίζοντας κάποια έξυπνη κομπίνα που είχε σκαρώσει. Από αυτές τις κουβέντες τους, ο Γκόρντον κατάφερε να συνδέσει την ιστορία του εργοδότη του. Είχε μεγαλώσει στο εμπόριο μεταχειρισμένων ρούχων, ήταν η πνευματική του κλίση που λέει ο λόγος. Το βιβλιοπωλείο το είχε κληρονομήσει από έναν θείο του, τρία χρόνια πριν. Εκείνον τον καιρό, η όψη του μαγαζιού ήταν απαίσια. Δεν είχε καν ράφια όπου τα βιβλία στέκουν σε αταξινόμητες σκονισμένες ντάνες. Στο κατάστημα σύχναζαν κάποιοι συλλέκτες βιβλίων, γιατί όλο και κάτι πολύτιμο μπορούσες να βρεις μέσα στο σκουπιδομάνι. Κυρίως

όμως φυτοζωούσε με την πώληση μεταχειρισμένων χαρτόδετων θρίλερ στην τιμή των δύο πενών το καθένα. Στην αρχή, ο κύριος Τσίζμαν προέδρευε αυτού του συνονθυλεύματος σκόνης και χαρτιού με έντονη απέχθεια. Μισούσε τα βιβλία και δεν είχε ακόμη αντιληφθεί ότι μπορούσε να βγάλει χρήματα από αυτά. Εξακολουθούσε να λειτουργεί δια αντιπροσώπου το κατάστημα μεταχειρισμένων ρούχων και εκεί σκόπευε να γυρίσει μόλις κάποιος έκανε μια καλή προσφορά για να αγοράσει το βιβλιοπωλείο. Με τον καιρό όμως, μπήκε στο πετσί του η ιδέα ότι τα βιβλία, αν τα μεταχειριστείς με τον σωστό τρόπο, αποφέρουν χρήματα. Και τότε, αποκαλύφθηκε το εξαιρετικό του ταλέντο στην εμπορία βιβλίων.

Μέσα σε δύο χρόνια είχε εξελίξει το μαγαζί του, μέχρι που έγινε ένα από τα καλύτερα βιβλιοπωλεία "σπανίων" βιβλίων της εμβέλειάς του στο Λονδίνο. Για τον κύριο Τσίζμαν, το βιβλίο ήταν ένα είδος εμπορεύσιμο, ακριβώς όπως ένα μεταχειρισμένο ζευγάρι παντελόνια. Ποτέ στη ζωή του δεν είχε *διαβάσει* βιβλίο, ούτε μπορούσε να καταλάβει για ποιον λόγο θα ήθελε κανείς να επιχειρήσει κάτι τέτοιο. Η στάση του απέναντι στους συλλέκτες που έσκυβαν με πάθος πάνω από τις σπάνιες εκδόσεις του ήταν αυτή μιας σεξουαλικά ψυχρής πόρνης απέναντι στην πελατεία της. Κι όμως, έμοιαζε να γνωρίζει, απλά και μόνο αγγίζοντας ένα βιβλίο, κατά πόσον άξιζε ή όχι. Το κεφάλι του ήταν μια αστείρευτη πηγή αρχείων δημοπρασιών και χρονολογιών πρώτης έκδοσης. Διέθετε επίσης τρομερό ένστικτο στο παζάρεμα. Η αγαπημένη του μέθοδος για την απόκτηση του αποθέματός του ήταν να αγοράζει τις βιβλιοθήκες ανθρώπων που είχαν μόλις εγκαταλείψει τα εγκόσμια, ειδικά κληρικών. Όποτε πέθαινε ένας κληρικός, ο κύριος Τσίζμαν έκανε την εμφάνισή του σαν το αρπακτικό. Οι κληρικοί, εξηγούσε στον Γκόρντον, διαθέτουν κατά βάση καλές βιβλιοθήκες και αδαείς συζύγους. Ο κύριος Τσίζμαν ζούσε πάνω από το βιβλιοπωλείο του, ήταν φυσικά ανύπαντρος, δεν διασκέδαζε, δεν είχε φίλους. Ο Γκόρντον αναρωτιόταν καμιά φορά πώς να περνούσε τα βράδια του ο κύριος Τσίζμαν, όταν δεν έψαχνε να βρει ευκαιρίες. Στο μυαλό του είχε συνθέσει την εικόνα του κυρίου Τσίζμαν, έτσι όπως καθόταν σε ένα αμπαρωμένο δωμάτιο, με τα στόρια κατεβασμένα στα παράθυρα, να μετράει σωρούς από νομίσματα

της μισής κορώνας και στοίβες χαρτονομίσματα της μιας λίρας, που αποθήκευε με προσοχή σε παλιά τενεκεδάκια.

Ο κύριος Τσίζμαν τυραννούσε τον Γκόρντον κι έψαχνε πάντα μια καλή δικαιολογία για να του μειώσει τον μισθό. Πάντως, δεν τον αντιπαθούσε. Κάποια βραδάκια, όταν ερχόταν στη βιβλιοθήκη, έβγαζε από την τσέπη του ένα λιγδιασμένο πακέτο πατατάκια και τείνοντάς το προς το μέρος του Γκόρντον, έλεγε με το κοφτό του ύφος:

«Παρ κανενπατκι».

Το πακέτο το κρατούσε πάντα τόσο γερά στην παλάμη του που ήταν αδύνατον να του αποσπάσεις περισσότερα από δυο τρία πατατάκια. Ήταν όμως μια φιλική χειρονομία από μέρους του.

Όσο για το κατάλυμα όπου ζούσε ο Γκόρντον, στη Μπριούερς Γιαρντ, παράλληλη του Λάμπεθ Κατ, στη νότια πλευρά, ήταν ένα βρομερό υπνωτήριο. Το δωμάτιό του, μια σοφίτα, κόστιζε οκτώ σελίνια την εβδομάδα. Με το γερτό του ταβάνι –ήταν ένα δωμάτιο στο σχήμα τριγωνικής φέτας τυριού– και τον φεγγίτη του ήταν ό,τι πλησιέστερο στην παροιμιώδη σοφίτα ποιητή που είχε ζήσει ποτέ του. Διέθετε ένα μεγάλο, χαμηλό κρεβάτι με σπασμένο κεφαλάρι, ένα κουρελιασμένο πολύχρωμο κάλυμμα και σεντόνια που τα άλλαζαν μια φορά στις δεκαπέντε μέρες. Κι ακόμα, ένα φτηνοτράπεζο, όπου πάνω του είχαν αποτυπωθεί κύκλοι από δυναστείες τσαγιερών, μια ετοιμόρροπη καρέκλα κουζίνας, ένα τενεκεδάκι για να πλένεσαι, ένα γκαζάκι. Τα γυμνά σανίδια στο πάτωμα, που δεν είχαν βαφτεί ποτέ, ήταν μαύρα από τη βρόμα. Κουστωδίες κοριών παρέλαυναν μέσα από τις χαραμάδες της ροζ ταπετσαρίας. Πάντως, επειδή ήταν ακόμα χειμώνας, ήταν ληθαργικοί, οπότε δεν σε ενοχλούσαν, εκτός κι αν παραζέσταινες το δωμάτιο. Το κρεβάτι σου το έστρωνες μόνος σου. Η κυρία Μίκιν, η σπιτονοικοκυρά, θεωρητικά "συγύριζε" τα δωμάτια καθημερινά, αλλά στις τέσσερις από τις πέντε μέρες έβρισκε πολύ κουραστικές τις σκάλες για να τις ανέβει. Σχεδόν όλοι οι ένοικοι μαγείρευαν το τρισάθλιο φαγητό τους στα δωμάτιά τους. Δεν υπήρχε στόφα για μαγείρεμα, φυσικά. Είχες στη διάθεσή σου μόνο το γκαζάκι και δυο πατώματα πιο κάτω, έναν μεγάλο δύσοσμο νεροχύτη, κοινό για όλο το σπίτι.

Στη διπλανή σοφίτα ζούσε μια ψηλή καλοστεκούμενη γριά που δεν έστεκε και πολύ καλά στα μυαλά της και που από τη βρομιά, το πρόσωπό της ήταν συχνά πιο μαύρο και από του αράπη. Ο Γκόρντον δεν μπόρεσε να καταλάβει ποτέ του από πού προερχόταν όλη εκείνη η βρόμα. Έμοιαζε σαν καρβουνόσκονη. Τα παιδιά της γειτονιάς συνήθιζαν να φωνάζουν "Αράπω!" πίσω από την πλάτη της, καθώς η γριά μονολογώντας, έσερνε τα βήματά της στο πεζοδρόμιο σαν μια τραγική βασίλισσα. Στο από κάτω πάτωμα έμενε μια γυναίκα με ένα μωρό που έκλαιγε ασταμάτητα. Κι επίσης, ένα νεαρό ζευγάρι που συνήθιζε να καυγαδίζει έντονα και να συμφιλιώνεται ακόμα πιο έντονα –και στις δύο περιπτώσεις, τους άκουγες σε όλο το σπίτι. Στο ισόγειο, ένας μπογιατζής, η γυναίκα του και τα πέντε τους παιδιά ζούσαν με το επίδομα ανεργίας και δουλειές του ποδαριού. Η κυρία Μίκιν, η σπιτονοικοκυρά, είχε το λημέρι της κάπου στο υπόγειο. Του Γκόρντον, του άρεσε το σπίτι. Ήταν τόσο διαφορετικό από της κυρίας Γουίσμπιτς. Δεν έβρισκες τη μίζερη ευπρέπεια των κατώτερων μεσαίων τάξεων εδώ, ούτε ένιωθες ότι σε κατασκοπεύουν και σε κατακρίνουν. Εφόσον πλήρωνες το νοίκι σου, μπορούσες να κάνεις σχεδόν ό,τι σου άρεσε: να γυρίσεις τύφλα στο μεθύσι και να πάρεις σβάρνα τα σκαλιά, να φέρεις γυναίκες ό,τι ώρα σου κάπνιζε, να μείνεις στο κρεβάτι όλη τη μέρα. Η Μητέρα Μίκιν δεν ήταν από τους τύπους που ανακατεύονταν στις δουλειές σου. Ήταν αναμαλλιασμένη, πλαδαρή, και έμοιαζε με στρογγυλή φρατζόλα με δυο στρώσεις. Οι φήμες έλεγαν ότι στα νιάτα της δεν ήταν και καμία αγία, και μάλλον ίσχυαν. Η κυρία Μίκιν τρελαινόταν για οτιδήποτε φορούσε παντελόνια. Παρ' όλα αυτά, δεν της έλειπε μια κάποια αξιοπρέπεια. Τη μέρα της εγκατάστασής του, ο Γκόρντον την άκουσε να πολεμάει να ανέβει ασθμαίνοντας τις σκάλες –ήταν προφανές ότι κάτι κουβαλούσε. Του χτύπησε απαλά την πόρτα με το γόνατό της ή τέλος πάντων εκεί που φυσιολογικά βρισκόταν το γόνατό της και μπήκε στο δωμάτιο.

«Εδώ μου είσαστε, λοιπόν» είπε ευγενικά, κοντανασαίνοντας και με την αγκαλιά φορτωμένη. «Ξέρω πόσο θα σας αρέσει. Μου κάνει ευχαρίστηση να νιώθουν σαν το σπίτι τους οι νοικάρηδές μου. Καθίστε να το βάλω στο τραπέζι. Να! Δεν φέρνει πιότερο σε σπιτικό το δωμάτιο, τι λέτε;»

Ήταν μια ασπιδίστρα. Τον έπιασε κάτι σαν σπασμός όταν την είδε. Ακόμα κι εδώ, στο τελευταίο του καταφύγιο! Κι εδώ με βρήκες, εχθρέ μου; Ήταν όμως ένα κακομοιριασμένο φυτό –προφανέστατα ετοιμοθάνατο.

Σε αυτό εδώ το μέρος θα μπορούσε να νιώσει ευτυχισμένος, αν ο κόσμος τον άφηνε στην ησυχία του. Ήταν ένα μέρος όπου *μπορούσες* να νιώσεις ευτυχισμένος μέσα στην αθλιότητά σου. Να περνάς τις μέρες σου κάνοντας μια αδιάφορη μηχανική δουλειά, μια δουλειά που μπορούσες να φέρεις εις πέρας ακόμα και σε κωματώδη κατάσταση. Να επιστρέφεις στο σπίτι και να ανάβεις τη φωτιά, αν είχες κάρβουνα (πούλαγε ο παντοπώλης σακιά που κόστιζαν έξι πένες το καθένα) και να ζεσταίνεις την ασφυκτική σοφιτούλα. Να κάθεσαι να φας ένα μίζερο γεύμα από μπέικον, ψωμί και μαργαρίνη και να πίνεις το τσάι σου που είχες βράσει στο γκαζάκι. Να ξαπλώνεις στο ξέστρωτο κρεβάτι σου και να διαβάζεις ένα θρίλερ ή να λύνεις το σταυρόλεξο μέσα στη μαύρη νύχτα. Όλα αυτά ανταποκρίνονταν στη ζωή που ήθελε να κάνει. Αποκτούσε όλο και πιο κακές συνήθειες. Πλέον, δεν ξυριζόταν πάνω από τρεις φορές την εβδομάδα, και πλενόταν μόνο στα σημεία που ήταν ορατά. Εκεί κοντά, υπήρχαν καλά δημόσια λουτρά, τα επισκεπτόταν όμως σπάνια, μία φορά τον μήνα. Ποτέ δεν έστρωνε με επιμέλεια το κρεβάτι του. Απλά τακτοποιούσε λίγο τα σεντόνια, ώστε να φαίνεται το μαξιλάρι. Τα ελάχιστα πιατικά του δεν τα έπλενε παρά μόνο όταν τα είχε χρησιμοποιήσει τουλάχιστον δύο φορές. Υπήρχε ένα στρώμα σκόνης παντού. Δίπλα στο γκαζάκι, υπήρχε πάντα ένα λιγδιασμένο τηγάνι και κάνα δύο πιάτα με υπολείμματα τηγανιτών αυγών. Μια νύχτα βγήκαν κοριοί από μια χαραμάδα και περπατούσαν δυο-δυο στο ταβάνι. Ο Γκόρντον είχε μείνει ξαπλωμένος στο κρεβάτι, με τα χέρια πίσω από το κεφάλι, και τους παρατηρούσε με ενδιαφέρον. Χωρίς να το μετανιώνει, σχεδόν σκόπιμα, αφηνόταν στην παραίτηση. Κατά βάση, ένιωθε μια κακοκεφιά, ένα σκασίλα μου! για τα πάντα. Η ζωή τον είχε νικήσει. Μπορείς όμως κι εσύ να νικήσεις τη ζωή, αν στρέψεις αδιάφορα το πρόσωπό σου. Καλύτερα να βουλιάξεις, παρά να ανυψωθείς. Στα κατάβαθα να πας, στη βασιλεία των φαντασμάτων, στον κόσμο των σκιών, εκεί που δεν υπάρχει ούτε έγνοια, ούτε ντροπή, ούτε αξιοπρέπεια!

Να βουλιάξεις! Το θεωρείς εύκολο, αφού είναι μια κατάσταση που σχεδόν δεν έχει ανταγωνισμό! Παράξενο, όμως συχνά είναι δυσκολότερο να βουλιάξεις παρά να ανέβεις στην επιφάνεια. Πάντα κάτι σε τραβάει προς τα πάνω. Στο κάτω κάτω, ποτέ κανείς δεν είναι ολομόναχος. Πάντα υπάρχουν φίλοι, εραστές, συγγενείς.

Όλοι οι γνωστοί του Γκόρντον έμοιαζαν να έχουν βαλθεί να του γράψουν γράμματα, για να τον συμπονέσουν ή να τον τυραννήσουν. Η θεία Άντζελα του έγραψε, ο θείος Γουόλτερ τού έγραψε, η Ρόζμαρι του έγραψε ξανά και ξανά, ο Ράβελστον του έγραψε, η Τζούλια τού έγραψε. Ακόμα κι ο Φλάξμαν τού έστειλε δυο γραμμές για να του ευχηθεί καλή τύχη. Η γυναίκα του Φλάξμαν τον είχε συγχωρέσει και ζούσαν ξανά μαζί στο σπίτι τους στο Πέκαμ, ευδαίμονες κάτω από τη σκιά της ασπιδίστρας. Ο Γκόρντον απεχθανόταν πια να λαμβάνει γράμματα, γιατί τα θεωρούσε σύνδεσμο με εκείνον τον κόσμο απ' όπου προσπαθούσε να ξεφύγει.

Ακόμα και ο Ράβελστον είχε στραφεί εναντίον του. Αυτό συνέβη αφότου τον επισκέφτηκε στο νέο του κατάλυμα. Μέχρι να πάει να τον δει, δεν είχε καταλάβει σε τι γειτονιά ζούσε ο Γκόρντον. Καθώς το ταξί έστριψε τη γωνία, στη Γουότερλου Ρόαντ, μια ορδή κουρελιάρικα αγόρια με ατίθασα μαλλιά έκαναν την εμφάνισή τους από το πουθενά και το περικύκλωσαν, σαν να ήταν ψάρι πιασμένο στο δόλωμα. Τρία από αυτά άδραξαν το χερούλι της πόρτας και την άνοιξαν ταυτόχρονα. Τα δουλοπρεπή, βρόμικα προσωπάκια τους, όλο ελπίδα, τον έκαναν να νιώσει άρρωστος. Τους πέταξε μερικές πένες και πήρε τρέχοντας το δρομάκι χωρίς να κοιτάξει πίσω του. Τα στενά πεζοδρόμια ήταν λερωμένα από ακαθαρσίες σκύλων, κάτι που προκαλούσε εντύπωση, αφού δεν υπήρχαν σκυλιά πουθενά. Στο υπόγειό της, η Μητέρα Μίκιν έβραζε έναν μπακαλιάρο και η μυρωδιά του έφτανε μέχρι τα μισά της σκάλας. Στο δωμάτιο της σοφίτας, ο Ράβελστον κάθισε στην ετοιμόρροπη καρέκλα, με το ταβάνι να γέρνει από πάνω του. Η φωτιά είχε σβήσει, το μοναδικό φως στο δωμάτιο ήταν τέσσερα κεριά που έσταζαν σε ένα πιατάκι, δίπλα στην ασπιδίστρα.

Ο Γκόρντον ήταν ξαπλωμένος στο άθλιο κρεβάτι, φορώντας ακόμα τα ρούχα του, έχοντας όμως βγάλει τα παπούτσια. Σχεδόν δεν κουνήθηκε όταν

μπήκε στο δωμάτιο ο Ράβελστον. Είχε μείνει στην ίδια θέση, ανάσκελα –με ένα χαμογελάκι πού και πού, σαν να μοιραζόταν ένα προσωπικό αστείο με το ταβάνι. Το δωμάτιο είχε ποτίσει από την αποπνικτική γλυκερή μυρωδιά ενός κατοικημένου χώρου που δεν έχει καθαριστεί ποτέ. Παντού υπήρχαν βρόμικα πιατικά.

«Θα ήθελες ένα φλιτζάνι τσάι;» είπε ο Γκόρντον χωρίς να κάνει την παραμικρή κίνηση.

«Όχι, ευχαριστώ πολύ» είπε ο Ράβελστον κάπως βιαστικά.

Είχε δει τα φλιτζάνια με τους καφετί λεκέδες και τον αηδιαστικό κοινόχρηστο νεροχύτη στα κάτω πατώματα. Ο Γκόρντον ήξερε πολύ καλά για ποιον λόγο είχε αρνηθεί το τσάι ο Ράβελστον. Η όλη ατμόσφαιρα αυτού του μέρους τού είχε προκαλέσει ταραχή. Εκείνη η απαίσια μυρωδιά από νεροπλύματα και μπακαλιάρο στις σκάλες! Κοίταξε τον Γκόρντον, ανάσκελα στο φθαρμένο κρεβάτι. Κι ανάθεμα! Ο Γκόρντον ήταν ένας τζέντλεμαν! Άλλοτε, τέτοιες σκέψεις δεν θα του περνούσαν καν από το μυαλό. Σε αυτό εδώ το περιβάλλον όμως δεν γινόταν να σκεφτείς διαφορετικά. Το αποκοιμισμένο ένστικτο της τάξης του ξύπνησε και επαναστάτησε. Ήταν φρικτό και μόνο να σκέφτεσαι ότι κάποιος με τρόπους και μυαλό ζούσε σε ένα τέτοιο μέρος. Ήθελε να πει στον Γκόρντον να φύγει από εκεί μέσα, να συνέλθει, να κερδίσει ένα σταθερό εισόδημα, να ζήσει σαν κύριος. Φυσικά όμως και δεν είπε κάτι τέτοιο. Δεν μπορείς να πεις τέτοια πράγματα.

Ο Γκόρντον αντιλαμβανόταν τι συνέβαινε μέσα στο μυαλό του Ράβελστον και μάλλον διασκέδαζε. Δεν ένιωσε καμία ευγνωμοσύνη που ο Ράβελστον είχε έρθει να τον δει. Από την άλλη, δεν ντρεπόταν για το περιβάλλον του, όπως θα έκανε κάποτε. Στον τρόπο με τον οποίο μίλησε, υπέβοσκε μια αδιόρατη κακεντρέχεια.

«Φυσικά, νομίζεις ότι είμαι μεγάλος βλάκας» παρατήρησε κοιτώντας το ταβάνι.

«Όχι, δεν το νομίζω. Γιατί θα έπρεπε;»

«Και βέβαια το νομίζεις. Νομίζεις ότι είμαι πολύ μεγάλος βλάκας που μένω σε αυτό το βρομερό μέρος αντί να έχω μια καλή δουλειά. Νομίζεις ότι έπρεπε να πάρω εκείνη τη θέση στη Νέα Αλβιόνα».

«Όχι, ανάθεμα! Ποτέ μου δεν σκέφτηκα κάτι τέτοιο. Καταλαβαίνω την οπτική σου, καταλαβαίνω απόλυτα. Στο έχω ξαναπεί. Πιστεύω ότι οι αρχές σου είναι απολύτως σωστές».

«Και πιστεύεις ότι μια χαρά είναι οι θεωρίες, αρκεί να μην τις κάνει πράξη κάποιος».

«Όχι. Το ερώτημα όμως είναι, πότε τις *κάνει* κάποιος πράξη;»

«Είναι πολύ απλό. Κήρυξα πόλεμο ενάντια στο χρήμα και κατέληξα εδώ».

Ο Ράβελστον έτριψε τη μύτη του και κατόπιν μετακινήθηκε ανήσυχα στην καρέκλα του.

«Δεν καταλαβαίνεις; Το λάθος που κάνεις είναι πως σκέφτεσαι ότι μπορεί κανείς να ζει σε μια διεφθαρμένη κοινωνία χωρίς ο ίδιος να είναι διεφθαρμένος. Εξάλλου, τι πετυχαίνεις με το να αρνείσαι να βγάλεις λεφτά; Προσπαθείς να συμπεριφερθείς λες και μπορεί κάποιος να ζει έξω από το οικονομικό μας σύστημα. Δεν μπορεί όμως. Ή πρέπει να το αλλάξεις το σύστημα ή δεν αλλάζεις τίποτα. Δεν μπορείς να στρώσεις τα πράγματα αν κάθεσαι στην τρύπα σου και περιμένεις. Καταλαβαίνεις τι εννοώ».

Ο Γκόρντον τέντωσε το πόδι του προς το ταβάνι όπου έκαναν παρέλαση οι κοριοί.

«Φυσικά αυτό εδώ είναι μια τρύπα. Το παραδέχομαι».

«Δεν το εννοούσα έτσι» είπε ο Ράβελστον ταραγμένος.

«Ας δούμε τα γεγονότα όμως. Πιστεύεις ότι θα έπρεπε να ψάξω μια *καλή* δουλειά, έτσι;»

«Εξαρτάται από τη δουλειά. Πιστεύω ότι έχεις απόλυτο δίκιο που δεν θέλεις να ξεπουληθείς σε εκείνη τη διαφημιστική εταιρεία. Όμως, είναι κρίμα να μείνεις σε αυτή την άθλια δουλειά που κάνεις τώρα. Στο κάτω κάτω, *διαθέτεις* προσόντα. Θα έπρεπε να τα χρησιμοποιήσεις με κάποιο τρόπο».

«Υπάρχουν τα ποιήματά μου» είπε ο Γκόρντον χαμογελώντας με την ειρωνεία.

Ο Ράβελστον ένιωσε αμηχανία. Αυτή η παρατήρηση τον αποστόμωσε. Φυσικά, *υπήρχαν* τα ποιήματα του Γκόρντον. Υπήρχαν οι Λονδρέζικες Απολαύσεις, για παράδειγμα. Ο Ράβελστον ήξερε, και ο Γκόρντον ήξερε –και ο καθένας τους γνώριζε ότι και ο άλλος ήξερε– ότι οι Λονδρέζικες Απολαύσεις δεν θα τελείωναν ποτέ. Το πιο πιθανό ήταν να μη γράψει ποτέ του ούτε έναν στίχο. Τουλάχιστον όσο έμενε σε αυτό το ελεεινό μέρος, σε αυτή την αδιέξοδη δουλειά και είχε αυτή την ηττημένη διάθεση. Ο Γκόρντον είχε ξεμπερδέψει με το γράψιμο, δεν μπορούσε όμως να το πει προς το παρόν. Ακόμα προσποιούταν ότι ήταν ένας επίδοξος ποιητής –ο παραδοσιακός ποιητής της σοφίτας.

Σύντομα ο Ράβελστον σηκώθηκε για να φύγει. Αυτό το δύσοσμο μέρος τον κατέθλιβε και γινόταν όλο και πιο φανερό ότι ο Γκόρντον δεν τον ήθελε εκεί πέρα. Προχώρησε διστακτικά κατά την πόρτα, φορώντας τα γάντια του. Άλλαξε γνώμη και πλησίασε ξανά τον Γκόρντον, ενώ είχε βγάλει το αριστερό του γάντι και το τίναζε αφηρημένα πάνω στο πόδι του.

«Κοίτα, Γκόρντον! Μη παρεξηγήσεις τα λόγια μου, όμως αυτό είναι ένα βρομερό μέρος. Το σπίτι, ο δρόμος, τα πάντα».

«Το ξέρω. Σαν χοιροστάσιο είναι. Μου ταιριάζει μια χαρά».

«Μα, *είναι ανάγκη* να μένεις σε ένα τέτοιο μέρος;»

«Καλέ μου φίλε, ξέρεις τι μισθό παίρνω. Τριάντα σελίνια την εβδομάδα».

«Ναι, αλλά… Σίγουρα *υπάρχουν* καλύτερα μέρη, έτσι; Τι ενοίκιο πληρώνεις;»

«Οκτώ σελίνια».

«Οκτώ σελίνια; Θα μπορούσες να πιάσεις ένα αρκετά ευπρεπισμένο ανεπίπλωτο δωμάτιο με αυτά τα λεφτά. Κάτι καλύτερο από αυτό εδώ, τουλάχιστον. Κοίτα, γιατί δεν πιάνεις ένα ανεπίπλωτο δωμάτιο και να με αφήσεις να σου δανείσω δέκα λίρες για την επίπλωσή του;»

«Να μου "δανείσεις" δέκα λίρες! Μετά από όλα όσα μου έχεις ήδη "δανείσει"; Εννοείς, να μου *δώσεις* δέκα λίρες».

Ο Ράβελστον ατένιζε τον τοίχο έχοντας πάρει μια δυστυχισμένη έκφραση. Ανάθεμα, τι λόγια ήταν αυτά! Είπε ξερά:

«Εντάξει, αν θέλεις να το θέσεις έτσι. Να σου *δώσω* δέκα λίρες».

«Έλα όμως που δεν τις θέλω».

«Ανάθεμα! Θα μπορούσες να μείνεις σε ένα αξιοπρεπές δωμάτιο».

«Δεν θέλω ένα αξιοπρεπές δωμάτιο. Θέλω κάτι απρεπές. Αυτό εδώ πέρα, για παράδειγμα».

«Μα γιατί; Γιατί;»

«Ταιριάζει στην κατάστασή μου» είπε ο Γκόρντον στρέφοντας το κεφάλι του προς τη μεριά του τοίχου.

Λίγες ημέρες αργότερα, ο Ράβελστον του έγραψε ένα μακροσκελές, κάπως ντροπαλό, γράμμα. Επαναλάμβανε τα περισσότερα από όσα είχε πει στη συνάντησή τους. Το γενικότερο ύφος του γράμματος ήταν ότι ο Ράβελστον καταλάβαινε απολύτως την οπτική του Γκόρντον, ότι υπήρχε μεγάλη αλήθεια στα λόγια του Γκόρντον, ότι ο Γκόρντον είχε σωστές αρχές, αλλά…! Υπήρχε το εμφανέστατο, αναπόφευκτο "αλλά". Ο Γκόρντον δεν απάντησε στο γράμμα. Πέρασαν αρκετοί μήνες μέχρι να ξανασυναντηθεί με τον Ράβελστον.

Ο Ράβελστον έκανε διάφορες απόπειρες να έρθει σε επαφή μαζί του. Ήταν παράδοξο –μάλλον ντροπιαστικό από την οπτική ενός Σοσιαλιστή– ότι η σκέψη του Γκόρντον, ο οποίος διέθετε μυαλό και ευγενική καταγωγή αλλά φυτοζωούσε σε εκείνο το άθλιο μέρος και εκείνη την αδιάφορη δουλειά, τον απασχολούσε περισσότερο από τη σκέψη των δέκα χιλιάδων ανέργων του Μίντλεσμπρο. Ήταν αρκετές οι φορές που, ελπίζοντας να τονώσει τη διάθεση του Γκόρντον, του έγραψε ζητώντας του να στείλει κείμενα για τον Αντίχριστο. Ο Γκόρντον δεν απάντησε ποτέ. Του φαινόταν ότι η φιλία τους έφτανε στο τέλος της. Οι αποφράδες μέρες, τότε που ζούσε εις βάρος του Ράβελστον, είχαν καταστρέψει τα πάντα. Η ελεημοσύνη σκοτώνει τη φιλία.

Και μετά, υπήρχαν η Τζούλια και η Ρόζμαρι. Αυτές διέφεραν από τον Ράβελστον ως προς το ότι δεν είχαν κανένα πρόβλημα να πουν ανοιχτά τη γνώμη τους. Δεν είπαν ευφημιστικά ότι ο Γκόρντον είχε "σωστές αρχές". Ήξεραν ότι το να αρνηθείς μια "καλή" δουλειά δεν είναι ποτέ σωστό. Τον ικέτευσαν ξανά και ξανά να γυρίσει στη Νέα Αλβιόνα. Το χειρότερο απ' όλα για τον Γκόρντον ήταν ότι τον κατέτρεχαν και οι δυο τους. Προτού συμβούν όλα αυτά, εκείνες οι δύο δεν είχαν συναντηθεί ποτέ τους, τώρα όμως, με κάποιον τρόπο, η Ρόζμαρι είχε κάνει τη γνωριμία της Τζούλια. Είχαν σχηματίσει κόμμα εναντίον του. Συνήθιζαν να συναντιούνται και να κουβεντιάζουν για τον "εξοργιστικό" τρόπο που συμπεριφερόταν ο Γκόρντον. Ήταν το μόνο κοινό σημείο τους, αυτός ο γυναικείος θυμός απέναντι στην "εξοργιστική" συμπεριφορά του. Ταυτόχρονα ή σε αλληλουχία, γράφοντάς του γράμματα ή συναντώντας τον, του γκρίνιαζαν. Ήταν ανυπόφορο.

Δόξα τον Θεό, καμιά τους δεν είχε δει από κοντά το δωμάτιο στης Μητέρας Μίκιν μέχρι στιγμής. Η Ρόζμαρι ίσως και να το ανεχόταν, η εικόνα όμως εκείνης της βρομερής σοφίτας θα αποτελείωνε την Τζούλια. Είχαν έρθει να τον δουν στη βιβλιοθήκη, η Ρόζμαρι αρκετές φορές, η Τζούλια μία φορά μονάχα, όταν κατάφερε, προβάλλοντας μια δικαιολογία, να το σκάσει από το τεϊοποτείο. Ακόμα κι αυτό ήταν κάτι πολύ άσχημο. Ήδη είχαν απογοητευτεί βλέποντας τι απαίσιο, φρικτό μέρος ήταν η βιβλιοθήκη, Η δουλειά στου Μακκένι, αν και κακοπληρωμένη, δεν ήταν κάτι που σε έκανε να ντρέπεσαι. Έφερνε τον Γκόρντον σε επαφή με καλλιεργημένους ανθρώπους. Μια και ο ίδιος ήταν "συγγραφέας", ίσως και να του *απέφερε κάτι καλό*. Εδώ όμως, σε μια φτωχογειτονιά, τι είχε να ελπίζει από μια δουλειά όπως αυτή –να δίνει ένα σκουπιδομάνι βιβλίων με μισθό τριάντα σελίνια τη βδομάδα; Ήταν μια μάταιη αδιέξοδη δουλειά. Το ένα απόγευμα μετά το άλλο, με το που είχε κλείσει η βιβλιοθήκη, ο Γκόρντον και η Ρόζμαρι πηγαινοέρχονταν στον ανταριασμένο απαίσιο δρόμο και συζητούσαν έντονα το θέμα. Η Ρόζμαρι επέμενε. *Θα γύριζε* στη Νέα Αλβιόνα; *Γιατί* δεν ήθελε να γυρίσει στη Νέα Αλβιόνα; Ο Γκόρντον τής απαντούσε πάντα ότι η Νέα Αλβιόνα δεν θα τον δεχόταν πίσω. Εξάλλου, δεν είχε κάνει αίτηση για τη δουλειά, οπότε δεν ήξερε αν μπορούσε να πάρει τη θέση. Προτιμούσε να ζει με την αβεβαιότητα. Πλέον, υπήρχε κάτι στη στάση του

Γκόρντον που απογοήτευε και φόβιζε τη Ρόζμαρι. Της έμοιαζε να έχει αλλάξει και να έχει χειροτερέψει όλως αιφνιδίως. Μάντευε, αν και ο Γκόρντον δεν της είχε μιλήσει σχετικά, την επιθυμία του να αποτραβηχτεί από κάθε προσπάθεια και αξιοπρέπεια, να βουλιάξει στον χειρότερο βούρκο. Έστρεφε την πλάτη του όχι μόνο στο χρήμα, αλλά και στην ίδια τη ζωή. Τώρα πια οι διαφωνίες τους δεν ήταν σαν εκείνες που είχαν προτού χάσει τη δουλειά του ο Γκόρντον. Εκείνες τις μέρες, η Ρόζμαρι δεν έδινε ιδιαίτερη προσοχή στις εξωφρενικές του θεωρίες. Οι δεκάριοι λόγοι που έβγαζε ενάντια στην ηθική του χρήματος ήταν σαν ένα είδος αστείου μεταξύ τους. Και ούτε που την ένοιαζε τότε ότι ο χρόνος περνούσε, και οι πιθανότητες ενός αξιοπρεπούς εισοδήματος από τη μεριά του Γκόρντον ήταν αόριστα απόμακρες. Τότε, έβλεπε τον εαυτό της σαν νεαρό κορίτσι και το μέλλον γεμάτο προοπτικές. Είχε παρακολουθήσει τον Γκόρντον να πετάει στον αέρα δύο χρόνια από τη ζωή του –δύο χρόνια και από τη δική *της* ζωή, επιπλέον. Δεν το έβρισκε ωστόσο μεγαλόψυχο να διαμαρτυρηθεί.

Τώρα όμως φοβόταν όλο και περισσότερο. Η φτερωτή άμαξα του χρόνου πλησίαζε με ταχύτητα. Όταν ο Γκόρντον έχασε τη δουλειά του, η Ρόζμαρι συνειδητοποίησε, σαν να έκανε μια συνταρακτική ανακάλυψη, ότι, τελικά, δεν ήταν πια μικρό κορίτσι. Τα τριακοστά γενέθλια του Γκόρντον είχαν περάσει, και τα δικά της δεν ήταν και πολύ μακριά. Τι τους επιφύλασσε το μέλλον; Ο Γκόρντον βούλιαζε άκοπα σε μια γκρίζα, άδεια ζωή. Έμοιαζε να *θέλει* να βουλιάξει. Τι ελπίδα υπήρχε να παντρευτούν ποτέ; Ο Γκόρντον ήξερε ότι η Ρόζμαρι είχε δίκιο. Η κατάσταση είχε φτάσει στο απροχώρητο. Κι έτσι, η ενδόμυχη σκέψη να χωρίσουν οριστικά άρχισε να σχηματίζεται στο μυαλό και των δυο τους.

Μια νύχτα, ήταν να συναντηθούν κάτω από τις αψίδες του σιδηροδρόμου. Ήταν μια φρικτή νύχτα του Γενάρη. Για μια και μοναδική φορά δεν υπήρχε καταχνιά, φυσούσε όμως ένας εξωφρενικός αέρας που σύριζε στις γωνίες και σήκωνε σκόνη και σκισμένα χαρτιά και σε τύφλωνε. Ο Γκόρντον την περίμενε, μια μικροκαμωμένη καμπουριασμένη ανδρική σιλουέτα, εξαθλιωμένη, αναμαλλιασμένη. Η Ρόζμαρι ήταν συνεπής, ως συνήθως, στο ραντεβού. Έτρεξε προς το μέρος του, έπιασε το πρόσωπό του και τον φίλησε στο κρύο του μάγουλο.

«Γκόρντον, αγάπη μου, πόσο παγωμένος είσαι! Γιατί βγήκες χωρίς το παλτό σου;»

«Το παλτό μου είναι στο ενεχυροδανειστήριο. Νόμιζα ότι το ήξερες».

«Αγάπη μου! Έχεις δίκιο».

Τον κοίταξε, με ένα μικρό σφίξιμο στα μαύρα της φρύδια. Έδειχνε τόσο καταβεβλημένος, τόσο αποκαρδιωμένος, εκεί κάτω από την κακοφωτισμένη αψίδα, με το πρόσωπό του στη σκιά. Έπλεξε το χέρι της στο δικό του και τον τράβηξε προς το φως.

«Ας περπατήσουμε λίγο. Κάνει πολύ κρύο για να μείνουμε εδώ. Θέλω να σου πω κάτι σοβαρό».

«Τι;»

«Μάλλον θα μου θυμώσεις».

«Τι είναι;»

«Σήμερα το απόγευμα πήγα και είδα τον κύριο Έρσκιν. Ζήτησα άδεια για να του μιλήσω λίγα λεπτά».

Ο Γκόρντον γνώριζε τη συνέχεια. Προσπάθησε να τραβήξει το χέρι του, εκείνη όμως δεν τον άφησε.

«Λοιπόν;» της είπε μουτρωμένα.

«Του μίλησα για εσένα. Τον ρώτησα αν θα σε δεχόταν πίσω. Φυσικά, είπε ότι οι δουλειές δεν πήγαιναν καλά, ότι δεν έβγαιναν οικονομικά να προσλάβουν προσωπικό και όλα τα γνωστά. Του θύμισα όμως τι σου είχε πει και τότε είπε πως ναι, πάντα του έλεγε ότι ήσουν πολύ υποσχόμενος. Και στο τέλος είπε ότι ήταν πρόθυμος να σου εξασφαλίσει μια θέση αν γυρνούσες. Το βλέπεις λοιπόν; *Είχα δίκιο*. *Θα* στη δώσουν τη δουλειά».

Δεν της απάντησε. Του πίεσε το μπράτσο.

«Οπότε, τι σκέφτεσαι να κάνεις τώρα;» του είπε.

«Ξέρεις τι σκέφτομαι» της είπε ψυχρά.

Κατά βάθος, ο Γκόρντον ένιωσε θορυβημένος και θυμωμένος. Αυτό ακριβώς φοβόταν. Το ήξερε ότι αργά ή γρήγορα η Ρόζμαρι θα έκανε αυτή την κίνηση, που οριστικοποιούσε το ζήτημα της δουλειάς και έδειχνε πόσο άδικο είχε ο ίδιος. Περπατούσε βαριά, με τα χέρια στις τσέπες του σακακιού του, αφήνοντας τη Ρόζμαρι να στηρίζεται στο μπράτσο του, χωρίς όμως να την κοιτάζει.

«Έχεις θυμώσει μαζί μου;» τον ρώτησε.

«Όχι. Δεν βλέπω όμως τον λόγο να κάνεις κάτι τέτοιο. Και μάλιστα, πίσω από την πλάτη μου».

Τα λόγια του την πλήγωσαν. Χρειάστηκε να χιλιοπαρακαλέσει προτού καταφέρει να αποσπάσει την υπόσχεση από τον κύριο Έρσκιν. Και χρειάστηκε να βάλει όλο της το κουράγιο για να ορθώσει το ανάστημά της στον διευθύνοντα σύμβουλο μέσα στο γραφείο του. Την είχε πιάσει τρόμος στη σκέψη ότι μπορεί και να την απέλυαν για την αποκοτιά της. Δεν σκόπευε όμως να αναφέρει στον Γκόρντον τίποτα από όλα αυτά.

«Δεν νομίζω ότι είναι σωστό να λες ότι το έκανα *πίσω από την πλάτη σου*. Στο κάτω κάτω, να σε βοηθήσω ήθελα».

«Και πώς θα με βοηθούσε το να δεχτώ μια δουλειά που ούτε από μακριά δεν θα ακουμπούσα;»

«Εννοείς ότι δεν θα επιστρέψεις στη Νέα Αλβιόνα, ακόμα και τώρα;»

«Ποτέ».

«Γιατί;»

«*Πρέπει* να το ξανακουβεντιάσουμε;» είπε βαριεστημένα.

Του ζούληξε το μπράτσο με όλη της τη δύναμη και τον τράβηξε, ώστε να κοιτάζονται καταπρόσωπο. Ο τρόπος που κόλλησε επάνω του είχε ένα είδος απελπισίας. Είχε κάνει την τελευταία της προσπάθεια και είχε αποτύχει. Ήταν σαν να τον ένιωθε να απομακρύνεται, να σβήνει σαν το φάντασμα.

«Αν συνεχίσεις έτσι, θα μου ραγίσεις την καρδιά» του είπε.

«Θα ήθελα να μην ανησυχείς για εμένα. Θα ήταν πιο εύκολο έτσι».

«Μα γιατί πρέπει να χαραμίσεις τη ζωή σου;»

«Δεν μπορώ να κάνω αλλιώς. Πρέπει να μείνω πιστός στις αρχές μου».

«Ξέρεις τι σημαίνει αυτό;»

Με μια παγωμάρα στην καρδιά, αλλά και μια αίσθηση παραίτησης, ίσως και ανακούφισης, της είπε:

«Εννοείς ότι πρέπει να χωρίσουμε –να μην ξαναϊδωθούμε ποτέ;»

Είχαν περπατήσει αρκετά, και τώρα βρίσκονταν στη Γουέστμινστερ Μπριτζ Ρόαντ. Ο άνεμος ούρλιαξε σηκώνοντας ένα σύννεφο σκόνης που τους έκανε να σκύψουν το κεφάλι. Σταμάτησαν ξανά. Το πρόσωπο της Ρόζμαρι ήταν γεμάτο ζάρες, και ο παγωμένος αέρας και το ψυχρό φως της λάμπας χειροτέρευαν την όψη της.

«Θέλεις να με ξεφορτωθείς» της είπε.

«Όχι, όχι. Δεν είπα ακριβώς αυτό».

«Πιστεύεις όμως ότι πρέπει να χωρίσουμε».

«Πώς γίνεται να συνεχίσουμε έτσι;» του είπε απελπισμένα.

«Είναι δύσκολο, το παραδέχομαι».

«Όλα είναι τόσο άσχημα, τόσο αποκαρδιωτικά! Πού θα καταλήξουμε;»

«Ώστε, δεν με αγαπάς;» της είπε.

«Σε αγαπάω! Το ξέρεις ότι σε αγαπάω».

«Μπορεί, κατά κάποιον τρόπο. Δεν είναι αρκετό όμως ώστε να συνεχίσεις να με αγαπάς, ενώ γνωρίζεις στα σίγουρα ότι δεν θα μπορέσω ποτέ να σε συντηρήσω. Με θέλεις ως σύζυγο, όχι όμως ως εραστή. Βλέπεις, πάλι το χρήμα μπαίνει στη μέση».

«Δεν πρόκειται για το χρήμα, Γκόρντον. Δεν έχει να κάνει με το χρήμα».

«Ναι, και βέβαια έχει να κάνει. Το χρήμα έμπαινε από την αρχή ανάμεσά μας. Το χρήμα, πάντα το χρήμα!»

Το σκηνικό συνεχίστηκε, αλλά όχι για πολύ. Και οι δυο τους έτρεμαν από το κρύο. Όταν στέκεσαι στη γωνιά του δρόμου και το κρύο σε περονιάζει, κανένα

συναίσθημα δεν έχει μεγάλη σημασία. Παρ' όλα αυτά, όταν αποχαιρετίστηκαν, το αντίο τους δεν έμοιαζε οριστικό. Η Ρόζμαρι είπε απλά: «Πρέπει να γυρίσω σπίτι», τον φίλησε και διέσχισε τρέχοντας τον δρόμο για να πάει στη στάση του τραμ. Ο Γκόρντον, με μια αίσθηση ανακούφισης, την παρατήρησε να απομακρύνεται. Δεν μπορούσε να κάθεται εκεί και να αναρωτιέται αν αγαπούσε τη Ρόζμαρι. Ήθελε μόνο να φύγει –να βρεθεί μακριά από τον ανεμοδαρμένο δρόμο, από τα σκηνικά και τις συναισθηματικές απαιτήσεις, να γυρίσει στην άγρια μοναξιά της σοφίτας του. *Αν τα μάτια του είχαν δάκρυα, αυτό οφειλόταν στον παγωμένο αέρα.*

Τα πράγματα ήταν πολύ χειρότερα με την Τζούλια, που του είχε ζητήσει να περάσει από το σπίτι της ένα βράδυ. Αυτό συνέβη αφού η αδελφή του άκουσε από τη Ρόζμαρι ότι ο κύριος Έρσκιν είχε προσφέρει δουλειά στον Γκόρντον. Το φοβερό με την Τζούλια ήταν ότι δεν καταλάβαινε τίποτα, απολύτως τίποτα από τα κίνητρά του. Το μόνο που καταλάβαινε ήταν ότι του είχε προσφερθεί μια "καλή" δουλειά, κι αυτός την είχε αρνηθεί. Τον ικέτευσε, στα γόνατα σχεδόν, να μην χαραμίσει την ευκαιρία που του δινόταν. Και όταν ο Γκόρντον τής είπε ότι είχε πάρει την απόφασή του, η Τζούλια έκλαψε, έκλαψε στ' αλήθεια. Ήταν τρομερό. Η καημένη η ανόητη κοπέλα, να κλαίει χωρίς χάρη και ντροπή στο δωμάτιό της ανάμεσα στα έπιπλα που πλήρωνε με δόσεις! Αυτό ήταν το τέλος κάθε της ελπίδας. Είχε δει την οικογένειά της να ξεπέφτει όλο και πιο χαμηλά, χωρίς χρήματα, χωρίς απογόνους, να χάνεται στο σκοτάδι. Μόνο ο Γκόρντον είχε τα φόντα να πετύχει. Κι όμως, από μια τρελή διαστροφή, δεν ήθελε.

Ο Γκόρντον, γνωρίζοντας τι σκεφτόταν η Τζούλια, αναγκάστηκε να φανεί σκληρός ώστε να μην πατήσει τις αρχές του. Μόνο για την Τζούλια και τη Ρόζμαρι νοιαζόταν. Ο Ράβελστον δεν είχε σημασία, γιατί ο Ράβελστον καταλάβαινε. Η θεία Άντζελα και ο θείος Γουόλτερ, φυσικά, βέλαζαν αδύναμα γράφοντάς του μακροσκελή, βλακώδη γράμματα, αλλά τους αγνοούσε.

Απεγνωσμένη, η Τζούλια τον ρώτησε τι σκόπευε να *κάνει* τώρα που είχε πετάξει την τελευταία του ευκαιρία να πετύχει στη ζωή του. Της απάντησε απλά: «Τα ποιήματά μου». Το ίδιο είχε πει στη Ρόζμαρι και τον Ράβελστον. Ο Ράβελστον είχε αρκεστεί στην απάντησή του. Η Ρόζμαρι δεν πίστευε πια στα

ποιήματά του, δεν επρόκειτο όμως να του πει κάτι τέτοιο. Όσο για την Τζούλια, ποτέ δεν έδωσε καμία σημασία στα ποιήματά του. "Δεν βρίσκω τον λόγο να γράφεις αφού δεν μπορείς να βγάλεις λεφτά από αυτό", ήταν τα μόνιμα λόγια της. Μα ούτε και ο ίδιος πίστευε πια στα ποιήματά του. Προσπαθούσε όμως ακόμα να "γράψει", τουλάχιστον ανά διαστήματα. Με το που άλλαξε κατάλυμα, αντέγραψε σε καθαρό χαρτί τα ολοκληρωμένα κομμάτια από τις Λονδρέζικες Απολαύσεις –ούτε καν τετρακόσιοι στίχοι, όπως ανακάλυψε. Ακόμα και η προσπάθεια να αντιγράψει το ποίημα ήταν κάτι αφόρητα βαρετό. Βέβαια, ακόμα το δούλευε περιστασιακά: έκοβε έναν στίχο από εδώ, άλλαζε κάποιον άλλον από εκεί, χωρίς να κάνει ή να περιμένει ότι θα κάνει κάποια πρόοδο. Πολύ σύντομα, τα χαρτιά είχαν την αρχική τους όψη: ένας προχειρογραμμένος και ρυπαρός δαίδαλος λέξεων. Συνήθιζε να κουβαλάει το μάτσο των λιγδιασμένων χειρογράφων στην τσέπη του, όπου κι αν πήγαινε. Με το να τα νιώθει επάνω του, έπαιρνε λίγο κουράγιο. Στο κάτω-κάτω ήταν ένα κατόρθωμα, που όμως γνώριζε μόνο ο ίδιος και κανένας άλλος. Εδώ ήταν! Το μοναδικό επίτευγμά του αυτά τα δύο χρόνια –αποτέλεσμα κόπου ίσως και χιλίων ωρών. Δεν ένιωθε κάτι απέναντι στο ποίημά του πια. Η όλη έννοια της ποίησης τού ήταν αδιάφορη τώρα. Το μόνο που τον κρατούσε ήταν ότι, αν ποτέ ολοκληρώνονταν οι Λονδρέζικες Απολαύσεις, θα ήταν κάτι που ξέφυγε από τα νύχια της μοίρας, κάτι που δημιουργήθηκε *μακριά* από τον κόσμο του χρήματος. Ήξερε όμως, με περίσσια διαύγεια, ότι δεν θα τελείωναν ποτέ. Πώς ήταν δυνατόν να του μείνει έστω και ένα ίχνος δημιουργικότητας με τη ζωή που έκανε τώρα; Καθώς ο καιρός περνούσε, ακόμα και η επιθυμία να τελειώσει τις Λονδρέζικες Απολαύσεις χάθηκε. Κουβαλούσε ακόμα μαζί του τα χειρόγραφα, ήταν όμως απλά μια χειρονομία, ένα σύμβολο του προσωπικού του πολέμου. Είχε ξεμπερδέψει μια και καλή από εκείνο το μάταιο όνειρο να γίνει "συγγραφέας". Στο κάτω κάτω, δεν ήταν κι αυτό ένα είδος φιλοδοξίας; Ήθελε να βρεθεί μακριά από όλα αυτά, *έξω* από όλα αυτά. Να φτάσει βαθιά, στη βασιλεία των φαντασμάτων, εκεί που δεν υπάρχει ελπίδα, δεν υπάρχει φόβος! Στα έγκατα της γης! Εκεί επιθυμούσε να βρεθεί.

Κι όμως, κατά κάποιον τρόπο, δεν ήταν εύκολο. Μια νύχτα, γύρω στις εννέα, ήταν ξαπλωμένος στο κρεβάτι του, με το φθαρμένο κάλυμμα να του σκεπάζει

τα πόδια, με τα χέρια πίσω από το κεφάλι, για να τα κρατάει ζεστά. Η φωτιά είχε σβήσει. Ένα παχύ στρώμα σκόνης κάλυπτε τα πάντα. Η ασπιδίστρα είχε νεκρωθεί από την προηγούμενη εβδομάδα και στεκόταν μαραμένη στη γλάστρα της. Έβγαλε το πόδι του από το κάλυμμα, το σήκωσε ψηλά και το κοίταξε, Η κάλτσα του ήταν γεμάτη τρύπες –υπήρχαν περισσότερες τρύπες από ότι ύφασμα. Εδώ λοιπόν κειτόταν ο Γκόρντον Κόμστοκ, σε μια φτωχική σοφίτα πάνω σε ένα κουρελιασμένο κρεβάτι, με τα δάχτυλα να ξεπροβάλουν από τις κάλτσες, με ένα σελίνι και τέσσερις πένες μοναδική του περιουσία, με τρεις δεκαετίες φορτωμένες στην πλάτη του και τίποτα άλλο, κανένα επίτευγμα! Σίγουρα δεν υπήρχε λύτρωση *πλέον*; Όσο κι αν προσπαθούσαν, σίγουρα δεν θα τον ξετρύπωναν από αυτό το άντρο του; Ήθελε να φτάσει τον βούρκο – λοιπόν, είχε φτάσει τον βούρκο, έτσι δεν ήταν;

Κι όμως, ήξερε ότι δεν ήταν έτσι. Εκείνος ο άλλος κόσμος, ο κόσμος του χρήματος και της επιτυχίας, είναι πάντα τόσο παράξενα κοντά. Δεν του ξεφεύγεις απλά και μόνο βρίσκοντας καταφύγιο στη μιζέρια και τη βρομιά. Ο Γκόρντον από τη μία είχε φοβηθεί και από την άλλη είχε εξαγριωθεί, όταν η Ρόζμαρι του μίλησε για την προσφορά του κυρίου Έρσκιν. Ο κίνδυνος τον είχε πλησιάσει ύπουλα. Ένα γράμμα, ένα τηλεφώνημα ήταν αρκετά, και από αυτή την αθλιότητα θα μπορούσε να γυρίσει ξανά στον κόσμο του χρήματος –πίσω στις τέσσερις λίρες την εβδομάδα, πίσω στον αγώνα, την αξιοπρέπεια και τη σκλαβιά. Το να πας στον διάβολο δεν είναι τόσο εύκολο όσο ακούγεται. Είναι φορές που η σωτηρία σου σε καταδιώκει σαν τον Σκύλο που φυλάει τα Ουράνια.[69]

Για ένα διάστημα έμεινε ξαπλωμένος σχεδόν χωρίς συνείδηση, κοιτάζοντας το ταβάνι. Η άκρα ματαιότητα του να είναι απλά ξαπλωμένος, βρόμικος και παγωμένος, τον παρηγορούσε κάπως. Ξαφνικά όμως βγήκε από την αποχαύνωσή του καθώς ακούστηκε ένα ελαφρύ χτύπημα στην πόρτα. Δεν

[69] Σ.τ.Μ. Διπλή αναφορά και στη Βίβλο, και στο ομότιτλο ποίημα του Άγγλου ποιητή Φράνσις Τόμσον(1859-1907) που πρωτοδημοσιεύτηκε το 1893.

κουνήθηκε. Προφανώς ήταν η Μητέρα Μίκιν, αν και εκείνη δεν χτυπούσε έτσι την πόρτα.

«Περάστε» είπε.

Η πόρτα άνοιξε. Ήταν η Ρόζμαρι.

Μπήκε στο δωμάτιο, αλλά σταμάτησε μόλις μύρισε τη σκονισμένη γλυκερή μπόχα. Ακόμα και στο ισχνό φως της λάμπας, μπορούσε να διακρίνει το στάδιο της βρομιάς –τα αποφάγια και τα χαρτιά στο τραπέζι, την εστία του τζακιού γεμάτη κρύες στάχτες, τα άθλια άπλυτα πιατικά, τη μαραμένη ασπιδίστρα. Πλησιάζοντας αργά στο κρεβάτι, έβγαλε το καπέλο της και το πέταξε στην καρέκλα.

«*Τι* μέρος κι αυτό για να μένεις!» είπε.

«Ώστε γύρισες;»

«Ναι».

Στράφηκε ελαφρά προς το μέρος της, με το μπράτσο του πάνω από το πρόσωπο. «Να υποθέσω ότι γύρισες για να μου κάνεις ακόμα μια διάλεξη;»

«Όχι».

«Τότε, γιατί;»

«Γιατί…»

Η Ρόζμαρι γονάτισε δίπλα στο κρεβάτι. Έκανε πέρα το μπράτσο του Γκόρντον και έτεινε το πρόσωπό της για να τον φιλήσει, όμως τραβήχτηκε απότομα, έκπληκτη, και με τα ακροδάχτυλά της, άρχισε να του χαϊδεύει τους κροτάφους.

«Ω, Γκόρντον!»

«Τι;»

«Έχουν γκριζάρει τα μαλλιά σου!»

«Ναι; Πού;»

«Εδώ –πάνω από τον κρόταφο. Μια μικρή τούφα. Θα έγινε μάλλον ξαφνικά».

«''Και η κόμη μου η ξανθή, γκρίζα τώρα έχει γενεί''» είπε αδιάφορα.

«Οπότε, αρχίσαμε να γκριζάρουμε και οι δύο».

Έγειρε το κεφάλι της για να του δείξει τις τρεις λευκές τρίχες στην κορυφή του. Κατόπιν, στριμώχτηκε δίπλα του στο κρεβάτι, πέρασε το ένα της μπράτσο κάτω από το σώμα του και τον έκανε να στραφεί προς το μέρος της, γεμίζοντας φιλιά το πρόσωπό του.

Ο Γκόρντον την άφησε να το κάνει. Δεν ήθελε να συμβεί κάτι τέτοιο –ήταν το λιγότερο που επιθυμούσε να συμβεί. Εκείνη όμως στριμωχτεί δίπλα του, ήταν τώρα αντικριστά ο ένας στον άλλον. Το σώμα της έμοιαζε να χύνεται μέσα στο δικό του. Από την έκφραση του προσώπου της, μάντευε τι την είχε φέρει μέχρι το δωμάτιό του. Στο κάτω κάτω, ήταν παρθένα. Δεν ήξερε τι έκανε. Το κίνητρό της ήταν η μεγαλοψυχία, καθαρή μεγαλοψυχία. Η εξαθλίωσή του την είχε τραβήξει πάλι κοντά του. Απλά και μόνο επειδή ήταν φτωχός και αποτυχημένος, έπρεπε να του δοθεί, έστω και για μία φορά.

«Έπρεπε να επιστρέψω» του είπε.

«Γιατί;»

«Δεν άντεχα να σε σκέφτομαι μόνο σου εδώ. Ήταν τόσο απαίσιο να σε αφήσω και να φύγω».

«Πολύ σωστά έπραξες και με άφησες. Θα ήταν καλύτερα να μην είχες ξαναγυρίσει. Το ξέρεις ότι δεν θα μπορέσουμε να παντρευτούμε ποτέ».

«Δεν με νοιάζει. Δεν συμπεριφέρεται έτσι κανείς σε αυτούς που αγαπάει. Δεν με νοιάζει αν θα με παντρευτείς ή όχι. Σε αγαπάω».

«Δεν είναι συνετό αυτό που κάνεις».

«Δεν με νοιάζει. Μακάρι να το είχα κάνει χρόνια πριν».

«Καλύτερα να μην προχωρήσουμε».

«Ναι».

«Όχι».

«Ναι!»

Στο τέλος, ο Γκόρντον δεν άντεξε άλλο. Την ήθελε τόσο πολύ όλα αυτά τα χρόνια, που δεν κάθισε να αναλογιστεί τις συνέπειες. Έτσι, η σχέση τους ολοκληρώθηκε επιτέλους, χωρίς ιδιαίτερη ηδονή, στο κακομοιριασμένο κρεβάτι της Μητέρας Μίκιν. Σύντομα, η Ρόζμαρι σηκώθηκε και τακτοποίησε ξανά τα ρούχα της. Το δωμάτιο, αν και αποπνικτικό, ήταν φρικτά κρύο. Και οι δύο τους έτρεμαν λίγο. Σκέπασε τον Γκόρντον με το κάλυμμα. Αυτός έμεινε ξαπλωμένος, ακίνητος. Της είχε γυρίσει την πλάτη, το πρόσωπό του καλυπτόταν από το μπράτσο του. Η Ρόζμαρι γονάτισε δίπλα στο κρεβάτι, έπιασε το άλλο του χέρι και για μια στιγμή το ακούμπησε στο μάγουλό της –ο Γκόρντον ούτε που την πρόσεξε. Μετά, έκλεισε την πόρτα πίσω της και στα δάχτυλα των ποδιών κατέβηκε τα γυμνά, δύσοσμα σκαλοπάτια. Ένιωθε αναστατωμένη, απογοητευμένη, παγωμένη.

11ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Άνοιξη! Άνοιξη! Ανάμεσα στον Μάρτη και τον Απρίλη, όταν οι ανθοί προβάλουν![70] Όταν τα δάση είναι όμορφα και τα λιβάδια ολάνθιστα, όταν τα φύλλα είναι μακρόσχημα, μεγάλα![71]; Όταν βγαίνουν την άνοιξη τα κυνηγόσκυλα, πατώντας τα χνάρια του χειμώνα.[72] Την άνοιξη, τη μόνη όμορφα ανθηρή, που τα πουλιά κελαηδάν', ντιν ντον ντιν νταν.[73] Κούκου, τσακ- τζακ, πι-γουί, τα-βιτα-γου![74]Και τα λοιπά, και τα λοιπά, και τα λοιπά! Δες οποιονδήποτε ποιητή από την εποχή του Χαλκού μέχρι το 1805. [75]

Πόσο παράλογο όμως, που ακόμα και τώρα, στην εποχή της κεντρικής θέρμανσης και της κομπόστας σε κονσέρβα, χιλιάδες ποιητές μοχθούν πάνω

[70] Σ.τ.Μ. Οι πρώτοι στίχοι από το Alisoun, παραδοσιακό λαϊκό τραγούδι του δέκατου τέταρτου αιώνα.

[71] Σ.τ.Μ. Αυτοί οι στίχοι είναι από την πολύ αγαπητή μπαλάντα του δέκατου έβδομου αιώνα "Robin Hood and Guy of Gisborne".

[72] Σ.τ.Μ. Αυτός ο στίχος είναι από το "Η Αταλάντη στην Καληδώνα" (1865) του Σουίνμπορν (1837-1909).

[73] Σ.τ.Μ. Από το "ένας εραστής και το κορίτσι του" του Σαίξπηρ.

[74] Σ.τ.Μ. Ήχοι πουλιών από το τραγούδι "Άνοιξη" που περιλαμβάνεται στο βουκολικό θεατρικό έργο "η Τελευταία Επιθυμία και Διαθήκη του Καλοκαιριού» του Τόμας Νέις (1567-1601)

[75] Σ.τ.Μ. Όλη αυτή η παράγραφος αφορά ποιήματα που με τον τρόπο τους εξυμνούν την άνοιξη. Παρά ταύτα, όπως αναφέρεται και στην υποσημείωση 72, υπάρχει και ένας στίχος του 1865, κάτι που ο ήρωας αγνοεί ή επίτηδες αγνοεί όταν παραπέμπει σε ποιήματα μέχρι το 1805.

στο ίδιο θέμα! Γιατί, αλήθεια, τι διαφορά έχει η άνοιξη ή ο χειμώνας ή οποιαδήποτε άλλη εποχή του χρόνου για τον μέσο πολιτισμένο άνθρωπο σήμερα; Σε μια πόλη σαν το Λονδίνο, η μόνη αισθητή διαφορά στην εναλλαγή των εποχών, πέρα από τη διαφορά στη θερμοκρασία, είναι η διαφορά σε αυτά που βλέπεις να ρυπαίνουν τα πεζοδρόμια. Στο τέλος του χειμώνα, είναι κυρίως λαχανόφυλλα. Τον Ιούλιο τρίζουν κάτω από τα παπούτσια σου τα κουκούτσια από τα κεράσια, τον Νοέμβριο πατάς πάνω σε σβησμένα πυροτεχνήματα. Προς τα Χριστούγεννα οι πορτοκαλόφλουδες πληθαίνουν. Τα πράγματα ήταν διαφορετικά κατά τον Μεσαίωνα. Υπήρχε κάποια λογική στο να γράφεις ποιήματα για την άνοιξη, αφού η άνοιξη σήμαινε φρέσκο κρέας και πράσινα λαχανικά, μετά από μήνες αποκλεισμού σε κάποιο καλύβι χωρίς παράθυρα τρώγοντας παστό ψάρι και μουχλιασμένο ψωμί.

Κι αν ήταν άνοιξη, ο Γκόρντον ούτε που το παρατήρησε. Ο Μάρτιος στο Λάμπεθ δεν σου θύμιζε την Περσεφόνη[76]. Οι μέρες μεγάλωσαν, οι άνεμοι ήταν δυνατοί και σήκωναν σκόνη, πού και πού στον ουρανό έσκαγαν μύτη κάποιες λωρίδες έντονου γαλάζιου. Προφανώς θα έβρισκες και κάτι σκουρόχρωμα ματάκια στα δέντρα, αν είχες την περιέργεια να ψάξεις να τα δεις. Όπως αποδείχτηκε, η ασπιδίστρα δεν είχε νεκρωθεί. Τα μαραμένα της φύλλα έπεσαν, κοντά στη βάση της όμως είχε πετάξει δυο καινούρια σκούρα βλασταράκια.

Ο Γκόρντον δούλευε ήδη τρεις μήνες στη βιβλιοθήκη. Η καθημερινή βλακώδης ρουτίνα δεν τον ενοχλούσε. Η βιβλιοθήκη είχε φτάσει τους χίλιους "ανάμικτους τίτλους" και απέφερε στον κύριο Τσίζμαν καθαρό εβδομαδιαίο κέρδος μίας λίρας, ούτως ώστε ήταν ευχαριστημένος με τον τρόπο του. Παρ' όλα αυτά έτρεφε μια κρυφή πικρία για τον Γκόρντον. Του τον είχαν πουλήσει, που λέει ο λόγος, σαν μέθυσο. Περίμενε ότι ο Γκόρντον θα μεθούσε και θα έχανε τουλάχιστον μία ημέρα δουλειάς, οπότε αυτό θα έδινε στον κύριο Τσίζμαν μια ικανή δικαιολογία να του μειώσει τον μισθό. Ο Γκόρντον όμως δεν μέθυσε. Παραδόξως, δεν είχε καμία διάθεση να πιει πλέον. Ακόμα και χωρίς μπύρα θα έμενε, αν μπορούσε να διαθέσει χρήματα για κάτι τέτοιο. Το τσάι αποτελούσε

[76] Σ.τ.Μ. Σύμφωνα με την αρχαία Ελληνική μυθολογία, η Περσεφόνη έξι μήνες τον χρόνο τούς περνούσε πάνω στη γη, εξ' ου και η βλάστηση και αναγέννηση, και έξι στον Κάτω Κόσμο.

μάλλον καλύτερο δηλητήριο. Όλες του οι επιθυμίες και οι δυσαρέσκειες είχαν λιγοστέψει. Ήταν καλύτερα τώρα με τα τριάντα σελίνια την εβδομάδα παρά με τις δύο λίρες που έπαιρνε πριν. Τα τριάντα σελίνια κάλυπταν, εφόσον δεν είχε υπερβολικές απαιτήσεις, το νοίκι του, τα τσιγάρα, πλύσιμο κόστους ενός σελινιού την εβδομάδα, λίγο κάρβουνο και τα γεύματά του, που περιλάμβαναν, σχεδόν αποκλειστικά, μπέικον, ψωμί, μαργαρίνη και τσάι, και κόστιζαν δύο σελίνια την εβδομάδα συμπεριλαμβανομένου και του γκαζιού. Μερικές φορές τού έμεναν και έξι πένες για μία θέση σε έναν φτηνό άθλιο κινηματογράφο κοντά στη Γουέστμινστερ Μπριτζ Ρόαντ. Εξακολουθούσε να κουβαλάει εδώ κι εκεί τα λιγδιασμένα χειρόγραφα των Λονδρέζικων Απολαύσεων, σταθερά μέσα στην τσέπη του, αυτό όμως το έκανε από καθαρή συνήθεια. Είχε εγκαταλείψει ακόμα και την προσποίηση ότι εργαζόταν πάνω στο ποίημα. Όλα του τα βράδια τα περνούσε με τον ίδιο τρόπο: στην άθλια σοφίτα του, κοντά στη φωτιά όταν του είχαν απομείνει λίγα κάρβουνα ή στο κρεβάτι αν δεν είχε τρόπο να ζεσταθεί, με τσάι και τσιγάρα, διαβάζοντας, πάντα διαβάζοντας. Αυτόν τον καιρό δεν διάβαζε τίποτα άλλο πέρα από τα εβδομαδιαία φύλλα που κόστιζαν δύο πένες. Το Τίτμπιτς, το Άνσουερς, το Πεγκς Πέιπερ, το Τζεμ, το Μάγκνετ, το Χόουμ Νόουτς, το Γκερλς Όουν Πέιπερ –όλα ήταν το ίδιο. Συνήθιζε να τα παίρνει με τις ντουζίνες από το μαγαζί. Ο κύριος Τσίζμαν είχε ολόκληρους κατασκονισμένους σωρούς από δαύτα, απομεινάρια των ημερών του θείου του, και τα χρησιμοποιούσε αντί για χαρτί περιτυλίγματος. Κάποια από αυτά ήταν τουλάχιστον είκοσι χρόνια παλιά.

Δεν είχε δει τη Ρόζμαρι εδώ και εβδομάδες. Του είχε γράψει μερικές φορές και μετά, για κάποιον λόγο, ξαφνικά σταμάτησε να του γράφει. Ο Ράβελστον του έγραψε μια φορά, ζητώντας του να συνεισφέρει στον Αντίχριστο ένα άρθρο για τις βιβλιοθήκες των δύο πενών. Η Τζούλια τού είχε στείλει ένα και μόνο απαρηγόρητο σύντομο γράμμα, όπου του μετέφερε τα νέα της οικογένειας. Η θεία Άντζελα βασανιζόταν από άσχημο κρύωμα όλον τον χειμώνα, και ο θείος Γουόλτερ παραπονιόταν για προβλήματα με την κύστη του. Ο Γκόρντον δεν απάντησε σε κανένα από τα γράμματα. Αν μπορούσε, θα ξεχνούσε και την ύπαρξή τους. Μόνο βάρος αποτελούσαν, και αυτοί και η στοργή τους. Δεν θα

απελευθερωνόταν για να μπορέσει να βυθιστεί με την ησυχία του στον βούρκο, αν δεν έκοβε τους δεσμούς με τους πάντες, ακόμη και με τη Ρόζμαρι.

Ένα απόγευμα διάλεγε ένα βιβλίο για μια εργάτρια εργοστασίου με αχυρένια μαλλιά, όταν κάποιος, που είδε μόνο με την άκρη του ματιού του, μπήκε στη βιβλιοθήκη και στάθηκε διστάζοντας δίπλα στην πόρτα.

«Τι είδος βιβλίου προτιμάτε;» ρώτησε την εργάτρια.

«Εε –ρομάντζο να είναι, παρακαλώ».

Ο Γκόρντον διάλεξε ένα ρομάντζο. Καθώς στράφηκε, η καρδιά του βροντοχτύπησε. Το πρόσωπο που μόλις είχε μπει ήταν η Ρόζμαρι. Δεν του έκανε κανένα νεύμα, παρά στάθηκε να περιμένει, χλωμή και ανήσυχη, με κάτι δυσοίωνο στην όψη.

Ο Γκόρντον κάθισε να καταχωρίσει το βιβλίο στην καρτέλα της κοπέλας, αλλά τα χέρια του άρχισαν να τρέμουν, ώστε με το ζόρι το κατάφερε. Πίεσε τη λαστιχένια σφραγίδα σε λάθος σημείο. Η κοπέλα έφυγε ρίχνοντας κλεφτές ματιές στο βιβλίο της.

Η Ρόζμαρι παρατηρούσε το πρόσωπο του Γκόρντον. Είχε περάσει πολύς καιρός από τότε που τον είχε αντικρίσει στο φως της ημέρας, και ένιωσε ένα πλήγμα από την αλλαγή πάνω του. Ήταν απεριποίητος σε σημείο εξαθλίωσης, το πρόσωπό του είχε αδυνατίσει και είχε αποκτήσει τη σταχτιά χλομάδα ενός ανθρώπου που τρέφεται μόνο με ψωμί και μαργαρίνη. Έδειχνε πολύ μεγαλύτερος –τουλάχιστον τριάντα πέντε χρονών. Μα και η ίδια η Ρόζμαρι δεν ήταν ο συνηθισμένος εαυτός της. Είχε χάσει την χαρούμενη κομψή της στάση και τα ρούχα της έμοιαζαν να έχουν φορεθεί βιαστικά. Ήταν προφανές ότι κάτι δεν πήγαινε καλά.

Η νεαρή εργάτρια έφυγε και ο Γκόρντον έκλεισε την πόρτα. «Δεν σε περίμενα» άρχισε να λέει.

«Έπρεπε να έρθω. Το έσκασα από το γραφείο την ώρα του μεσημεριανού διαλείμματος. Τους είπα ότι ήμουν άρρωστη».

«Δεν μοιάζεις να είσαι καλά. Έλα, καλύτερα να καθίσεις».

Υπήρχε μόνο μια καρέκλα στη βιβλιοθήκη, πίσω από το έπιπλο του γραφείου. Τη μετακίνησε και την έσπρωξε προς τη Ρόζμαρι, κάπως αργά, σαν να τη χάιδευε. Η Ρόζμαρι δεν κάθισε, παρά, βγάζοντας το γάντι της, ακούμπησε το χέρι της στην πλάτη της καρέκλας. Ο τρόπος που πίεζε τα δάχτυλά της έδειχνε πόσο αναστατωμένη ήταν.

«Γκόρντον, έχω κάτι πολύ δυσάρεστο να σου πω. Τελικά, συνέβη».

«Τι συνέβη;»

«Περιμένω μωρό».

«Μωρό; Χριστέ μου!»

Έμεινε άναυδος. Για μια στιγμή ένιωσε σαν κάποιος να του είχε καταφέρει ένα βίαιο χτύπημα στα πλευρά. Έκανε τη συνηθισμένη βλακώδη ερώτηση:

«Είσαι σίγουρη;»

«Απόλυτα σίγουρη. Πάνε βδομάδες τώρα. Αν ήξερες πώς πέρασα! Είχα την ελπίδα –πήρα κάτι χάπια– Ω! ήταν μια φρίκη!»

«Ένα μωρό! Θεέ μου, τι ηλίθιοι υπήρξαμε! Λες και δεν μπορούσαμε να το προβλέψουμε!»

«Το ξέρω. Υποθέτω ότι ήταν λάθος μου. Εγώ…»

«Ανάθεμα! Κάποιος έρχεται».

Το κουδουνάκι της πόρτας σήμανε. Μια παχιά γυναίκα με φακίδες και άσχημο στόμα μπήκε κουνιστή και λυγιστή και ζήτησε "κάτι που να έχει φόνο μέσα". Η Ρόζμαρι είχε καθίσει στην καρέκλα και στριφογύριζε το γάντι γύρω από τα δάχτυλά της. Η παχιά γυναίκα ήταν απαιτητική. Απέρριπτε κάθε βιβλίο που της πρότεινε ο Γκόρντον είτε γιατί "το είχε ήδη διαβάσει" είτε γιατί "έμοιαζε βαρετό". Το απίστευτο νέο που του είπε η Ρόζμαρι είχε αναστατώσει τον Γκόρντον. Με την καρδιά του να χτυπάει ακατάστατα και τα σωθικά του σφιγμένα, έπρεπε να δείξει στην παχιά γυναίκα το ένα βιβλίο μετά το άλλο και να τη βεβαιώσει ότι αυτό ακριβώς ήταν ό,τι έψαχνε. Τελικά, αφού είχαν περάσει σχεδόν δέκα λεπτά, κατάφερε να την ξεγελάσει με κάποιο που εκείνη μουτρωμένη δήλωσε ότι "μάλλον δεν το είχε ξαναδιαβάσει".

Ο Γκόρντον στράφηκε στη Ρόζμαρι. «Λοιπόν, τι στο καλό θα κάνουμε;» είπε με το που έκλεισε η πόρτα πίσω από την παχιά γυναίκα.

«Δεν ξέρω τι να κάνω. Αν κρατήσω το μωρό, φυσικά θα χάσω τη δουλειά μου. Δεν είναι όμως αυτό το μόνο που με ανησυχεί. Ανησυχώ που θα το μάθουν οι δικοί μου. Η μητέρα μου –Ω, Θεέ μου! Δεν αντέχω ούτε να το σκέφτομαι».

«Α! Οι δικοί σου! Δεν τους σκέφτηκα. Οι δικοί μας! Τι καταραμένο εμπόδιο!»

«Οι δικοί *μου* είναι μια χαρά άνθρωποι. Υπήρξαν πάντα καλοί απέναντί μου. Δεν είναι το ίδιο όμως όταν μάθουν για το μωρό».

Ο Γκόρντον βημάτισε πάνω κάτω. Παρότι τα νέα τον είχαν φοβίσει, ακόμα δεν είχε αντιληφθεί την πραγματική τους σημασία. Η σκέψη ενός μωρού, του μωρού του, που μεγάλωνε στην κοιλιά της Ρόζμαρι, δεν του είχε ξυπνήσει μέσα του παρά μόνο απογοήτευση. Δεν σκεφτόταν το μωρό σαν ένα ζωντανό πλάσμα. Δεν ήταν παρά μια συμφορά, τελεία και παύλα. Κι έβλεπε ήδη πού θα κατέληγε όλο αυτό.

«Υποθέτω πως θα πρέπει να παντρευτούμε» είπε άτονα.

«Λες; Γι' αυτό ήρθα να σε ρωτήσω».

«Μα υποθέτω ότι θέλεις να σε παντρευτώ, έτσι δεν είναι;»

«Μόνο αν *εσύ* το θέλεις. Δεν σκοπεύω να σε δεσμεύσω. Το ξέρω ότι είσαι εναντίον του γάμου. Πρέπει να πάρεις εσύ την απόφαση».

«Μα, δεν έχουμε εναλλακτική –αν πρόκειται όντως να κρατήσεις το μωρό».

«Όχι απαραίτητα. Αυτό πρέπει να αποφασίσεις. Γιατί, σε τελευταία ανάλυση, *υπάρχει* κι άλλος τρόπος».

«Ποιος τρόπος;»

«Ω! Αφού *ξέρεις*. Μια κοπέλα στο γραφείο μού έδωσε μια διεύθυνση. Μια φίλη της το έκανε για πέντε λίρες μόνο».

Τα λόγια της τον τάραξαν. Για πρώτη φορά συνειδητοποίησε, με εκείνη τη μοναδική γνώση που έχει σημασία, για ποιο πράγμα μιλούσαν. Η λέξη "μωρό" απόκτησε μια νέα έννοια. Δεν ήταν πια κάποια απόμακρη καταστροφή, ήταν

μια σάρκα που μπουμπούκιαζε, ένα κομμάτι του εαυτού του, εκεί μέσα στην κοιλιά της, κάτι ζωντανό, κάτι που μεγάλωνε. Το βλέμμα του συνάντησε το δικό της. Εκείνη τη στιγμή, ένιωσαν κι οι δυο τους ένα δέσιμο που όμοιό του δεν είχαν αισθανθεί ποτέ. Για λίγο, ο Γκόρντον είχε την αίσθηση ότι με κάποιον μυστηριώδη τρόπο είχαν γίνει ένα σώμα. Παρότι τους χώριζε κάποια απόσταση, ένιωσε ότι ήταν ενωμένοι –λες και κάποιο αόρατο νήμα απλωνόταν από τα σπλάχνα της στα δικά του. Τότε ήταν που κατάλαβε ότι αυτό που σκέφτονταν να κάνουν ήταν κάτι φρικτό –κάτι σαν βλασφημία, αν είχε κάποια σημασία αυτή η λέξη. Και πάλι, αν το θέμα είχε τεθεί διαφορετικά, ίσως και να μην του είχε προξενήσει τόση αποστροφή. Ήταν εκείνη η βρομερή λεπτομέρεια των πέντε λιρών που το αποσαφήνισε.

«Μη φοβάσαι!» είπε. «Ό,τι και να γίνει, δεν πρόκειται να κάνουμε *εκείνο*… Είναι αηδιαστικό!»

«Το ξέρω πως είναι, όμως δεν μπορώ να κρατήσω το μωρό αν δεν παντρευτούμε».

«Όχι! Αν αυτή είναι η μόνη εναλλακτική, τότε θα σε παντρευτώ. Καλύτερα να μου κοπεί το χέρι παρά να κάνω εκείνο το άλλο».

Πινκ! Ήχησε το καμπανάκι της πόρτας. Δύο άσχημοι χοντράνθρωποι με φτηνιάρικα γαλαζωπά κοστούμια μπήκαν έχοντας μαζί τους ένα κορίτσι που είχε σκάσει στα γέλια. Ο ένας από τους νεαρούς, κάνοντας την ντροπή του τόλμη, ζήτησε κάτι "πονηρό". Ο Γκόρντον έδειξε σιωπηλά τα ράφια όπου βρίσκονταν τα "ερωτικά" βιβλία. Είχαν εκατοντάδες από αυτά στη βιβλιοθήκη. Υπήρχαν τίτλοι όπως "Τα Μυστικά του Παρισιού" και "Ο Άνδρας που εμπιστεύτηκε". Τα κουρελιασμένα τους κίτρινα εξώφυλλα είχαν εικόνες ημίγυμνων κοριτσιών που ήταν ξαπλωμένα σε ντιβάνια, ενώ από πάνω τους στέκονταν άνδρες με βραδινά ρούχα. Πάντως, η ιστορία που περιεχόταν σε αυτά τα βιβλία ήταν κατά βάση ακίνδυνη. Οι δύο νεαροί και το κορίτσι περιδιάβαιναν τα ράφια με τα "ερωτικά" βιβλία βγάζοντας πνιχτά γελάκια καθώς κοιτούσαν τα εξώφυλλα. Το κορίτσι άφηνε κάτι λεπτές τσιρίδες, για να δείξει ότι είχε δήθεν σοκαριστεί. Και οι τρεις τους αηδίαζαν τον Γκόρντον, τόσο ώστε τους έστρεψε την πλάτη μέχρι να διαλέξουν ό,τι ήθελαν.

Όταν επιτέλους έφυγαν, πλησίασε το σημείο που καθόταν η Ρόζμαρι. Στάθηκε πίσω της, την έπιασε από τους ώμους, και αμέσως μετά γλίστρησε το χέρι του μέσα από το παλτό της και ένιωσε τη ζεστασιά του στήθους της. Του άρεσε η δυνατή, απαλή αίσθηση του κορμιού της. Του άρεσε να σκέφτεται ότι εκεί κάτω, μέσα της, ένας κρυφός σπόρος, το μωρό του, μεγάλωνε. Η Ρόζμαρι σήκωσε το χέρι της για να χαϊδέψει το δικό του, που ήταν ακόμα εκεί πάνω στο στήθος της. Δεν μίλησε, περιμένοντας εκείνον να αποφασίσει.

«Αν είναι να παντρευτούμε, πρέπει να γίνω ευυπόληπτος» είπε συλλογισμένα.

«Θα το έκανες;» τον ρώτησε με κάτι που θύμιζε τον παλιό γνωστό εαυτό της.

«Εννοώ ότι πρέπει να πιάσω μια σωστή δουλειά –να επιστρέψω στη Νέα Αλβιόνα. Υποθέτω ότι θα με δεχτούν πίσω».

Την ένιωσε που έμεινε ακίνητη, χωρίς να αναπνέει σχεδόν, και ήξερε ότι αυτή ήταν η στιγμή που εκείνη περίμενε τόση ώρα. Ήταν όμως αποφασισμένη να παίξει δίκαια. Δεν είχε σκοπό ούτε να τον φοβερίσει ούτε να τον καλοπιάσει.

«Ποτέ μου δεν είπα ότι ήθελα να κάνεις κάτι τέτοιο. Θέλω να παντρευτούμε – ναι, εξ αιτίας του μωρού. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι πρέπει να με συντηρήσεις».

«Δεν έχει κανένα νόημα να παντρευτούμε αν δεν μπορώ να σε συντηρήσω. Ας υποθέσουμε ότι σε παντρευόμουν στην κατάσταση που είμαι σήμερα – χωρίς λεφτά, χωρίς μια δουλειά της προκοπής; Τι θα έκανες τότε;»

«Δεν ξέρω. Θα συνέχιζα να δουλεύω για όσο μπορούσα. Και μετά, όταν θα φαινόταν η κοιλιά μου –υποθέτω ότι θα γύριζα στο πατρικό μου».

«Φαντάζομαι πόσο θα το χαιρόσουν! Μα, είχες τόσο άγχος να γυρίσω στη Νέα Αλβιόνα. Δεν άλλαξες γνώμη, έτσι;»

«Τα ξανασκέφτηκα τα πράγματα. Ξέρω ότι θα απεχθανόσουν να αλυσοδεθείς σε μια κανονική δουλειά. Δεν σε κατηγορώ. Έχεις τη δική σου ζωή να ζήσεις».

Ο Γκόρντον το σκέφτηκε λίγο ακόμα. «Οι επιλογές είναι οι εξής: ή σε παντρεύομαι και επιστρέφω στη Νέα Αλβιόνα ή πηγαίνεις σε έναν από εκείνους τους βρομερούς γιατρούς και σε πετσοκόβουν για πέντε λίρες».

Πάνω εκεί, η Ρόζμαρι αποτραβήχτηκε και σηκώθηκε από την καρέκλα, κοιτώντας τον στα μάτια. Τα ωμά λόγια του την αναστάτωσαν. Είχαν κάνει το πρόβλημα πιο ξεκάθαρο και πιο άσχημο.

«Ω! Γιατί το έθεσες με τέτοιο τρόπο;»

«Μα, αυτές *είναι* οι εναλλακτικές».

«Ποτέ μου δεν το σκέφτηκα έτσι. Ήρθα να δε δω σκοπεύοντας να είμαι δίκαιη. Και τώρα, το κάνεις να φαίνεται σαν να προσπάθησα να σε εκβιάσω – σαν να προσπάθησα να παίξω με τα αισθήματά σου, απειλώντας σε να ξεφορτωθώ το μωρό, σαν να έκανα έναν φρικτό εκβιασμό».

«Δεν το εννοούσα όπως το κατάλαβες. Απλά ανέφερα τα γεγονότα».

Το πρόσωπό της ήταν γεμάτο ζάρες, τα μαύρα της φρύδια είχαν σμίξει. Είχε όμως ορκιστεί στον εαυτό της ότι δεν θα δημιουργούσε σκηνή.

Ο Γκόρντον μάντευε τι σήμαιναν όλα αυτά για τη Ρόζμαρι. Δεν είχε συναντήσει ποτέ του τους δικούς της, μπορούσε όμως να τους φανταστεί. Είχε μια αμυδρή ιδέα του τι προφανώς σήμαινε η επιστροφή σε μια επαρχιακή πόλη με ένα εξώγαμο. Ή –κάτι εξίσου άσχημο– με έναν σύζυγο που δεν μπορούσε να σε συντηρήσει. Η Ρόζμαρι όμως θα έπαιζε τίμια, χωρίς εκβιασμούς. Πήρε μια κοφτή ανάσα, αποφασισμένη.

«Εντάξει, λοιπόν, δεν πρόκειται να σου περάσω *κρεμάλα* στο κεφάλι. Είναι πολύ χυδαίο. Μπορείς να με παντρευτείς ή να μη με παντρευτείς, κάνε ό,τι θέλεις. Εγώ πάντως, θα το κρατήσω το μωρό».

«Θα το έκανες; Αλήθεια θα το έκανες;»

«Ναι, έτσι νομίζω».

Την πήρε στην αγκαλιά του. Το παλτό της είχε ανοίξει, και το σώμα της ακουμπούσε ζεστό στο δικό του. Σκέφτηκε ότι θα ήταν χίλιες φορές ηλίθιος αν την άφηνε να φύγει. Κι από την άλλη, η επαφή του με το σώμα της Ρόζμαρι δεν

του θόλωνε τη σκέψη. Ήξερε καλά ότι η εναλλακτική του γάμου και όσων συνεπαγόταν ήταν αδιανόητη.

«Φυσικά, θα ήθελες να επιστρέψω στη Νέα Αλβιόνα» της είπε.

«Όχι, αν δεν το θέλεις εσύ».

«Ναι, θα το ήθελες. Στο κάτω κάτω, είναι φυσικό. Θέλεις να με δεις να κερδίζω και πάλι ένα αξιοπρεπές εισόδημα. Σε μια *καλή* δουλειά, με τέσσερις λίρες την εβδομάδα και μια ασπιδίστρα στο παράθυρο. Έτσι δεν είναι; Ομολόγησέ το».

«Εντάξει, λοιπόν. Ναι, θα το ήθελα. Είναι όμως κάτι που *θα ήθελα* να συμβεί. *Δεν θα σε υποχρεώσω* να το κάνεις. Θα μου προκαλούσε δυστυχία το να σε δω να κάνεις κάτι που δεν το θέλεις πραγματικά. Θέλω να νιώθεις ελεύθερος».

«Πραγματικά ελεύθερος;»

«Ναι».

«Ξέρεις τι σημαίνει αυτό; Αν υποθέσουμε ότι άφηνα εσένα και το μωρό ξεκρέμαστους;»

«Αν αυτό θέλεις πραγματικά, είσαι ελεύθερος να το κάνεις –απολύτως ελεύθερος».

Μετά από λίγο, η Ρόζμαρι έφυγε. Αργότερα το βραδάκι ή αύριο θα της γνωστοποιούσε την απόφασή του. Φυσικά, δεν ήταν απόλυτα σίγουρο ότι η Νέα Αλβιόνα θα του έδινε δουλειά, ακόμα κι αν τους το ζητούσε. Προφανώς όμως θα το έκαναν, αν αναλογιζόταν τα λεγόμενα του κυρίου Έρσκιν.

Προσπάθησε να σκεφτεί, αλλά δεν τα κατάφερε. Αυτό το απόγευμα έμοιαζε να έχουν εμφανιστεί περισσότεροι πελάτες από το κανονικό. Τον τρέλαινε το γεγονός ότι έπρεπε να πετάγεται από την καρέκλα του κάθε φορά που είχε μόλις καθίσει, και να αναγκάζεται να ασχοληθεί με μια νέα φουρνιά ηλιθίων που ζητούσαν αστυνομικά, ερωτικά και ρομάντζα. Ξαφνικά, γύρω στις έξι, έσβησε τα φώτα, κλείδωσε τη βιβλιοθήκη και έφυγε. Έπρεπε να μείνει μόνος. Φυσικά η βιβλιοθήκη είχε κανονικά άλλες δύο ώρες λειτουργίας, Ένας Θεός ήξερε τι θα έλεγε ο κύριος Τσίζμαν όταν το μάθαινε. Ίσως και να τον απέλυε. Δεν τον ένοιαζε όμως.

Πήρε τη δυτική κατεύθυνση, προς το Λάμπεθ Κατ. Ήταν ένα μουντό απόγευμα, δεν έκανε όμως κρύο. Ο δρόμος είχε λάσπη, τα φώτα τύφλωναν, οι μικροπωλητές φώναζαν δυνατά. Έπρεπε να σκεφτεί το πρόβλημα, και μπορούσε να σκεφτεί καλύτερα περπατώντας. Ήταν όμως τόσο δύσκολα όλα, τόσο δύσκολα! Να γυρίσει πίσω στη Νέα Αλβιόνα ή να αφήσει στα κρύα του λουτρού τη Ρόζμαρι. Δεν υπήρχε καμία άλλη εναλλακτική. Δεν υπήρχε λόγος να σκεφτεί, για παράδειγμα, ότι ίσως και να έβρισκε μια "καλή" δουλειά που θα πρόσβαλλε λιγότερο την αξιοπρέπειά του. Δεν υπάρχουν και πολλές "καλές" δουλειές για ταλαιπωρημένους τριαντάρηδες. Η Νέα Αλβιόνα ήταν η μόνη ευκαιρία που είχε ή επρόκειτο να έχει ποτέ.

Στη γωνία της Γουέστμινστερ Μπριτζ Ρόαντ σταμάτησε για λίγο, Υπήρχαν κάποια διαφημιστικά, που ξεχώριζαν κάτω από το φως της λάμπας απέναντι. Ένα τερατώδες στο μέγεθος, τουλάχιστον δέκα πόδια ψηλό, διαφήμιζε το Μποβέξ. Οι άνθρωποι του Μποβέξ είχαν αφήσει κατά μέρους το Γωνιακό Τραπέζι και είχαν πιάσει άλλη τακτική. Τώρα έτρεχαν μια σειρά τετράστιχων –οι μπαλάντες του Μποβέξ λέγονταν. Το διαφημιστικό απεικόνιζε μια οικογένεια με καλή χώνεψη και χαμογελαστά ρόδινα πρόσωπα, που προγευμάτιζε. Από κάτω, με κραυγαλέα γράμματα:

Γιατί να είσαι ωχρός και κουρασμένος;

Πάρε Μποβέξ, να νιώσεις καρδαμωμένος.

Ο Γκόρντον κοίταξε αποχαυνωμένος τη βλακώδη διαφήμιση. Θεέ μου, τι σκουπίδι! Κουρασμένος-καρδαμωμένος! Τι αδεξιότητα! Το σλόγκαν, δεν είχε έστω κάτι σπιρτόζικο που να το κάνει να κολλήσει στο μυαλό σου. Δεν ήταν παρά μια γλυκερή ανοησία. Θα το έλεγε τουλάχιστον αξιοθρήνητο, αν δεν το έβρισκες παντού στο Λονδίνο και κάθε πόλη της Αγγλίας, να σου πιλατεύει το κεφάλι.

Επιθεώρησε τον άχαρο δρόμο. Ναι, ο πόλεμος κοντοζυγώνει. Δεν έχεις πια καμία αμφιβολία όταν βλέπεις τις διαφημίσεις του Μποβέξ. Τα κομπρεσέρ στους δρόμους προαναγγέλλουν το κροτάλισμα των οπλοπολυβόλων. Σε λίγο θα φτάσουν τα αεροπλάνα. Ζουμ! Μπαμ! Λίγοι τόνοι εκρηκτικών και όλος ο πολιτισμός πάει περίπατο.

Διέσχισε τον δρόμο και συνέχισε να περπατάει προς τα νότια. Μια περίεργη σκέψη τού είχε έρθει στο μυαλό. Δεν επιθυμούσε πια να γίνει πόλεμος. Ήταν η πρώτη φορά μέσα σε τόσους μήνες –χρόνια, ίσως– που τον σκέφτηκε χωρίς να τον επιθυμεί.

Αν επέστρεφε στη Νέα Αλβιόνα, σε έναν μήνα ίσως να ήταν αυτός που θα έγραφε τις μπαλάντες του Μποβέξ. Να επιστρέψει σε *κάτι τέτοιο*! Όλες οι "καλές" δουλειές είχαν μια ασχήμια. Να επιστρέψει όμως σε *εκείνο το πράγμα*! Χριστέ μου! Φυσικά και δεν είχε καμία υποχρέωση να επιστρέψει. Ήταν απλά θέμα του κατά πόσον είχε τα κότσια να μείνει πιστός στις αρχές του. Τι θα γινόταν όμως με τη Ρόζμαρι; Σκέφτηκε τι λογής ζωή θα ζούσε στο πατρικό της, με ένα μωρό και χωρίς λεφτά. Κι από πάνω τα νέα, που θα έτρεχαν από στόμα σε στόμα στην τερατώδη οικογένειά της –ότι παντρεύτηκε έναν άχρηστο που δεν μπορούσε καν να τη συντηρήσει. Θα τους είχε όλους πάνω από το κεφάλι της να την τριβελίζουν. Εξάλλου, υπήρχε και το θέμα του μωρού. Ο θεός του χρήματος είναι τόσο πανούργος. Αν έβαζε για δόλωμα στις παγίδες του γιοτ, άλογα κούρσας, κοκότες και σαμπάνια, πόσο εύκολο θα ήταν να τα αποκρούσεις! Όταν όμως σε πιάνει από το φιλότιμο, τότε δεν έχεις κανένα περιθώριο.

Η μπαλάντα του Μποβέξ κουδούνιζε στο μυαλό του Γκόρντον. Έπρεπε να μείνει πιστός στις αρχές του. Είχε κηρύξει πόλεμο στο χρήμα –όφειλε να συνεχίσει να κάνει το ίδιο. Στο κάτω κάτω, μέχρι στιγμής, το είχε καταφέρει κατά κάποιον τρόπο. Ξανασκέφτηκε τη ζωή του. Δεν ωφελούσε να αυταπατάται. Ήταν μια φρικτή ζωή –μοναχική, άθλια, μάταιη. Είχε ζήσει τριάντα χρόνια και δεν είχε καταφέρει τίποτα περισσότερο από μια συνεχή μιζέρια. Αυτό είχε επιλέξει όμως. Αυτό *είχε θελήσει*, αυτό ήθελε ως και τώρα. Ήθελε να βουλιάξει, να βουλιάξει στον βούρκο, εκεί που δεν κυβερνάει το χρήμα. Αυτή η ιστορία όμως με το μωρό είχε ανατρέψει τα πάντα. Σε τελευταία ανάλυση, ήταν το συνηθισμένο αδιέξοδο. Το προσωπικό πάθος απέναντι στο ηθικό συμφέρον – το δίλημμα είναι τόσο παλιό όσο και ο κόσμος.

Σήκωσε το βλέμμα και είδε ότι περνούσε έξω από μια δημόσια βιβλιοθήκη. Μια σκέψη ήρθε στο μυαλό του. Εκείνο το μωρό. Τι σήμαινε, τέλος πάντων, να περιμένεις ένα μωρό; Τι συνέβαινε αλήθεια στη Ρόζμαρι αυτή τη στιγμή; Είχε

μόνο μια γενική αόριστη εικόνα του τι σήμαινε μια εγκυμοσύνη. Σίγουρα, εκεί μέσα θα υπήρχαν βιβλία που θα του εξηγούσαν κάποια πράγματα.

Μπήκε στο κτίριο. Η δανειστική βιβλιοθήκη ήταν στα αριστερά. Εκεί έπρεπε να ρωτήσεις για τη σχετική βιβλιογραφία.

Η γυναίκα που καθόταν στο γραφείο ήταν μια διοπτροφόρος απόφοιτος πανεπιστημίου, νεαρή και άχρωμη, και απέπνεε έναν αέρα έντονης δυσαρέσκειας. Είχε την ακλόνητη υποψία ότι κανένας –τουλάχιστον κανένας άνδρας– δεν συμβουλευόταν τη σχετική βιβλιογραφία παρά μόνο αν έψαχνε για πορνογραφήματα. Με το που την πλησίαζες, το βλέμμα της, που άστραφτε πίσω από τα γυαλάκια της μύτης, σε διαπερνούσε. Ήταν σαν να σου έλεγε πως το βρομερό μυστικό σου δεν ήταν καθόλου μυστικό για *εκείνην*. Στο κάτω κάτω, όλη η βιβλιογραφία είναι πορνογραφική, εκτός ίσως από το Αλμανάκ του Γουίτακερ[77]. Ακόμα και το Λεξικό της Οξφόρδης μπορείς να χρησιμοποιήσεις για να ικανοποιήσεις τις αρρωστημένες προθέσεις σου, ψάχνοντας λέξεις.

Με μια ματιά, ο Γκόρντον κατάλαβε τι τύπος ήταν η βιβλιοθηκάριος, είχε όμως τις δικές του σκοτούρες, οπότε δεν πτοήθηκε. «Έχετε κάποιο βιβλίο για γυναικολογικά θέματα;» είπε.

«*Τι* πράγμα;» ρώτησε η νεαρή γυναίκα, ενώ τα μάτια της άστραψαν θριαμβευτικά πίσω από τα γυαλάκια της μύτης. Φυσικά! Άλλο ένα αρσενικό που έψαχνε βρομιές!

«Να, έχετε κανένα βιβλίο σχετικά με τη μαιευτική; Για το πώς γεννιούνται τα παιδιά και όλα αυτά».

«Δεν δίνουμε βιβλία του τύπου που μου περιγράφετε στο κοινό» είπε ψυχρά η νεαρή γυναίκα.

«Συγγνώμη –είναι κάτι συγκεκριμένο που ψάχνω».

«Είστε φοιτητής της ιατρικής;»

---

[77] Σ.τ.Μ. Ετήσια αγγλική έκδοση που χρονολογείται από το 1868. Περιλαμβάνει άρθρα, λίστες και πίνακες πάνω σε διάφορα κοινωνικά, ιστορικά, οικονομικά κλπ θέματα.

«Όχι».

«Τότε, δεν βλέπω *ακριβώς* για ποιον λόγο θέλετε βιβλία μαιευτικής».

Ανάθεμα τη γυναίκα! σκέφτηκε ο Γκόρντον. Κάποια άλλη στιγμή θα τον είχε εκφοβίσει ο τρόπος της. Τώρα όμως, απλά τον κούραζε.

«Αν θέλετε να μάθετε, η γυναίκα μου περιμένει μωρό. Κανείς από τους δυο μας δεν ξέρει και πολλά πάνω στο θέμα. Θέλω να δω μήπως μπορώ να βρω κάτι χρήσιμο».

Η νεαρή γυναίκα δεν τον πίστεψε. Έμοιαζε πολύ εξαθλιωμένος και ταλαιπωρημένος για να είναι φρεσκοπαντρεμένος –αυτό το συμπέρασμα έβγαλε. Πάντως όμως, η δουλειά της ήταν να δανείζει βιβλία, και σπάνια αρνιόταν να το κάνει, εκτός κι αν της το ζητούσαν παιδιά. Στο τέλος έπαιρνες πάντα το βιβλίο σου, αφού σε είχε κάνει να αισθανθείς σαν ένα βρομερό γουρούνι. Με ένα αποστειρωμένο ύφος, οδήγησε τον Γκόρντον σε ένα μικρό τραπέζι στο μέσον της βιβλιοθήκης και του έδωσε δύο παχιούς τόμους με καφετί κάλυμμα. Από εκεί και πέρα, τον άφησε στην ησυχία του, αλλά του έριχνε ένα βλέμμα πού και πού, από όποιο σημείο της βιβλιοθήκης κι αν βρισκόταν. Ο Γκόρντον μπορούσε να νιώσει τα γυαλάκια της μύτης της να διεισδύουν στο σβέρκο του, προσπαθώντας να καταλάβει από τη συμπεριφορά του κατά πόσον έψαχνε πραγματικά πληροφορίες ή απλά ξεδιάλεγε τα πρόστυχα σημεία.

Άνοιξε το ένα από τα βιβλία και άρχισε να ψάχνει άπειρα. Υπήρχαν στρέμματα πυκνοτυπωμένου κειμένου γεμάτου από λατινικές λέξεις. Δεν ωφελούσε. Ήθελε κάτι απλό –εικόνες, για παράδειγμα. Πόσον καιρό πριν είχε ξεκινήσει όλο αυτό; Έξι εβδομάδες –ίσως και εννιά. Α! Μάλλον είχε βρει κάτι.

Είχε μπροστά του μια αναπαράσταση ενός εμβρύου εννέα εβδομάδων. Ταράχτηκε που το είδε, γιατί δεν το περίμενε ούτε κατά διάνοια να δείχνει έτσι. Ήταν ένα παραμορφωμένο πράγμα που θύμιζε νάνο, μια άχαρη καρικατούρα ενός ανθρώπινου πλάσματος, με ένα τεράστιο σε σχήμα τρούλου κεφάλι, τόσο μεγάλο όσο το υπόλοιπο σώμα του. Στο μέσον της μεγάλης άδειας έκτασης του κεφαλιού υπήρχε ένα μικροσκοπικό αυτί. Η εικόνα ήταν προφίλ, οπότε φαινόταν το διπλωμένο του μπράτσο, και ένα χέρι, αδιαμόρφωτο, σαν

πτερύγιο φώκιας, κάλυπτε το πρόσωπο –ευτυχώς. Από κάτω, έβλεπες κάτι ισχνά πόδια, στρεβλά σαν του πιθήκου, με κυρτά δάχτυλα. Ήταν κάτι τερατώδες, και όμως παράξενα ανθρώπινο. Του δημιούργησε έκπληξη το ότι άρχιζαν από τόσο νωρίς να μοιάζουν σε άνθρωπο. Είχε φανταστεί κάτι πολύ πιο υποτυπώδες: μια μάζα με έναν πυρήνα, σαν μια φούσκα που περιέχει αυγά βατράχου. Μα φυσικά θα πρέπει να ήταν πολύ μικροσκοπικό. Κοίταξε τις διαστάσεις κάτω από την εικόνα. Μάκρος τριάντα χιλιοστά. Περίπου το μέγεθος ενός μεγάλου φραγκοστάφυλου.

Μα ίσως και να μην ήταν τόσων εβδομάδων η εγκυμοσύνη της Ρόζμαρι. Γύρισε μια δυο σελίδες πίσω και βρήκε την αναπαράσταση ενός εμβρύου έξι εβδομάδων. Αυτή τη φορά ήταν πραγματικά κάτι φρικιαστικό –ένα πράγμα που μόλις και μετά βίας μπορούσε να κοιτάξει. Τι παράξενο που η αρχή και το τέλος της ζωής μας είναι τόσο άσχημα –το αγέννητο μωρό να είναι τόσο άσχημο όσο ο πεθαμένος. Αυτό το πράγμα έμοιαζε σαν να ήταν ήδη νεκρό. Το τεράστιο κεφάλι του, σαν να ήταν πολύ βαρύ για να σταθεί όρθιο, είχε γείρει σε ορθή γωνία εκεί που έπρεπε να είναι ο λαιμός. Δεν υπήρχε τίποτα που να θυμίζει πρόσωπο, μόνο μια ρυτίδα που αναπαριστούσε το μάτι –ή μήπως ήταν το στόμα; Αυτή τη φορά δεν έμοιαζε καθόλου με άνθρωπο, μάλλον σε ψόφιο κουτάβι έφερνε. Τα κοντά παχιά μπράτσα ήταν σαν σκυλίσια, οι παλάμες σχεδόν σαν κοντόχοντρες πατούσες. Το μάκρος του ήταν δεκαπέντε και μισό χιλιοστά –όχι πιο μεγάλο από ένα φουντούκι.

Για πολλή ώρα ήταν σκυμμένος πάνω από τις δύο φωτογραφίες και τις μελετούσε. Η ασχήμια τους τις έκανε πιο πιστευτές και κατά συνέπεια, πιο συγκινητικές. Το μωρό του τού φάνηκε πραγματικό τη στιγμή που η Ρόζμαρι μίλησε για την έκτρωση. Ήταν όμως μια πραγματικότητα χωρίς απεικόνιση –κάτι που συνέβη στο σκοτάδι και έγινε σημαντικό μόνο μετά το συμβάν. Εδώ όμως παρουσιαζόταν η εξέλιξη της διαδικασίας. Εδώ μπροστά του είχε το άσχημο πράγμα, όχι μεγαλύτερο από ένα φραγκοστάφυλο, που είχε δημιουργήσει από μια απροσεξία και που το μέλλον του, η συνέχεια της ύπαρξής του ίσως, εξαρτιόταν από αυτόν. Εξάλλου, ήταν ένα κομμάτι του –*ήταν* αυτός ο ίδιος. Μπορούσες να παραβλέψεις μια τέτοια ευθύνη;

Τι γινόταν όμως με την εναλλακτική λύση;

Σηκώθηκε, επέστρεψε τα βιβλία στη δυσάρεστη νεαρή γυναίκα και βγήκε έξω. Μετά, εντελώς παρορμητικά, ξαναμπήκε στο κτίριο και κατευθύνθηκε στην άλλη μεριά της βιβλιοθήκης, εκεί που βρίσκονταν οι περιοδικές εκδόσεις. Το σύνηθες άξεστο πλήθος ήταν σκυμμένο χαζεύοντας πάνω από τα περιοδικά. Υπήρχε ένα χωριστό τραπέζι για τα γυναικεία περιοδικά. Έπιασε ένα στην τύχη. Ήταν μια αμερικάνικη φυλλάδα, πιο οικιακού περιεχομένου, γεμάτη διαφημίσεις και στο ενδιάμεσο έβρισκες να παραμονεύει σεμνότυφα ένα ελάχιστο κείμενο. Και *τι* διαφημίσεις! Στα γρήγορα, φυλλομέτρησε τις γυαλιστερές σελίδες. Εσώρουχα, κοσμήματα, καλλυντικά, γούνες, μεταξωτές κάλτσες περνούσαν μπροστά από τα μάτια του, σαν να κοιτούσε μέσα από ένα παιδικό καλειδοσκόπιο. Η μια σελίδα μετά την άλλη, η μια διαφήμιση μετά την άλλη. Κραγιόν, εσώρουχα, κονσέρβες, πατενταρισμένα φάρμακα, δίαιτες, κρέμες προσώπου. Ένα σταυροδρόμι του κόσμου του χρήματος. Ένα πανόραμα άγνοιας, απληστίας, χυδαιότητας, υπεροψίας, πορνείας και νοσηρότητας.

Αυτός ήταν ο κόσμος που ήθελαν να τον κάνουν να ξαναμπεί. *Αυτή* ήταν η δουλειά όπου είχε την ευκαιρία να πετύχει. Φυλλομέτρησε πιο αργά τις σελίδες. Φραπ! Μια σελίδα. Φραπ! Μια άλλη σελίδα. *Αξιαγάπητη –μέχρι που χαμογελάει. Και να η τροφή που μοιάζει να εκτοξεύτηκε από ένα κανόνι. Μην αφήνετε τα υπολείμματα τροφής να επηρεάσουν την προσωπικότητά σας. Ανακτήστε τη φρεσκάδα του δέρματός σας με τη μάσκα προσώπου Αιώνια Ομορφιά. Μόνο μια κρέμα που εισχωρεί σε βάθος αφαιρεί κάθε βρομιά. Τα ευαίσθητα ούλα είναι το πρόβλημά της. Πώς να ισορροπήσετε τη διατροφή σας με άμεσα αποτελέσματα. Φυτικές ίνες για γεροδεμένα παιδιά. Είστε ο ένας από τους τέσσερις ανάμεσα στους πέντε; Το παγκοσμίου φήμης Λεύκωμα "Πολιτισμός στη στιγμή". Ήταν ένας απλός βιοπαλαιστής και όμως απάγγελε Δάντη.*

Χριστέ μου! Τι οχετός!

Φυσικά όμως ήταν ένα αμερικάνικο περιοδικό. Οι Αμερικανοί διακρίνονται πάντα σε κάθε είδους βαρβαρότητα, είτε πρόκειται για παγωτό είτε για απάτες είτε για θεοσοφία.

Πήγε ξανά στο τραπέζι με τα γυναικεία περιοδικά κι έπιασε ένα άλλο, αγγλικό αυτή τη φορά. Ίσως οι διαφημίσεις σε ένα αγγλικό περιοδικό να μην ήταν και τόσο άσχημες, ίσως και να μην ήταν τόσο κατάφωρα προσβλητικές.

Άνοιξε το περιοδικό. Φραπ! Μια σελίδα. Φραπ! Άλλη μια σελίδα. Η Βρετανία δεν θα σκλαβωθεί ποτέ![78]

Φραπ! Κι άλλη σελίδα, κι άλλη μία. *Αποκτήστε ξανά λεπτή μέση! Εκείνη είπε: "Χίλια ευχαριστώ για τη βόλτα", από μέσα της όμως σκεφτόταν: "Καημένο παιδί, γιατί δεν του έχει μιλήσει κανείς;" Πώς μια τριανταδυάχρονη έκλεψε τον αγαπημένο μιας εικοσάχρονης. Άμεση ανακούφιση για τα προβληματικά νεφρά. Μεταξωτή Σειρά –το απαλό χαρτί υγείας. Το άσθμα την έπνιγε! Ντρέπεστε για τα εσώρουχά σας; Τα παιδάκια δεν κάνουν χωρίς τα τραγανά δημητριακά τους. Τώρα έχω αποκτήσει λάμψη εικοσάχρονης. Περπάτα ακούραστα πίνοντας Βιταμάλτ!*

Σε αυτή τη βρομιά πήγαινε να μπλεχτεί! Να γίνει ένα κομμάτι της! Θεέ μου!

Τελικά, έφυγε από τη βιβλιοθήκη. Το τρομερό ήταν ότι γνώριζε ήδη τι πήγαινε να κάνει. Είχε πάρει την απόφασή του –την είχε πάρει εδώ και αρκετό καιρό. Όταν παρουσιάστηκε το πρόβλημα της εγκυμοσύνης, έφερε μαζί του και τη λύση. Όλος ο δισταγμός του Γκόρντον δεν ήταν παρά κάτι επίπλαστο. Ένιωθε λες και κάποια εξωτερική δύναμη τον έσπρωχνε. Εκεί κοντά υπήρχε ένας τηλεφωνικός θάλαμος. Ο ξενώνας που έμενε η Ρόζμαρι ήταν στον κατάλογο. Μπήκε στον θάλαμο, με το χέρι στην τσέπη ψάχνοντας τα νομίσματά του. Ναι, είχε ακριβώς δύο πένες. Η Ρόζμαρι θα πρέπει να ήταν σπίτι τώρα. Έριξε τις πένες στη σχισμή, γύρισε το καντράν.

Μια μπουκωμένη σοφιστικέ φωνή τού απάντησε: «Ποιος στο τηλέφωνο, παρακαλώ;»

Πίεσε το κουμπί της απάντησης. Ο κύβος ερρίφθη.

«Είναι εκεί η δεσποινίς Γουότερλου;»

---

[78] Σ.τ.Μ. Από το Αγγλικό πατριωτικό τραγούδι "Rule, Britannia!"

«*Ποιος στο τηλέφωνο*, παρακαλώ;»

«Πείτε της ότι τη ζητάει ο κύριος Κόμστοκ. Θα καταλάβει. Είναι στο σπίτι;»

«Θα κοιτάξω. Περιμένετε στη γραμμή, παρακαλώ».

Ακολούθησε μια παύση.

«Εμπρός; Εσύ είσαι, Γκόρντον;»

«Εμπρός; Εμπρός; Ρόζμαρι, εσύ; Ήθελα να σου πω, το σκέφτηκα. Πήρα την απόφασή μου».

«Ω!» Ακολούθησε άλλη μια παύση. Κρατώντας με δυσκολία σταθερή τη φωνή της, η Ρόζμαρι πρόσθεσε: «Λοιπόν, τι αποφάσισες;»

«Εντάξει. Θα δεχτώ τη δουλειά –αν μου τη δώσουν, φυσικά».

«Ω! Γκόρντον, είμαι τόσο χαρούμενη! Δεν μου έχεις θυμώσει, έτσι; Δεν νιώθεις ότι σε ανάγκασα να το κάνεις;»

«Όχι, εντάξει. Είναι το μόνο που μπορώ να κάνω. Τα σκέφτηκα όλα. Θα περάσω αύριο από τη Νέα Αλβιόνα».

«*Είμαι* τόσο χαρούμενη!»

«Φυσικά. Λέω ότι θα μου τη δώσουν τη δουλειά. Δηλαδή, υποθέτω ότι θα μου τη δώσουν, μετά από όσα είπε ο γέρο Έρσκιν».

«Είμαι σίγουρη ότι θα το κάνουν. Όμως, Γκόρντον, θέλω να σου πω κάτι ακόμα. Θα πας στην εταιρεία ντυμένος καλά, έτσι; Αυτό είναι που θα κάνει τη διαφορά».

«Το ξέρω. Πρέπει να πάρω το καλό μου κοστούμι από το ενεχυροδανειστήριο. Ο Ράβελστον θα μου δανείσει τα λεφτά».

«Μην ενοχλήσεις τον Ράβελστον. Θα στα δανείσω εγώ τα λεφτά. Έχω φυλαγμένες τέσσερις λίρες. Θα πάω να στις στείλω πριν κλείσει το ταχυδρομείο. Πιστεύω ότι χρειάζεσαι καινούρια παπούτσια και γραβάτα. Και – ω, Γκόρντον!»

«Τι;»

«Όταν θα πας στο γραφείο, θα φοράς καπέλο, έτσι; Καλυτερεύει την εμφάνιση».

«Καπέλο! Θεέ μου! Έχω δύο χρόνια να φορέσω καπέλο. Πρέπει να το κάνω;»

«Να –δείχνεις πιο επαγγελματίας έτσι».

«Καλά, εντάξει. Ως και στρογγυλό καπέλο θα βάλω, αν νομίζεις πως πρέπει να το κάνω».

«Νομίζω ότι ένα μαλακό καπέλο αρκεί. Να κουρευτείς όμως, εντάξει;»

«Ναι, μην ανησυχείς. Θα γίνω ένας ευπρεπής νεαρός επαγγελματίας. Πολύ περιποιημένος και ό,τι άλλο».

«Σε ευχαριστώ πολύ πολύ, αγάπη μου. Πάω γρήγορα να σου στείλω τα χρήματα. Καληνύχτα και καλή τύχη».

«Καληνύχτα».

Βγήκε από τον τηλεφωνικό θάλαμο. Τι είχε κάνει; Τα είχε γκρεμίσει όλα! Είχε παραβεί τους όρκους του! Ο μακρύς και μοναχικός πόλεμος είχε τελειώσει με συντριπτική ήττα. *Περιτέμνετε τη σάρκα της ακροβυστίας σας, είπεν ο Κύριος*. Γύριζε πίσω στο μαντρί, μετανοιωμένος. Του φάνηκε ότι το βήμα του είχε ταχύνει. Ένιωθε μια ιδιαίτερη αίσθηση, στην καρδιά του, στα μέλη του, παντού. Τι να ήταν; Ντροπή, δυστυχία, απελπισία; Οργή που είχε πιαστεί ξανά στο δόκανο του χρήματος; Ανία στη σκέψη του νεκρού μέλλοντος; Ανέσυρε την αίσθηση, την είδε κατάματα, την εξέτασε. Ανακούφιση –αυτό ένιωθε.

Ναι, αυτή ήταν η αλήθεια. Τώρα που είχε πάρει την απόφασή του, δεν ένιωθε παρά ανακούφιση. Ανακούφιση που επιτέλους είχε ξεμπερδέψει με τη βρομιά, το κρύο, την πείνα, τη μοναξιά και μπορούσε να επιστρέψει στην καθωσπρέπει, κανονική ανθρώπινη ζωή. Οι αποφάσεις του, τώρα που τις είχε απαρνηθεί, του φαίνονταν πια σαν ένα τρομερό βάρος που είχε πετάξει από πάνω του. Επιπλέον, αντιλαμβανόταν ότι δεν έκανε άλλο από το να εκπληρώσει το πεπρωμένο του. Σε κάποια γωνιά του μυαλού του ήξερε πάντα ότι θα γινόταν αυτό. Θυμήθηκε τη μέρα που είχε υποβάλει την παραίτησή του στη Νέα Αλβιόνα και το ευγενικό, μοσχαρίσιο πρόσωπο του κυρίου Έρσκιν, που τον

συμβούλευε φιλικά να μην πετάξει μια "καλή" δουλειά για το τίποτα. Πόσο σφοδρά είχε ορκιστεί τότε ότι είχε ξεμπερδέψει με τις "καλές" δουλειές μια για πάντα! Κι όμως, ήταν καταδικασμένος να επιστρέψει, και το ήξερε ακόμα και τότε. Και αυτό δεν ήταν γραφτό να γίνει μόνο και μόνο για χάρη της Ρόζμαρι και του μωρού. Ήταν βέβαια ο προφανής λόγος, ο λόγος που επιτάχυνε τη διαδικασία, αλλά και χωρίς αυτόν, πάλι στο ίδιο αποτέλεσμα θα κατέληγε. Ακόμα κι αν δεν υπήρχε το μωρό, κάτι άλλο θα τον είχε οδηγήσει στην απόφασή του. Γιατί, βαθιά μέσα του, αυτό επιθυμούσε.

Στο κάτω κάτω, δεν του έλειπε η ζωντάνια, και εκείνη η απένταρη ύπαρξη στην οποία είχε καταδικάσει τον εαυτό του, τον είχε βγάλει με σκληρό τρόπο έξω από τη ροή της ζωής. Οι σκέψεις του γύρισαν πίσω, στα δύο τελευταία απελπιστικά χρόνια. Είχε βλασφημήσει το χρήμα, είχε επαναστατήσει εναντίον του, είχε προσπαθήσει να ζήσει σαν τον ερημίτη έξω από τον κόσμο του χρήματος. Κι όλα αυτά του ανταπόδωσαν όχι μόνο δυστυχία, αλλά και ένα φρικτό κενό, μια αναπόφευκτη αίσθηση ματαιότητας. Το να απαρνηθείς το χρήμα σημαίνει να απαρνηθείς την ίδια τη ζωή. *Μη γίνεσαι υπερβολικά δίκαιος ή σοφός. Γιατί να πεθάνεις προτού να έρθει η ώρα σου;*[79]Τώρα είχε επιστρέψει στον κόσμο του χρήματος ή τουλάχιστον, θα επέστρεφε σύντομα. Αύριο, θα πήγαινε στη Νέα Αλβιόνα, φορώντας το καλό του κοστούμι και το παλτό του (έπρεπε να θυμηθεί να το πάρει από το ενεχυροδανειστήριο, όταν θα έπαιρνε και το κοστούμι του), τη ρεπούμπλικά του, με το σωστό αυλακωτό σχήμα, φρεσκοξυρισμένος και κουρεμένος. Θα ήταν σαν να είχε ξαναγεννηθεί. Ο ατημέλητος ποιητής τού σήμερα δεν θα είχε καμία ομοιότητα με τον στιλάτο νεαρό επαγγελματία τού αύριο. Σίγουρα θα τον δέχονταν πίσω στην εταιρεία. Διέθετε το ταλέντο που χρειάζονταν εκεί. Θα έπεφτε με τα μούτρα στη δουλειά, θα ξεπουλούσε την ψυχή του και θα κρατούσε τη θέση του.

Και τι θα γινόταν με το μέλλον; Ίσως αυτά τα δύο τελευταία χρόνια να μην άφηναν βαθιά σημάδια μέσα του. Ας τα έβλεπε σαν μια ανάπαυλα, μια μικρή διακοπή στην καριέρα του. Πολύ σύντομα, τώρα που είχε κάνει το πρώτο βήμα, θα αποκτούσε την κυνική, στενόμυαλη επιχειρηματική νοοτροπία. Θα ξεχνούσε

[79] Σ.τ.Μ. Εκκλησιαστής 7:16, 7:17.

ό,τι του προκαλούσε αηδία, θα έπαυε να εξοργίζεται με την τυραννία του χρήματος –βασικά θα έπαυε ακόμα και να την αντιλαμβάνεται– θα έπαυε να γεμίζει αποστροφή μπροστά στα διαφημιστικά του Μποβέξ και του Τρουγουίτ. Θα ξεπουλούσε τόσο την ψυχή του που θα ξεχνούσε ότι κάποτε του ανήκε. Θα παντρευόταν, θα νοικοκυρευόταν, θα αποκτούσε ένα καλό εισόδημα, θα έσπρωχνε ένα παιδικό καροτσάκι, θα αποκτούσε μια βιλίτσα, ένα ραδιόφωνο και μια ασπιδίστρα. Θα ήταν ένας νομοταγής πολίτης ανάμεσα σε όλους τους άλλους νομοταγείς –ένας στρατιώτης ανάμεσα στον στρατό όλων αυτών που καθημερινά πάνε κι έρχονται με τις συγκοινωνίες. Ίσως ήταν καλύτερα έτσι.

Επιβράδυνε λίγο το βήμα του. Μπορεί να ήταν τριάντα χρονών, και να είχαν γκριζάρει τα μαλλιά του, όμως ένιωθε όλως παραδόξως ότι μόλις είχε ενηλικιωθεί. Αντιλήφθηκε ότι απλά επαναλάμβανε το πεπρωμένο κάθε ανθρώπου. Όλοι επαναστατούν ενάντια στην ηθική του χρήματος και όλοι, αργά ή γρήγορα, παραδίνονται. Αυτός είχε παρατείνει την επανάστασή του λίγο παραπάνω από τους υπόλοιπους –αυτό ήταν όλο. Και τα είχε θαλασσώσει τόσο! Αναρωτήθηκε αν ο κάθε ερημίτης, απομονωμένος στο άθλιο κελί του, λαχταράει υποσυνείδητα να επιστρέψει στον ανθρώπινο κόσμο. Κάποιος είπε κάποτε ότι στον σύγχρονο κόσμο μπορείς να κατοικήσεις μόνο αν είσαι άγιος ή παλιάνθρωπος. Ο Γκόρντον δεν ήταν άγιος. Καλύτερα λοιπόν να είναι ένας ειλικρινής παλιάνθρωπος σαν όλους τους άλλους. Αυτό λαχταρούσε από μέσα του. Και τώρα που είχε παραδεχτεί την επιθυμία του και είχε υποχωρήσει σε αυτήν, είχε πια συμφιλιωθεί με τον εαυτό του.

Περπατούσε περίπου προς την κατεύθυνση του σπιτιού του. Σήκωσε το βλέμμα και κοίταξε τα σπίτια που προσπερνούσε. Δεν τον γνώριζε αυτόν τον δρόμο. Παλιά σπίτια, άθλια, σκοτεινά, που είχαν χωριστεί σε δωμάτια και διαμερισματάκια. Καγκελοφραγμένα, με λερωμένα από την καπνιά τούβλα, ασβεστωμένα σκαλιά, βρόμικες δαντελένιες κουρτίνες. Καρτέλες που έγραφαν "Προς Ενοικίαση" στη μέση των παραθύρων, ασπιδίστρες σχεδόν πίσω από κάθε τζάμι. Ένας τυπικός δρόμος μικροαστών. Γενικά πάντως, δεν ήταν το είδος του δρόμου που ήθελε να δει να γίνεται συντρίμμια από τις βόμβες.

Αναρωτήθηκε για το είδος των ανθρώπων που ζούσαν σε τέτοια σπίτια. Μπορεί για παράδειγμα να ήταν υπάλληλοι καταστημάτων, χαμηλόβαθμοι

δημόσιοι υπάλληλοι, εμπορικοί αντιπρόσωποι, οδηγοί λεωφορείων, πωλητές ασφαλειών. Να γνώριζαν άραγε ότι δεν ήταν παρά μαριονέτες που χόρευαν όταν το χρήμα κινούσε τα νήματά τους; Πήγαινε στοίχημα ότι δεν το γνώριζαν. Και να το γνώριζαν όμως, τι τους έμελλε; Ήταν πολύ απασχολημένοι με το να γεννιούνται, να παντρεύονται, να αναπαράγονται, να δουλεύουν, να πεθαίνουν. Ίσως και να μην ήταν άσχημα να γίνεις ένας από αυτούς, ένας από τον σωρό, αν φυσικά μπορούσες να το διαχειριστείς. Ο πολιτισμός μας έχει σαν θεμέλιο την πλεονεξία και τον φόβο, στις ζωές όμως των απλών ανθρώπων η πλεονεξία και ο φόβος μεταλλάσσονται μυστηριωδώς σε κάτι ευγενέστερο. Οι μικροαστοί μέσα σε εκείνα εκεί τα σπίτια, πίσω από τις δαντελωτές κουρτίνες, με τα παιδιά τους, τα έπιπλα με δόσεις και τις ασπιδίστρες τους –ναι μεν συμμορφώνονταν προς την ηθική του χρήματος, κατάφερναν όμως να διατηρήσουν την αξιοπρέπειά τους. Η ηθική του χρήματος, όπως την ερμήνευαν, δεν ήταν απλά κάτι κυνικό και άπληστο. Είχαν τις αρχές τους, τα απαραβίαστα ζητήματα τιμής. "Διατηρούσαν την αξιοπρέπειά τους" –ύψωναν τις ασπιδίστρες τους σαν λάβαρα. Εξάλλου, ήταν *ζωντανοί*. Ήταν το περιτύλιγμα της ζωής. Γεννούσαν παιδιά, κάτι που οι άγιοι και οι σωτήρες των ψυχών δεν θα μπορούσαν ποτέ να κάνουν.

Η ασπιδίστρα ήταν το δέντρο της ζωής, σκέφτηκε ξαφνικά.

Αντιλήφθηκε ένα εξόγκωμα στην εσωτερική του τσέπη. Ήταν το χειρόγραφο των Λονδρέζικων Απολαύσεων. Το έβγαλε και το κοίταξε κάτω από το φως της λάμπας του δρόμου. Ένα πάκο χαρτιά, λερωμένα και κουρελιασμένα, με εκείνη την ιδιόρρυθμη, άσχημη, λιγδιασμένη στις άκρες, όψη χαρτιών που έχουν μείνει καιρό στην τσέπη κάποιου. Γύρω στους τετρακόσιους στίχους, όλα κι όλα. Ο μοναδικός καρπός της εξορίας του, ένα έμβρυο δύο χρόνων που δεν έμελλε ποτέ να γεννηθεί. Λοιπόν, είχε ξεμπερδέψει με όλα αυτά. Ποίηση! Ποίηση, αν είναι δυνατόν! Το 1935.

Τι θα έκανε με το χειρόγραφο; Το καλύτερο θα ήταν να το πετάξει στην τουαλέτα. Ήταν όμως ακόμα μακριά από το σπίτι του και δεν είχε επάνω του το χρειαζούμενο νόμισμα της μιας πένας. Σταμάτησε δίπλα στη σχάρα ενός υπονόμου. Στο παράθυρο του κοντινότερου σπιτιού, μια ασπιδίστρα, από

εκείνες που είχαν ρίγες στα φύλλα τους, κρυφοκοίταζε πίσω από τις κίτρινες δαντελένιες κουρτίνες.

Ξεδίπλωσε μια σελίδα των Λονδρέζικων Απολαύσεων. Στο μέσον του λαβύρινθου των ορνιθοσκαλισμάτων, ένας στίχος τράβηξε το βλέμμα του. Ένιωσε μια μαχαιριά στιγμιαίας μετάνοιας. Στο κάτω κάτω, κάποια μέρη του ποιήματος δεν ήταν και τόσο κακά! Να μπορούσε μόνο να το τελειώσει! Ήταν τόσο κρίμα να το ξεφορτωθεί μετά από τόση δουλειά. Να το κρατούσε μήπως; Να το κρατούσε μέχρι να το τελειώσει στον ελεύθερό του χρόνο; Ακόμα και τώρα, κάπου μπορεί να κατέληγε.

Όχι, όχι! Κράτα τον λόγο σου. Ή παραδίνεσαι ή δεν παραδίνεσαι.

Δίπλωσε στα δύο το χειρόγραφο και το έχωσε ανάμεσα στα αυλάκια της σχάρας του υπονόμου. Με έναν κούφιο ήχο, έπεσε στο νερό αποκάτω.

Νίκησες, Ω, ασπιδίστρα!

12ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Ο Ράβελστον ήθελε να τους αποχαιρετίσει έξω από το δημαρχείο, αυτοί όμως δεν το δέχτηκαν, παρά επέμειναν να έρθει για φαγητό μαζί τους. Φυσικά όχι στου Μοντιλιάνι. Πήγαν σε ένα από εκείνα τα χαρούμενα μικρά εστιατόρια του Σόχο, όπου μπορείς να φας ένα υπέροχο γεύμα τεσσάρων πιάτων πληρώνοντας μισή κορώνα. Πήραν σκορδάτο λουκάνικο με ψωμί και βούτυρο, τηγανητή γλώσσα, μπριζόλα με τηγανητές πατάτες και μια μάλλον υδαρή πουτίγκα καραμέλας. Κι ακόμα, ένα μπουκάλι Μεντόκ Σουπεριέρ, με τρία σελίνια και έξι πένες.

Μόνο ο Ράβελστον ήταν στον γάμο. Ο άλλος μάρτυρας ήταν ένα πράο ξεδοντιάρικο ανθρωπάκι, επαγγελματίας μάρτυρας, που τον βρήκαν έξω από το δημαρχείο και τον φιλοδώρησαν με μισή κορώνα. Η Τζούλια δεν μπόρεσε να πάρει άδεια από το τεϊοποτείο, και ο Γκόρντον με τη Ρόζμαρι πήραν ρεπό με δικαιολογίες που είχαν προβάρει προσεκτικά από μέρες. Κανείς δεν γνώριζε ότι παντρεύονταν, κανείς εκτός από τον Ράβελστον και την Τζούλια. Η Ρόζμαρι θα συνέχιζε να δουλεύει για έναν δύο μήνες. Είχε προτιμήσει να κρατήσει κρυφό τον γάμο της μέχρι την τέλεσή του, κυρίως για χάρη των αμέτρητων αδελφιών της, αφού κανείς τους δεν είχε την οικονομική άνεση ώστε να αγοράσει δώρα. Ο Γκόρντον, αν το κανόνιζε μόνος του, θα έκανε έναν πιο παραδοσιακό γάμο. Ως και στην εκκλησία ήθελε να παντρευτεί. Η Ρόζμαρι όμως πάτησε πόδι.

Ο Γκόρντον είχε επιστρέψει στη Νέα Αλβιόνα δύο μήνες τώρα. Ο μισθός του ήταν τέσσερις λίρες και δέκα σελίνια την εβδομάδα. Θα στριμώχνονταν

οικονομικά όταν η Ρόζμαρι σταματούσε τη δουλειά, είχε όμως την ελπίδα να πάρει αύξηση την επόμενη χρονιά. Φυσικά, θα έπρεπε να ζητήσουν χρήματα από τους γονείς της Ρόζμαρι όταν θα έφτανε η ώρα της γέννας. Ο κύριος Κλιου είχε φύγει από τη Νέα Αλβιόνα έναν χρόνο πριν, και τη θέση του είχε πάρει κάποιος κύριος Γουόρνερ, ένας Καναδός που είχε δουλέψει πέντε χρόνια σε μια διαφημιστική εταιρεία στη Νέα Υόρκη. Ο κύριος Γουόρνερ ήταν ένα νευρόσπαστο, αλλά πολύ συμπαθής. Αυτός κι ο Γκόρντον ετοίμαζαν μια μεγάλη δουλειά. Η Εταιρεία Καλλυντικών Βασίλισσα του Σαβά σάρωνε τη χώρα με μια τεραστίων διαστάσεων διαφημιστική καμπάνια για το αποσμητικό της, την Απριλιάτικη Δροσιά. Είχαν αποφασίσει ότι η κακοσμία του σώματος και της αναπνοής είχαν εξαντλήσει τα περιθώρια διαφήμισης και για πολύ καιρό έστυβαν το μυαλό τους να σκεφτούν έναν νέο τρόπο για να τρομάξουν το κοινό. Τότε, κάποιο ξεφτέρι πρότεινε: "Και τι γίνεται με την κακοσμία των ποδιών;" Αυτό το πεδίο ήταν ακόμα παρθένο και είχε τεράστιες δυνατότητες. Η Βασίλισσα του Σαβά μετέφερε την ιδέα της στη Νέα Αλβιόνα. Αυτό που τους ζητούσαν ήταν ένα σλόγκαν που μπορούσε να εντυπωθεί, κάτι της τάξης του "Νυχτερινή Αμαρτία" –κάτι που να διαπεράσει σαν δηλητηριώδες βέλος τη δημόσια γνώμη. Ο κύριος Γουόρνερ το σκέφτηκε επί τρεις ημέρες και κατόπιν, εμφανίστηκε με το αμίμητο "Π.Ε.", που δεν ήταν άλλο από τα αρχικά της Πεδικής Εφίδρωσης. Ήταν πραγματικά μεγαλοφυές, τόσο απλό και τόσο εντυπωσιακό. Μόλις μάθαινες τι αντιπροσώπευαν εκείνα τα αρχικά, δεν μπορούσες παρά να τα αντιμετωπίσεις με ένοχο φόβο. Ο Γκόρντον είχε ψάξει στο λεξικό τη λέξη πεδικός, αλλά τέτοια λέξη από μόνη της δεν υπήρχε. Μόνο ως συνθετικό ευσταθούσε. Ο κύριος Γουόρνερ όμως είπε, Διάβολε, τι σημασία έχει στο κάτω κάτω; Θα τους τρόμαζε έτσι κι αλλιώς. Η Βασίλισσα του Σαβά φυσικά και καλοδέχτηκε την ιδέα.

Έριξαν όλα τα διαθέσιμα διαφημιστικά κεφάλαια στην καμπάνια. Σε κάθε διαφημιστικό πλαίσιο στις Βρετανικές Νήσους, τεράστιες αφίσες σφυροκοπούσαν την κοινή γνώμη με το κατηγορητήριο του περιβόητου "Π.Ε". Όλες οι αφίσες ήταν ίδιες και απαράλλακτες. Δεν είχαν λέξεις για ξόδεμα, παρά ρωτούσαν με διεστραμμένη απλότητα:

"Π.Ε"

Μπορεί κι εσύ;

Αυτό μόνο –ούτε εικόνες, ούτε εξηγήσεις. Δεν υπήρχε πλέον καμία ανάγκη να εξηγήσεις τι αντιπροσώπευαν τα αρχικά "Π.Ε". Όλη η Αγγλία το γνώριζε ήδη. Ο κύριος Γουόρνερ, με τον Γκόρντον για βοηθό του, σχεδίαζε μικρότερες διαφημίσεις για τις εφημερίδες και τα περιοδικά. Ο κύριος Γουόρνερ ήταν αυτός που προμήθευε τις τολμηρές σαρωτικές ιδέες, σχεδίαζε το γενικό πλαίσιο των διαφημίσεων και αποφάσιζε τι εικόνες θα χρειάζονταν. Ήταν όμως ο Γκόρντον αυτός που έγραφε τα περισσότερα κείμενα –τις βασανιστικές μικρές ιστορίες, η καθεμιά τους ένα ρεαλιστικό μυθιστόρημα των εκατό λέξεων, για απελπισμένες τριαντάχρονες παρθένες, για μοναχικούς εργένηδες που τους είχαν εγκαταλείψει ανεξήγητα οι κοπέλες τους και για εξουθενωμένες νοικοκυρές που δεν άλλαζαν κάλτσες παρά μία φορά την εβδομάδα και έβλεπαν τους άνδρες τους να πέφτουν στα νύχια μιας άλλης. Το έκανε πολύ καλά, πολύ καλύτερα από οτιδήποτε είχε κάνει μέχρι τότε στη ζωή του. Ο κύριος Γουόρνερ έδινε τις πιο θετικές αναφορές για το άτομό του. Δεν υπήρχε καμία αμφιβολία για τη λογοτεχνική ικανότητα του Γκόρντον. Μπορούσε να χρησιμοποιήσει τις λέξεις με μια οικονομία που μαθαίνεται μόνο μετά από προσπάθεια χρόνων. Κι έτσι, ίσως και να μην πήγαν ολότελα χαμένες οι μακρόχρονες αγωνιώδεις προσπάθειές του να γίνει "συγγραφέας".

Αποχαιρέτισαν τον Ράβελστον έξω από το εστιατόριο. Πήραν ταξί. Ο Ράβελστον είχε επιμείνει να πληρώσει το ταξί που τους είχε μεταφέρει από το δημαρχείο στο εστιατόριο, κι έτσι μπορούσαν να διαθέσουν χρήματα για άλλο ένα ταξί. Ζεσταμένοι από το κρασί, χουζούρευαν μέσα στο σκονισμένο Μαγιάτικο φως που φιλτραριζόταν από το παράθυρο του αυτοκινήτου. Το κεφάλι της Ρόζμαρι ακουμπούσε στον ώμο του Γκόρντον, τα χέρια τους ήταν πλεγμένα στην ποδιά της. Ο Γκόρντον έπαιζε με το πολύ λεπτό γαμήλιο δαχτυλίδι που ήταν περασμένο στο δάχτυλο της Ρόζμαρι. Ήταν επίχρυσο και είχε κοστίσει πέντε σελίνια και έξι πένες. Πάντως, μια χαρά φαινόταν.

«Πρέπει να θυμηθώ να το βγάλω προτού πάω στο γραφείο αύριο» είπε σκεπτική η Ρόζμαρι.

«Να σκεφτείς ότι είμαστε στ' αλήθεια παντρεμένοι! Μέχρι να μας χωρίσει ο θάνατος. Το κάναμε μόλις πριν λίγο».

«Τρομερό δεν είναι;»

«Νομίζω πως θα τα καταφέρουμε αρκετά καλά. Με δικό μας σπίτι, ένα καρότσι για το μωρό και μια ασπιδίστρα».

Της ανασήκωσε το πρόσωπο για να τη φιλήσει. Η Ρόζμαρι είχε χρησιμοποιήσει λίγο μέικαπ σήμερα –ο Γκόρντον δεν θυμόταν να την έχει ξαναδεί να χρησιμοποιεί μέικαπ– και δεν είχε καταφέρει να το περάσει επιδέξια. Το ανοιξιάτικο φως έδειχνε τη σκληρότητά του στα πρόσωπα και των δύο. Υπήρχαν λεπτές ρυτίδες στο πρόσωπο της Ρόζμαρι, βαθιές αυλακιές στου Γκόρντον. Η Ρόζμαρι έδειχνε ίσως γύρω στα είκοσι οκτώ. Την προηγούμενη μέρα είχε ξεριζώσει τις τρεις άσπρες τρίχες από την κορυφή του κεφαλιού της. Ο Γκόρντον έδειχνε τουλάχιστον τριάντα πέντε.

«Με αγαπάς;» τη ρώτησε.

«Σε λατρεύω, χαζούλη».

«Έτσι πιστεύω κι εγώ. Παράξενο. Είμαι τριάντα χρονών και σκοροφαγωμένος».

«Δεν με νοιάζει».

Άρχισαν να φιλιούνται, αμέσως όμως χώρισαν βιαστικά καθώς είδαν δύο κοκκαλιάρες καλοστεκούμενες γυναίκες, σε ένα αυτοκίνητο που κινούταν παράλληλα με το ταξί τους, να τους παρατηρούν με φαρμακερή περιέργεια.

Το διαμέρισμα στην κάτω μεριά της Έτζγουερ Ρόαντ δεν ήταν κι άσχημο. Η γειτονιά ήταν άχαρη και ο δρόμος μάλλον φτωχικός, ήταν όμως ιδανικό για να πας στην καρδιά του Λονδίνου. Ήταν επίσης ήσυχο, γιατί βρισκόταν σε αδιέξοδο. Από το πίσω παράθυρο (ήταν στον τελευταίο όροφο) μπορούσες να δεις τη στέγη του σταθμού του Πάντινκτον. Κόστιζε είκοσι ένα σελίνια και έξι πένες την εβδομάδα, χωρίς επίπλωση. Είχε μια κρεβατοκάμαρα, ένα σαλονάκι, κουζινούλα, μπάνιο (με γκέιζερ) και τουαλέτα. Είχαν ήδη αγοράσει τα έπιπλά τους με δόσεις. Ο Ράβελστον τους είχε δωρίσει ένα ολοκληρωμένο σε πιατικών σαν γαμήλιο δώρο –μια πολύ γενναιόδωρη σκέψη. Η Τζούλια τούς δώρισε ένα

μάλλον αποτρόπαιο τραπεζάκι υποδοχής, επενδυμένο με ξύλο καρυδιάς και κυματοειδείς γωνίες. Ο Γκόρντον την είχε ικετεύσει να μην τους δωρίσει το παραμικρό. Καημένη Τζούλια! Τα χριστουγεννιάτικα δώρα και τα γενέθλια της θείας Άντζελας τον Μάρτιο, την είχαν ξεζουμίσει, ως συνήθως. Θα της φαινόταν όμως τουλάχιστον εγκληματικό να γίνει γάμος και αυτή να μην δώσει κάποιο δώρο. Ένας Θεός ξέρει τι θυσίες είχε κάνει για να εξοικονομήσει πένα πένα τα τριάντα σελίνια που κόστισε εκείνο το τραπεζάκι υποδοχής.

Ακόμα τους έλειπαν αρκετά λευκά είδη και μαχαιροπήρουνα. Πολλά ήταν εκείνα που θα έπρεπε να αγοράσουν κομμάτι-κομμάτι, όταν έβαζαν στην άκρη λίγα σελίνια.

Ανέβηκαν τρέχοντας τα τελευταία σκαλιά, στη βιασύνη τους να φτάσουν στο διαμέρισμά τους. Ήταν πανέτοιμο να κατοικηθεί. Τις τελευταίες εβδομάδες περνούσαν τα βράδια τους κουβαλώντας πράγματα στο διαμέρισμα. Τους φαινόταν απίθανα περιπετειώδες να έχουν κατάδικό τους αυτό το μέρος. Κανένας από τους δύο δεν είχε δικά του έπιπλα μέχρι τότε. Ζούσαν σε επιπλωμένα δωμάτια από τότε που ήταν παιδιά.

Με το που μπήκαν στο διαμέρισμα, έκαναν μια προσεκτική επιθεώρηση σε όλους τους χώρους, ελέγχοντας, εξετάζοντας και θαυμάζοντας το καθετί, λες και δεν ήξεραν απ' έξω ήδη το κάθε αντικείμενο που βρισκόταν εκεί μέσα. Τους έπιανε ένας ενθουσιώδης παραλογισμός για κάθε ξεχωριστό κομμάτι της επίπλωσης. Το διπλό κρεβάτι με το καθαρό σεντόνι που ήταν διπλωμένο τακτικά πάνω από το ροζ πουπουλένιο πάπλωμα! Τα λευκά είδη και οι πετσέτες που ήταν όλα τους τακτοποιημένα στη συρταριέρα! Το επεκτεινόμενο τραπέζι, οι τέσσερις βαριές καρέκλες, οι δύο πολυθρόνες, ο καναπές, η βιβλιοθήκη, το κόκκινο ινδικό χαλί, ο χάλκινος κουβάς για τα κάρβουνα, που τον είχαν ξετρυπώσει και αγοράσει φθηνά στην αγορά Καλεντόνιαν! Και ήταν όλα δικά τους, το κάθε κομμάτι ήταν δικό τους –τουλάχιστον, εφόσον δεν καθυστερούσαν τις δόσεις! Πήγαν στην κουζινούλα. Όλα ήταν έτοιμα, μέχρι την παραμικρή λεπτομέρεια. Στόφα αερίου, ντουλάπι αποθήκευσης για το κρέας, τραπέζι με εμαγιέ επιφάνεια, πιατοθήκη, κατσαρολικά, βραστήρας, λεκάνες για πλύσιμο, ξεσκονόπανα, ποτηρόπανα –ακόμα κι ένα τενεκεδάκι διαλυτικό, ένα πακέτο απορρυπαντικό και σόδα σε σκόνη μέσα σε ένα βαζάκι

μαρμελάδας. Όλα ήταν έτοιμα προς χρήση, έτοιμα για τη ζωή. Μπορούσες να μαγειρέψεις την ίδια στιγμή.

Ο Γκόρντον και η Ρόζμαρι στάθηκαν κρατώντας ο ένας το χέρι του άλλου δίπλα στο εμαγιέ τραπέζι, θαυμάζοντας τη θέα του σταθμού του Πάντινκτον.

«Ω, Γκόρντον, τι διασκεδαστικά που είναι όλα! Να έχουμε ένα πραγματικά δικό μας μέρος και καμία σπιτονοικοκυρά που να χώνει τη μύτη της!»

«Αυτό που μου αρέσει περισσότερο είναι το να σκέφτομαι ότι θα τρώμε πρωινό μαζί. Εσύ, απέναντί μου, στην άλλη μεριά του τραπεζιού, να σερβίρεις καφέ. Πόσο παράξενο είναι! Γνωριζόμαστε τόσα χρόνια και ποτέ δεν φάγαμε μαζί πρωινό».

«Ας μαγειρέψουμε κάτι τώρα. Ανυπομονώ να χρησιμοποιήσω τα κατσαρολικά».

Η Ρόζμαρι έφτιαξε καφέ και τον έφερε στο μπροστινό δωμάτιο σε έναν κόκκινο λακαρισμένο δίσκο σερβιρίσματος, που είχαν αγοράσει από το τμήμα προσφορών στο υπόγειο του Σέλφριτζις. Ο Γκόρντον πλησίασε στο τραπέζι υποδοχής δίπλα στο παράθυρο. Το δρομάκι λουζόταν μέχρι πέρα από ένα εκθαμβωτικό φως, λες και μια κίτρινη βαθιά γυάλινη θάλασσα το είχε κατακλύσει. Άφησε το φλιτζάνι με τον καφέ του στο τραπέζι υποδοχής.

«Εδώ θα βάλουμε την ασπιδίστρα» είπε.

«*Τι* θα βάλουμε;»

«Την ασπιδίστρα».

Την έπιασαν τα γέλια. Ο Γκόρντον κατάλαβε ότι η Ρόζμαρι σκέφτηκε πως αστειευόταν και πρόσθεσε: «Πρέπει να θυμηθούμε να βγούμε και να την παραγγείλουμε προτού κλείσουν τα ανθοπωλεία».

«Γκόρντον! Δεν μιλάς σοβαρά, έτσι; Δεν πιστεύεις *στ' αλήθεια* να αποκτήσουμε μια ασπιδίστρα;»

«Ναι, αλήθεια το λέω. Και βέβαια δεν θα αφήσουμε τη δική μας να πιάσει σκόνη. Λένε ότι μια παλιά οδοντόβουρτσα είναι ό,τι καλύτερο για να την καθαρίζεις».

Η Ρόζμαρι τον πλησίασε και του τσίμπησε το μπράτσο.

«Δεν υπάρχει περίπτωση να μιλάς σοβαρά, έτσι δεν είναι;»

«Γιατί όχι;»

«Μια ασπιδίστρα! Και μόνο που το σκέφτομαι να έχουμε εδώ μέσα ένα από εκείνα τα απαίσια καταθλιπτικά πράγματα! Εξάλλου, πού θα μπορούσαμε να τη βάλουμε; Δεν πρόκειται να την ανεχτώ μέσα σε αυτό το δωμάτιο, και στην κρεβατοκάμαρα θα έδειχνε ακόμα χειρότερα. Φαντάσου να έχεις μια ασπιδίστρα στην κρεβατοκάμαρά σου!»

«Δεν χρειαζόμαστε να τη βάλουμε στην κρεβατοκάμαρα. Εδώ είναι το ιδανικό μέρος για την ασπιδίστρα. Στο μπροστινό παράθυρο, ώστε να την βλέπουν οι γείτονες απέναντι».

«Γκόρντον! Αστειεύεσαι –σίγουρα αστειεύεσαι!»

«Όχι, καθόλου. Στο λέω, πρέπει να πάρουμε μια ασπιδίστρα».

«Γιατί όμως;»

«Γιατί είναι ό,τι πιο ταιριαστό. Είναι το πρώτο πράγμα που αγοράζει κανείς όταν παντρεύεται. Στην πράξη, είναι μέρος της γαμήλιας τελετής».

«Μη γίνεσαι παράλογος! Ούτε καν θα μπορούσα να ανεχτώ ένα τέτοιο πράγμα εδώ μέσα. Πάρε ένα γεράνι, αν όντως θέλεις ένα φυτό. Όχι όμως μια ασπιδίστρα».

«Ένα γεράνι δεν λέει τίποτα. Αυτό που θέλουμε είναι μια ασπιδίστρα».

«Λοιπόν, δεν πρόκειται να πάρουμε. Τελεία και παύλα».

«Ναι, θα πάρουμε. Δεν υποσχέθηκες λίγο πριν να με υπακούς;»

«Όχι, δεν έκανα κάτι τέτοιο. Δεν παντρευτήκαμε στην εκκλησία».

«Ε, καλά. Εννοείται στη γαμήλια τελετή. "Αγάπα, τίμα και υπάκουε" και τα λοιπά».

«Εσύ τα λες αυτά. Όπως και να έχει, δεν πρόκειται να πάρουμε ασπιδίστρα».

«Ναι, θα πάρουμε».

«Δεν θα πάρουμε, Γκόρντον!»

«Ναι».

«Όχι!»

«Ναι!»

«Όχι!»

Δεν τον καταλάβαινε. Πίστευε ότι ήταν απλά ξεροκέφαλος. Τα πνεύματα φούντωσαν, και κατά τη συνήθειά τους, άρχισαν να καυγαδίζουν. Ήταν ο πρώτος τους συζυγικός καυγάς. Μισή ώρα αργότερα έβγαιναν για να πάνε στον ανθοπώλη και να παραγγείλουν την ασπιδίστρα.

Στα μισά όμως της σκάλας, η Ρόζμαρι σταμάτησε απότομα και κρατήθηκε από την κουπαστή. Τα χείλη της μισάνοιξαν. Έδειχνε πολύ παράξενη για μια στιγμή. Πίεσε το χέρι της στη μέση της.

«Ω, Γκόρντον!»

«Τι;»

«Το ένιωσα να κινείται!»

«Ποιο;»

«Το μωρό. Το ένιωσα να κινείται μέσα μου».

«Αλήθεια;»

Ένα παράξενο, σχεδόν τρομερό συναίσθημα, κάτι σαν ζεστή σύσπαση, του ανάδευσε τα σωθικά. Για μια στιγμή, ένιωσε σαν να ήταν σεξουαλικά ενωμένος με τη Ρόζμαρι, ενωμένος όμως με έναν ιδιαίτερο τρόπο που δεν είχε ποτέ του φανταστεί. Σταμάτησε ένα δύο σκαλιά πιο κάτω από τη γυναίκα του. Γονάτισε και πίεσε το αυτί του στην κοιλιά της προσπαθώντας να ακούσει.

«Δεν ακούω τίποτα» είπε τελικά.

«Φυσικά και δεν ακούς, χαζούλη! Τουλάχιστον όχι για μερικούς μήνες ακόμα».

«Θα μπορώ όμως να το ακούσω αργότερα, έτσι δεν είναι;»

«Έτσι νομίζω. *Εσύ* μπορείς να το ακούσεις στους εφτά μήνες, *εγώ* μπορώ να το νιώσω στους τέσσερις. Έτσι νομίζω πως πάει».

«Μα, κουνήθηκε πραγματικά; Είσαι σίγουρη; Το ένιωσες πραγματικά να κουνιέται;»

«Ω, ναι. Κουνήθηκε».

Για αρκετή ώρα, ο Γκόρντον έμεινε γονατισμένος στην ίδια θέση, με το κεφάλι του να ακουμπάει την τρυφερή σάρκα της κοιλιάς της. Η Ρόζμαρι έδεσε τα χέρια της πίσω από το κεφάλι του και τον τράβηξε πιο κοντά της. Ο Γκόρντον δεν μπορούσε να ακούσει τίποτα πέρα από το αίμα του που βούιζε στο αυτί του. Δεν μπορεί όμως να είχε κάνει λάθος η Ρόζμαρι. Κάπου εκεί μέσα, στην ασφάλεια ενός προστατευτικού ζεστού σκοταδιού, το μωρό ήταν ζωντανό και κουνιόταν.

Εν τέλει, κάτι καινούριο συνέβαινε και πάλι στην οικογένεια των Κόμστοκ.

ΤΕΛΟΣ

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΙΚΡΟΑΣΤΙΚΕΣ ΑΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

ΤΟΥ ΤΖΟΡΤΖ ΟΡΓΟΥΕΛ

ΕΚΔΟΘΗΚΕ ΣΕ ΨΗΦΙΑΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΟΝ ΑΠΡΙΛΙΟ ΤΟΥ 2022 ΣΕ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΥΔΙΚΗΣ ΑΜΑΝΑΤΙΔΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΦΑΡΣΑΡΗ ΚΑΙ ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΥΠΟ ΑΔΕΙΑ CREATIVE COMMONS (BY–NC-ND) ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ